MAGYAR REGÉNYIRÓK

KÉPES KIADÁSA

Szerkeszti

MIKSZÁTH KÁLMÁN

33

Degré Alajos

A száműzött leánya

MAGYAR REGÉNYIRÓK

KÉPES KIADÁSA

Szerkeszti és bevezetésekkel ellátja

MIKSZÁTH KÁLMÁN

33. KÖTET

A SZÁMŰZÖTT LEÁNYA

Irta

DEGRÉ ALAJOS

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1906

A SZÁMŰZÖTT LEÁNYA

REGÉNY

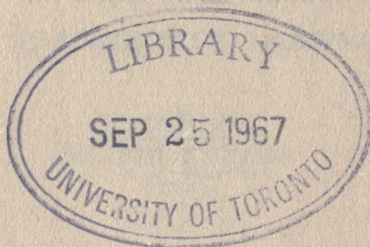
IRTA

DEGRÉ ALAJOS

GERGELY IMRE RAJZAIVAL

BUDAPEST
FRANKLIN-TÁRSULAT
magyar irod. intézet és könyvnyomda
1906

Franklin-Társulat nyomdája.

DEGRÉ ALAJOS.

1820—1896.

A mult század elején egy Degrée nevű franczia menekült telepedett meg Lippán és magyar kisasszonyt, Rácz Annát vett nőül. Ebből a házasságból született 1820-ban Degré Alajos vagyis inkább Degré Lojzi, olyan magyar, a kinél pingálni sem lehet különbet.

Abból a tíz századból, mióta a nemzet itt él, talán épen az a félszázad volt a legérdekesebb, melyre a Degré életének dereka esik. Szerepelt a régi Magyarországban és szerepelt az uj Magyarországban. Elvégezvén a jogot Nagyváradon, juratus lett (Vukovics Sebő mellett), majd kis követ, táblai jegyző az 1843-iki rendi országgyűlésen Pozsonyban, hol Kuthyval együtt vezérszerepet visz az országgyűlési ifjuságnak mozgalmában, mely ez idő szerint szinte fontosabb, mint magoknak a megyei követeknek a működése.

Degré csinos, köpczös, gyíkelevenségű, nyugtalan szellemű ifjú, kinek sok bátorsága, férfias föllépése, megnyerő modora van. S azonfelül a meghatottságig jó pajtás. A Dumas három testőre közt egy negyedik. Nagy szó ez a pajtáskodó országban. Azonfelül pompás tolla van — a mi a másik nagy szó, mert még ritkaság. Egypár dolgozata: novel-

lája, utirajza már nyomtatásban is megjelent imitt-amott, sőt a pozsonyi szinészeknek darabot ír, alapjában felette gyengét, de melyet nagy tetszés és falrengető juratusi tapsok közt játszanak el. Mind ez ma rossz jel volna, akkor bűvös ajánló levél és szilárd alap a jóslásra, hogy szép jövő vár rá.

S tényleg az várt. Szebb életfolyamat a Degréénél alig lehet. Ez az ember minden édességből és minden kötelességből kivette részét, a mi az akkori magyar életviszonyok keretében fiatal emberre elérhető volt.

A jurátusságból elkerült a kanczelláriához Bécsbe, a hol a magyar testőrséggel ösmerkedik össze, velök tart s mulatozik. Mire Pesten kezdett kiforrni a szabad eszmék mustja, akkora ő is odaérkezik, s vezetni fogja az ifjuságot, annak egyéb vezéreivel. Sőt az irói világ különleges társadalmában, a Pilvax-asztalnál is egyik fő-főember. Hogy, hogy nem, bejut a hires «tizek» közé, (ez fogja képezni öreg korában büszkeségét) a márczius tizenötödikét együtt csinálja Petőfiékkel. Aztán a szabadságharczban szolgál mint huszárkapitány egész Világosig. 29 éves korában bujdosó. (Ott tart már az apja mesterségénél.) Később internált fogoly Aradon, a hol ráér teljesen az irodalommal foglalkozni. Az amnestia szabad emberré teszi, de ő neki még hiányzik valami a következményekből — nem számüzött. Fölkerekedik hát s utána megy a számüzötteknek Párisba s ott éldegél, sóhajtozik a haza miatt és a haza után Teleki László, Gorove, Jámbor Pál és Almásy Pálékkal.

Bezáródván a régi Magyarország és a tizenkét évig tartó Csehország Magyarországon, midőn a harmadik réteg, az uj Magyarország kezdődik a maga sajátos parlamentarismusával, Degré ebben is szerepet kap, népképviselő lesz (a váczi kerület választja meg) s természetesen az ellenzéken foglal helyet, mert sorsa, hogy holtig elégedetlen maradjon.

Főleg aradi internáltsága és 1870-iki képviselősége közé esik nagyobb termékenysége. Első regényeit 53-ban, 54-ben irja *Két év egy ügyvéd életéből*, a *Kalandornő* képezik a nyitányt, azontul minden évben jön egy-egy kötet: *Salvator Rosa*, *A sors keze*, *Az ördög emlékiratai*. Azután jön a saját külön regénye: megnősül 1857-ben és családot alapít. De ez csak nagyobb munkásságra ösztönzi. Megirja *A számüzött leányá*-t, a *Kék vér*-t. Változatosság okáért szindarab irással vegyíti a regényköltést. Dehogy is mulasztaná az egyetlen tér elfoglalását, ahol még lehet valamit tenni, hogy t. i. ébren tartja és szórakoztatja elbusult nemzetét.

Daczára annak, hogy Jósika még mindig sokat ír, hogy Jókai mesésen emelkedik a hírnév szárnyain, Degrét szívesen olvassák. Művei nem igen dicsekedhetnek eredtiséggel, nem egyebek mint a franczia szalonregények utánzatai. Alakjai latakiát szívnak, jaquemar keztyűt viselnek, selyem balzacon heverésznek s egymást «Uram»-nak, «Asszonyom»-nak szólítva csevegnek. De hiszen épen ez az, hogy csevegnek, kellemetes semmiségekről, a mi veszedelmesen hasonlít valami csodálatos finomsághoz és előkelőséghez — és még hozzá a jaquemar keztyűk

és a mahagoni butorok. Nagyon szép az! Ki ne olvasná szivesen? Kivált ha falusi kisasszony az illető. Alapjában bizony papirból csinált pálmák ezek, felületesen azt a benyomást teszik, mint az igaziak, de természetesen nem lehelnek ki oxigént.

A közönség mindamellett kedvelte e regényeket. Ma nehéz megmagyarázni miért, mert ma már mindenki tud csevegni, de akkor még csak Degré csevegett.

Ám ha vesszük, hogy a Degré meséi, bár ócska eszközökből, jól és érdekfeszítőn voltak fölépítve, s ha hozzáadjuk az uralkodó divatot, mindenben a francziát hajhászni, a Degré hatása magyarázatot talál.

Különben méltányolta őt a Kisfaludy Társaság is, mely 1867-ben tagjai közé választotta, kebelében aztán állandó tevékenységet fejtett ki, mert bár szép kort ért, irói tollát végkép soha le nem tette. Hajlott korban is gyakran volt a felolvasóasztalnál, forradalmi élményeiből irván meg némelyeket. Hogy semmi modern positio ne legyen előtte terra incognita, a nyolczvanas évek közepén megint uj munkában találjuk, az *Ország Világ*-ot szerkeszti. Mig végre 1896-ban épen a halottak napján, olyan szerényen a mint jött, eltünt a földi viszontagságok szinhelyéről, arra a végleges gyülekezési helyre, a hol már nagyobb részt együtt vannak a honvéd-bajtársak, az elesettek, a számüzöttek és a többi jelesek. Bizvást oda lehetne irni sirkövére a neve után: «A közügyek igaz szolgája, nagy idők tanuja, nagy emberek pajtása.» *Mikszáth Kálmán.*

R. H N. fec

Degré Alajos

A SZÁMŰZÖTT LEÁNYA.

Első kiadása megelent 1865-ben.

I.

(Fiatalság példánya.)

Divathölgy teremébe lépni, a kellemesb érzések egyike; a szemfény rend és választékosság gyönyöreibe merül, az idegeket ingerlő illat izgatja fel, s a duzzadó pamlagok, támszékek kényelmes pihenésre csábítnak. A tündér igéző megjelenését várjuk, kinek nesztelen léptei a perzsiai puha szőnyegen szellemalak közeledését sejtetik, s a mi a képzeletet még fokozza, a selyem ruha suhogása. A mily elragadó ezt lelni hölgynél, ép oly fonák és nevetséges férfinál.

Pedig Zárai Gyulánál így néz ki.

Szobájának rendezése akármelyik divathölgy izlésének becsületére válnék; azok a nehéz selyemfüggönyök, bársony butorok, rózsafa asztal, tele válogatott albumokkal, állvány, tele ritka csecsebecsékkel, gazdag aranyozású csillár, fogantyúk és keretek, mi fényűzéssel határos kinézést ad az egésznek: a barna vörös bársonyos tapette pedig a szép olajfestményeknek sok előnyére van.

Zárai Gyula szépen fürtözött szöghaját nagy gonddal rendezgeté: selyem és bársony házi öltönyéről finom illat áradozott, midőn egyik tükörtől a másikhoz lebegett, mint bálba készülő leányka. Annyit igazíta magán, hogy érdekes találkozóján alig lehetne kétkedni, főleg ha azt is figyelemre méltatjuk, miszerint inasa két terítékű asztalt tolt a kandalló elé.

Zárain az öltözet s szobájában a rend, a legfeszesb csínra mutatott.

A fehér márvány kandallóra helyzett gyönyörű bronz óra tizet vert.

Az inas kérdőleg tekintett urára.

— Csak készíts el mindent, nem várunk — parancsola Zárai, mire az ezüst forraló, gyönyörű thea készlet, bordeauxi és madeirai lepé el az asztalkát.

E pillanatban érkezék a várt vendég.

— Isten hozott Hugó!

— Jó reggelt kedves Gyulám!

Ezzel a két ifjú legnevetségesb kaczérsággal lebegett egymás elé kezet szorítni.

— Szaporán a reggelit — mond Gyula inasához, mialatt Hugót, mint valami bájos leánykát, átkarolva a kandallóhoz vezeté.

Az étkek felhordattak, az inas eltávolíttatott s a bizalmas társalgás megindult.

— Nos Hugó, mit végeztél.

— Meg vagyok elégedve.

— Óhajtom, hogy én is az legyek.

— Semmi kétségem benne.

— Tehát a dologra.

— Im, Bella válasza leveledre.

— Ebben nem is kétkedém — mond Gyula elbizakodva, s a levelet bontatlan csusztatá zsebébe.

— De nem akart írni.

— Mintha először volna.

— Tehát miért vonakodott?

— Nem volt hozzád bizalma.

— Az elég nem szép, de majd ha jobban ismer. . . .

— Barátságával fog megajándékozni.

— Azt reménylem is.

— Méltán. No de menjünk tovább.

— Kár, hogy nem iszol bort, ez a Laffitte felséges!

— Örömömre szolgál, ha ahhoz értő vendégem élvezi.

— No, én értem.

— Annál kedvesb nekem. Még abból a kagylóból, aztán lássunk az őz-szeletekhez.

— Mindenre ráérünk, hisz a hitelezők csak délkor jönnek.

— Tehát feltaláltad őket.

— Nem volt nehéz, egyik a másiknak nyomába utasított.

— Kaptak rajta úgy-e?

— Majd szétszaggattak örömükben.

— És Kázmér?

— Nem is gyanítja. Tegnap újra sokat vesztett.

— Következőleg ma este. . . .

— Nem megy nénétek estélyére, hanem nála jő össze társaság.

— Jói van, de Hugó — mond Gyula, s mutató ujját ajkaira illeszté.

— Istenem! hát mi lenne belőlem, ha hallgatni sem tudnék.

— Arra nagyon is számolok. Most pedig érts meg jól, te nénémhez a lehető legkésőbben érkezendesz, koholj ki rá valami mentséget.

— E készlet mindig bővében létezik nálam.

— Aztán ha látod, hogy Kázmér csakugyan nincs ott, jelentsd betegségét.

— Mire azt?

— Bízd rám a többit, szereped csak ennyiből áll.

— No, hogy ezt jól eljátszam, sem sok fejtörés, sem nagy ügyesség nem szükséges.

— És az előadandó műben mégis döntő eseményt képez.

— Akármiként legyen, rám számolhatsz.

— Számolok is. Ezzel tisztában volnánk, mint te a kis Czeczillel.

— Vége!

— Czecziliel.

— Örökre.

— Hűtlen lőn?

— Meghalt volna értem.

— Úgy hát te nem szeretted többé?

— Imádtam.

— Mi vetett hát véget a viszonynak?

— Jószivűségem. Tudod, mily jószivű bolond vagyok. Lepkei báró benső barátom, sok mindenféle miatt lekötelezettje is vagyok, látta Czeczilemet, lángra lobbant, beteg lőn, őrjöngött, s én kigyógyitám.

— De miként?

— Bemutattam Czeczilnek, s neki tért engedve, magam visszavonultam. A leányka eleinte szerelemféltő volt, aztán epedett, végre boszút forralt, s a boszú eredménye, hogy ma Lepkei a boldog imádó, én pedig feledve vagyok.

— Te csakugyan különös ember vagy.

— Csupa szív vagyok, tetőtől talpig szív. Én mások boldogítására születtem.

— De csak úgy, ha a boldogítás haszonnal jár.

— Boldog Isten! hisz élnem csak kell. Ha időmet, tehetségemet, sőt érzelmeimet, s nem ritkán biztonságomat is másoknak hozom áldozatul, csak kell kevés kárpótlásról is gondoskodnom.

— És azért, szerencsére, pártfogásod mindig olyanokat ér, kik nem maradhatnak soká lekötelezetteid.

— Más szavakkal, hogy haszonleső vagyok?

— Nem épen, de szerencse, hogy barátaid mind előkelők és vagyonosak.

— Azzal már dicsekedhetem.

És méltó dicsekvését azzal erősíté meg, hogy a madeira utolját kiüríté, miután a Laffitte elfogyott s theához látott, miből Zárai a harmadik csészét élvezé, bőven tejezve, mert ajka boros poharat soh'sem érinte.

Hugó még sem szegődött a tejhez, hanem helyette csészéjébe bőven öntött cognacot, s most szivarozni vágyott, de ezzel már nem kinálta meg Gyula; gyülölte a füstöt, s bálványozá butorait. Hugó tehát szörpölés közben csak fogait szívogatta.

A második csésze thea után Hugó nekigyuladt arczczal távozásra készült.

Gyula egyetlen szóval sem marasztalá. Tudta, a mit tudni akart, kiadta utasítását, most többé nem volt szüksége barátjára.

— Édes Gyulám — mond Hugó felkészülődve — tudod, a legrendezettebb emberen is megesik, hogy néha pénzzavarba jő.

— Te pedig, ki soh'sem vagy rendezett . . .

— E pillanatban megvallom, még a rendezetlenségnél is rosszabbul vagyok.

— Következőleg . . .

— Igen lekötelexnél száz forinttal.

Lealázott ellenségnek soha egy gyáva sem nyújtott nagyobb megvetéssel alamizsnát, mint minővel Gyula adá át a száz forintot.

És soha nagyobb megnyugvással egy napszámos sem tette zsebre megérdemlett filléreit, mint tevé Hugó a száz forintot.

Szerencse, hogy nem tükrözik magukat a gondolatok az emberek homlokain, különben mindkettő méltó nevét megtalálta volna, midőn nyájasan egymás szeme közé mosolygva meleg kézszorítással bucsút vettek.

— Hogy ily emberek is vannak — dörmögé Gyula a távozó után — no de jók arra, hogy felhasználjuk. Sokszor egy ily jellemtelen ficzkó boldogulásunkhoz jobban segít, mint ezer szilárd férfi. Az effélenek csak pénz kell, s pénzért olyan lesz, a minővé akarjuk. Ma erényes, holnap ledér; ma kormánypárti, holnap veres tollas; ma férfi, hol-

nap vén asszony; ma vigad a vigadókkal, holnap sír az elszomorodottakkal, s mindezt tiszta meggyőződésből teszi, ha hasznot lát belőle. Ő azt gondolja: a világ ámíttatni akar, hát ámíttassék. De az ámításról jut eszembe, hogy rám levél vár. — Ezzel a levelet zsebéből elővoná, s kényelmes ülést foglalva, olvasott:

«Egyetlen Gyulám! Nehezteléssel kellene szólanom, de az lehetlen; én önre csak szeretettel tudok gondolni; két végtelen napig nem láttam, mi voltam én ez idő alatt? Egy elhagyatott, epedő teremtés, mert távol volt lovagom, hősöm, sőt, ki merem mondani — bálványom. Így szeretem én önt, azért legyen kíméletes, s oly embert, mint Verdesi Hugó, ne avasson érzelmeink titkába. Reszkettem neki soraimat átadni, de ön óhajtá, s ez nekem szent. Ön védelmezi magát elmaradásáért, erre soha sincs szüksége, van nálam önnek oly szószólója, minőt a világ leghatalmasabb embere sem képes előteremteni, s ez szerető szívem; védelmezi ez önt eszem minden vádjai ellen mindaddig, míg verni tud, s míg ön legkisebb hajlamot mutat irántam. Hogy gondjai vannak, elszomorít . . . ossza meg velem, ketten inkább elviselhetjük, csak kérem közbenjáró nélkül, személyesen, mert csak így édes nekem minden, még a fájdalom is. A viszontlátás után sóvárgó Bellája.»

Közönyösen gyűré a levelet otthonkája zsebébe, s ajkait elvonva mondá:

— Ezek a szerelmes levelek úgy hasonlanak egymáshoz, mint egyik váltó a másikhoz, csakhogy

egyik kisebb, másik nagyobb összegről szól; egyiket rögtön kell fizetni, a másikat hosszabbítjuk. Szerencsére ezt hosszabbítni lehet.

Szellemes elmélkedésiből inasa zavará fel e szókkal:

— Három úr jelenti magát.

— Neveikei ?

— Azt mondák, nagyságod rendelte ide.

— Ők? bocsásd be — s midőn az inas távozott, megjegyzé — hogy siettek a tiszteletben álló rablók! — és oly állást vőn, mint győztes hadvezér, ha az első hódolatokat fogadja.

Három urias kinézésű egyén lépett be. Mélyen és ferdén bókoltak.

Gyula alig billenté meg fejét.

— Önök tékozló öcsémtől váltókat bírnak.

Mindhárman «igen»-t intettek.

— És mennyiről szólnak? mikor van a lejárat?

— Enyém kétezer forint, s holnap jár le.

— Enyém ezerhétszáz forint.

— Reménylem, a hétszáz kamat?

— Csak törvényesre adtam.

— Mi is, mi is.

— Elhiszem. Határidő?

— Harmadnap — viszonzá a második.

— És ön? kérdé Gyula a harmadiktól.

— Ezerötszáz forint. Lejárat hat nap mulva.

— Ön, látom, sokkal jobb szívű, csak ötven kamatot szed.

— Kérem, készpénzben szolgáltam.

— Mi is, mi is.

— Jól van. Tehát mennyi leszámítással engedik át nekem váltóikat?

— Csak teljes értékben.

— Határozottan?

— Nagyságos uram, mi szegény emberek vagyunk, nem dobhatjuk ki pénzünket.

— Nem bizony!

— Tehát kifizetem.

A borulni kezdő arczok kiderülhek, a hátak meggörnyedtek, s tíz percz mulva a pénzzel zsebeikben rettentő hajlongás közt távoztak.

Gyula e szókkal:

— Ez jól fog kamatozni — a kifizetett váltókat szekrényébe rejté, felöltözködék, s a városligetbe kocsizott.

II.

(Rendetlen élet.)

Minden kényelemmel, de legkisebb fény nélküli hálószobában, férfias ágyán mosolygó arczú ifjú szendergett.

Mint súlyos betegnél virrasztó orvos, oly aggodalmas kifejezéssel rázta őszbeborult fejét egy elég közönséges kinézésű ember, s míg a mellékszobából vidor zaj hangzott át, ő részvéttel tekinte az alvóra. Végre valamit maga elébe dörmögött, s az ifjút vállánál érinté.

Az ifjú felrezzent, s merően a férfi szeme közé tekintve kérdé:

— Miért zavarsz fel ily korán?

— Hiszen már delet harangoztak.

— Úgy hát nincs korán.

— Aztán meg valaki van itt.

— A mint kiveszem a hangokból, hát többen is.

— Azok látogatók.

— Szolgálj nekik szivarral.

— Nem vártak kinálást, már tele füstölték a szobát.

— Hát kináld meg italokkal.

— De nincs itthon semmi.

— Van az Európában.

— Van ám, de számadásunk is van ott elég nagy.

— Az a fogadós gondja, jó öreg, és nem a tied. Hozz szaporán néhány üveg madeira dry-t.

— No, no.

— Egyúttal rendeld meg, hogy estére tíz órakor tizennégy személyre teríték, válogatott ételek, jó borok és kitűnő szolgálat legyen itt.

— Még az is?

— No ne morogj, neked is jut belőle.

— Boldogabb volnék, ha kevesebb jutna.

— Akkor mi a manóért élnél?

— Hogy egykor nyugodtan halhassak meg, hogy a túlvilágon az én jó nagyságos uramnak számot adhatnék viseletemről, jó híreket vihetnék fiáról.

— Döme! hagyj fel az ilyen érzékeny dolgokkal, korán reggel az ember másra van hangolva.

— Korán? . . . délkor? . . .

— Akkor van korán, mikor az ember első álmából ébred, s ha hét órakor fekszünk le, nem ébredhetünk fel fél hétkor.

— Elég rossz.

— De ha lehetlen.

— Csak meg kellene kisérleni.

— A lehetlent?

— Hét órakor lefeküdni, s fél hétkor felkelni.

— Nem értelek.

— Csak tessék ma este hétkor lefeküdni, majd meglátja holnap reggel, mily könnyű fél hétkor felkelni.

— Hahaha! ez aztán a teljes lehetlennél is lehetlenebb. Siess, szolgálj vendégeimnek.

— Hát annak a várakozónak mit mondjak?

— Ki az?

— Nevét sem akarom kimondani, nem szenvedhetem. Istenben boldogult nagyságos uramnak is sokszor mondtam, hogy kígyót táplál, nem hitte, meg is adta az árát.

— Ah! Fogaras uram? bocsásd be.

— Inkább parancsolná, hogy kidobjam — viszonzá Döme s távozott.

Ez a Fogaras Vizekinek valaha gazdatisztje volt, később haszonbérlője, s mint Döme szokta mondani, megrontója. Valóban, a jóhiszemű és mindenkitől szeretett öreg Vizekit a derék Fogaras oly ügyesen tudta hálójában tartani, hogy az öreg úr sírja szélén sem vette észre, mily közel áll a bukáshoz.

Bezzeg megtudta örököse, Vizeki Kázmér, ki azért mégis áldotta atyja emlékét, s a hol csak képzelé, hogy valami árnyék fér nevéhez, sietett azt eloszlatni. Akadt aztán, ki a fiú ezen áhítatával visszaélt, ki kereseret űzött belőle, mint például Fogaras úr.

No de egyet mégsem tagadhatunk meg tőle. Kázmér előtt örökké legmélyebb tisztelettel jelentkezett, most is, hogy belépe, csupa lábcsoszogás és hajlongás közt közelíte az illő távolságig, hol szemlesütve megállt.

— No — szólt Kázmér — már kezdek öntől félni.

— Soha sem volt rá oka, nincs is, de nem is lesz.

— Tán atyám számadásai közt megint talált egy kis hibát, melyet szép összeggel kellene kiegyenlítenem?

— Nem tartozott vele nagyságod, azért bíztam nagylelkűségére.

— Vagy, mint három hó előtt, újra akadt kezei közé valami ezerötszáz forintos kötelezvény?

— Csak nem gondolja nagyságod.

— De bizony gondolom, s jó, hogy eszembe jutott, én akkor a kívánt összeget váltóra vettem, s az holnap lejár. Valamire mégis jó volt, hogy jött, legalább emlékeztet.

— Részemről kérni jöttem.

— Ne kérjen — esék szavába Kázmér — mert nem adok, követeljen, ha van mit, s akkor kiteremtem a föld gyomrából is.

— Ismerem bőkezűségét, ha boldogult uraatyja nevéről van szó. És csak áldhatom sorsomat, hogy uraatyjávali feledhetlen összeköttetésemet, mit a halál széttépett, a nemes szívű és lovagias gondolkozású fiúval folytathatom.

— De csak annyiban, hogy atyám ellen felhozott sok rendbeli követeléseit pör nélkül kifizetém.

— Sőt, mondhatnám, szó nélkül.

— Csak a dologra.

— Tudja nagyságod, én szegény ember vagyok.

— Hogyan? elvesztette tőkéit, háza összeomlott, vagy elpörölték?

— Isten őrizz! e csapások egyike is koldússá tenne.

— Úgy hát csak azért nevezi magát szegény embernek, mert nem Rothschild.

— Hehehe! mindig elmés, mindig jó kedvű; no de ez ékíti a fiatalságot. Nagyságod azért mégis tudja, hogy szegény ember vagyok, azt is tudja, mily drága nálam a becsület?

— Azt tudom, mert e czikkből néhányszor vásároltam öntől egy keveset, de, mondhatom, méreg drágán.

— Nem fogy ki az élczeskedésből s mondhatom, jóizűeket tudnék nevetni, ha nem hozott volna oly komolyan aggasztó ügy ide.

— Halljam.

— Nagylelkűségéhez folyamodom.

— És erszényemre hivatkozik?

— Nem, nemes szívére.

— Kiváncsivá tesz.

Fogaras komolyan zsebébe nyúlt, levelet vőn elé, s azt Kázmérnak nyújtva, kérdé:

— Ismeri ez irást?

— Nem kerül fejtörésbe, mert Zárai Gyula van aláírva.

— Tessék csak olvasni.

Kázmér mosolyogva átfutá, s ezen megjegyzéssel kézbesíté Fogarasnak:

— Bizony, csinos szerelmes levél.

— És tudja, kinek szól?

— Ön megijeszt. Csak nem nejének?

— Leányomnak.

— Azt rendén találom, leánya igen csinos.

— Zárai úr nagyságodnak rokona.

Zárai Gyula.

Degré: A száműzött leánya. 4. lap.

— Unokabátyám.

— Uram, nekem e leány szememfénye.

— Az egy atyának csak becsületére válik.

— És ön unokabátyja, . . . no de olvassa a levelet.

— Úgy látszik, fülig szerelmes bele.

— De én nem afféle divaturacsnak neveltem.

— Az nem az én hibám.

— Nagyságod igen könnyedén veszi a dolgot.

— A patvarba! hát én unokabátyám gyámja, vagy ön leányának őre vagyok.

— Nem, de segíthet a dolgon. Lássa, az a szegény leány már el van bolondítva.

— Mit tehetek én róla? Leányának azért van szíve, hogy szeressen; önnek pedig azért van esze, hogy tudja, mit kell tennie.

— Eszem e lépést tanácslá.

— Én meg viszont azt tanácslom, hogy őrizze leányát, ha olyan, kit őrizni kell.

— Hisz nagyságodnak oly kevésbe kerül, hogy engem nagy aggodalomtól megmentsen. Beszéljen komolyan urabátyjával, hogy hagyjon fel oly lépéssel, mely vagy sikertelen, vagy romlásra vezet, de boldogságra semmi esetre. Ne akarjon egy fiatal leány jó hírnevét, s egy atyai szivet összetiporni; legyen méltó rokonihoz, önhöz, ön feledhetlen édes atyjához, és a névhez, melyet visel.

Kázmér felegyenesedék; homlokát egy redő metszé át, midőn szemöldeit összevonva, Fogaras elé lépett. Átjáró tekintetét rászegzé s darabig néma maradt. Végre elnyomott indulat hangján szólt:

— Uram! minek tart ön engem? Jószivű bolondnak, az megjárta; előállt meséivel, odaadtam pénzemet; jött holmi elavult, vagy eltévedt irományokkal, s atyám ellen újra követelést támasztott, drága pénzeket szedtem fel és fizettem; most kifogyott, vagyis inkább látja, hogy én fogytam ki, hát új tervet koholt s valakinek jelleméhez, vagy, mi öntől jobban kitelik, erszényéhez engem kulcsnak akar felhasználni. Köszönje, hogy nincs itt Döme...

— De nagyságos uram!

— Szót se! irtózom öntől, s követelem, hogy többé küszöbömet át ne lépje. Éljen boldogul.

Fogaras ajkába harapott, s midőn az ajtón kilépe, visszatekintve mondá:

— Megállj, büszke koldus! még a szemeten foglak látni. — És elrohant, mintha csakugyan félne Dömével találkozni.

Kázmér hahotázva lépett a mellékszobába, zajongó barátai közé.

— Képzeljétek — mondá kézszorítás közt — korán reggel milyen kalandom volt.

— Tán valami kettős játékban visszanyerted a tegnapi veszteséget.

— Reménylem, ez nem hasonlít hozzám.

— No, no, jegyzé meg a másik, mindig mondtam, hogy Kázmér titkos Don Juan.

— Ellenkezőleg, barátom, szerelmi villámhárító.

— Ez új valami.

— Reménylem — mond a harmadik — maga a hölgy fáradt ide kérelmével.

— Nem bizony, hanem atyja.

— Minő szemtelen.

E pillanatban lépett be Zárai Gyula.

— Ime, kalandom hőse — kiáltá Kázmér.

Gyula megdöbbent s félhangon susogá maga elé:

— Csak nem tudja még?

— Üdvözlünk — zúgák valamennyien — üdvözlünk, te veszedelmes bárány!

— De barátim! — rebegé Gyula — én nem értelek . . .

— Már kezdünk ismerni, te titkolódzó szerzetes.

— Szerencsés kalandodra igyunk egyet.

— Tudjátok, sohsem iszom.

— Kezdem hinni, hogy ez is titkos erényeid közé tartozik s csak akkor élvezed, ha senki sem látja.

— Uraim! beszédetek mindig rejtélyesb — csodálkozék Gyula.

— Mindjárt megérted — mond Kázmér — karhatalomért folyamodtak hozzám ellened.

— Ellenem?

— Igen, egy atya leányát akarja visszafoglalni.

Gyula könnyebben lélekzett.

— Valami félreértés — szólt szenteskedő mosolylyal Gyula — vagy izetlen tréfa az egész.

Kázmér gyöngéden karon fogta Gyulát, s azt súgá neki:

— Kezemben volt az okmány, maga Fogaras közlé velem.

— És te?

— Kérdheted-e? elutasítám.

— Tapasztalni fogod köszönetemet.

— Ah, mit látok, Vilmos — szólt Kázmér egy szőke ifjúhoz — még nem mult el a huszonnégy óra, reménylem csak látogatáskép jöttél s nem pénzedért, melylyel a tegnapi játéknál adósod maradtam?

— Ha nem ismernélek oly jól s nem becsülném annyira gondolkozásodat — viszonzá a megszólított — e nyilatkozatot sértésnek venném. Sőt, légy meggyőződve, mihelyt négy szemközt szólhaték veled, megkértelek volna, hogy csak alkalmilag fizess.

— Tudom, tudom — mond Kázmér, melegen szorítva kezet az ifjúval — jó fiú vagy. És most barátim! bocsánat, öltözködéshez fogok, mert látogatást kell tennem.

— Nagynénénknél? — kérdé Zárai.

— Kérlek, ments ki annál a jó néninél, őt véghetlen szeretem, de estélyeitől félek, pedig ha ma meglátogatom, ott fog.

Zárai Gyula győzelmesen mosolygott.

III.

(Egy kedves teremtés.)

A Pálmay ház nagyon divatban volt. Az előkelő világ sok élvet, szórakozást és fényes estélyeket köszenhete e termeknek.

Pálmayné, született Lilienthal bárónő, imádta a fényüzést, s Pálmay, ki hallatlan szerencsének vélte, hogy neje bárónő, boldog volt két marokkal szórhatni a pénzt, még győzte, mikor már nem győzte, adogatott és zálogolt el egymásután minden jószágot, de a háztartásnak fényéből nem volt szabad veszíteni, mert ez lesújtaná a bárónőt.

Mivel Pálmayné bárónő, leányát Angeliquet is bárónőzték, s ezen a réven Pálmay is bitorolta a méltóságos czímet.

Napjainkban ez nem szerénytelenség, hisz most az üzletétől visszavonult hentest is nagyságolják. Ez újabb korban minden politikai törekvéseink vívmánya.

A méltóságos úr pénzt ment hajhászni.

Angelique pipereasztalánál ült s a hajlékony komorna az utolsó simításokat végzé választékos öltözetén.

A bárónő egykedvűen nézegette a zsebkendő rendkívül fáradtságos hímzését.

— Rebekka! — kezdé Angelique, iszonyún kellemetlen arczot mutatva — nagyon elégületlen vagyok.

— De kérem, bárónő — mond a komorna, úrnőjét köröskörül végig tekintve — mivel?

— Az egész öltöztetéssel.

— Csak parancsoljon, mit másítsak, vagy igazítsak.

— Hát én törjem azon fejemet? miért tartom?

— Hogy szolgáljam, hogy parancsainak engedelmeskedjem.

— És hogy jól öltöztessen.

— Hisz én, tőlem minden telhetőt teszek.

— No, ha nem telik öntől több, hát szép kis komorna.

— Kérem bárónő, mi ellen van kifogása?

— Szerencsétlen izlése ellen.

— Esedezem, a bárónő választott ma halavány kék szineket s azt hiszem, a színek öszhangzása ellen nincs kifogása.

— Minden oly túlhalmozott.

— Oh! ha nagysádnak ez kifogása, pillanat alatt segítve van — s bámulatos gyorsasággal csokrokat, szedegete le. — Nos, mit mond most?

— Azt, hogy az előbbinél is sokkal izléstelenebb. Elmehet.

A komorna könnyben úszó szemekkel távozott.

— Angelique! — szólalt meg a bárónő — ma megint türelmetlennek látszol.

— De kedves mamám! hol vegyem a türelmet? különben is, csak egy angyal bír többel, mint én,

de ezek az ügyetlen cselédek még az angyalokat is türelmetlenné tennék.

— Küldd el, s maradj nyugodt.

Angelique csöngetett s a belépő komornához fordulva, mondá:

— El van bocsátva.

— Köszönöm bárónő. Mehetek négy nap mulva?

— Négy nap mulva? hova gondol?... ki fog öltöztetni a csütörtöki bálra?... egész hónapon át az estélyekre?... mindennap a szinházba?.. legyen esze és maradjon.

A komorna mély térdhajlással távozott.

— No lássa mama, ezek a teremtések semmit sem tudnak, s még kérni kell őket, hogy maradjanak. Régenten is így volt ez?

— Régenten leányom, nem tudom, de az én időmben valóságos rabszolgák voltak.

— Boldog idők!

— Valóban, nagyon boldog idők! — sóhajtá a bárónő.

Angelique újra csengetett.

Rebekka vértanu arczczal megjelent.

— Vetkőztessen le — szólt Angelique — mert szerencsétlennek érzem magamat.

— És minő öltözéket parancsol?

— Nem bánom, csak szépet és izletest. Ma Bényei gróf Dell' Orto grófot fogja nálunk bevezetni.

A bárónő sóhajtott.

Angelique hasonlót tőn, s szünet után kezdé:

— Oly magas műveltségű egyén, mint Dell' Orto

gróf, ritkaság; mindenről úgy beszél, mintha tanulmányozta volna. London, Páris, Florencz, Nápoly, Madrid, Lissabon, úgy hangzik ajkain, mintha mind szülőhelye volna; tánczol, mint egy szellem s énekel, mint egy cherub.

És belejött a dicsérésbe oly fokig, hogy a bárónő többször nyugtalan feszelgett és köhécselt. A komorna dolgát végezvén, most az egyszer roszalás, de egyszersmind megelégedés nyilvánítása nélkül lőn elbocsátva.

Alig távozott, a bárónő Angeliquet figyelmezteté, hogy helyzetében vigyázóbb legyen más — főleg cseléd előtt — férfi dicséretében.

— De kedves mamám, egy vonást sem túloztam.

— Elhiszem és értem, sőt osztom is lelkesedésed; de, édes gyermekem, érzelminknek sokszor korlátot vet az ész. Nekem is más álmaim voltak, hanem az életben a való után kelle nyúlnom, . . . no de nem bántam meg soha — tevé utána nemes megadással, s mélyen sóhajtott.

Angelique kelletlen vonta félre szép ajkait s hófehér vállát olyszerű mozgásba hozta, mintha füzője bántaná, de az egész csak kicsinylés kifejezése volt.

— Kedves Angeliquem! — mond a bárónő, leánya kezét nyájasan megfogva — más a költészet és más az élet; mulatni, tánczolni, magának udvaroltatni, ez költészet; férjhez menni, ez az élet. Neked maholnap életre kell ébredned és hála Isten, nem legszomorúbb kilátással. Az én lelki barátnőm, a te gazdag keresztanyád, már megkért

örököse számára. Valéria szavatartó s ha mégis eszünkbe jutna szavaiban kétkedni, mire valók az írott szerződések. Teher nélküli vagyona megér négyszázezer forintot, ezt tartsd szem előtt és . . .

E pillanatban Vizeki Kázmér látogatását jelenték.

— Óvlak, eszeden járj — fejezé be anyai tanácsát a bárónő s mindketten a terembe léptek látogatók elfogadására.

A teremben várt azon szeretetreméltó ifjak egyike, kikről mondani szokás: kedves egyéniség, öltözéke nem kifogástalan, fekete haja nem rendezett, inggalléra nem feszes, kendőjének csokra nem kimért, de még arczvonásai sem szépek s mégis oly megnyerő az egész alak. Ajkán mosoly ül, szemeiben tűz lángol, mi kissé dúlt vonásaival festői ellentétet képez. Nincs rajta semmi különczség s mégis annyira elüt más fiatal emberektől; nem fitogtatja sem tetteiben, sem viseletében az úgynevezett genialitás-t s mégis másként néz ki, mint mindennapi ifjuságunk.

Ez Vizeki Kázmér. Minden társaságban kedves, minden körben otthonos, s minden osztálynál népszerű.

Fiatal hölgyek érdekesnek találták; a koros nők könnyelműnek, a szegények jószívűnek, a csalók jóbolondnak s társai nélkülözhetetlennek vallák. És mindezeknek igazuk volt, valamint igaza volt az öreg Döméneк — hűséges legényének — ki azt állítá, hogy urát fentebbi tulajdonai egészen megrontják.

— Képzelje Vizeki — mond Angelique — ön fogadásom tárgya.

— Nagysád hiúvá tesz.

— Tán csak hiúbbá, akará mondani.

— Mire? hisz Angyalkám kezét még nem birom, s vannak pillanatok, mikor reményem ingadoz, mert adott szavának más értelmet, szép igéreteinek elhomályosítását látszik keresni.

— Hova czéloz ily beszéddel?

— Kérem, én nem mondtam Angeliquet, hanem Angyalkát, pedig kis Angyal több is lehet, ámbár én mind csak ily szőke fürtös és kékszeműnek képzelem.

— Nem is kiváncsi, hogy mire fogadtam?

— Fogadja, hogy nőm lesz, hogy szeretni fog s én égni fogok a kiváncsiságtól mindaddig, míg teljesül.

— Még ezzel várjunk kissé.

— De meddig?

— Míg az illetők döntenek.

— Hát nálunknál illetékesbek is vannak ez ügyben?

— Részünkről már bevégzett tény — mond Angelique, kecsesen nyújtva szobormintául teremtett kezét Kázmér felé. — És most hallja fogadásomat.

— Istenem! lássa Angelique, ez az, mi engem sokszor elbúsit, reménytelenné tesz, hogy valahányszor legszentebb eszmémhez érünk, pillanatig sem hagy érzelmim drága világában merengni, hanem csak úgy átsiklik rajta, mintha félne tőle és siet új irányt adni társalgásunknak.

Angelique hidegen mosolygott s olyatén rázta

bájos fejét, hogy Kázmér az egészből azt értelmezé, miszerint a tündér imádója beszédét izetlennek találja. Nem is késett hangját, tartását, sőt még arczkifejezését is átváltoztatni s miután vonásain a dacznak egy árnyéka átlebbent, könnyelmű mosolylyal kérdé:

— Tehát a fogadás?

— Jövő estélyünk hangversenynyel kapcsoltatik össze, én tehát fogadtam, hogy ön is zongorázni fog.

— De arra nem fogadott, hogy jól?

— Nem, mert arról mindenki bizonyos.

— Kivéve a szakértőket.

— Az itészetet bízza másokra, öntől csak igent vagy nemet várunk.

— Érdekében áll nyerni, vagy veszteni?

— E kérdést nem értem.

— Sokszor fogadunk, s óhajtjuk a vesztést, mert legszebb alkalom, valakinek emléket nyújtani, mely aztán könnyen érzelmi tárgy lesz.

— Nővel fogadtam.

— Akkor nyernie kell.

— Köszönöm.

A bárónő, ki az iménti beszélgetés kezdetén elhagyá a termet, visszatért s a társalgás napi eseményekről folyt, miben Angelique igen kevés részt vőn s a hozzá intézett kérdésekre vagy szórakozottan, vagy épen nem is válaszolt.

A bágyadt társalgást két látogató érkezte felvillanyozá: Bényei és Dell' Orto grófok, Angelique részéről oly szivélyes előzékenységgel fogadvák, hogy Kázmér tisztán kezdé látni, miért volt Angelique

csak az imént oly elfogult és szórakozott s mi bűvölte így át? Ehhez nem is kellett valami látnoki képesség, mert a két látogató megjelenésére Angelique szemei új tüzet nyertek, arcza átszellemült s beszéde egyszerre oly folyékony, oly elmés lőn, hogy Kázmér minden más körülmények közt a legszeretetreméltóbb és legbájosb hölgy közelében érezte volna magát, de most összerezzent, mintha kígyó sziszegne rá. Alig bírt annyi erővel, hogy ez érzést el ne árulja, de — küzdve bár — mégis uralkodott magán.

A társalgás eleinte általános volt s míg ez így tartott, a három férfi udvariasságban s egymás iránti barátságos nézetben versenyzett. Lassanként azután úgy alakult a helyzet, hogy Angelique egészen elfoglalta Dell' Orto grófot, Bényeit pedig a bárónő vette igénybe s Kázmér egy nagy olajfestménynyel szemközt, egyedül és elfeledve találta magát. Ez több volt, mint megbírná, ez távozásra inté.

Elbucsúzott s midőn a teremből kilépett, fejcsóválva suttogá maga elé:

— Hogy voltak perczeim, midőn azt hivém, szeretem e nőt! mennyire képes magát ámítni az ember?! Megesküdtem volna, hogy szeretem, pedig ha úgy volna, most kétségbe kellene esnem,... nem, nem, hála isten! én őt nem szeretem. És mégis, mi dúl keblemben? Az első tavaszi vihar, mely, ha elzúgott, kettős örömmel engedi élveznünk az üdülő természetet. Szent igaz, a mit gondoltam — kiáltá hirtelen megállva, s arcza ki-

derült — már kezdem élvezni a nap áldását. — És édes merengéssel támasztá fejét egy márványozott oszlophoz.

Andalító szép dallam volt az, mi megragadá lelkét. Ha a léleknek bánata van, s valami azt enyhítni képes, úgy az csak lélekhez szóló dal; ha szívünk vérzik, s valami sajgását feledtetni képes, úgy az csak érzékeny dal; oh! a dal varázsa nemcsak idegeinket járja át, hanem ereinkben a vért is telhevíti; nemcsak érzékinkre hat, de szellemünket is elbűvöli. Szép gondolat volt, dalban imádni az istent, én azt hiszem, hogy a szellemek országába hamarébb eljut egy szép dal, mint a legvelősb beszéd. A dal több mint földi zengemény s azért lehet-e máskép képzelni az angyalokat, mint dallal szent ajkaikon; lehet-e a szellemek világában más közös nyelv, mint a dal?

Érczes fiatal női hang zengé a dalt, mely Kázmért lebüvölé, még pedig annyi erővel, oly iskolázott művészettel, hogy akármelyik fővárosi színpadon is meglepte volna.

— Felséges! mennyei! — susogá — Kamilla kis tündér!

És félig lehunyt szemekkel tovább ábrándozott, szívta dagadozó keblébe a fiatal leányka hangjától rezgésbe hozott léget.

Sokáig, maga sem tudta meddig, volt e helyzetben, csak a távozó két gróf zajára riadt fel.

Elrohant, de a gyönyörű hang, a kedves dallam egész nap fülében zengett.

IV.

(A nagynéne.)

A termek fényesen világítvák; kettőben játékasztalok, minden szegleten ezüst gyertyatartókkal s a zöld posztóra félkörben elterített kártyákkal ajánlják a szórakozást, a harmadikban zenekészletek; a negyedikben dúsan terített asztalok, ezüsttel és különösségekkel a görbülésig megrakva.

Drága bérruhás inasok ácsorogtak mindenfelé.

Háziúr? nincs.

Háziasszony? az sincs.

Hát mi van? — házikisasszony. Hatvan éves, önálló, ép, egészséges, víg, tele életkedvvel.

Valeria kisasszony, Vizeki Kázmér és Zárai Gyula édes anyjok nővére. Harminczezer forint évi jövedelmét megőrizte, de egy hajszállal sem szaporította; elköltötte évenként utolsó fillérig, de soha sem többet, sem kevesebbet. És mindig azt szokta mondani:

— Ez épen elég.

És miként költé el jövedelmét?

Tízezer forintot rendesen elosztogatott; tizenötezer forintot elvendégeskedett; ötezer forintból aztán élt, cselédeket fizetett, páholyt és fogatot tartott. Persze, ha egyedül volt, szűken főzetett s abból is, a mi megmaradt, sajátkezűleg eltevé s másnap ismét asztalra került; a zabot maga méreté ki lovai számára, s ha nem volt elfogadási napja, társalgó és hálószobáján kívül mást nem fűttetett.

A nagy mulatságokat, estélyeket és ebédeket kivéve, hetenként kétszer a maihoz hasonló játéktársaság gyült hozzá, mikből Zárai Gyula soh'sem hiányzott. Más estéken Valeria kisasszony álhajas társalkodónéjával színházba kocsizott, páholyába ült és rendesen első álmát ott aludta ki. Mindig választékosan öltözött, de soha nevetségesen. Szeretett ékszereivel tündökölni, de soha túlhalmozva nem volt. A kit szeretett, egekig dicsérte; a kire megharagudott, üldözte, s követelte mindazoktól, kikkel jól van, hogy üldözzék.

A korosabbaktól megvárta, hogy elmondják, minő szép volt ifjú éveiben, a minek nyomai a hatvan ősz daczára is meglátszottak. Ő aztán elkezdett beszélni negyvenév előtti szerelméről, állhatatosságáról, mit aztán következő történetkével rekesztett be:

«Húsz éves koromban arája valék a testi és lelki tulajdonokban oly gazdag Torday Lajosnak. Szemeimről gyönyörű költeményt írt, megvan eredetiben, mindjárt felolvasom, s e hálátlan szemek megölték őt. Igen uraim! hiába csodálkoznak, akadt

vakmerő, ki szemeimet rútaknak s Lajosom költeményét izetlennek állítá; ebből szóvita, a szóvitából heves összezörrenés, ebből becsületsértés támadt; másnap megverekedtek, és Lajosom elesett.»

Ezt negyven év óta rendes vendégei évenként negyvenszer végig hallgatták és ő sohasem mulasztá el az elbeszélés után szemeit mindig megtörleni, valamint Zárai Gyula sem késett kezeit bensőséggel ajkihoz vonni s a kegyetlen sors ellen nehány megható szóban kifakadni.

Ilyenkor Valeria mélyen felsóhajtott s ajkai e szókat rebegték:

— Ha Kázmérnak volna ily szive hozzám. — Aztán egy gyémántokkal kirakott arany szelenczét vőn elő, megnyitá s az ember azt hinné, hogy kicsinyben Lipszky földabrosza, mit abból kitereget, mert a hány hajtás van a papiron, annyi darabból áll s úgy összeillesztve, a darabok selyemre ragasztvák; a papír elsárgult s a betük körül veres szín terjengett, persze, negyven év ezt is megviselé. Ez a Valeria szemeihez írt költemény vala. A tisztelt tulajdonosnő nemcsak írás nélkül tudta az egészet, de még azt is, hogy ebben vagy abban a sorban a tizedik vagy huszadik betű micsoda? De ő mégsem szavalta emlékezetből soha, hanem a becses ereklyét elővette és felolvasá.

Zárai Gyula mindig el volt ragadtatva a költemény nagyszerűségétől.

A játszókörök megalakultak, Zárai két agg delnővel és Valeria kisasszonynyal ült asztalhoz.

Valeria fejcsóválva mondá:

Angelique pipereasztalánál ült.

— Kázmér, Kázmér! az a rossz fiú megint nincs itt.

— Dehogy rossz — ellenveté Zárai — de tudja édes néném, ő más véralkatú, zajosb társaságot keres.

— Soha se szépítse édes Zárai — mond az egyik delnő — Valeriának igaza van, rosz fiú, elhanyagolja nénjét.

— Azt nem, azt nem — mond hévvel Valeria — ő szeret, azt bizonyosan tudom, de estélyeim elől, ha csak szerét teheti, megszökik.

— E szerint — jegyzé meg a másik delnő — mi nem tetszünk neki; szerencse, hogy izléseink találkoznak.

— De nagysád — szólt Zárai — ez ellen ünnepélyesen kell tiltakoznom. Lehet-e valaki társaskörökből oly műveletlen, hogy nagysádtokkal társalogni ne számítaná kitünő szerencsének.

— Higyje el kedves Zárai, nem mindenki gondolkozik úgy, mint ön. A mai fiatalság! no ön, az igaz, kivétel, de mintául is vehetné lentről fentig minden fiatal ember.

Zárai szerényen meghajolt.

— Ez nem akart bók lenni — folytatá a delnő — ez mindnyájunk véleménye, tudniillik azoké, kik a világban az értéket a látszattól meg tudjuk különböztetni. Valeria barátném önre büszke lehet.

Valeria is bólintott egyet, azzal kiosztá a kártyát.

— Még Kázmérból is lehet — jegyzé meg a másik delnő — hisz oly fiatal.

— Másfél évvel ifjabb nálamnál.

— No lám, s ha mindig ily példát lát maga előtt, hát lehetlen, hogy ne ragadjon valami rá.

— Adja Isten — mond az iménti delnő, s hitetlen rázta fejét.

Az igaz, egy anya sem nézte jó szemmel, ha Kázmér udvarolgatott leányának, ellenben Zárai Gyula minden vénasszonynak eszménye volt.

Valeria igen jól mulatott, de hogy is ne, hisz Zárai Gyula, ha vele játszott, kitünő figyelmet fordított a játékra, s Valeriának minden kijátszását vagy ütését megdicséré; ha pedig Valeria ellen játszott, hibákat követe el, úgy, hogy Valeria mindig nyert, pedig ő nemcsak követelte a jó whistezést, de büszke is volt rá, következőleg Zárai játéka jó hangulatban tartá.

Minden oly szép unalmasan folyt; nehány néző szendergett, s míg a mamák kártyáztak, az a kétháróm lány jól betanult darabját a zongorán lecsörömpölé.

Mint tikkasztó nyári melegben a mezei munkásra hat egy hirtelen támadt szellő, úgy hatott a társaságra Verdesi Hugó megjelenése. Zajosb lett a játék, a társalgás, s a zongoradarabok ismételvék. Szegény leánykák kaptak rajta, hogy jött valaki, akárki, csakhogy velök is foglalkozzék.

Hugó minden asztalnál elmondott egy-egy ujságot, minden koros hölgy előtt megszólt valakit s minden leánykának tudott oly nevet említeni, minek hallatára a kis ártatlanok elpirultak.

Hugó sokáig forgolódott s mire Valeriához ismét visszakerült, részvéttel mondá:

— Szegény Kázmér! sajnálom, hogy itt nem lehet.

— Miért ne lehetne, ha akart volna?

— Mert azt hallottam beteg.

— Beteg?

— Még pedig komolyan — erősíté Hugó.

Valeria kezéből a kártya kihullt.

— Gyanítám — kezdé szünet után — különben meglátogatott volna ma, ő azt nem szokta elmulasztani. Szegény Kázmérom! szegény jó fiam!

Zárai arczán keserű kifejezés tükrözé magát, mit Valeria észre vőn, s mondá:

— Szemedből látom Gyula, te is sajnálod őt.

— Minden esetre — mélyen sajnálom.

— Lássa, kedves barátném — szólt Valeria azon delnőhöz, ki Kázmért megszólta — lássa, nem volt igaza.

— Ha beteg, az más.

— Nem hallja, hogy beteg?

— De hallom és nem is késedelmezek ellenkező véleményt adni róla.

Valeriának jókedve eltünt; rossz kártyákat kezdett kapni, társa hibákat csinált, türelmetlen feszelgett, s az estelit sürgeté.

Midőn asztalnál a társaság egy körbe olvadt, bágyadt lehangoltság kezde uralkodni, mert Valeria levertsége a vendégekre is elragadt, Gyulát és Hugót kivéve, kik néhány titkos pillantást váltva, diadallal mosolyogtak egymásra.

Az esteli a szokottnál jóval korábban véget ért, s a vendégek siettek eltávozni.

A zaj megszünt, de Valeria izgatottsága nem s most a cselédséget kezdé korholni; a szolgálat botrányos volt, az étkek ehetlenek, s még a terítés ellen is tömérdek kifogást tőn. Végre szobájába vonult, de lenyugvásról szó sem volt, hanem elkezdett elmélkedni: «Szegény Kázmér! milyen kiméletes, nem akarta estélyemet elrontani. Lehetne-e szerető fiú anyja iránt gyöngédebb? És ő betegen fekszik . . . tán veszélyesen? és el van hagyatva . . . oh istenem! miért van ily késő éj? miért nem tudtam előbb? . . . de holnap máskép lesz.» Ezzel beszólítá komornáját, kinek pongyoláján a késő éj csakugyan meglátszott.

— Klára! korán reggel egy szobát rendezzenek, minden kényelemmel, beteg számára.

— Nagyságod? . . .

— Nem én, Kázmér fiam veszélyesen, tán halálosan beteg. Itt fogjuk ápolni, gondozni, s felette őrködni. Az ágy melletti falat szőnyeggel vonják be, az egész padlatot beszőnyegezzék, hajnalban itt legyen a kárpitos. Az ablakok jól záródjanak s a kemenczét még ma ki kell füttetni. Szegény, szegény Kázmér! agyon busulom magamat.

— De azt ne tegye nagyságod.

— Ne tegyem? tán nem érdemli? Azt mondom, ne rágalmazzátok azt a fiút, mert több szív és ész van benne, mint ez a rossz világ érdemel.

— Hogy merészelném rágalmazni? vagy volna-e rá okom? hisz oly nyájas, szíves — hogy bőkezű is, azt csak gondolá.

— No jól van, most lásson dolga után.

A komorna távozott.

«Mi lenne belőlem, mi lenne szép terveimből, ha Kázmér megtalálna halni? oh! ezt túl nem élném, — okoskodék Valeria, merőn tekintve maga elé, — és ki fogná majd egykor vagyonomat élvezni?... Gyula?... meglehet érdemes rá, magasztalja is az egész világ, én sem vagyok ellensége, de őszinteségében nem bízom, s félek tőle, hogy képmutató.»

Valeria senkire sem haragudott, de Kázmér szemefénye volt; Kázmér után az egész világon leginkább szerette gyermekkori barátnéját, Pálmay bárónőt, s innen veszi származását azon igéret, hogy Angelique férje leend a tisztelt nagynéne örököse.

Mit tán soha sem tőn Valeria, ma reggel tíz óra előtt társalkodónéja kiséretében kikocsizott, s egyenesen Kázmér szállására.

Szegény öreg Döme, majd a falhoz szédült, midőn csöngetésre ajtót nyitván, álmatlan szemei a nagyságos látogatónéra estek.

— Hogy van Kázmér? — kérdé Valeria.

— Oh nagyságos asszonyom! — sóhajtá Döme.

— Öreg! te meg vagy zavarodva.

— Hiszen én nem tehetek róla, Isten látja lelkemet, én eleget imádkozom, hogy máskép menjen.

— Hát oly rosszul van?

Az öreg Döme ökölnyi könnyeket morzsolt szét szemeiben, s roppant bánatosan vállat vonított.

Valeria reszketve sietett az ajtó felé.

Döme összekulcsolt kezekkel elébe állt, és esde:

— Nagyságos asszonyom! kimélje magát, és ne menjen be.

— Öreg! elrémítesz — kiáltá Valeria s választ sem várva, berohant, hol előbb meglepetésből felsikoltott s aztán hangos nevetésre fakadt.

V.

(Nagylelkű rokon.)

Ki látott dühöngő vihar után szétdult kertet? Itt egy fa, tőből kisodorva, a legszebb rózsaágyon terül végig; a liliomok derékban eltörve, kelyheikkel földre borulnak; az utak telvék virágLevelekkel, s a szárak korona nélkül szomorkodnak; a fák dísze, a legterebélyesebb ágak, letörötten, a földet seperve ingadoznak ide-oda; a pázsitok tele hordvák galylyakkal és cserepekkel. Ez hasonlít némileg Kázmér szállásához.

Valeria — hála az égnek! — sok szép tavaszt élt, következőleg akár hány ily dulást látott, de Kázmér szállása mégis meglepte. A padlón elszórt kártyák, összetört poharak, félig elszítt szivarok hevertek; az asztalokon tartókban tövig leégett gyertyák, evőszerek, tálak, pezsgős üvegek, feldöntögetett poharak, és bordeauxi vagy champagneiban uszkáló kártyák tarka képletet nyujtának. A butorok szerte szórvák, s az egész mintha ködben usznék, úgy vette ki magát a sürű dohányfüstben. A mellékszoba ajtaja nyitva lévén, a nagynéne ott látta kedves öcscsét — teljes öltözetben — pamlagán elterülve, bizonyosan nem állíthatni, alvó vagy mámoros, de mindenesetre öntudatlan állapotban.

— Itt máskép mulattak, mint nálam — mond társalkodónéjához Valeria.

— Istentelenség! Ezt Gyula urfi nem teszi.

— Lassú víz partot mos.

— Menjünk innen, mert nagyságodnak ártani talál a füstös lég, s e kellemetlen látvány megtámadandja idegeit.

— Mi jut eszébe? Hisz rendet látok otthon eleget, de ilyesmi ujság előttem, ez érdekel. Engedjen körültekinteni.

— Nem irtózik?

— Egy cseppet sem. Csak azt sajnálnám, ha egészségét rongálná ez a fiú.

— Tönkre teszi s azonfelül romlásba dönti magát — és . . .

— És kit?

— És sok gondot fog még okozni kegyes pártfogónéjának.

— Abba nem őszülök bele.

Igazat szólt, mert fodrásza oly szép álhajakkal látta el, hogy azokba soha, de soha egy ősz szál nem vegyült.

— Csakhogy nem beteg — folytatá kis szünet után Valeria — és most megtréfálom, mert e mulatság bizonyára sokba került. — Ezzel Kázmérhoz közeledék, szeretetteljes pillantást vetett rá, s oldalzsebébe hat darab százast csusztatott.

A társalgónő bálványnyá vált, s csaknem kétségbeesetten sóhajtá:

— Istenem! Gyula úrfi minő nemesen használná fel ez összeget.

— Igen, kamatra adná, vagy gyémántot vásárolna rajta. Maholnap úgyis váltóüzletet, vagy ékszeres boltot nyit.

Midőn Valeria Dömének e látogatásról titoktartást parancsolt, eltávozott. Útközben sokszor rázogatta fejét, s még többször jóízüen felkaczagott, végre komoly arczot öltve, mondá:

— Már nem lehet késnem, meg kell őt házasítni.

— Boldogtalanná teend egy nőt.

— Mit ért ön ahhoz? Boldoggá teendi, mert őszinte, nyílt, eszes és jószívű.

— Könnyelmű, korhely, tékozló.

— Kérem, e véleményeket tartsa magának.

— Nagyságod tehet, a mit akar.

— Reménylem, s ön engedelméből teszem is.

— De ha nekem oly öcsém volna, mint Gyula úrfi, szememfényének tekinteném.

— Tekintse kérem annak.

— Meg is érdemli, szerény, józan életű, takarékos, művelt, szép . . .

— Hizelgő, alattomos, haszonleső és irígy.

— A szentek életét is félre lehet érteni.

— De képmutatókét soha.

A társalkodónő rémülettel emelé szemeit éghez, s ajkait olyatén mozgatá, mintha imát rebegne.

E közben a fogat haza robogott.

Valeria, ki kevéssel azelőtt hatszáz forintot oly könnyedén kiada, szakácsnéjával zajt ütött azon hallatlan tékozlás miatt, hogy pecsenyének fogolyt hozott, mikor kappan is jó lett volna. A füszer-

szekrényből, éléstárból legszigorúbb mérték szerint maga adott ki a főzéshez, azután szobájába vonult, s oly mohón látott kézimunkájához, mintha abból kellene megélnie.

Tekintsünk vissza Vizeki Kázmérhez. Épen jókor, már felébredt s legénye áll előtte.

— No Döme — szólt Kázmér — egy nappal megint öregebbek volnánk.

— Mondja inkább nagyságod, egy éjjel.

— Az együtt jár.

— De nem ily rémséges éj, hisz ez egy évi életet sodor magával.

— Annál jobb, legalább számtanod szerint huszonnégy óra alatt többet élünk, mint mások egy év alatt, 's következőleg január 1-től deczember végéig háromszáz hatvanöt évet élünk. Mit gondolsz öreg, csúffá teszszük a vén Mathuzsalemet?

— Zsidó azon úr?

— Gondolom az volt.

— Úgy hát ő tesz minket csúffá.

— Ohó!

— Bizony, künn várakozik.

— Mathuzsalem?

— Azt nem tudom, hogy hívják, de hogy hitelező, arra megesküszöm.

— Lám, lám, ma az ő napjok van. Szomorú nap az igaz, de végre ennek is el kell mulni. Mondd meg, délután öt óráig nem fogadok el senkit.

Döme fejcsóválva elindult.

— Megállj! — kiálta rá Kázmér — előbb ké-

szíts átöltözködéshez, mert ma tömérdek végzendőm van.

És, mint számtalan ember tenni szokta, ha ruhát cserél, zsebeit kimotozza, Kázmér is ösztönszerűleg zsebeibe nyult. — Szörnyű meglepetésére oldalzsebéből tele marok százast vont ki.

Szemeit a bankjegyekre mereszté, aztán Dömére.

Döme pedig Kázmérra, aztán a bankjegyekre.

Mind kettőjük szava elállt, s csak pillantásaik beszéltek, de e beszéd merő kérdéseket tartalmazott.

— Mi történt itt? — kérdé végre Kázmér.

— Azt nagyságodnak jobban kell érteni, mint nekem.

— Kinevezett tudóssá váljak, ha értem. Tündérek jártak itt, vagy ... ah! igen, az a jó lélek! Ugy-e Döme, te tudod, kedves nagynéném, az én őrangyalom látogatott meg? — Könnyelmű kifejezése komolyra változott, szemeibe könyek nyomultak, s elmélyedve, maga elé merengett. — Szerethetne-e jobban édes anyám? ... Ő volt itt angyali szívével, kinek oka volna reám neheztelni, és jósággal halmoz: én estélyeit mellőzöm, s itt tivornyázok; boldog, ha a whistnél vele szemben ülök, s én ez alkalmat kerülöm, hogy másutt szerencsejátékban eltékozoljam, és ő még sem kárhoztat, pedig megérdemelném, hogy kitagadjon. A mily nemes ő, oly hálátlan vagyok én.

Döme nem tudott szólni, hanem Kázmér kezét megragadva, azt könnyeivel és csókokkal halmozá.

— Mi lelt öreg?

— Bocsásson meg — hebegé Döme — a megindulástól szólni alig tudok. Örülök, hogy nagyságod oly elismerő és jó. Nem sokára új életre fogunk ébredni.

— Azt hiszed?

— Bizonyos vagyok, most szívébe láttam, és ott oly szép jövőre találék.

— Meglehet, de most siessünk a jelen bajaiból kibontakozni. Pénz van, váltóim lejárnak, sietek a szabadalmazott rablók száját betömni.

Alig egy órával később izgatottan és szikrázó szemekkel nyitott be Zárai Gyulánál.

Zárai hideg nyugalommal fogadta az érkezőt. Arczából meglátszék, hogy csatát vár, de még nem tudja magát tájékozni, mely oldalról lesz megtámadva, egyuttal azon önhittséget is lehete leolvasni, miszerint erős állásban érzi magát, s minden támadást vissza verni kész.

Erősen és huzamosan néztek egymás szeme közé, Kázmér reszkető, és Gyula mosolygó ajkakkal.

Gyula szakítá meg a csendet:

— Isten hozott.

— Talán vártál?

— Miért?

— Hogy számadásinkat kiegyenlítsük.

— Ej, öcsém, az nem oly sietős.

— De én annak tartom.

— És miért?

— Mert egy nyomorult örökség reményében te velem gyalázatos játékot űzesz.

Gyula pillanatra elhalaványult, de csakhamar visszanyeré nyugalmát és szólt:

— Igen leköteleznél, ha jobban értelmeznéd szavaidat.

— Mit míveltél tegnap?

— Sok mindent.

— Magán ügyeid nem érdekelnek, de te nagynénénknél jártál.

— Azt naponként cselekszem.

— Az igen szép tőled, hanem arra kérnélek, hogy érdekemben ott ne tégy soha semmit.

— E tekintetben nyugodt lehetsz.

— És tegnap?

— Az estélynél néhány elismerő szót ejtettem rólad.

— Valóban? . . . és ez az egész?

— Ez az egész.

— És adósságimról?

— Pfuj! ilyet teszesz fel rólam?

— Tehát minő ürügy alatt kérted tőle a pénzt?

— Minő pénzt?

— A melylyel váltóim kifizetéd?

— Ő sem váltókról, sem pénzről mit sem tud.

— De váltóim kifizetvék.

— Én fizettem.

— És minő pénzből?

— Sajátomból. Tudod, én takarékosan élek, s nehány ezer forintot meggazdálkodtam.

Kázmér arcza elsötétült, mint mikor terhes felhő borul a nap elébe. Olyatén lépett vissza, mint ki roppant mélység szélén, lábai alatt a földet szaka-

dozni érzi. A legbizalmatlanabb tekintettel végig mérte Gyulát, s aztán elfojtott tompa hangon mondá:

— Sajátodból, önkénytesen? . . . Ember, te tervelsz valamit?

— Mi mást, mint téged a bukástói megóvni? Mi mást, mint lelkednek megszerezni a nyugalmát, s nénénket kímélni a szomorúságtól.

— Gyula!

— E bizalmatlan felkiáltás koránt sem sért. Nem te vagy oka, mindig akadtak jó emberek, kik üdvösnek találták köztünk az egyenetlenséget éleszteni; te, megbocsáss e kitételemért, de igaz, te gyengébb valál és hittél nekik, én kevésbé hevesvérű, máskép gondolkozám, és vártam, mert tudtam, hogy eljő az idő, mikor meggyőzhetlek önzéstelen rokoni szeretetemről; tudtam, hogy eljő az idő, mikor bizalmadra szert tehetek, s ha még nincs itt, el fog jönni.

Kázmér aggodalmasan rázta fejét s vontatott hangon kérdé:

— Ha már kétes hitelű papirokra kiadtad pénzedet, mit szándékozol velök tenni?

— Mit?

— Na igen, valami czélodnak csak kell lenni?

— Van. — Ekkor három váltót Kázmér elé tárt e kérdéssel — a te aláirásod-e?

— Igen.

— Mind a három?

— Igen.

. Gyula összegyűrve, a kandallóba veté, pillanatra

lobbot vetett, s ötezerkétszáz forint érték hamuvá lőn.

Kázmér szoborrá vált.

Gyula egész jószívűséggel szemei közé mosolygott.

— Értesz? — kérdé Gyula.

— Most kevésbbé, mint valaha.

— Nem tartozol senkinek, és nem tud a dologról senki.

— De neked!

— Nekem tartozol bizalommal és szeretettel, ez az egész.

— Gyula! — kiáltá Kázmér — én félreismertelek, bocsáss meg, te sokkal nemesb és jobb vagy, mint hogy nekem tévedésemért megbocsátani ne tudnál. Oh! mint szégyenlem magamat. A tartozást lerovom még ma, jó szándékod mély gyökeret vert itt szivemben. Oh ne mondj ellent kérlek, pénzednek még ma meg kell lenni, mert nagylelkűséged annál inkább égeti agyamat, minél érdemetlenebbnek érzem rá magamat.

Ezzel elrohant.

Gyula a kandallóban elhamvadt papirokra tekintve mondá:

— Akár ő lesz az örökös, akár én, e magot jó földbe vetettem, s bő aratásra számíthatok.

VI.

(Megzavart álomért egy szép ábránd.)

Korosb hölgy egyik főélve a délutáni szendergés. Nem tudom, ha a multak szép emlékei merülnek-e fel ez édes álomban, vagy a reményteljes jövő képei lebegnek az éber lélek előtt? annyi bizonyos, hogy a mahomedán hatschis mámorának nem oly rabja, mint a koros hölgy délutáni álmának, s inkább elmulaszt három látogatást, két látványt, mint egy ily álmot; inkább lemond a szépítő szerről, mint lemondana e gyönyörről. A délutáni álom a koros hölgy életének költészete; eztündér világa, melyben magát ujonnan megifjodva érzi.

E tündérvilágba leendő utazásában lőn Valeria megzavarva. Ha szemei még bírnának annyi tűzzel, villámokat szórna, oly felindulásba jött, midőn ajtaján kopogni hallott, de a jövő pillanatban a harag eltünt szemeiből, s ajkira a szigor kifejezése helyébe nyájas mosoly költözött, mert Kázmér lé-

Ott látta kedves öcscsét pamlagán elterülve.

pett be. Ő Kázmért még délutáni álmánál is jobb szereté. Észre sem vette, hogy az ifjú arczából egészen kikelt, színe rendkívül halavány.

Kázmér ingadozó léptekkel közeledék Valeriához, kinek kezét ajkihoz voná.

— Mi lelt? — kérdé Valeria — kezed reszket, ajkad hideg. — És jobbját legnagyobb gyöngédséggel Kázmér holló fürteibe fürösztve, az érdekes főt kissé hátra nyomá, jóságos szemeit több pillanatig szeretettel legelteté a kedves arczon, s mielőtt szólna, ajkait a nyilt, magas homlokra illesztve, megindulással mondá:

— Csak nem ért valami baj?

— Kedves néném, ma szerencséltetett.

— Ráakadtál látogató-jegyemre? — mond nevetve Valeria.

— Jóltevő kezének nyoma mindenütt látható, hol egyszer jár. A helyzet, melyben talált . . .

— Nem a legrendesb életre mutat.

— Én úgy szégyenlem.

— Hogy fiatal vagy és mulatsz? Van jó dolgod. Tudom én, hogy meg fogsz változni.

— Esküszöm, e perczben már megváltoztam.

— Ne oly hirtelen, ifjú ember, különben kétkedni találok.

— Fél óra óta más elvem, más meggyőződésem van. Én átváltoztam.

— És mi okozá e varázst?

— Oly esemény, mely meglepőbben ért, mintha csatazajban leli fel az apa rég elvesztett fiát.

— Csendesülj, édes fiam, e felindulás megárt.

— Csendesüljek? Előbb fojtsák el jobb érzésemet, aztán majd csendesülök.

— De Kázmér!

— Oh néném! A mi ma velem történt, az rendkívüli! Én úgy meg vagyok szégyenítve önmagam előtt, hogy pirulok rágondolni, s ha eszembe jut, mily igazságtalan volt szívem, szeretném kitépni keblemből.

— Te elrémítesz.

— Én Gyulát sohase tartottam őszinte barátnak, szerető rokonnak.

Valeria keserynyés mosolya bizonyítá, hogy e nézetben él ő is.

— Mennyire csalódtam! De ki hitte, hogy jégtorlasz alatt virág illatozzék?

— Én most sem hiszem.

— De azt higyje el, hogy Gyula keblében a legnemesebb szív dobog.

— Ha örömet szerez neked, elhiszem.

— Meg fogom róla győzni — sóhajtá Kázmér.

— Ülj ide, beszélj — mond Valeria, a pamlagon maga mellé mutatva.

— Nem akarok szépítni semmit — kezdé Kázmér — én könnyelmű, tékozló és játékos voltam; kedves néném jótettei helyett korholásait érdemlém.

Valeria vállat vonított, s kezével olyatén módon inte, mely ezt látszék kifejezni: «hadd el, nem érdemes erről szólni!»

— Rendetlen életem és más körülmények, adósságba kevertek. Ma, jó angyalom által adományo-

zott pénzzel, siettem lejárt váltóimat hosszabbítni, s képzelje meglepetésemet, midőn hallám, hogy kifizetvék; sietek a másikhoz, harmadikhoz, mindenütt tisztázvák adósságim, kérdem, ki tevé ezt? a válasz velőmet járta át, mindenik azt felelé, hogy: Zárai Gyula.

— Gyula?

— Igen ő.

— Nem jó szándékkal tette.

— Én is azt hittem, sőt árulkodással gyanusítám, mert nem képzelheték mást, mint hogy kedves nénémet szomorítá meg e hírrel, s a pénzt kedves jóltevőm szolgáltatá e czélra. Legnagyobb felindulásban sieték hozzá, ő nyugalommal fogadott. Megtámadtam tettéért, s kérdőre vontam, hogy mi czélja magához vásárolt váltóimmal? Ő mosolyogva előmutatá, s aztán egy csomóba gyűrve, a kandallóba veté.

— Ezt tette Gyula?

— Igen, önzés és érdek nélkül, hogy engem a zaklatásoktól megmentve, jobb útra térítsen.

— Ezt nem szabad elfogadnod. Mennyi az összeg?

— Sok, nagyon sok!

— Halljam, tán kitelik még.

— Ötezer kétszáz forint.

— Ugyan mire költötted?

— Mások költötték azt el?

— No már mindegy — viszonzá Valeria, s szekrényébe nyult; összeszedett benne készpénzt és állampapirokat a szükséges összeg erejéig. —

Itt van — mondá — siess Gyulát kielégíteni. Köszönd meg nevemben is a jóakaratot, de lekötelezettje huszonnégy óráig se légy.

Kázmért e jóság annyira megindítá, hogy szólni sem tudott. Némán voná Valeria kezét ajkihoz, s mialatt csókkal illeté, forró könnycseppet hullata rá.

Ez Valeriára rendkívül hatott; a delejesség ösztönével ragadta meg kétfelől Kázmér fejét, s előbb homlokát, aztán ajkait össze-vissza csókolva, sírni kezdett.

— De hát nem én vagyok e világon neked legközelebb? — tördelé a zokogástól elfojtott hangon Valeria — nem érdemeltem-e több bizalmat?

— Kímélni akartam, s inkább széttépettem volna magamat, mint kedves nénémnek szomorúságot okozzak. Ámde most kettős ok vezérle e nyilatkozatra, hogy Gyula szívét ismerni tanulja, s nekem módot nyujtson őt kártalanítni.

— Ez megtörtént, édes Kázmérom, most hát beszéljünk kissé komolyan.

— Parancsoljon velem.

— Isten őrizz, hogy eddigi életed miatt szemrehányást tegyek. Mostanig jó volt ez így, de örökké, úgy-e, hogy nem tarthat?

— Lemondtam, drága néném, s a világ legelvetemültebb ficzkójának tartanám magamat, ha ennyi kegy és szeretet nem bírt volna átváltoztatni.

— Nézzük hát, kedvemért elbírnád-e magadat valamire határozni?

— Az csak legjobb lehet, mit kedves néném velem akar.

— Sem többet, sem kevesebbet, mint azt, hogy nősülj.

— Akarata előtt meghajlok.

— Szívesen?

— Egész lelkemből, sőt mondhatom, eszméink találkoztak.

— Tudod, kit választék?

— Pálmay Angeliquet.

— És te igent mondasz?

— Szeretem őt.

— A többi az én dolgom — kiáltá elragadtatással Valeria, és úgy a nyakába esett Kázmérnak, hogy csókjai árja alatt az ifjú már fuldokolni kezdett.

Soha se hitte volna Valeria, hogy egy megzavart délutáni álom ily gazdagon kárpótolva lehessen. Tapsolt, nevetett, s álhaját örömében hol jobbra, hol balra taszigálá. Annyi szép ábrándjai valósulóban voltak, két kedvenczét egyesítheté; ez oly boldogság, minőről csak legjobb kedvében álmodozott. Miután még egyszer agyba-főbe ölelte és csókolta Kázmért, elbocsátá, mondván:

— Menj, fiam, intézd el Gyulával ügyedet, és ne feledd, mit igértél. Részemről oly nászt csapok nektek, minő nemzetségünkben még senkinek sem volt.

Kázmér tele hálával és jó szándékkal, távozott.

Valeria még darabig elragadtatásának élt, nagy öröme közé szép terveit szőve, azután órájára tekinte, ha az illem szabályai szerint tehetne-e már látogatást? Még igen korán volt, tehát addig is

házi dolgai után látott. Először a kocsist szólíttatá elő, kinek parancsa volt zab után nézni.

A kocsis kétféle mutatványt hozott, egyiknek mérője harmadfél forint, a másiké két forint húsz krajczár.

Valeria úgy rendelé, hogy az olcsóbból kell venni. Hiába állítá a szegény kocsis, hogy az könnyű, szemetes, ellenben a harmadfél forintos erőteljes.

— Gazdálkodni kell, maradjunk az olcsónál.

— De, bocsásson meg nagyságod, az nem gazdaság, mert felét elszórják a lovak.

— Álljon mellette, hogy el ne szórják.

— Akkor sem eszik.

— Egy szó, mint száz, nem fognak rászedni, csak az olcsóbból rendeljen.

A kocsis kölletlen rázta fejét, s dümmögve távozott.

Később a komornára került a sor, ki tömérdek szappant enged fogyasztani.

Végre a szakácsnéra perelt, kinek kiadásait túlzottaknak nyilvánítá, s az élelmi szerekkel való bőkezű bánás miatt is megrótta.

Az inast e pillanatban rossz csillaga vezérlé Valeria elébe, ő is kikapta az olajpazarlás s a maradékgyertyák elsikkasztása miatt a maga részét.

E sajátságos időtöltés után öltözéshez látott, mit nagy gonddal és sok művészettel bevégezvén, fogatát előrendelé.

Pálmayékhoz kocsizott, hogy örököse számára Angeliquet megkérje.

Angelique szemlesütve mosolygott.

Pálmay báróné méltóságteljesen adá beleegyezését.

És egész családi bizalmassággal kezdették a tervelést, a jövőből oly képeket szőve bele, mikre Angelique egész ártatlansággal elpirult, de a beszélgetőket még sem hagyá magukra. Hja! a dolog őt érdeklé legjobban.

VII.

(Egy estély, mely jól kezdődik.)

Pálmay ő méltóságuknál a legvirágzóbb házi körülmények közt sem lehete annyi fényt látni, mint mennyi meglepte a mai estélyre érkezett előkelő társaságot, s ennek előidézésében Valeria bőkezűsége nagyon szerepelt, óhaja levén, hogy Angelique eljegyzése ez alkalomkor ünnepeltessék. A boldog nagynéne oly gyémántokat ajándékoza a kecses arának, minők egy uralkodó-nő fején is méltó helyet találnának.

Gazdag teremek, gazdag világítás, gazdag díszletek, gazdag öltözékek, gazdag asztalok és fényes bérruhás cselédség tündérvilági képet nyujta. A bemenetel, teremek szögletei és ablakmélyedések, a siberiai tél daczára, legdéliesb növényekből és virágokból csodaszép csoportozatok helyévé lőn, mi nemcsak a szemnek vala élvezet, de a roppant világítás és sokaság által tikkadozó légnek is üdítő frisseséget kölcsönze.

A zene vígan szólt, a táncz szele gyertyalángot és virágleveleket ingásba hozott.

Az általános vígság közepette Angeliquen valami nyugtalanság mutatkozott; szemei gyakran pihentek a bejáráson, s minden érkezőnél egy borus árnyalat

vonult végig arczán. Ezt Kázmér észrevenni látszott, s merengővé lőn.

— Min tűnődik? — kérdé Angelique.

— Ábrándozom — viszonzá mosolyogva Kázmér.

— Ön nagyon átengedi magát borus ábrándinak.

— Mondja inkább, sejtelmimnek.

— Mi az a sejtelem?

— Ha az üdv küszöbén állunk, a rettegés, hogy onnan egy véletlen eltaszít; ha boldog álomban ringatódzunk, a félelem, hogy abból felriasztanak; ha imádott Angeliquem szerelmében bízva, egykor átlátnám, hogy elbizakodott valék.

— Adtam, vagy adok erre okot?

— Nem, nem! a világért sem! de ép mert oly végtelen boldog vagyok, a boldogsághoz nem szokott szívem elszorul.

— Nem vagyok-e arája?

— De még nem nőm.

— Isten és kedves szülőim akaratából, aztán meg — tevé hozzá erőltetett mosolylyal — saját választásomból rövid időn az leszek.

— Az idő!? Hisz ez az, mi sokat, nagyon sokat változtat.

— És tán hoz is — susogá félig maga elé Angelique. Nem szólhatott többet, mert tánczba vivék. Kázmért ott hagyá, hogy annak értelmét, mit most hallott, találgassa.

— Tudná eltalálni nagysád — kérdé Verdes Hugo egy felpiperézett vénségtől — miért oly lelketlen e szép estély?

— Mert az estély lelke hiányzik.

— Lám, ily éles ész előtt nincs titok. Nem is tudom, Dell' Orto barátom hol maradt?

— Tán másutt jobban mulat.

— Az egekért, meghallhatná valaki.

— Szegény Angelique! ilyenek a férfiak!

— Milyenek kérem?

— Elragadtatásuk perczében eget-földet igérnek, de mily apróság képes igéreteikről megfeledkeztetni. Ah! — tevé utána nehéz sóhajjal — én a férfiakat nagyon ismerem, s azért legközelebbi beszélyemben...

— E beszélyre kiváncsi vagyok.

— Tárgya...

— Már kész — vágott bele Verdesi — beh szép dolog, lángelmével bírni. Kérem, az életből van?

— Én az életet az eszményivel összeolvasztom.

«Hm — gondolá magában Verdesi — mint számos éveidet fiatalon kaczér öltözékeddel.»

— Itélje meg tárgyamat...

— Ah! — kiálta fel Verdesi — bocsánat, kötelességem elszólít, Angelique nagyságát látom — s ezzel elrohant.

— Izetlen barázdabillegető! — sziszegé utána a beszélyirónő — hogy is tudtam e hígvelejűvel szellemi társalgásba ereszkedni? No de szükséges, tapasztalás kell, ki tudja, ily alakot hol használhatok.

És igaza volt.

Verdesi nem közönséges alak; hegyes orr, hegyes áll, hegyes könyök, hegyes térd, hegyesre pödrött bajusz, keskeny, színetlen ajk, bágyadt-

szőke és ritka haj; öltözete mindig feltünően kiáltó, s ellentétes színek összealkalmazása által egyetlen, s ha már színekben nem tündökölhet, mint estélyeken, hát a szabás által rítt ki. Szívében örökké egész halmaz szerelem, s ajkain özön lovagiasság volt. A magánál csekélyebbeket megveté, a magához hasonlókat kerülé, de a magánál magasb állásúak barátságáért, vagy csak társaságáért kész volt gúnyt és megvetést tűrni; egy rangosbnak kedvéért lótni-futni főboldogsága volt, sőt ilyenek részére leglángolóbb szerelméről lemondani, s a magának kivívott előnyöket azokra átruházni, egész lélekkel érdekökben működni nem ellenkezett sem érzelmeivel, sem meggyőződésével, úgy, hogy ő sohasem szeretett magának. Udvarolt mindenkinek, de minden tekintélyesb versenyző elől visszavonult. Ő a rangnak feltétlen hódolt. Arczán mindig gondatlanság sugárzott, szemeiben hiúság és boldog elégültség mosolya. Társaságokban egyik hölgytől a másikhoz, nem mondhatni ment, de lebegett örökké, betanult, kimért tartással, hol mazur-, hol polkaléptekben. Ő nem követelt észt, nem hazafiságot, csak azt, hogy ízlése van, hogy a divat ellen soh'sem vét, s hogy társaságokban nélkülözhetetlen. Igaz, még rendkívül lovagiasnak is tartá magát, a mennyiben egy elejtett legyezőt sok bájjal tudott tulajdonosának visszaadni; a rábízott szerelmes leveleket példátlan ügyességgel juttatá rendeltetése helyére; a titkokat — ha jól megfizetvék — a sír sem őrzi jobban; a tánczból kimaradt lánykákat — ha előkelők — mindig kész a zavarból kisegítni... való-

ban oly tulajdonok, mikkel a nagyvilágban sok szerencsét csinálhatni.

Angelique elé lebegett; bal lábával erős állást vőn, a jobbal félkört vonalzott, s lábujjhegye földnek szegezve maradt, úgy, hogy hegyes térde jó előre kigörbült; kalapját két kezével gyomra fölébe emelé, nyakát előre nyujtá és meghajolt.

— Hogy Dell' Orto nem jött el? — mond kecses fejbillentés után Angelique.

— Vigasztalhatlan vagyok. Csak az tarthatja vissza — mondá — ha ég és föld összeomlik.

— De ég és föld nem omlott össze.

— Fájdalom!

— Oh! ő bizonyosan jól mulat másutt.

— Fájdalom!

— Tehát eltaláltam.

— Nem képzelem.

— Sőt tudja, különben miért sóhajtá, fájdalom!

— Mert nincs más szóm rá, ha nagysádat búsulni látom.

— Engem? Csalódik, én mulatok, mulatni akarok, sőt mondja is meg neki, hogy nagyon jól mulattam. — Szemei meghazudtolák ajkait, no de semmi, e pillanatban egy deli ifjú tánczra kéré őt, s bájjal veté magát karjaiba.

Bódító valami lehet az a táncz! Láttam angyalszép hölgyet bánatosan merengni, vonásairól bú beszélt, szemeiben könny rezge, s hullámzó kebléből fohász fakadt; és néhány órával később láttam e hölgyet fényes teremben egy közönbös ifjú karján lejteni. Át volt bűvölve; szemei élvet sugár-

zottak, vonásain derültség ömle el, s egész kifejezése gondtalan vígságra mutatott; minden mást e világon feledni látszék tánczán és piperéjén kívül. — A zenc borongós lelkét felvillanyozá, minden hang izgatott idegein rezge át, és — — — és egész szenvedélylyel tánczolt. — Másnap kétségbeesése kettőzött vala.

A tánczban varázskéjnek kell rejleni.

Angeliquet is elragadá a pillanat üdve, alig fonódott az ifjú karja hajlékony karcsú dereka köré, szemei, vonásai átszellemültek, Dell' Ortót, neheztelését, s minden mást e polkán kívül feledni látszék.

Kázmér Angelique minden tettét, mozdulatát, s réha szavait neheztelő mosolylyal kiséré.

Mint nagyszerű virágházban cameliák, hortensiák és válogatott rózsák közt a vagnilie, oly szerényen megvonulva állt egy ifjú leányka, ennek nem udvarolt senki, őt nem mulattatá senki, sőt észre sem vette senki, legfeljebb elmenőben szólott hozzá egyik-másik nehány enyelgő szót. — E félig gyermek leányka csak nem rég lépett ki a növeldéből, s ma lát először nagy társaságot. Minden új előtte, s még sem érdekli, s noha lelkét, szívét annyi szórakozás s édesgető tarkaság veszi körül, arczáról oly bánat kifejezése olvasható, melyet nem a pillanat szült, de megszokottság által vonásai jellegébe olvadt; noha zene, vigalom, derültség környezé, lelke e körből tova szállongni látszik.

Mi bánthatja e gyermekszívet?

Sok, nagyon sok! — Anyját féléves korában elveszté, s alig tölté be negyedik évét, midőn atyját

ragadá el — koránsem a halál, de oly végzet, mely élet és halál ura. Az atyának sikerült külföldre menekülni, de leánya így is csak elveszté őt, tehát a szó teljes értelmében árván növekedett fel; anyja Pálmay nővére volt. Pálmay növeldébe adá őt, hol tíz évig senki sem nézett utána, s hol úgy bántak vele, mint egy ily elhagyottal bánni szokás; itt véste magát vonásaiba a bánat kifejezése. Most kikerülvén a növeldéből, Angelique oldalánál sem számíthatott legrózsásb napokra. Mindezt megérté és átérzé a szenvedések és bánat közt korán ért gyönyörű gyermek.

Kázmér hozzá lépett e szókkal:

— Nagysád elvonul.

A leányka elpirult, s szép nagy szemeit csodálkozva emelé Kázmérra.

— A mulatók zajába kell vegyülnie, hogy magának élvezetessé tegye az estét.

— Én mulatok — rebegé félénk hangon a leányka — a zene, zaj, öltözékek, e tarkaság, mindannyi szórakozás.

— Másképásképp, édes nagysád, másképp kell szórakoznia. Szabad-e tánczra kérnem? — ezzel kezét nyujtá.

Remegő kezét a leányka Kázmér kezébe fektetve, hálás pillanatot vetett rá, midőn ez őt a terem közepére vezeté.

— Szenvedélye kegyednek a táncz? — kérdé Kázmér.

— Igen, szeretek tánczolni.

— Helyesen, a tánczban valami nemes, emelke-

dett van, mi a mulatságot közeledésbe hozza a művészettel. Jól, bájjal és könnyűséggel tánczolni, eszményi. Részemről, ha kecses alakokat látok magam előtt lebegni, tündérvilágba álmodom magamat.

— Ön elragadtatással beszél a tánczról.

— Pedig magam keveset tánczolok.

— És most?

— Kedves kivételt teszek, mi édes emlék maradna, ha nagyságádot arról meggyőzhetném, hogy ily ifjú, szép teremtést a mulatságban nem illet elvonultság.

— Köszönöm — mond megindulással a leány.

— Mit, édes nagysád.

— Hogy ön nem beszél velem tantárgyakról, nevelőnőimről és karácsonyi ajándokról, mint a többi urak.

Kázmér épen felelni akart, de szava hirtelen elállt, mert tekintete Angeliquere esett, kinek szemei fényben sugároztak a bejárás felé; Kázmér is arra nézett, Dell' Ortot látta érkezni.

E táncz Kázmérnak végtelen lőn; szegény leányka beszélt hozzá, de vagy semmi, vagy igen szórakozott választ nyert.

A leányka gondolkozni kezdett, ha nem sértette-e meg valamivel Kázmért? de nem tudott olyasmire emlékezni. Néhányszor ajkain lebegett a szó, hogy megkérdezze, de bátorsága mindig elhagyá, s midőn Kázmér helyére visszavezette, szemeit megnedvesülni érzé.

Kázmér izgatottan keresé fel Angeliquet.

— Angelique! — sóhajtá az ifjú — én már oly

közel képzelém magam a boldogsághoz, hogy karjaimat nyujtám ki utána, de e pillanatban oly látványok kergetőznek felizgatott agyamban, mik reményimet megingadoztatják.

— Fogadja tanácsomat, s ne ábrándozzék, ez önnek rosszul áll.

— Félek, hogy ez ábrándképek szétfoszlanak, s a rém nem tűnik el velök.

— Ugyan Kázmér! Fogadásom nem arra szólt, hogy ön ma szavalni, hanem zongorázni fog. A társaság gyülekezik a zeneterembe, ne várakoztassuk. — Ezzel karját kecsesen fűzé Kázmér karjába, s magát a mellékterembe, egyenesen a zongorához vezetteté, hol Kázmért a zongorához ülni kinálá, hangjegyet tőn elébe, egyet a maga kezébe vőn, a másikat pedig Dell' Ortónak adá.

Kázmér elhalaványult.

— Ön szíves lesz — mond Angelique Kázmérhoz — játékkal kisérni énekünket.

És elkezdték «Luciá»-ból az első felvonási gyönyörű kettőst, csakhogy nem ment gyönyörűn; kétszer is rá kezdették, Kázmér soha sem tudott találni, a harmadik kisérlet után felugrott, s rövid mentséget dörmögvén, elhagyá a teremet.

Angelique legkevésbbé sem lőn megzavarva, a zongorához Kamillát szólítá, ki szerényen engedelmeskedett.

A kettős dal művészi végrehajtással, tapsok közt végződött.

Most Pálmay bárónő meg akarta mutatni a világnak, hogy a kis árva rokont milyen költséges és

Verdesi nem közönséges alak.

Degré: A száműzött leánya. 58. lap.

kitünő nevelésben is részesíték, megparancsolá Kamillának, hogy most ő énekeljen.

Kázmér a termet elhagyván, a tánczteremben egy ablakmélyedésbe vonult, borostyánfa és virágcsoportozatok mögé, két könyökét térdeire, s lángoló fejét tenyerébe támasztva merengett, s míg az ének hangjai szívét metszék át, fejében ily gondolatok forrongtak:

— Minő élet vár reám? Küzdelmes, fájdalmas, tán botrányos is? Angelique hiú, kaczér, s e két bűn megmérgezi a legszebb életet is. Miért legyek én áldozat? mert nénémnek megigérém? s miért igértem? mert szerettem Angeliquet, mert éreztem, hogy e nő szerelme boldoggá teend; mert hittem, hogy mihelyt az elhatározó pillanat megjő, apró kaczérságait elhagyva, szendén szerető hölgy válik belőle. Csalódtam, ő ma eljegyzésünk estéjén kaczérabb, mint valaha, s én érzem, hogy ép oly mértékben, mint szerettem eddig, gyűlölöm most. Istenem, mit tegyek?

E pillanatban zendült meg Kamilla éneke.

Ez átvillanyozta Kázmért, fejét felüté, szemeit égre emelé, s két kezét dobogó szívére nyomá. Arcza átszellemült, s ajkaira oly mosoly szállt, mintha az éden titkaiba látna.

— Köszönöm az intést, oh ég! — sóhajtá — én mentve vagyok.

Futni akart e helyről, de egy esemény lebilincselé: közvetlen előtte, úgy, hogy csak a virágcsoportozat választá el, két alak állt meg.

Angelique és Dell' Orto volt.

VIII.

(Egy estély, mely rosszul végződik.)

A fátyol tökéletesen lehullt Kázmér szemeiről, s ha szívében még egy csepp kétely lett volna, az is elenyészett.

Kamilla ifjú hangja megható bájjal tölté el a hallgatók keblét, s szíveiket néha úgy megrendíté, mintha föld feletti lény zengene a mindenség urához; áhítatos dallamai a vendégsereget inkább imára, mint mulatságra hangolák. Előadásában volt valami fájdalmas; érczes hangjában andalító lágyság, mi sok énekbeli képzettséggel egyesülvén, megindulást szült és nem elragadtatást.

Kázmér azt képzelé, hogy midőn a léget szívja, melybe e hangok vegyülnek, a menny üdve költözik keblébe. Idegeit delejes gyönyör szállta meg, ereiben vére fokonként hevült, s lelke egy szellemvilág visióiban merengett. Ily érzésektől áthatva, térdre akart omolni, de csak egy lépés választá el attól, ki hivatva volt, hogy neki az életet pokollá tegye. Ez eszére téríté, mire szüksége is volt, hogy megértse, mi körülte történik, és cselekedjék, mint jövője megkivánta. Mozdulatlanul maradt.

— Szerencsére — kezdé Dell' Orto — az a kis liba mindenki figyelmét leköti.

— Nem tudom mit csodálnak rajta? — viszonzá Angelique.

— Jó, hogy teszik, legalább észrevétlen szólhatok kegyeddel. Az ég irgalmáért! mondja, igaz-e, a mit hallottam?

— Nemde szánandó vagyok?

— Mit tudom, szánandó-e vagy nem? De annyi igaz, hogy én egész este magamon kívül vagyok, s ha e perczet a titkos beszélgetésre nem nyerem, okvetlen valami őrült lépést követtem volna el. Tehát csakugyan el fog ma jegyeztetni Vizeki Kázmérral?

— Szülőim kényszerítnek, nagyon szerencsétlen vagyok.

— És én e perczben még tehetlen azt gátolni. Csak annyi időm volna, hogy atyám lábaihoz borulva, beleegyezését kikönyörögjem, úgy, istenemre! senki ember fia nem tolakodnék közém és boldogságom közé.

— Én a grófnak engedek annyi, sőt sokkal több időt — mond Kázmér, úgy teremve a beszélgetők előtt, mintha a virágcsoportozatból egy kitünő tő vette volna fel az ifjú alakját. Kázmér reszketett, mintha szellő ingatta volna meg a virág leveleit, s a hirtelen átbűvölésnél ezt az új alakzat is megtartotta volna.

Angelique elhalaványult, mintha a tűkör, melybe épen mosolyga, darabokban hullott volna szét.

Dell' Orto visszahökkent, mint oly ember, ki nem hisz a csodákban, s mégis szemeláttára olyas történik, mit felfogni nem bír.

Érdekes képlet volt, akármelyik szinpadon megtapsolnák; a háttért kárpitosi diszítmény, s a boltozatig emelkedő virágcsoportozat, közbe-közbe igen festőileg helyzett szobrocskákkal képezé; a pazar világítás, mit az óriási tűkrök tízszereztek, tündéri fényt árasztott; az előkép két megkülönböztetett férfi, érdekes külsővel, s egy angyalszép hölgy, kecses termetén leggazdagabb és izletesb öltözékkel, ennek arczán a megdöbbenés kifejezése ül; az egyik férfi szemében harag és szégyen, a másikéban dacz és megvetés tüze ég. Gyönyörű látvány, melynek kiegészítéséhez járul, hogy nemcsak a szem merülhet élvekbe, hanem a szellemnek is jut lélekemelő szórakozás, mert még folyvást Kamilla bűbájos énekét viszhangozzák a teremek.

— Gróf úr! — kezdé újra Kázmér — ünnepélyes sajnálatomat fejezem ki, hogy egy pillanatig is öntudatlan oka valék az önök boldogtalanságának, de legyen azzal jóvá téve, hogy visszavonulok.

— De uram! — hebegé Dell' Orto.

— Angelique nagysága szabad — esék szavába Kázmér — lemondok igényeimről, adott szavát visszaadom. Legyen boldog, kivánom. — Ezzel kirohant.

Meglepetéssel és némán álltak szemközt Angelique és Dell' Orto.

— Mivé tőn engem?! — sóhajtá Angelique.

— Valóban, e meglepetésre nem számíték — viszonzá Dell' Orto.

— Mi lesz most?

— Sietek a szemtelent megfenyítni — ezzel tá-

vozni akart a derék lovag, legjobb módnak találván a kellemetlen helyzetből szabadulni, de Angelique hősiesen visszatartá őt.

— És én azalatt meghaljak szégyenemben?

— Vagy megölöm őt, vagy visszavezetem lábaihoz, arra esküszöm.

Angelique szomorún rázta fejét.

— Kételkedik? — kérdé Dell' Orto.

— Oh nem, de ha ön valóban szeret, mint esküvé, ha méltányolni képes azon áldozatot, melyet önért tevék, ha érzelmeimet érti, úgy egészen mást várok öntől.

— Tudom, drága Angelique, mi volna most kötelességem, s ha egyedül szívem szózatát követném, hát kegyedet kézen fogva a társaság elébe vezetném, bemutatni mint arámat, de ezen forró vágyam és kivitele közt egy zord atya szigora áll.

— Tehát lealáztatásomat ön feláldozza atyja szigorának?

— Értsen meg, angyali Angelique, én mindenkép atyámtól függök, s ha megegyezése nélkül teszek ily lépést, kész lesz engem nyomorba taszítni. Akar velem nyomort és nélkülözést megosztani?

E szónál: «nélkülözés», Angelique rettentőbbet nem ismert; ez idegeit és csontját átjárta. Inkább megtudott barátkozni a szerencsétlenség akármelyik eszméjével, mint a nélkülözéssel. Nem bírni kényelmet, nem parancsolhatni szolgaseregnek, nem tündökölhetni . . . minő élet lehet ez?

Dell' Ortónak kényes helyzetében igen alkalmas

szót adott a véletlen, hogy szabadulhasson, mert mióta ezt kiejté száján: «nélkülözés», Angelique többször összeborzadt, ajkai körül keserű megvetés lebegett, s tekintete elsötétült. Darabig így állt, aztán vontatva tördelé:

— Siessen kinyerni atyja megegyezését.

— Pillanatot sem akarok veszteni, mi ne ezen törekvésemnek legyen szentelve. Sietek megtenni készületeimet, s a hajnal útban találand Olaszország felé. — Néhány érzékeny szó, s heves kézcsók után szorult kebellel távozott.

Angelique szoborszerű mozdulatlansággal állt, s gyönyörű szemeit a távozó után meresztė. Arczán tükrözé magát a vihar, mely e pillanatban keblében dúlt. Mint ki nehéz álomból ébredve, újra idézi emlékezetébe a szomorú dolgokat, mikkel lelke küzdött, oly rémesen susogá maga elé:

— Ha eljátszottam szerencsémet?... ha Dell' Orto nem tartja szavát, vagy nem nyeri ki atyja beleegyezését...? És Vizeki elment, itt hagyott... mit míveltem.

Szemei előtt a gyertyák elhomályosultak, feje szédelgett, keble úgy összeszorult, hogy szíve közel volt a megrepedéshez; ingadozva néhány lépést tőn előre, s aztán egyik kezével szívéhez, másikkal fejéhez kapva, eszmélet nélkül roskadt le.

E látványra a megrémült szolgák roppant zajt ütöttek, mire a hangversenyteremben, hol egy ifjú művész épen új szerzeményét, melyet ez ünnepély alkalmára készíte, volt bemutatandó, a legnagyobb zűrzavar támadt. Mindenki első akart lenni a

segélynyújtásra, s e törekvésben bútort és hangszert halomra döntve, s egymást taszigálva rohantak a szerencsétlenség színhelyére.

Angelique állapota általános megdöbbenést szült; ott feküdt élettelen és halaványan, mint a sír menyasszonya. Szobájába vitték, hol Pálmay báróné, Valeria s a kis Kamilla gyöngéd szeretettel ápolák. Öt szolga futott orvosi segélyért, s félóra mulva öt orvos környezé a beteg ágyát.

Aléltság volt, egyéb semmi.

A társaság eloszlani készült, de Pálmay vendégszeretete nagy részét estelire megtartá. Lehangoltság és részvét szomorú színét viselé a lakoma; nem volt hangos beszéd, vidám felköszöntés vagy elmés mondat hallható; a ki beszélt is, csak suttogott szomszédjához; mindenki feszülten várta a tudósításokat, s csak akkor kezdődött kevés életjel, midőn értesültek, hogy a baj nem komoly. Ha a szívekbe láthatnának, megtudhatták volna, hogy mégis komolyabb, mint hívék.

Midőn Angelique eszmélni kezdett, zavartan tekinte körül, borus szemei valakit keresni látszottak. A hozzáintézett kérdésekre nem felelt, hanem arczát harmatos kezeibe rejtve, keserves zokogásban tört ki.

A jószivű kis Kamilla térdre omlott a szenvedő előtt, s annak egyik kezét ajkaihoz vonva, csókokkal halmozá.

— Ne alkalmatlankodjál izetlen könnyeiddel — rivallt büszkén Kamillára Pálmay báróné.

A szegény leányka reszketve vonult félre, de

könnyeinek nem birt parancsolni, azok záporként hulltak, mert a büszke nő azon sebet szaggatá fel, mely, ha nehány órára a fiatal kedély balzsamától beheged is, a szeretetlenség e háznál azt naponként megujítni nem késik.

Oh! ha tudnák e büszke teremtések, mily hű és hálás szívet taszítanak el!

Az elhagyott árva kereste örökké az alkalmat, hogy Pálmayékhoz való ragaszkodását bebizonyítsa, széles e világon ezek valának legközelebbjei, csoda-e, hogy szeretetökért naponta imádkozik, de, fájdalom, csak ridegséggel találkozott.

Angelique szolgáltatta magát vele, de azért akármelyik szobaleányával nyájasb volt, pedig e nemes tulajdonával ezek sem dicsekedhettek; Pálmayné megvetését, sőt utálását érezteté vele, és Pálmay? Ő darab idő óta csak a hajhászokat és tőzsérekeket szerette. Mint virág a nap melegére, mint tikkadozó természet esőre, úgy vágyott Kamilla rokonai szeretete után, de ő elérhetlenért sóvárga. Atyjáról soha beszélni sem hallott, erről csak imájában emlékezett meg.

— Ki parancsolt ide? — riadt rá Angelique.

— Szívem, vonzalmam, úrnőmhöz való ragaszkodásom.

— Ha szükségem lesz rád, csengetni fogok. Távozz.

— Egyenesen szobádba — tevé hozzá a szende bárónő, — mert ha kémkedésen érlek, elhagyod e házat.

Kamilla büszkén törlé ki szemeiből könnyűit s minden erejét összeszedve, távozott.

Alig éré el szobáját, mint a túlfeszített húr, ha elpattan, úgy hagyá el megtört ereje, egy szívmetsző sikoltással borult a szent szűz elé, egész teste a földön terült el, bal karja egy széken akadt meg, s erre ártatlan feje hanyatlott. Lelke elszállt ismeretlen édes anyjához a boldogabb világba, imája felkereste szenvedő édes atyját a külföldön. Vissza vágyott a zárdába, hol szinte félig az irgalom kenyerét ette, de ott még sem volt az oly keserű, mint rokonainál; szerető szívekre ott sem talált, de legalább tanítói elismeréssel voltak szorgalma és képessége iránt; a sírba vágyott inkább, mert az nem lehet oly jéghideg, mint e rokonok keble.

Hagyjuk őt bánatában elmerülni, ily fiatal teremtés sokat elbír, s térjünk vissza Angeliquehez, kit még mindig a részvét és szánakozás tömérdek jelével annyian környezének.

Angelique kérte, hogy távozzanak mind, mind, még anyja is, csak Valeria maradjon.

Úgy lőn.

Midőn ketten maradtak, Angelique hévvel ragadá meg Valeria kezét, s kétségbeesett hangon sóhajtá:

— Szerencsétlen, szánandó szerencsétlen lettem!

— Kedves leányom! vigasztalhatlan vagyok!

— Hát én, hát én!... Mivel érdemlém e csapást?

— Szólj, kérlek, mi történt? tán enyhíthetek bánatodon. Tudod, hogy szeretlek, s boldogságodért bármi áldozatra kész vagyok.

— Köszönöm, angyali lélek! kegyed barátnőm, anyám, kegyednek köteles vagyok megvallani min-

dent. Pirulok a megaláztatásra gondolni, mely ma ért; bár ne ébredtem volna életre többé soha!

— Hogy beszélhetsz így — mond megindulva Valeria, s Angeliquehez hajolt, hogy száraz ajkival annak márvány homlokát érintse. — Te vagy szemünk fénye.

— Tudom, drága barátnőm, hogy ennyi bizalom és szeretet, mint mennyivel én kegyedhez viseltetem, viszonzás nélkül nem maradhat. Drága Valeriám! — sóhajtá, görcsösen vonva a koros hölgy kezét ajkihoz — fog-e szeretni a történtek után is?

— Az ég szerelmeért! elrémítesz.

— Kázmér áruló!

— Angelique!

— Mindkettőnk ellen áruló.

Mintha villanyütést kapott volna, úgy ugrott fel helyéből Valeria, darabig mozdulatlan állt, aztán óvatosan tőn egy lépést Angelique felé, s fürkészőn szeme közé tekinte, ha nem őrült-e meg?

— Sejtem, mit vizsgál, vajha sorsom inkább úgy sújtott volna, mint józan észszel túlélni e szégyent.

Bármi kevés vére volt is Valeriának, szíve hevesebben kezdett verni. Lábai inogtak s ő előbbeni helyére ült e szókkal:

— Remegek attól, mit hallani fogok.

— Essünk túl rajta, míg eszméletem újra el nem hagy. Kázmér nyiltan bevallá nekem, hogy csak azért vesz nőül, mert ezen az úton biztosíthatja magának kedves barátnőm vagyonát. Mit beszélt még, nem tudom, de csoda-e, hogy erre eszméletemet elvesztém.

— A nyomorult! mindjárt kiadom örökségét — szólt roppant ingerültséggel, s a csengetyűt megrángatá.

A belépő szolgának parancsot ada, hogy Vizeki Kázmért rögtön küldjék ide, de válaszul nyeré:

— Vizeki Kázmér nagysága egy óra előtt, körülbelül azon időtájt, mikor a bárókisasszony rosszul lett, a társaságot izgatottan elhagyá.

— Kígyót tápláltam — sóhajtá Valeria, s mialatt szeméből könnyüt törle, az inasnak távozást intett. — Majd meglátjuk, ki húzza a rövidebbet, mi, vagy ő, a hálátlan? Bízzál bennem Angelique.

Angelique a hála könnyűivel felelt.

— Nekem és neked is nyugalom kell, majd ide kéretem anyádat, hogy távozhassam.

Ez megtörtént.

Midőn Valeria kilépett, Záray Gyula fogadá, roppant érdekkel kérdezősködvén Angelique hogylétéről?

Valeria még soha sem tekintett ily őszinte nyájassággal Gyulára; karját szívesen elfogadá, s míg ez kocsijáig vezeté, el nem mulasztotta őt néhányszor Kázmér rovására megdicsérni. Tán maga sem tudta még, hogy lelkében új terv fogamzott.

Midőn Valeriával a fogat tova robogott, gondolkozva susogá maga elé:

— Több szem többet lát, tán a világnak mégis igaza van, hogy Gyula derék ifjú.

— Már bizonyos, hogy meghasonlás, tán szakadás is történt — mormogá magában Gyula — majd eszemen járok.

IX.

(Uj fordulatok.)

Valeria oly nyugtalan éjet töltött, minőre csak akkor emlékszik, midőn szerencsétlen jegyese párbajban elesett. Reggel végig dorgálta cselédeit, hogy miért akarják koldussá tenni? Nincs fa, nincs szappan, nincs konyhapénz; miért nem gazdálkodnak jobban? Ő ezt nem győzi. Reggelinél a társalkodónénak is kijutott. Valeriának nem izlett a kávé, s ráfogta, hogy felét ellopják, miért nem ügyel rá jobban a kisasszony.

A kisasszony pedig érzékeny teremtés volt, s úgy értelmezte, mintha ő vádoltatnék a kávésikkasztással, — felmondott.

Ez Valeria ellen jól mért csapás volt, ő huszonöt év óta úgy a kisasszonyhoz szokott, hogy azt halála napjának képzelé, ha tőle meg fog válni. Lázas kitörések közt hagyá el a szobát.

A kisasszony pedig veresre sírta szemeit e bánásmód miatt.

Valeria nem találta helyét, s nem volt kedve semmihez. Ismerőseinek lemondatott a holnapi estélyről, nem készült kikocsizni, s parancsot ada, ha látogató jő, nem fogad el senkit. Azután leült Kázmér-

nak levelet írni, hatszor kezdé újra, s hatszor tépé össze a lapot, végre inasát küldé Kázmér után.

És mégis, midőn Kázmér érkeztét jelenték, nem sietett őt elfogadni, hanem utasítást adott, hogy a terembe vezessék, hol rá várjon.

Sokáig várakoztatá.

Kázmérnak elég ideje maradt gondolkozni arról, mi vár itt rá, mihez felvilágosító körülményül szolgált a cselédség levertsége, a társalkodónő kisírt szemei, s a halotti csend.

— Itt nagyon beborult — gondolá — majd meglátjuk, rejtenek-e a felhők villámokat is? Mindenesetre rossz jel e várakoztatás, no de türelem.

Nagyon mulatságos dolog, mikor izgatott ember magát türelemre inti; eszeágában sincs másra gondolni, mint azon bajokra, mik vérét lázasb keringésbe hozták, sőt, ha akarná sem tud, s ép azon pillanatban, midőn türelemért sóhajt, fokozódik ingerültsége a kitörés pontjára.

Kázmér is, alig rebegé el: «türelem», úgy ugrott fel székéről, mint a megfékezett oroszlán, ha érzi, hogy láncza elpattant; heves léptekkel nehányszor végig mérte a szobát.

— Ez még velem sohasem történt — okoskodék — miért ma először? Mert egy kedvencz eszméjétől elesett? Hát én vagyok oka? Vagy kötelességemben állt volna azt minden áron keresztül vinni? Köszönöm szépen! sok hálával tartozom ugyan nénémnek, de lelkem függetlenségét még sem hozhatom áldozatul.

Ünnepélyes, hideg tartással jelent meg Valeria,

Kázmér szeretetteljesen sietett elébe; nem kevéssé ütközött meg, midőn nagynénje a csók elől kezét visszavoná.

— Hallom — kezdé Valeria, Kázmérnak széket jelölvén — hogy vagyonom nélkül visszautasítanád Angelique kezét?

— Visszautasítanám félország vagyonával is, mert gyűlölöm.

— És azt csupa gyöngédségből elhallgattad az eljegyzés perczéig.

— Egész addig az ellenkezőt hittem.

— S miért nem hitted akkor és azután?

— Ezt már igazán gyöngédségből hallgatom el.

— Szívtelen te! Tudod-e, hogy lovagiatlan viseleted majd megölte szegény Angeliquet.

Kázmér keserűen mosolygott.

— És nekem nagy bánatot hoztál fejemre.

— Ez vigasztalhatlanná tesz.

— Hogy fogod jóvá tenni hibádat?

— Angelique irányában nincs mit jóvá tennem, kedves néném irányában akár életemmel kész vagyok hibámat helyre hozni.

— Elfeledni látszol, hogy rokonim közt csak az lehet örökösöm, ki Angeliquet birja.

— Ne vonja meg tőlem szeretetét, ezt kérem csak, vagyonára nem vágyom.

— Elmehetsz! — kiáltott Kázmérra, s oly gyorsasággal, minőt tőle várni sem lehete, elfordult tőle, sebes léptekkel az ablakhoz közelíte, s homlokát az üvegre nyomá, míg nedves szemei az utczán járókon tévelyegtek.

Kázmér engedelmeskedett.

Szünet után Valeria visszatekintett, s felsóhajta:

— Elment? Jól tette, a hálátlan. No megállj, ha az én vagyonom oly keveset ér, kisértsd meg a magadéból élni. — Ezzel karszékbe vágta magát, fejét tenyerébe rejté, s úgy elbúsult, mintha a szép szemeihez írt költemény lett volna lángok martalékává.

Sokáig elmerengett így, s ki tudja, meddig merengett volna még, ha Zárai Gyula nem jő.

Azt mondanám, Záráit jó csillagzata hozá most, de ő naponként megtevé e látogatást, de a mi ma vele történt, azzal még soha sem dicsekedhetett. Valeria magához vonta, homlokát csókkal illeté, s fejét Gyula fejére hajtva zokogott.

— Ha benned sem lesz több örömem — fuldoklá Valeria — élni sem óhajtok többé.

— Az ég szerelméért! — kiáltá Gyula — mit követett el Kázmér? Tán ártatlan, oh kérem, ne itélje el, tán csak félreértés . . .

Valeria búsan rázta fejét.

— Ne védelmezd, ő érdemetlen rá. Naponként jobban meggyőződöm, s mindinkább hitelt adok mások szavainak, kik azt állítják, hogy te jó, nemesszivű és érett gondolkozású ifjú vagy. Bocsáss meg nekem, hogy ily későn ismerem ezt el.

— Drága nagynéném! Én az emberek legboldogabbika vagyok! Van egy nemes szív, mely felém hajlik, van egy angyal, ki szeretetére érdemesít. Ha anyám szelleme az égből alátekinthet, csak áldást mondhat árva fejemre, hogy a legnemesb

lélek szeretetét annyi kitartás után megnyerhetém.

— És én bocsánatot esdek tőle, hogy fiát oly soká félreismerhetém.

— De Kázmér?

— Helyét szivemben te pótolod.

— És Angelique?

— Azt a szende teremtést is megcsalta.

— Az lehetlen!

— Azt hinné az ember, és mégis úgy van.

— Hát az a fiú minden boldogságot eltaszít magától?

— Mint egy őrült.

— Tán mégis félreértés, még minden kiderülhet.

— De ha mondom, magam beszéltem vele.

— Akkor nincs mit mondanom; csakhogy megfoghatatlan előttem ... hisz én, ki soha senkinek sem valék irigye, őt irigyeltem, nem kedves néném vonzalmáért, mert azt kiérdemelni szent kötelességemnek éreztem, de irigylém tőle Angeliquet, mert ennek szívéhez utamban állt.

— Te szereted Angeliquet? — kérdé hévvel Valeria.

— Némán, lemondással, és gyakran kétségbeeséssel szivemben.

Pillanatra Valeria arcza kiderült, Gyulát megölelé, aztán ismét elkomorodva sóhajtá:

— De Angelique?

— Igen Angelique? — viszhangozá Gyula, s szomoruan lankasztá fejét mellére.

— Bátorság! — biztatá nénje — anyja része-

— És nekem nagy bánatot hoztál fejemre.

den lesz, én ott vagyok, a többi ügyességedtől függ.

— Vigasztaló angyalom! — rebegé reszkető hangon Gyula, s térdre omolva voná ajkihoz Valeria kezét.

— Ma nálam ebédelsz, s délután együtt látogatjuk meg Pálmayékat.

— Egészen boldoggá tesz.

Valeria sietett az ebéd iránt új intézkedéseket tenni, ez alkalommal az elszomorodott társalkodónőn is megesett szíve, mosolygott egyet rá, megcsókolta, s szent volt a béke.

Ez alatt Pálmayéknál is családi tanács folyt.

A bárónő szobájába gyültek.

Hárman voltak, mind hármuk arczán levertség ült.

Vizeki Kázmér felett már el volt döntve az itélet.

A Dell'Orto-féle reményekkel hallgatott Angelique, mert elhallgatta a kis történetkét is, mely őt, nem Kázmért tevé hibássá, sőt el volt magában tökélve, ha Kázmér elég lovagiatlan leend azt leleplezni, ő tagadni fogja, s kész Kázmért szemtől szembe rút rágalommal vádolni, de erre nem volt szüksége. Angelique tehát a szánalomig szomorún, s kétségbeesésig hallgatagon ült.

Pálmay érthetlen szavakat dörmögött, s oly képet csinált, mintha azon száz és száz redő, mely homlokát borítja, ugyanannyi aggodalmas gondolatok küljele volna.

A bárónő büszke tartásához még a szomorú körülmények közt is hű maradt; halaványan, hide-

gen s daczos tekintettel állt, jobb kezét álla alá fektetve, úgy hogy mutató ujja szeméig felnyúlt, s bal kezét egy bársony támszék karján pihentetve, szólt.

— Végső erőnket meg kell feszíteni, ezt egyetlen gyermekünk boldogsága kivánja.

— De ha már nincs erőm — ellenveté Pálmay.

— Kell, és ez legyen utolsó.

— Hányszor volt már utolsó?

— Ne alkudozzunk, ez nem illik hozzánk. Házunk fényéből egy szikrának sem szabad eltünni, különben a mende-mondák ártalmunkra lehetnek.

— Hallgass meg — mond levert hangon Pálmay — szükséges, hogy te is tudj mindent; adósságim meghaladják vagyonunkat, s utolsó időben csak azzal tartám fel házunkat, hogy leányom a gazdag Valeria örökösének van eljegyezve. Képzelhetitek, ily remélhető tőke minő kamatokat emészt. Most már nem tudom, minő biztatással kerüljem ki a csődöt.

— Annak nem szabad megtörténni. Eltitkoljuk a történteket, s Angelique a csőcselék előtt ezentúl is marad a gazdag örökös arája. Biztasd őket szóval, esküvel, személyes jótállással, s tőled kitelhető minden eszközökkel, s pénzt teremts még, ha mindjárt a föld fenékéből is.

Pálmay oly képpel távozott, mint egy magyar szolga, ki szót sem tud angolul, s London közepette ura elküldi barátja felkeresésére, kit inasa nem ismer, s lakszámát maga sem tudja, tehát a

szegény ficzkó még arra sem számíthat, hogy három millió ember közt véletlen találkozik vele, de ellentmondani nem mer, tehát távozik.

Ketten maradtak, a bárónő és leánya.

És mit határoztak?

Nagy dolgot: hogy ezután Zárai Gyulára kell a hálót kivetni.

Ehhez nem sok erőfeszítés kellett, mert Zárai Gyula terveivel összevágott, s azért bátran a maga folyamára engedhetjük a dolgot. Zárainak volt ugyan egy elintézendő komoly ügye, miről annak idején említést teszünk, de ő vállalkozó szellem, s ez legkevésbbé sem akadályozá előre haladni.

A szobaleány egy kitanult, óvatos, s előnyeit ügyesen kiaknázni tudó teremtés volt. Kevéssel ezelőtt Döme tíz forint kisérettel egy levélkét kézbesíte neki Kamilla számára. A szobaleány elfogadá mindkettőt, s aztán okoskodni kezdett.

— A tíz pengő mindenesetre enyém, ezt zsebre tehetem, most a levélről van szó, kinek adjam? Ha Kamillának adom, nem várhatok semmit, sőt megeshetik, hogy nem fogadja el, aztán zaj támad belőle, s engem elkergetnek; Kamilla nem kapja. Angelique legfeljebb összeszid, s szemem közé dobja, mert nem neki szól; itt várhatok ugyan valamit, de rosszat. A bárónő megdicsér hűségemért, tán meg is jutalmaz, ha egyébbel nem, bizalmával, mi egy ügyes szobaleány kezében szinte sokat ér. El van határozva, a levelet a bárónő kapja.

E nemes szándékkal lépett a bárónő szobájába.

— Nem tudom — kezdé, reszketést és bárgyú kinézést szinlelve — jól cselekszem-e, midőn méltóságodat terhelem e dologgal, de egyszerű eszem azt mondja, ha igaz és jó ügy, miért akartak megvesztegetni?

— Csak a dologra.

— Hát, Vizeki ő nagysága egy levelet küldött, melyet inasa azon kikötéssel adott, hogy titokban kézbesítsem.

— Kinek? — kérdé a bárónő és Angelique egyszerre.

— Kamilla kisasszonynak.

— Lássam, lássam — sürgeté a bárónő.

— Kamillának?! — csodálkozék Angelique.

A szobaleány átadá a levelet, s a nyert parancs következtében szemlesütve távozott.

A bárónő indulatosan bontá fel a levelet, s lélekzet után kapkodva olvasá:

«Üdvet és szerencsét Kamillának. Tegnap óta lelkem viharos tenger, melyen egy gondolatom, mint veszélyben forgó hajó, hánykódik; hajótörést fog-e szenvedni, vagy a boldogság kikötőjéhez szerencsésen elér? ez kegyedtől függ, mert e gondolat nem más, mint kegyedet bírni.

A köztem és Angelique közt lefolyt esemény kegyed előtt hihetőleg rejtély marad, ezt azért említem, hogy e sorok irásáért mentve legyek, mert én többé azon házhoz nem mehetek, s így miként kérhetném, hogy ártatlan szívét óvja meg számomra, ha gondolja, hogy véghetlen szerelmemet csak némileg viszonozni képes.

Az ég oltalmát kérem kegyedre. — Vizeki Kázmér.»

— Minden meg van fejtve! — kiáltá Angelique.

— Hányszor mondtam, hogy ez kígyó. No de kitépem fullánkját, s jót állok, itt többé nem fog senkit megsziszegni.

A bárónő Kamillát hivatá.

A kedves gyermek szemeiben, vonásain oly ártatlan fény ömle el, minőt nagy festész angyalainak adni szeretne; mosolya kifejezé szívének azon tisztaságát, melyhez nem fért még soha sem bűn, sem rossz szándék. Megjelenése képes lett volna a legellenségesb indulatot lefegyverezni, de nem a vele szemben álló hölgy boszúját.

Angelique lenéző tekintet és megvető mosolylyal fogadá az érkezőt.

A bárónő két araszszal magasbra üté fejét, s hallatlan magasból tekinte alá a szerény leánykára, ép mint a karvaly, midőn áldozatát kiszemeli, s rá lecsapni készül; le is csapott, kifeszíté éles körmeit a remegő madárkára, hogy irgalom nélkül széttépje.

— Kedves néném parancsolt — rebegé Kamilla.

— Így nevezni engem, megtiltom, becstelen!

Kamilla oly képet csinált, mint a gyermek, ki az ég dörgését hallva, nem képes felfogni, honnan jő? Remeg, maga sem tudja mitől? Arczáról minden életszín elköltözött, s szoborként állt ott, szép szemeiben egy nagy kérdőjellel.

— Az irgalom — folytatá Pálmay bárónő — ide befogadott, saját gyalázatod elűz. Félóra mulva ne

mutasd magad e háznál, poggyászod majd elvitetheted. E levél mindent megfejt. — Ezzel a levelet átadá.

Kamilla gépiesen elvette, és mozdulatlan maradt.

— El innen! — rivalt rá a kőszivű bárónő.

És Kamilla, mint egy alvajáró távozott, ereiben a vérkeringés megakadt, idegeit zsibbadás fogta el, s kevésbe mult, hogy eszméletét nem veszté. Gépileg emelé fel kezét a levéllel, s szemei önkénytelen a lapra estek. Mintha zsilip nyilt volna meg ereiben, oly sebességgel tódult vére szivéhez s onnan fejébe; halavány arcza hirtelen lángvörös lett, s egész testében remegni kezdett. A lapon Kázmér nevét olvasá. Hirtelen átfutá a levelet, s könnyüi, mik eddig kebelét nyomták, megeredtek.

Tíz percz mulva az utczán állt.

X.

(Szomorú kilátás.)

Helyzetének egész súlyát csak most kezdé átérezni Kamilla; nem tudta, merre induljon, kinél keressen menedéket, s mit kezdjen? — Öntudata lassanként ébredezett, de ép oly mértékben nőtt kétségbeesése. Minden rokon, barát, sőt ismerős nélkül az utczára taszítva, rettenetesen érzé magát. Kendőjét szemére nyomta, a kapu falához dőlt, s míg könnyűinek szabad folyást engedett, érzé, hogy a világ kering vele.

A kiváncsi elmenők kérdéseikre nem nyertek választ; hallotta is ő, hogy hozzá kérdéseket intéznek, tudta is ő már, hogy hol van?

Legyen az szenvedés, vagy öröm, szerencsétlenség, vagy komédia, azt ácsorgó tömeg veszi körül, e sorsot Kamilla sem kerülheté el.

A végzetteljes levél még tán kézbesítve sem volt, midőn Kázmért szörnyű nyugtalanság lepte meg; bánni kezdte tettét, s mintha sejtené, hogy Pálmayéknál valami kellemetlen történt, vagy pedig azon ösztönből, hogy Kamillát meglátja, arra vette útját. A ház közelébe érkezvén, látta, hogy sok ácsorgó gyülekszik a kapuhoz. Mint húsz ember közül tizenkilencz tenné, ha nem is mind kiváncsi-

ságból, de azon szándékból, tán segélyt nyujthat, oda tekinte. A meglepetés felkiáltásával tört magának utat, oly erővel, hogy az ácsorgók csak úgy hulltak jobbra-balra, s ő pillanat mulva a siránkozó előtt állt. Gyöngéden megfogá kezét, s érzésteli hangon mondá:

— Kamilla!

A hangra Kamilla összerezzent, kezét lekapta szemeiről, pillanatig merőn tekinte Kázmérra, azután könnyüit letörlé, s lázasan szól:

— Önt őrangyalom küldé. El innen, el!

Kázmér rádördült az ácsorgókra, s abban a pillanatban oszlani kezdtek. Hangja csaknem dallamos zengzetűvé változott, midőn Kamillához fordulva szólt:

— Az egekért! minő helyzetben találom kegyedet?

— Mit mívelt ön? — sóhajtá Kamilla, a levelet mutatva.

— Tehát ez tette oly szerenesétlenné? — kérdé búsan Kázmér.

Kamilla fájdalomteljesen igenlé.

— Úgy bocsásson meg vakmerőségemért — esde Kázmér — s feledje el az egészet.

Kamilla tagadólag rázta fejét.

— Oh Kamilla! ha bocsánatát bírom is, marad még fájdalmam elég, mihelyt szerelmem visszautasítja.

— Más, egészen más! Én földönfutó vagyok — zokogá Kamilla. — Vezessen el innen, mert míg e ház közelében vagyok, nincs erőm beszélni. És

mintha az igen természetes volna, Kázmér karját elfogadá. Első pillanatban úgy érzé magát, mint a vízben fuldokló, ha kősziklába fogódzva, remélni kezd. Eleinte ingadoztak léptei, s karja remegett, de lassanként visszatért ereje, s a mint biztosabbak lettek léptei, beszéde is összefügőbb lőn, s így végre megtudhatá Kázmér a történteket.

— Kamilla! — szólt rövid gondolkozás után Kázmér — rendkívüli eseteknél gyors elhatározás kell. Akar-e nőm lenni?

— De uram!

— Nincs időnk szertartásoskodni, azt tudja, hogy imádom, azt is tudja, hogy el kell helyeznem, de elhelyezhetem-e másként, mint arámat?

— Tehát csak e keserű szükség ...?

— Nem mondám-e, hogy imádom? Tudja meg hát, miszerint legforróbb vágyam, kegyedet bírni, hogy e boldogságért lemondok minden egyéb reményeimről, s kész vagyok nélkülözéssel, sőt nyomorral is szembe szállni. Én nem igérhetek kegyednek fényes életet, de mélyen szerető szivet igen.

— Hát nem-e ez az élet költészete?

— És e költészetért egy anyagi jólét reményéről lemondana úgy, mint lemondok én kegyedért egy nagy örökségről?

— De nem fogja ezt megbánni valaha?

— Ha kegyedet oldalamnál bírom, esküszöm, soha!

— Kázmér! én önnek hiszek.

— Higyjen is, mert e pillanattól kezdve én vagyok kegyednek legközelebb az egész világon.

— És egész világom.

— Köszönöm Kamilla. Isten meghallgatott minket, mert midőn elhatározásra jutánk, épen szentegyháza előtt leljük magunkat. Térjen be Kamilla, imádkozzék és várjon itt rám, én elmegyek, hogy szeretett arámat rokonkebel és társkarok fogadják.

— Kázmér! térjünk be együtt, s egymás mellett boruljunk le Isten előtt szent kegyelmet kérni.

— Igaza van Kamilla.

Beléptek, s miután szent fogadással egymásnak eljegyzék magukat — mely szertartásnál Isten volt csak a tanu — Kázmér imádságba mélyedt aráját az egyházban hagyva távozott.

Az öreg Pálmay fáradtan, elcsüggedve érkezett haza, hiába zörgetett, hiába igért, nem tudott már pénzt teremteni, kimerült minden forrás. Karszékbe veté magát, és nagyot készült pihenni, de meghallá, mi történt aháznál, s szegény Kamilla sorsa megindítá. Küzdelmesen felvánszorgott, kalapját fejébe nyomta, s fáradt testével botjára nehezülve, mély sóhajok közt újra megindult. Az utczára érkezvén, jobbra-balra tekintgetett.

— Vajjon merre ment? — sóhajtá — szegény árva! mi lesz belőled? . . . de én el nem hagylak, s e küszöböt át nem lépem, míg biztosságba nem helyeztelek. — És nemcsak nehéz lábakkal, de nehéz szívvel is elindult; ősz pilláin néha egy-egy gyöngyszem villant meg, mely rövid ragyogás után lepergett, redős arczán fényes, s fehér mellényén szürke vonalt hagyva maga után. Nem kérdezett senkit, hanem csak ment, merre ösztöne vezeté;

hitte, hogy keresésének sikere lesz, azt is hitte, hogy nem lesz. Inkább bízott a véletlenben, mint saját ügyességében, s azért meggondolás, terv vagy tudakozódás nélkül barangolt szerte-széjjel. Kázmér egyenesen Valeriához vette útját, még pedig oly sietséggel, hogy néha lélekzete elmaradozott.

Valeria addig várakoztatá, míg ez türelméből kifogyván, látogató-jegyére irá: «Kegyes meghallgatásért a legsürgetőbben esengek.» Ennek következtében méltósággal, hidegen és büszkén jelent meg, mint egy nyugalmazott udvarhölgy XIV. Lajos korából.

— Egyetlen nyájas vonást, a mosolynak csak egy sugarát esdem, hogy bátorságot nyerjek, mert soha sem volt rá több szükségem, mint e pillanatban — esenge Kázmér. — Oh drága néném! ne tagadja meg nemes szívét, s legyen könyörületes.

— Mennyi adósságot akarna az urfi megint velem kifizettetni? — mond gúnyosan Valeria.

— Hála Isten! — viszonzá Kázmér — arra soha sem számítottam, s ha történt, véghetlen kegye fedezé fel könnyelműségem utait, áldott legyen érte jó szíve. Most azonban gyöngédebb indulatát a könyörület más nemére hívom fel; tudom, ismerem nemes lelkét, ha a legidegenebb teremtést az egész világtól elhagyva, rokon, barát és fedél nélkül látná, megindulna rajta, s hajlékába fogadná, tegye ezt nővére fiáért, s fogadja be annak aráját, ki az utczára kitaszítva, e pillanatban

Isten oltalma alatt várja követségem sikerét. Az Isten irgalmára kérem, fogadja be.

— Minek tartod házamat?

— Mindenesetre méltónak, hogy nehány hétre befogadjon oly ártatlan angyalt, mint Kamilla.

Valeria indulatosan ugrott fel, s haragtól reszkető hangon mondá:

— Köszönd a multaknak, hogy cselédimmel nem dobatlak ki. Ily kalandoros szövetségbe akar vonni engemet egy oly kis elvetemült szemtelenért.

Most Kázmér ugrott fel, szeme oly szikrát vetett, hogy Valeria visszadöbbent. Kis szünet után reszkető ajkakkal tördelé:

— Ön az egyetlen teremtés széles e világon, ki büntetlen ejtheté ki ezt ajkain. Éljen boldogul! — és elrohant.

Valeria úgy érzé, mintha e pillanatban szíve körül valami megszakadt volna, gyengülten esett vissza pamlagára. Eddig volt reménye, hogy Kázmér és Angelique közt a viszonyt helyrehozhatják, mert az egészet erősb szerelmi összezörrenésnek tartá, mit igéretek, rábeszélés, szerelemféltés, s Isten tudja, minő asszonyi szerek által kiegyenlíthetőnek vélt és remélt; . . . de most látta, hogy tökéletes törés van, mi annyi szép ábrándait, oly boldog reményeit teszi semmivé, könnyekben tört ki, feledé kimélni arczbőrét, nem gondolt érzékeny szemeivel, és sírt, keservesen sírt. Mint édes anya kedves gyermekétől, oly nehezen vált ő meg az eszmétől: Angelique és Kázmérban örököseit látni;

azt hitte, nem éli túl e csalódást, s Kázmér hálátlansága sírba viszi. Elfedett szemekkel bánatába merülve sokáig tünődött; midőn öntudatra ébredezett, s szemeit lassan felnyitá, ott térdelt lábainál Zárai Gyula, részvéttel függesztve szemeit elszomorodott nénjére.

— Kérem az Istent — sóhajtá áhitatos képpel, s megindult hangon Gyula — hogy adjon nekem tehetséget drága nénémet megvigasztalni.

Valeria két karjával átölelé Gyula fejét, s égő homlokát homlokához nyomva, új zokogásban tört ki.

— Nem fogsz-e te is hálátlanul elhagyni?

— Előbb szivemet tépjék ki, s ereimben a vért változtassák vízzé.

A jó viszony a két rokon közt szilárdulni kezdett, s Gyula szerencsecsillaga mindinkább előtérbe nyomult.

Kázmér lecsüggesztett fővel haladt az utczán; nagy gondok nyomták lelkét, s erős felelősség feküdt vállain. Merre forduljon Kamillával? Kinek oltalma alá adja? S ha merült is fel kivihető eszméje, mint például az, hogy nevelő intézetbe vigye, azon kérdés támadt benne: minő szemmel fogadják ott? s mint fognak vélekedni oly leányról, kit fiatal ember vezet oda, ki se nem rokona, se nem gyámja; s ha őszintén bevallana mindent, ha elhinnék is a valót, fogja-e valamelyik főnökné intézete hitelét veszélyeztetni oly lépéssel, mi által talányokra, félremagyarázásokra, s a rossz akaratnak rágalmaira tért nyisson? . . . bizonyosan nem.

Ki nyujt segédkezet vagy ad jó tanácsot? Minden felől szomorú kilátás.

Így tünődve ment, s egy fordulónál úgy beleütődött valakibe, hogy mindkettőjük kalapja földre repült.

A két elmélázó összetekintett.

Kázmér hirtelen felkapta kalapját, s futni akart, de Pálmay, mert ő volt, visszatartóztatá e szókkal:

— Öcsém, Kázmér, hát vétettem én ellened?

— Soha!

— Hogy a házasságból nem lett semmi, sajnálom, de ki tudja, mint ütött volna ki? Pedig én óhajtom, hogy boldog légy.

— Köszönöm.

— Tudod-e, mi történt nálunk?

— Képzelem, sok jogos és jogtalan megtámadás ellenem.

— Az a legkevesebb, a mennyiben, reménylem, nem sokat gondolsz vele, de Kamilla, szegény Kamilla, ő oda hagyá házunkat.

— Azaz kiüzetett.

— Tudsz valamit róla? Kérlek, vezess nyomába, mert én el nem hagyhatom őt.

— Tehát vissza óhajtja vezetni?

— Azt legjobb szeretném, de nőm most nagyon ingerült, később tán sikerülni fog, de most más módról kell gondoskodnom.

— Én már gondoltam.

— És tudod hol van?

— Hozzá vezetem önt.

Mindkettő lelke megkönnyebbült; Kázmér meg-

találta azt, kire helyzetében legnagyobb szüksége volt, s Pálmay Kamilla nyomára akadt.

Karöltve haladtak, s útközben Kázmér elmondá tervét, mi Pálmaynak rendkívül tetszett.

Midőn az egyházba léptek, Kamilla fejét összekulcsolt kezeire hajtva, imádkozott.

XI.

(Egy fiatal leány diadala.)

Legemelkedetebb foglalkozás az ima; mily nagyszerű az, hogy milliók és milliók gondolatai egy szellemvilág trónjánál találkoznak! Ifjú és vén, úr és szolga, király és koldus, ellenség és barát eszméi itt egyesülnek; nincs sorozat, nincs elsőség, a mint szívből fakadvák, egyszerű vagy virágos kifejezésekben, azonnal oda jutnak.

Kinek a földön többé nincs reménye, reményt keres az égben; kit sorsa e földön üldöz, vigaszt kér az égtől; kit elhagytak az emberek, Isten oltalmát esengi.

Mennyi fájdalmat, mennyi kétségbeesést enyhít az ima! Ellensége is az emberiségnek, ki hitében akarja megrendíteni.

Imában lelkünk felszáll a szellemek mindenségéhez, azon örökké fénylő tűztengerhez, honnan lelkünk, mint szikra, lepattant, hogy tovább gyujtson és világitson e földön is.

Az emberi lét nemesb része a szellem. Hol a lélek erős, sokat elbir a test. És mi táplálja, mi erősíti a lelket? Bizalom az éghez, közeledés az Istenhez, remény a túlvilágban, s ez az ima.

Kamilla buzgó áhítattal végzé imáját, s mintegy

Kamilla buzgó áhitattal végzé imáját.

Degré: A számüzött leánya. 96. lap.

megvigasztalva a szent malaszt által, fejét felemelé e szókkal:

— Legyen meg Isten akarata.

— Mindörökké! — zengett fülébe.

Visszatekinte, Pálmay és Kázmér állt ott. Arczán gyenge pír futa el, s ajkain bágyadt mosoly lebegett, mint súlyos betegségből üdülőnél látható.

Az öreg Pálmay mindkét kezét oda nyujtá, mondván:

— Szegény gyermek! mily korán kell a sors ellen küzdened.

Kamilla szeretettel ragadá meg az öreg úr kezeit, s megindulva mondá:

— Isten önöket küldé védelmemre, már nem vagyok elhagyatott — s Pálmay karján távozott az egyházból. — Mindhárman bérkocsiba ültek, mely velök H.-né tekintélyes növeldéjéhez vágtatott.

A növeldefőnöknő néhány perczig várakoztatá a látogatókat, kik fényűzés nélküli, de végtelen tiszta teremben helyet foglaltak. Feszes tartású nőt, szigorú tekintettel vártak, s annál kellemesb lőn meglepetésök, midőn egy rokonszenves arcz nyájas mosolylyal s megnyerő tekintettel magát, mint a ház asszonya, bemutatá.

Pálmay megnevezé magát.

— Van szerencsém — mond H.-né — ily előkelő család fejét ki ne ismerné a fővárosban.

Pálmay fejével köszönetet intve, folytatá:

— Ez Vizeki Kázmér, ki családunkhoz tartozik.

— Fogadja szerencsekivánatomat. Hozzánk is

eljutott a kellemes hír, ön a bájos Angelique jegyese.

Mindhárman mélyen elpirultak, de ellenmondás nem történt. A rövid szünetet Pálmay szakítá meg:

— Itt bemutatom rég elhúnyt nővérem árváját. Nehány hét előtt hagyá el a zárdát, hol hosszú éveken át kitünő képeztetésben részesült. Tisztelt úrhölgy! Kegyed, ha nem tapasztalta is, de bizonyosan érti és felfogja a helyzetet, ha egy ifjú leány rokoni házba lép, s ott nem legnagyobb rokonszenvvel találkozik; kínos ez mindkét félre, és nagyon szomorú egy harmadikra, ki szeretettel s őszinte szívvel van egyik és másik iránt is. Ez volt helyzetem, s reménylem, senki sem fog megitélni e lépésemért. Legyen asszonyságod gondviselője e gyermeknek, s én azonfelül, hogy készséggel fizetem a kivánt dijat, hálára is kötelezve leszek.

— És én — szólt közbe Kamilla — kevés képességemet örömmel ajánlom fel kegyed szolgálatára.

— E bizalom által megtisztelve érzem magamat, s ámbár a teljes szám intézetemben meg van, gondoskodni fogok a kisasszony illő elhelyezéséről, — mely szavak után kezét nyujtá Kamillának.

Kamilla hévvel ragadá meg a főnöknő kezét, s ajkihoz voná, könnyben úszó szemekkel mondván:

— Oh! mint fogom szeretni kegyedet.

— Reménylem én is — viszonzá az asszonyság — ily kedves, szende arcz, szép tulajdonokról kezeskedik és Kamillát homlokon csókolá.

Néhány szóval az egyezség meg lőn kötve, s elhatároztatott, hogy Kamilla mindjárt marad, s poggyásza még ma a negyedévi tartásdíjjal együtt elküldetik.

Pálmay duzzadt tárczáját kivéve, mely úgy nézett ki, mint egy elsőrendű bankáré az államrészvények emelkedésekor, felnyitá, s a sok kicserélt váltók közül néhány tíz forintost kihalászván, azt havi tűpénznek Kamilla kezébe adá, s azután búcsút vőn.

Kázmér búcsúja Kamillától udvarias kézérintésből állt, s míg az ajk néma maradt, a szemek kimondhatlan sokat mondtak. Semmit sem tanul meg gyorsabban a lányka, mint a szemekben olvasni.

Midőn a lépcsőkön lefelé haladtak, Pálmay nagyon szomorú és gondolkozó volt.

Kázmér a levertség oka után tudakozódott.

— Lásd öcsém — mond vontatott hangon az öreg úr — én azért a kedves leánykáért mindent oly szívesen teszek, de most abba a helyzetbe jutottam, hogy többet kell tennem, mint bírok.

— Ki tehet többet, mint bír?

— Az, ki soha sem kért, és másért meg kell magát alázni.

— Ezen eljárásban csak nem lát sem kérést, sem megalázást.

— Nem, de abban, a mi következik. Lásd, pirulva vallom be, nincs annyi pénzem, mennyit ma küldenem kell a negyedévi díj fejében, és most már időm sincs, hogy kölcsön után láthatnék, pedig szavamat akarom tartani.

— Az meg is lesz, mert hála Isten, annyi öszszeggel rendelkezhetem.

— Köszönöm, hogy ajánlatoddal megelőztél. Igen, édes öcsém — sóhajtá Pálmay — idáig jutottam. De úgy-e, te nem haragszol rám, ha a házasságból nem lett is semmi. Szeretem leányomat, s imádnám, ha én nevelhettem volna, de azért mégis — elharapta a szót, s búsan rázta fejét — csak azt sajnálom édes Kázmérom, hogy nem leszesz közelebb hozzám.

— Ki tudja, mint van megirva a sors könyvében.

— Mit? — kiálta fel örömmel Pálmay — hát még lehetne változtatni a dolgon?

— Azon már soha

— Kár, sajnálom. De azért jó barátok maradünk.

— Reménylem istentől, még több.

— Igaz, te ma is nagyobb szolgálatot tevél, mint közönséges barátságtól várni lehet. Ha tehetségembe lesz valaha, meghálálom. Addig is fogadd köszönetemet, hogy nagy zavaromban segélyemre valál.

Kázmér arcza pedig világosan elárulá, hogy ő az, kinek sok, igen sok köszönni valója van.

Szívélyes kézszorítás után elváltak.

Pálmay Kázmér után tekintve, maga elé dörmögé:

— Jól történt, sajnálnám azt a becsületes jó fiut, mert azok a . . . no, én ismerem őket, e tanulmány mindenembe került. Szegény leányom! Más nevelés mellett annyi szép tulajdonnal mi le-

hetett volna belőled? Árr lássátok ti — és fejcsóválva megindult hazafelé.

Kamillát a főnöknő bevezette növendékeihez; a tanítónők vizsga tekintettel fogadták, a nagyobb leánykák vállon keresztül néztek rá, a kisebbek összedugták fejeiket, lopva pillantának az új társnőre, sugdosódtak és nevettek.

— Jól fogja magát a kicsinyek közt kivenni — jegyzé meg rossz franczia kiejtéssel egy serdülő leányka szomszédnőjéhez.

— Mindenesetre sok mulatságot fog szerezni — viszonzá a megszólított.

— És én — mond Kamilla egész udvariassággal és legtisztább franczia nyelven — iparkodni fogok inkább épületes úton mulattatni a kisasszonyokat, mint szögletességim által, mikkel, ha bírok is, szabadjon elnézésökre számítani.

A két leány fülig elpirult, s a környezet diadalnevetésben tört ki. Boszus tekintetet vetve a kis lázadókra, hideg fejbillentéssel fogadák Kamilla nyilatkozatát.

A kis történetke szájról-szájra tíz percz alatt megtevé körútját az intézetben, s a növendékek némi csodálkozással nézték a bátor leányt, ki a hatalmas Lucill grófhölgyet és Julie báró kisasszonyt megmerte leczkézni, azon két teremtést, kitől az egész intézet félt, s kik még a tanítónőkön is uralkodtak.

— Ugyan sietett megmutatni, hogy tud francziául — mond Julie báró kisasszony, midőn Kamilla tovább ment.

— Ahhoz nem sok kell — jegyzé meg Lucill — mai nap a szobaleányok is tudnak annyit.

— És mintha hibásan beszélt volna.

— Nem volna szíves megmondani — esett a társalgásba az ott ügyelő tanítónő — miben hibázott?

— Először abban, hogy bele mert szólni beszédünkbe — felelé Lucill.

— Az nem nyelvhiba.

— Hát mi? . . . vagy nem nyelvével szólt?

— Kegyed nagyon elmés akar lenni, csak kár, hogy az igazság rovására, s még most sem világosított fel, miben vétett azon kisasszony a franczia nyelv ellen?

— Vagy úgy? Már rég feledtem, kiről van szó. A mi a hibákat illeti, azokra ügyelni a Madame dolga.

— Következőleg kötelességem figyelmeztetni, hogy ép kegyed volt az, ki nem egy, de két hibát tőn.

— Igen? No majd az új növendékkel jobban begyakorlom magamat.

— Az nagyon kivánatos volna — fejezé be vitájokat a tanítónő.

Kamilla ekkor már kis feltűnést okozott, mert az intézet angol kisasszonyával egész folyékonyan angolul társalga, min a két főrendű kisasszony tartózkodás nélkül boszankodott.

— Bizonyosan valami nyelvtanár leánya — mond Lucill.

— Aligha nem — erősíté Julie — s az, mit köztünk fitogtat, minden öröksége.

— Szegényt sajnálni kezdem, hogy kenyérkereset miatt kelle tanulnia azt, mit más művelődésért tesz sajátjává.

Kamilla pedig, rendkívül érdekes alakjával, rokonszenves viseletével, szerény modorával a főnöknőtől kezdve az utolsó növendékig hódítani kezdett, s néhány óra mulva tökéletes diadalt aratott.

Úgy a tanítónők, mint a növendékek részéről mindenkor és mindenben az elsőség korra és születésre nézve Lucill és Juliet illeté. Ez ellen sohasem vétett senki, az egész intézetben csakis e kettőnek volt külön-külön szobája, mi társnőik előtt nagy tekintélyt szerze nekik.

A zenetanító megérkezvén, Lucill kisasszonyt zongorához kéré, ki negélyes pajkossággal engedett a felhivásnak.

— Gyakorolt valamit? — kérdé a tanító.

— Igen, de nem az ön unalmas dalát.

— Az nem enyém, hanem a halhatatlan Mozarté.

— Akárkié, de olyan, mint egy nagypénteki kintorna, s azt mondom önnek, ha akarja, hogy tanuljak, hát nekem eleven, kedélyes dalokat adjon.

— Ez a tizenharmadik, melyet visszautasít.

— Mert egyik élvezhetlenebb a másiknál.

— Egyik gyönyörűbb a másiknál.

— Izlésünk különbözik.

— Itt nem lehet szó ízlésről, mind elismert remekművek.

— No csak taníttassa be mással, én nem érzek kedvet hozzá.

A tanító elszomorodva nézett végig, ha kisze-

melhetne valakit e dal betanítására, már csak azért is, hogy megmutassa, minő nagyszerűn szép, de elcsüggedve susogá: «senki, senki».

Lucill győzelmesen nevetett, s ezt látszék kifejezni: «ha én nem, szeretném, látni, ki más?»

Kamilla megszánta az elszomorodott mæstrot, s szerényen megszólalt:

— Ha szolgálatot tehetek önnek, megkisérlem e dal éneklését.

— Nagyon kérem; ha eleinte gyöngén megy is, nem tesz semmit, majd betanuljuk, s látni fogja, mennyi örömet fog kegyednek, és élvezetet másoknak szerezni. Bátran kisasszony — biztatá egész lelkesülten — majd még Lucill nagysága is kedvet kap. Én kisérjem, vagy . . . ?

— Ha megengedi, csak magam, tán ez könnyebbségre lesz.

— A mint tetszik.

Kamilla zongorához ült, s nehány futam, mit rajta tőn, elég volt, hogy az egész intézetet oda gyüjtse, s a mæstro szemeit megragyogtassa.

Megzendült a dal, az első hangok szívig hatottak, s minél tovább haladt, annál több varázst szült. Mindenki igyekezett lélekzetét visszatartani; a korosabbak meg valának hatva, az ifjabbak szemeiben könnyek ragyogtak, s a gyermekek kis kezeiket melleikre kulcsolák, hogy ez ismeretlen érzéstől megindult szíveiket öntudatlanul gyönyörbe ringassák; a mæstro átszellemült kifejezéssel, meglepetésének mindenféle jeleit adá, s midőn Kamilla a dallamot végzé, elfeledte a jó tanár, hogy növen-

dékleányka van előtte, elragadtással csókolta meg kezét, felkiáltván:

— Kincs, valóságos kincs, a mivel kegyed bir.

Főnöknő és nevelőnők sorba ölelték Kamillát.

Lucill kiderült arczczal lépett hozzá, s szivélyesen kérdé:

— Hogy hivnak te tündér, ki oly rövid idő alatt mindnyájunkat elbűvöltél?

— Nevem Villám Kamilla.

— Villám, mely sziveket gyújt.

— Atyámnál máskép értelmezték. Ő villám volt, ki a harczban sujtott.

— De te nem fogsz engemet sujtani nehezteléseddel.

— Miért?

— Mert érkezésedkor ... lásd, pirulok miatta, ez elég bünhődés ...

— Feledje, feledje, az nem volt semmi.

— Hát nem akar tegezni?

Kamilla bensőleg, mondhatni hálásan szoritá meg Lucill kezét, ki őt karon öltve, a főnöknőhöz vezeté, e kijelentéssel:

— Asszonyom, kegyed gyakran panaszt emelt ellenem, hogy tanulmányaimban hanyag vagyok, bántalmazom társnőimet, nem engedelmeskedem. Igaza volt, átlátom; de óhajtja, hogy megváltozzam, hogy más legyek? Úgy szobatársamul adja Kamillát. Érzem, ő bűverőt gyakorol rám, s mivel annyi jelességgel bír, reménylem az átbűvölés előnyömre fog kiütni.

— Kérelme legforróbb óhajtásommal találkozott.

Lucill tapsolt örömében, Kamilla nyakába esett, összecsókolá, s aztán szobájába vezeté, hol rendezéshez fogtak.

XII.

(Igaz barátság nem mindig hűl el.)

Kázmér egészen ki volt cserélve, midőn szállására ért; örökké vidor tekintete mélázóvá változott, vonásairól eltünt a könnyelmű kifejezés, még arczszine is annyira más lőn, hogy Döme megütődve kérdé:

— Beteg a nagyságos úr?

— Nem, öreg, sohasem éreztem magamat jobban.

— Hála Isten! — sóhajtá Döme, gyanús szemeket vetve urára.

— Döme! Mennyi és miféle boraink vannak itthon?

— Már megint?! Ugyan édes jó uram!...

— Felelj.

— Tudja, hogy harmadnap előtt érkezett egy szállítmány champagnei és bordeauxi.

— Vissza fogod vinni, azzal is kevesbbedik árjegyzékem.

— Sietek a bölcs parancsot teljesítni.

— Aztán barátimnak, vagy ismerősimnek jelentsd, hogy bizonytalan időre elutazom, s így a játékestélyek nálam megszünnek.

— De már hiszem, hogy soha sem érezte magát jobban. Csak adja Isten, hogy ezen egészségi állapot soká tartson.

— Amen! — Kis szünet után folytatá — itt, Döme, tégy eladóvá minden afféle nőtlenlegényi czikket, s egyáltalán mindent, mi fényüzéshez tartozik.

Döme nagy szemeket mereszte.

— Igen, ezután takarékosan élünk.

— Soha sem késő a jót elkezdeni.

— Mától fogva itthon fogunk estelizni.

— De, de — hebegé Döme, ki saját füleinek sem tudott hinni — egyedül?

— Mindig ezentúl.

— De kérem alásan — mond Döme, ki ennyit egyszerre maga is megsokalt — tán jó lesz lassabban hozzá fogni, mert ily hirtelen áttérés egészségének árthatna.

— Ez esetben gondoskodtam gyógyszerről.

— Csak aztán hatása is legyen.

— Biztosítalak, a legjobb, mert itt hordom — mond szívére mutatva.

Döme távozott, s útközben maga elé dörmögé:

— Most, úgy tetszik, igazán szerelmes.

Kázmér az egész estét otthon tölté; írt, olvasott, ábrándozott, s úgy találta, nem kellemetlen dolog éjfél előtt lefeküdni. Döme pedig azzal biztatá, hogy majd meglássa, mily könnyű lesz reggel felkelni.

E naptól fogva Kázmér többé nem ment társaságba, nem látogatott meg senkit, s otthon étkezett; ha szép idő volt, bérkocsiba ült, a városon kívül nagy sétákat tőn, s ismét haza hajtatott.

Ez sok talányra és mende-mondára szolgáltatott

okot, míg végre az ismerős körökben azon hír nyert hitelt, hogy Angeliquetől megkosaraztatván, a dolgot igen resteli. Bánta is ő, beszéljen a világ, a mit akar.

Lassanként lakását rendezni kezdé, egy szobával megszaporítá, melyet egész költőiséggel berendezett, s noha semmi értékes tárgy benne felfedezhető nem vala, az egész összeállításban izlés, választékosság és elegantia tünt ki; falak, butorok rámosolyogtak a belépőre, s úgy érzé ott magát az ember, mint egy szép virágkert közepette. Legtöbb idejét e szobában ábrándozá át, annál is inkább, mert zongoráját ide helyezteté.

Egy napon hosszú levelet írt Párisba Villám Elemérnek; lefesté érzelmeit, körülményesen írt Kamilláról, őszintén magáról, s az elhagyatott öreg áldását és megegyezését kérte.

Úgy látszik, nagyon meg volt elégedve levelének fogalmazásával, mert átolvasásakor mindig helybenhagyólag bólintott fejével. Ekkor lépett be Döme, s várt, míg ura kérdi, hogy mit akar? Meglehetős sokáig kellett várakoznia, de ő türelmes volt, s Kázmér csakugyan megszólalt:

— Mit akarsz, Döme?

— Én az öreg nagyságos urat harminczöt évig szolgáltam.

— Reménylem, kikaptad béredet?

— Sokkal többet, mint érdemeltem.

— Szerencse, mert nem tudom, hogy elégíthettelek volna ki?

— Lássa, csak megérdemlem, hogy némi tekin-

tetben többnek nézzen, mint valami közönséges inast. A nagyságos urat én tanítottam járni, én ültettem először lóra, én segítettem mindig a nevelőt megcsalni, hát csak érdemes vagyok rá mai nap, hogy megmondja a nagyságos úr, mi változtatta meg ennyire? Nem kiváncsiságból kérdem; nem vagyok én vénasszony, de kötelességből, mert öreg ember vagyok, akármelyik pillanatban elszólíthat a halál, és én nem akarok készületlen találkozni az öreg nagyságos urammal, számot akarok neki adni fia minden tetteiről.

— Az még sokára lesz, Döme.

— De csak jó rá elkészülni.

— Ha így áll a dolog, tudd meg, hogy szándékom megnősülni.

— Az nagyon épületes dolog, de nem hiszem, hogy csupán ez szülné a nagy változást.

— Nem, édes öregem, de készülnöm kell szegény emberré lenni. Értesz?

— Nagyon homályosan.

— Miután kedves néném kiutasított, valószínű, hogy ki is fog tagadni.

— Az a vén . . . !

— No — kiálta bele Kázmér — ne merészelj róla tiszteletlen szólni. Én becsülöm és szeretem őt.

— De én nem. Annyiszor csókoltam neki kezet, . . . dejszen, tudtam volna csak.

Nem fejezheté be elmélkedését, mert az előszobában zaj támadt, s mielőtt kiért volna az ajtón, néhány fiatal ember rontott be.

Kázmér tisztelettel és nyugodtan fogadá őket.

— Eljöttünk — mond az egyik — nézni, mi lett belőled?

— Oly ember — felelé Kázmér — ki nektek többé nem viszonozhat semmit, ki veletek nem versenyezhet semmiben, ki jövőre kénytelen kenyérkereset után látni, következőleg társaságtokba nem való.

Egyik hosszabb képet csinált mint a másik; ki jobbra, ki balra talált valami piszmogni valót, s ki egyebet nem, saját körmein bibelődött.

A társalgás darabig élettelen és szaggatottan folyt. Mihelyt az illem engedé, mindeniket valami foglalkozás elszólítá. Csak Kázmér volt derült, jókedvű, s midőn barátai egyenként eltávoztak elégülten gondolá:

— Ezeket leráztam nyakamról.

Egy érdekes szőke ifjú, kiről elbeszélésünk elején már megemlékeztünk, s kit csak futólag volt alkalmunk látni itt Kázmérnál, társaitól visszamaradt.

Báró Ujfalvy Vilmos, társai és a világ előtt csak mint a társas körök oly tagja, ki mindenben részt vesz, volt ismeretes; ő lovagolt, vívott, tánczolt, játszott és estélyeket adott, mindenütt ott volt, de ha valahol elmaradt, nem hiányza; szerették társaságát, de nem vala nélkülözhetlen; a hölgyek jól mulattak vele, de nem epedtek utána. Lelkének tisztább világításáról, szivének mélyebb érzéséről senki sem tudott, nem is érdekle senkit, pedig e tulajdonok őt ünnepeltté teszik vala, ha azokkal fényleni vagy csak méltánylást aratni akart volna, de ő lelke és szíve nemességét legtöbb esetben

szerette a könnyelműség bő palástjába burkolni, s ha valóban a megindításig szép tettet hajta is végre, úgy tűnt fel a világ előtt, mintha öntudatlan követné el, s nevetség tárgya lőn. Ezt ő jól tudta, s néha mulatságára szolgált, leggyakrabban pedig fel sem vette.

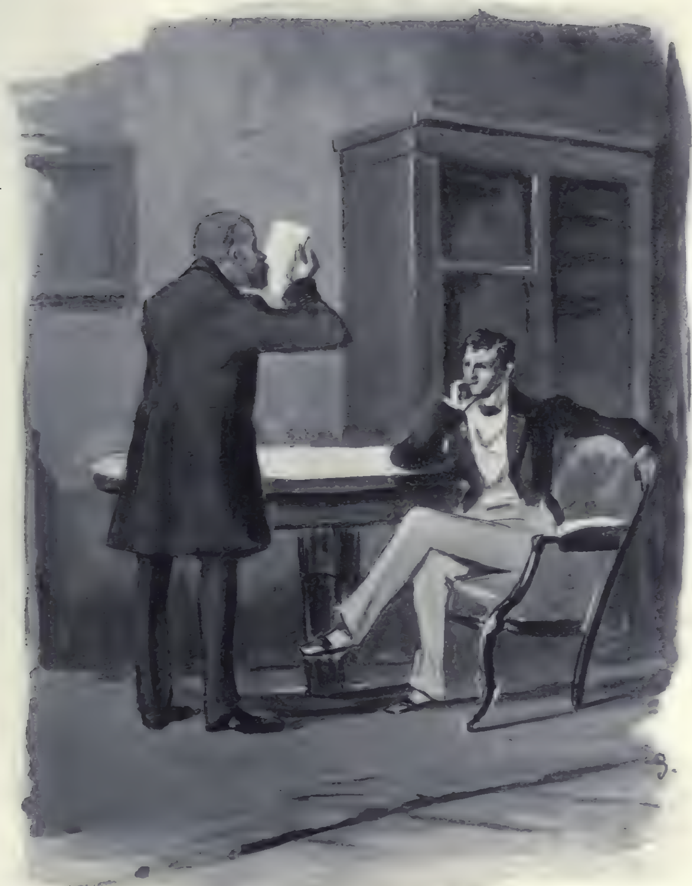
— És téged, Vilmos — mond Kázmér hallgatag vendégéhez — nem szólít el valami kötelesség?

— Én csak egy kötelességet ismerek, barátomat a bajban el nem hagyni, jó és balsorsában osztozni, s ha erőmtől telik, segítni rajta.

Kázmér melegen szoríta kezet az ifjúval, s megindulással mondá:

— Ismerem jó szivedet, s abban soh'sem kétkedém. Köszönöm, nagyon köszönöm, hogy igazoltad azon szép fogalmakat, mikkel rólad bírtam. És most Isten veled, utaink ezután külön válnak, téged a nagy világ magával sodor, én messze messze elmaradok, de e távolból édes lesz rád gondolnom.

— Kázmér! Én szerettelek, nem azon állásért, melyet a társas körökben elfoglaltál, nem a vagyonért, melynek birtokába jutni még most is tőled függ, de szerettem szellemedet, szívedet, gondolkozásodat; szerettem nemes tulajdonidat, mik téged palotában és gunyhóban tiszteletre méltóvá tesznek. Állásod változhat, de szíved és lelked nem, következőleg szeretetem sem. Én ezentul is barátod maradok, ha bizalmadra méltatsz, azt mondanom sem kell, hogy erszényem rendelkezésedre áll, mihelyt körülményeid úgy kivánják.

Fogaras olvasott . . .

Degré: A száműzött leánya. 130. lap.

— Áldott, jó szív! — kiálta fel Kázmér, s míg két kezével megindulva rázá Vilmos kezeit, szemében könny csillogott. — Hálátlan volnék, ha ily nemes kebel elől elzárkóznám.

Döme belépett, s előre hátra rendezgetéséből látszék, hogy valamit akar.

— Mi lelt öreg — kérdé Kázmér.

— Kérem, itt az ideje.

— Minek?

— Hogy az ebédet elhozzam.

— Úgy hát készítsen két terítéket — mond Vilmos — mert ma Kázmér vendége leszek.

Döme elkészíté az asztalt, s negyed óra után feltálalta az egyszerü ebédet.

Számtalanszor ebédelt együtt e két ifju oly asztaloknál, hol a különösségekben válogattak, s a legnemesb borokat fitymálták, de soha kedélyesben nem találták magukat, szivélyesben nem beszélgettek, s nagyobb étvágygyal nem étkeztek mint ma.

A fekete kávét Kázmér az ujonnan rendezett szobában szolgáltatá fel.

Midőn e kis tündérkertet meglátta Vilmos, tele kellemes meglepetéssel kérdé:

— Mit jelentsen ez?

Kázmér bizalommal vonta maga mellé a pamlagra, s feltárta előtte szivét.

— Hölgyednek — mond Vilmos — felesleg szerencsét kivánni, ő megtalálta a legnagyobbat nemes szívedben, ohajtom, hogy méltó legyen rá.

Kázmér elmondá terveit a jövőről.

Vilmos mindenben segélyét ajánlá.

E szerint a társalgás a legbizalmasbbá vált, s a két ifju azon vette magát észre, hogy az ismeretség köztük, mely a játékasztal, poharazás és estélyek élvei közt szövődött, nem vala pusztán pajtáskodás, hanem kölcsönös rokonszenv kifolyásából támadt őszinte barátság.

A barátság ma-holnap csak szó lesz, melynek értelme van ugyan, de értéke a multra szorítkozik, vagyis elszánt baráti tettet egy költeményben vagy regényben meg fognak csodálni, de gyakorlására képtelennek érzendik magukat; olyan lesz, mint egy görög isten valami régiségtárban, akárki megnézi, mint remeket, de előtte leborulni senki sem fog; vagy középkori lovagöltözet, elismerjük, mily fényes, férfias és tulajdonosát mennyire diszíté, de viselni senkinek sem jut eszébe. — Mióta az anyag a szellemet minden térről leszorítani törekszik, a barátság, sőt még a testvérek közti viszony is — értéktelen semmivé lőn; szívtelen önzéssel siet kincset halmozni a szükkeblű nemzedék, utjában széttép minden köteléket, ragadozó kezét kinyujtja a legszentebb után, s ha legközelebbjei vesznek is bele, ő czélja után tör; siket marad az árvák ‚jaj'-kiáltására, könyörtelen a szerencsétlenek iránt, megveti a szeretet mennyei érzését, sőt a családi tüzhelyet is hidegvérüen áldozza fel, csak hasznot lásson belőle. — Az anyagi törekvés kiirt a kebelből minden szentet, a lélekből minden költészetet; a barátság, szerelem, vallás, csak üzlet, s minden, a mi szent, az aranyborju. Mióta az

emberek mindent gőzgéppel hajtanak végre, maguk is érzéketlen gépekké kezdenek válni.

Annál édesebb jelenet, ha ily uralkodó eszme mellett, mikor még az irodalom tekintélyesb része is a pénzkérdés körül forog, emelkedettebb szívekre akadunk. Igaz, vannak ifju emberek, kiknél a szív még nem kérgesedett úgy meg, de, fájdalom! a ragály ezeknél is annyira elharapódzott, hogy az önzéstelen barátságot, mint ritkaság említjük fel, s ne vegye rosz néven senki e nehány sort, melyet egy elhaló legszebb emberi tulajdonnak szenteltem. Tán lesz még orvos, ki e nagy beteget felgyógyítja, s ezzel az emberiséget az élet legmagasztosb költészetébe visszahelyezi; ha nem, legalább azon kevesek, kiknél eltévedve megmaradt: őrizzék és ápolják, tán eljön az idő, midőn a szeretet drágább lesz a kincsnél, s akkor a megőrzött mag uj, termékeny szívekre találand.

Sok szép eszmét megvitatott a két ifju, s fényesen bebizonyíták egymásnak, hogy egyébhez is értenek, mint lovat hajtani, agárdíjt elitélni, vagy nőt megszólni.

Egyszer csak azon vették észre magukat, hogy alkonyodik; elrepült az idő kártya, poharazás, vagy futtatás nélkül.

Elváltak.

Midőn Vilmos távozott, Dömének a felszolgálásért két aranyat nyomott kezébe e szókkal:

— Aztán Döme! Ura, az én benső barátom, mindig itthon legyen nekem, tudniillik ha itthon van.

XIII.

(A nagy világban sok a komédia.)

A bárónő izgatottan gyűrt össze néhány lapot, s türelmetlen pillantásokat vetett az ajtóra, hol egy inas nyitott be ezen jelentéssel:

— A méltóságos úr még sincs itthon.

— Már harmadszor kerestetem. Ha megjön, azonnal ide küldjék.

— Mondtam Jeannak.

— Elmehet.

A szolga visszavonult.

A bárónő Angeliquehez fordulva mondá:

— Atyád rejtélyes kezd lenni előttem. Hol tölti minden idejét? Hova költi a pénzt? Hiszen irányunkban a nevetségig fukar kezd lenni, és még sincs pénz soha.

— Valóban — jegyzé meg egész természetes egyszerüséggel a szende Angelique — oly fordulatot kezd venni minden, de minden házunknál, hogy őszintén bevallva, alig várom az órát, melyben elhagyhatom.

— Jó is lesz, a mennyire lehet, sürgetni az egybekelést, nehogy úgy járjunk, mint Kázmérral.

— És te hiszed — mond büszke pillantást vetve anyjára, s száját kicsinylőleg elgörbítve — hogy Kázmér hagyott el engem? Úgy valóban szánandó volnék. Arra a kis komédiára, mit eljátszottam, szükség volt, hogy Valeria birtokát ki ne szalaszszam, de Kázmérnak magam adtam utat, mert nem szerettem, és ő szeretett, tehát egy nyugtalan életnek, kész boldogtalanságnak néztem elé. Zárait sem szeretem, de ő sem szeret, és így reménylem, szabad és boldog életem lesz. Ha már áruba kell adni kezemet, a vevő ne kivánja lelkemet is bírni, s még kevésbé tartson igényt szívemre.

— Vigyázz, vigyázz, még Záraival is megjárhatod.

— A világért sem, ő ravasz, tudja, mit nyerhet általam, s mit veszthetek én általa. Emelkedésünk és bukásunk csak közös lehet, de ő emelkedni akar, s mivel nem oly ostoba, mint Kázmér, hát engem semmi áron el nem szalaszt.

— Saját történetemet látom a tiedben — mond elérzékenyülve a bárónő — én is így voltam atyáddal.

— Azért nem ártott volna vagyonunkat kissé megőrizni, hogy egyetlen leányodat hasonló szomoruságtól megóvd.

— De ha atyád tékozló volt.

— Miért nem gondoltál leányodra, s tartóztattad volna vissza?

— Gyermekem, gyermekem! Ha te tudnád, mily boldogtalannak érzém magamat az első években!? A világot felforgathatták volna miattam; és midőn kissé ébredezni kezdtem, a fényűzés, zaj, nagyszerű háztartás és örökös vendégség volt, mi szórakoztatott s helyzetemet elviselhetővé tette, s így ez ellen tiltakoznom annyi lett volna, mint saját fejemre kimondani az örökös gyászt.

— De hogy a magadéról e csapást elhárítsd, egy cseppet sem restelted leányod fejére mérni.

— Angelique! Te merészelsz velem így beszélni?

— Én, kinek joga van tőled számon kérni boldogságomat, melyet a ti és az én jövőmért most áruba bocsátottál, holott módodban állt volna, azt örökre megalapítani.

— Tán megőrültél?

— Meglehet, ha többet és régebben gondolkoztam volna felette, de most már késő, átlátom szükségét, és belenyugszom; azonban ezt el akartam mondani, nehogy azt gondoljátok, mintha terveitekbe nem látnék, s nem tudnám, minő méltatlanság történt rajtam.

— Vádold a sorsot, és ne engem — mond elérzékenyedve a bárónő, s leánya nyakába borult, mert érzé, hogy rá fog szorulni.

E pillanatban lépett be Pálmay.

A bárányból egyszerre farkas lett; a bárónő felegyenesedett, s oly magasra nyult, hogy alig lehete szemmel utólérni, vad tekintetet lövelt férjére, és megvetéssel mutatott egy székre.

A szegény méltóságos úr egészen össze volt esve, s úgy nézett ki, mintha sulyos betegségből lábbadozna.

Angelique olyat billentett bájos fejével, mintha egy első rendű szolga üdvözletét fogadná.

Pálmay leányára és nejére bizalmatlan tekintetet vetve, szemeit földre sülyeszté.

— Háromszor kerestettem — mond a bárónő, roppant felsőbbségi hangon férjéhez.

— Meglehet — viszonzá Pálmay — nem voltam itthon.

— Tán megint valami koldus rokonát fedezé fel, kiről gondoskodnia kell, s kinek pénzét oda dugja, mit tőlünk elvon, mint annál a hálátlan Kamillánál tesz.

— Ha még annyit dugnék is Kamillának, mit nem teszek, mert, fájdalom, nem tehetek, ezred részét sem rónám le annak, mivel neki tartozom, mert azon százezrekből, miket kegyed, asszonyom, eltékozolt, a legszentebb igazság szerint nagy rész őt illette volna, de atyám szigora, igazságtalan törvényeink, s az én önzésem, anyját, az én jó nővéremet, mindentől megfosztották; most hát engedjétek meg, hogy leánya iránt, midőn már egyebet nem tehetek, legalább jóindulatomat nyilváníthassam.

— Hahaha! — kaczagott Angelique — milyen megindítón szónokol a papa.

— Ám tegye — mond vállvonítva a bárónő — csak nekünk most pénzt adjon.

— Nincs.

— Teremtsen.

— Nem lehet.

— De itt — hebegé a bárónő indulatosan mutatva az összegyűrt lapokra — ötezer forint árjegyzék kifizetésre vár.

— Nem tehetek róla.

A bárónőt szédelgés környezé, s egész testében reszketve lépett Pálmay elébe e szókkal:

— Hát ez egy férj válasza?

— Igen, oly férjé, kit huszonkét év óta a legtulzóbb kiadásokkal terhelétek, ki soha semmi követelést vissza nem utasított, semmi vágyadat teljesítlen nem hagyá, s most végkép ki van merülve.

— De nyomorult tízezer forintot...

— Még nyomorultabb százat sem.

— Jaj, élhetetlen! — kiálta fel kétségbeesetten a bárónő.

— A papa már nem gondol velünk — sohajtá bele Angelique.

— Tudja-e — mond a bárónő egész aristocratai büszkeségét összeszedve, miről csak imént is oly nagy mértékben elfeledkezett — tudja-e, hogy születésemnél, állásomnál és nevelésemnél fogva nem illik hozzám ily kérdés felett vitázni. Én megmondom: kell, és önnek kötelessége adni.

— Úgy volt, még bírtam.

A bárónő magas állásából megint visszaesett a közönséges perlekedő asszonyok sorába; a méreg elfutotta, s összeszorított fogakkal sziszegé:

— Már tízezer forint ára ékszert zálogítottam el.

— Nincs egyéb hátra asszonyom, — felelé szomoruan Pálmay — mint a többit is elzálogitani.

— És belőle eltartsam önt?

— Nekem mindig kevés kellett, s ezentul még kevesebbre szorítkozom.

— El szemeimből.

— Nagyon szívesen — sóhajtá Pálmay, s kapott az alkalmon távozhatni.

És mindez Angelique előtt folyt le.

Szép példa e leánynak; épületes dolgokat hallott, s a mama lelkiismeretesen előkészíté, hogy hű nő, jó anya és szeretetreméltó asszony váljon belőle.

Ily körülmények közt alig csodálkozhatni a megbotránkozásig nyilt beszédén, melyet Pálmay érkezte előtt édes anyjával folytatott.

Hosszu szünet állt be, melyet a bárónő szakíta meg:

— Most láthattad, édes gyermekem, mily égető szükség Zárait, s illetőleg Valeriát családunkba vonni. Tudom én felfogni, hogy minő áldozat ez; értem én, mit tesz az újsznek és nem a szívnek szavára hallgatni, de...de...

— De — esék szavába Angelique — mire az a sok igazolás? A vásár megtörtént, most csak az van hátra, hogy a portékát kifizessék és elvigyék.

— Mindig oly epésen szólsz.

— Még az van hátra, hogy akkor is mézes szavakat válogassak, s boldog arczot hazudjak, midőn négyszem közt beszélünk a dologról.

Valeria érkeztét jelenték.

Midőn egy szép tájt legkomorabb sötétség borít el, s a sürü felhők mögül a teli hold előbukkan, hogy mosolygó fényben világítson meg mindent, hasonlíthat csak az átmenet ezen arczokhoz, melyek Valeria nevének hallatára pillanat alatt kiderültek, s a legkomorabb hangulatból a legvidorabba átszökkenvén, derült szemekkel s mosolygó ajkakkal siettek az érkező elé. A bárónő majd agyon szorította ölelésivel, s Angelique alig birta ajkait elvonni a kedves kéztől, melyet neki csókolni oly édes.

Valeria könnyezett örömében, hogy ennyire szerettetik, mire oly nagy szüksége volt, mióta a hálátlan Kázmér szívétől elszakadt.

Biztosította is anya és leány, hogy soha úgy szeretve nem volt és nem lesz, mint szeretik őt, szerették mindig, és szeretni fogják, akár füzze családi kötelék hozzájok, akár nem.

S miután a megerősítés és elismerés megindító ölelésein átestek, bizalmasan szivélyes csevegés folyt köztük, azaz, hogy Valeria részéről őszintén, az anya és leány részéről pedig oly művészi színléssel, minőért akármelyik elsőrendű szinésznőt megtapsolnák.

Zárai Gyula is megérkezett; ez aztán nagyon kedves volt. A bárónő örömfelkiáltással, s Angelique szerelemittas szemekkel fogadá; kezeit az ifju kezében feledé, s fejét oly közel lehajtá Gyulához, hogy ez, ki karszékben ült, lehelletével az elbájolón szép fürtöket ingatá. Édes hangon susogtak, egymás szemeibe mosolyogtak, s gyö-

nyörben olvadoztak. Remek játék volt! Egyik oly jól tudta, mint a másik, hogy nem szerettetik, ellenben azt is mindkettő tudta, hogy egymás által érhetik el a czélt, mely után egyenlőn sóvárognak, tehát játszani kellett, és játszottak oly hatással, hogy Valeria boldog elragadtatásában felugrott, összeöleié és csókolá őket, sírt, nevetett, haza siete, ügyvéd után küldött, s elkészítteté a házassági szerződést, mely másnap aláirandó. Ez volt az első esete, hogy Kázmért feledé.

Egykor a szinészetet művészi nagyságnak tekintém, nem ismertem a világot és embereket, rendkivüli adománynak képzelém az alakoskodást; nem tudtam, hogy az emberi ajkak hazudságra teremtvék, s az arczok a színlés művészetében versenyeznek; nem tudtam, hogy a sima gazember sokszor a népek bálványa, s az áruló a hazafi szerepét játsza, nem tudtam, hogy vallás nélkül lehessen imádkozni, s szív nélkül szeretni. Mióta látom, hogy ez a világban így megy, a szinművészet előttem becsében alászállt, mert hisz az életben nagyobb szinészekkel találkoztam, mint azon a szinpadon, hol szöveg, sugó, fodrász, diszítmény és lámpafény segélyével képesek egyedül hatásosan szerepelni, míg az életben mindezen segélyeszközök nélkül hazafit, hőst, nagylelküt, szenteskedőt, szerelmest jobban eljátszszák, mint a szinpad megkoszoruzott művésze eljátszaná.

Tele van a világ szinészekkel és komédiával.

Mily érdekes jelenet folyt le Angelique és Gyula közt; oly olvadékonyan szerelmeskedtek,

oly kedvesen mosolyogtak, oly szépen esküdtek egymásnak, hogy az ember azt hinné: élnek-halnak egymásért, pedig komédia az egész.

De ők remekül játszottak, minek eredménye az lőn, hogy harmadnap Pálmayéknál oly estély volt, mely a világért sem engedé gyaníttatni, miszerint tegnap a második szállítmány ékszer vándorolt zálogba.

A nagyszerű estély nagyszerű ünnepélylyel volt összekötve, mert Valeria elhozta a házassági szerződést, melynek értelmében, míg él, az ifju házasoknak évenként tizenötezer forintot ad, holta után pedig minden fekvő vagyonát Zárai Gyula és neje, Pálmay Angelique örökli. Ez «éljen»-ek közt felolvastatott, érzékeny nyilatkozatok kiséretében aláiratott, és szerencsekivánással meghitelesíttetett.

Valeria ez órától kezdve kerülte a magányt, mintha önmagától félne, s társaságban is — ha csak kissé nem foglalkoztak vele — azon vette magát észre, hogy szemei nedvesülnek. Nehezült valami az ő lelkére, mi magányát szomoruvá tette; üldözte őt egy rém estétől reggelig, s e rémet maga idézte elő, — elűzni már késő volt. Zárai és Angelique birták a kötlevelet, és Kázmér ki volt zárva.

XIV.

(Egy példás életü vőlegény ügyei.)

Említve volt, hogy Zárai Gyulának egy elintézendő komoly ügye van, most már nem türt halasztást, tehát hozzá látott. Fölkereste Verdesi Hugót, kire épen oly szüksége volt, mint valami becsületes cselszövőnek egy gazemberre. Legyen ez csak hasonlatosság, és ne alkalmazzuk e két derék úrra.

— Hugó! — szólítá meg Gyula kitünő barátját — akarsz tekintélyes, azaz vagyonos emberré lenni?

— Attól soha sem irtóztam.

— Tán még áldozatot is hoznál érte?

— A vagyon nagysága, s az áldozat minősége határozna.

— Te sokszor szerettél már másoknak.

— Akár hányszor.

— Nagyon ellenedre volna, ha egyszer neked is szeretett volna valaki?

— Nem értem.

— Ha egy jó barátnak szüksége volna rád.

— Jó barát mindig készen talál.

— De ha a jó barát ismerne egy nőt, kinek férj kell . . .

— Azaz, vegyem el kedvesét...

— Nem épen kedvesét, de oly nőt, kinek igéreteket tőn, s be nem válthatja, csak azért, hogy őt, barátját és magát boldoggá tegye.

— Vagy is szép örökségért mást kell elvennie? Értem.

— No, ha érted, hát csapj fel.

— Lassan, sokkal megfontolandóbb a nagylelküséget elfogadni, mint osztogatni. Aztán még nem is fedeztél fel semmit.

— Úgy is tudsz mindent.

— De csak hozzuk tisztába.

— A leány szeretetreméltó és szép...

— Semmi kifogásom Bella ellen.

— Atyja zsugori...

— És uzsorás.

— Annál több marad majd Bellára.

— De ha Fogarasnak eszébe talál jutni jó sokáig élvezni a földi boldogságot?

— Örökké csak nem fog élni. Egyébiránt én huszezer forintot adok jegyajándékban Bellának.

— És neked mennyit hoz be, ha tőle szabadulsz?

— Itt nem arról van szó, hanem akarod vagy nem? Százat kapok, ki jóltevőjének fog ezért nevezni.

— És mikor kapom az összeget?

— Esküvőd után.

— Hol a biztosíték, hogy megkapom?

— Házassági szerződést kötünk annak rende szerint.

— Velem készen vagy — mond Hugó oda nyujtva jobbját, mint bevégzett alkunál szokás — most csak intézd el Fogarassal és Bellával.

— Csakugyan nem csalódtam benned — mond Gyula kézszorítás közt, mialatt mosolya ezt látszék kifejezni: «mert oly semmirekellő vagy, mint a minőnek tartottalak.»

— Mindig mondtam úgy-e — felelé Hugó — hogy utoljára is csupa barátságból fogok meg-házasodni.

— Nem is vagy te közönséges ember.

— Azzal én is hizelgek magamnak.

— És most boldog vőlegény, először is az én szerencsekivánatomat fogadd.

— Szép, nagyon szép — szólt Verdesy — de ily szertartásokat szokatlan költségek előznek meg, s én, becsületemre, pénzzavarban vagyok.

Gyula egy marok aranyat szórt az élelmes ipar-lovag asztalára, s menet közben fejrázva dörmögé maga elé:

— Ez a gazember ingyen még csak nem is igér valamit.

Úgy az életben, mint leirásokban, irtózom az undorító dolgoktól, s ez szolgáljon mentségül, hogy Fogaras házi körülményeit csak futólagosan érintem.

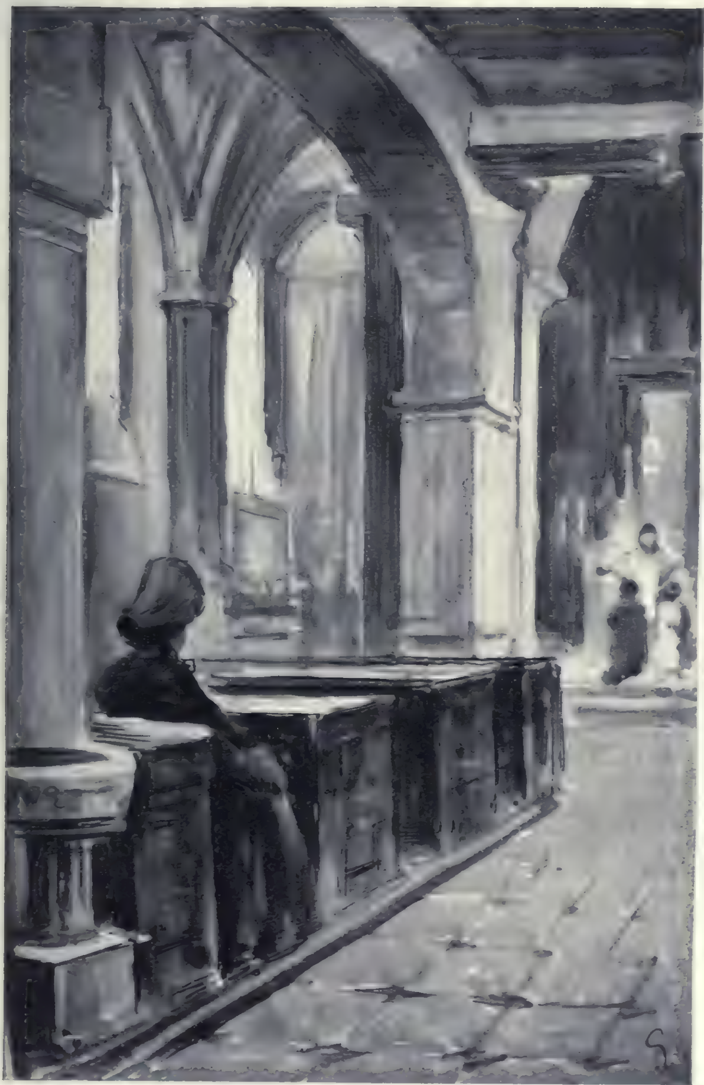
Mint közönséges lelkeknél tapasztalható, otthon felfuvalkodott zsarnok, s ép oly magasan hordja fejét háznépe előtt, a mily mélyen meghajtja azt olyannak, kit előkelőnek tart, vagy kitől hasznot les. Butorzata avult, tisztátalan, s egyik darab kőrisfa, másik mahagoni; itt egy bőr támszék,

mellette bársony pamlag negédeskedik. A falakon azonban néhány értékes kép busong, mintegy panaszolva sorsukat, hogy egy nagy multból és szép körülményekből most ide kárhozvák. Fogaras kopottan nézett ki, mintha valahol a zsibvásáron szedték volna fel, de piszkos ingében a gyémántgombok, foszlányos mellényére nehezülő értékes aranyláncz, otromba ujjain drágakövekkel ragyogó gyűrük eléggé bizonyíták, hogy emberünk a társadalom melyik osztályához tartozik.

Szomorú, bűnbánó kifejezéssel lépett be Zárai Gyula.

Ámbár korra, külsőre nézve nagyon kölönbözött e két egyén, mert míg az egyiknek szürke haja és fonnyadt vonásai elárulák, hogy élte javán túl van, a másik arczáról bizton lehete olvasni az élet alig mult tavaszát; s míg az öregebbik arany és drága kövekbe foglalt piszok, és majdnem rongyokban pöffeszkedett; addig az ifjabb divatos és elegans külsővel szerény magatartást árult el; lelke azért mégis mindkettőnek egyenlő volt, tele önzéssel, ravaszsággal és pénzszomjjal; minden aljasságra képes haszonleső, s a testvérárulásig elvetemült, de mindenik saját módja szerint.

Fogaras nyitott szekrényét rendezgeté; tömérdek óra, aranyláncz, gyürűk és egyéb értékes tárgyak, mindenik számozott lapocskával ellátva tevék tartalmát; előtte sorozat feküdt, melyen a számok után a tulajdonosok nevei, a kölcsönzött összegek és lejáratok napjai jegyezvék. Úgy látszik, zálogházi súlyegyenét hozá tisztába.

Az egész szertartás alatt mozdulatlan maradt.

Midőn Gyula belépett, mohón elzárá szekrényét és sietett otromba kezét Gyula finom Jouvin-féle keztyűjével érintkezésbe hozni.

Barátságosan helyet foglaltak. Méltó barátok volnának, de ők nem voltak azok, nem értették egymást, vagy, a mi valószínűbb, nagyon is értették egymást.

Gyula elérzékenyülve sóhajtá:

— Uram! én szeretem leányát.

— Fájdalom! azt rég tudom.

— Megigérem önnek és neki, hogy nőűl veszem.

— Nem az én hibám, ön tudja, s önnek unokaöcscse, Kázmér úr is tudja, hogy mindent elkövettem e viszony meggátlására...

— Most mint kérő jelenek meg.

— Miből tartja Bellát? Én nem adhatok semmit, szerelemből pedig meg nem élhetnek.

— Ön úgy beszél, mint okos ember, mint ki az életet gyakorlati oldalról veszi. Csak Isten látja és tudja, mily bánatomba kerül a lemondás.

— Mit, lemondás...? — kiálta fel ijedten Fogaras.

— Igen, az önök érdekében.

— De uram, az nem megy, ön hírbe hozta a leányomat, elrontá szerencséjét, most hát vegye is el.

— Jó, ha követelik elveszem, de én sokkal kedvezőbb kilátásokat hoztam önnek, mint azt, hogy leányát szegény asszonynyá tegyem.

— Szebb kilátásokat?... s mik volnának azok...?

— Önnek Pálmaynál szép összege van veszendőben, mely, ha behajtható is, csak évek mulva történhetik, hosszú pör után. Számítsa ki, mennyi vész el az által, hogy nem úgy kamatoz, s menynyit fog a per elnyelni...?

— Ezt nevezi ön szép kilátásnak?

— Nem, de azt, ha én önnek az összeget és kamatait biztosíthatnám.

— Tehetné azt?

— Hármunktól függ; ön adja vissza nekem irásbeli igéretemet, hogy Bellát nőűl veszem, Bella oldjon fel adott szavam alól és én elveszem Pálmay Angeliquet.

— Nem értem a dolgot.

Nem? Mindjárt érthetőbben szólok. — Ezzel zsebébe nyúlt, kivette a Valeria által kötött szerződést, s Fogarasnak átadá olvasás végett.

Fogaras olvasott, s minél tovább olvasott, annál hosszabbra nyúlt képe.

— Érti most? — kérdé Gyula, az okmányt gondosan zsebébe rejtve.

— Értem, ön és Angelique az örökösök.

— Azon megmásithatlan záradékkal, hogy én és Angelique férj és nő, azaz egymáséi legyünk.

— És mi legyen akkor Bellámból?

— Lovagi kötelességem, neki szép sorsot biztosítani. Mondtam, mint kérő vagyok itt, oly férfi részére kérem meg kezét, ki neki a társas világban szép helyet adhat. Van neve, vannak előkelő barátai.

— És vagyona?

— Az nincs.

— Akkor mit akar vele?

— Adni neki annyit, a mennyivel az ön bölcs vezetése mellett sokat meg lehet takarítani. Én az új házasok részére huszezer forintot biztosítok.

— Elég kevés.

— De ha én elveszem, annyink sincs.

— Az is igaz.

— Azonfelül Pálmay adósságait elvállalom, oly feltét alatt, hogy nagynéném haláláig, tisztességes kamatra, nálam legyen tőkésítve.

— De a betáblázás a Pálmay birtokra marad?

— Természetesen, hisz az öreg úr birtokait azonnal átveszem, s lehetőleg rendezni fogom.

— Hozott ön ügyvédet?

— Nem, a pontozatokat magunk feltehetjük, s aztán....

— Igen aztán — esék szavába Fogaras — a szerkezetet és megszorításokat ügyvéd, tanu és a hitelesség minden kellékeivel fogjuk ellátni...

— Természetes. E szerint kötelező iratomat...

— Mihent dolgaink rendben lesznek, kezéhez szolgáltatom.

— És a kérőre, vagyis leendő vejére nem is kiváncsi?

— Igaz, nevezze meg őt.

— Verdesi Hugó.

Fogaras arcza olyanra nyult, mint egy kis bokor árnyéka a holdvilágnál.

— Nos, nem tetszik? — kérdé Gyula.

— Őszintén bevallva, ez megingat határozatunkban.

— Mi kifogása ellene?

— Haszontalan ember.

— Majd hasznavehetővé teszi ön. Higyje el, nagyobb nyeremény önre, mint ha én lettem volna vejévé. Ő még semmi, tehát minden lehet belőle, én úr vagyok, s nem is tudnék más lenni.

— Ilyen rossz időben ezzel is be kell érni — mond Fogaras és leányát szólítá.

Bella megjelenése akárhol figyelmet szülne, nagy fekete szemei élénk és átható tűzzel, szíveket gyújtani teremtvék; szép ajkain a pajkos könnyelműség színét viseli; arczszínén a bágyadtság égő szemeivel gyönyörű ellentétet képez, s egyik a másika szépségét annyira emeli, mintha hatást vadászó művész választotta volna össze. Egész alakja elárulá, hogy e nő szerelemre van teremtve, de nem boldogításra. Gondtalanul és vidoran jelent meg; a bizalmas szemintés, mivel Gyula üdvözletét fogadá, Bellának egész pályáját jellemzé.

Ne mosolyogj, ifju teremtés, nagy csapás van szívednek irányozva; a bálvány, melyet ábrándaid emeltek, a porba fog hullni, szép reményid szétdulatnak, s kebled oltára, melyet hiuságod emelt, egy önző képmutatása előtt darabokra fog szétesni.

A kicsinált tervet Fogaras közölte Bellával és, mint várni lehet ily közönséges lélektől, elég kíméletlen adta elé, min Gyula enyhítni iparkodott azzal, hogy kétségbeesett kifejezéssel, a bánat szívszaggató hangján, saját védelmére, néha közbeszólt.

Bella eleinte ájuldozott, azután szitkokban tört

ki, végre sírt, s miután magát jól kisírta, s Gyula forró szerelméről esküvel biztosítá, beleegyezett, mert neki mindenáron férj kell, s ha már Zárainé nem lehet, legalább Verdesiné lesz.

Tudom, hogy sokan a botrányig hihetlennek találják ezen egyezkedést. E nézet becsületökre válik ugyan, de mégis csalatkoznak, mert a mai életben akárhány hasonló eset fordult elő, hogy az udvarló adta férjhez kedvesét, még pedig alku szerint, s az elvetemült házasfelek szép egyetértésben élvezik a bőkezű szerető váltságdíját.

A vásár megtörtént, Zárai Gyula ismét felölté azon ájtatos szelid arczot, melylyel a vén asszonyokat bolonditá és sietett drága nagynénjének megvinni szokott hódolatát.

Fogaras visszatért aranybányájához, s mintha semmi sem történt volna, folytatá a szemlét, de már nem az ékszereknél, hanem a zálogházi ruhatárban.

Bella kettőt-hármat sóhajta, elővette Paul de Kocknak egy németre fordított épületes regényét és elmerült lelkének tovább művelésében.

XV.

(A vőlegény.)

Kázmér ily tartalmu levelet kapott:

«Páris 17. rue de Tournon, 1862.

Szeretett drága fiam! Mily gyöngéd és nemesszívű lehetsz, ki egy földönfutónak sírja szélén engeded élvezni azon boldogságot, hogy imádott gyermeke sorsába bele szólhasson.

Te egybekeléstekhez megegyezésemet kéred; ki annyi testi és lelki bájt fedezett fel gyermekemben, ki képességei és szelleme által annyira el van ragadtatva, mint te, hozzám írt leveledben, az bizonyosan boldoggá teendi, azért örömkönnyek közt adom megegyezésemet. Nem kérdem ki vagy és mid van? Önzéstelen vagy és van szíved, ezt látom, ily tulajdon előkelővé és gazdaggá tesz, s e szellemi gazdagság szép jövőt biztosít egy szerény, szerető nőnek. Nyugodtan halok meg e

tekintetben, te leányomat bizonyosan boldoggá teended.

Áldásomat kéred; nem terjeszthetem fölibetek karjaimat, de Istenhez emelem és sokat szenvedett életem jutalmául boldogságtokat kérem. Ha a mennyei gondviselés azt engedné megérném, hogy valaha keblemre öleljelek, úgy sorsommal kibékülök. Ugy-e, sokszor fogsz beszélni drága gyermekemmel ismeretlen atyjáról, ki őt annyira szeretem, hogy meghalni sem óhajtok, míg újra nem láthatom, pedig nekem az élet rettenetes?!

Isten áldását fogom naponként imádkozni rád és drága kedves Kamillámra, ki, mint lelki vigaszomra írod, értelmes, szép teremtéssé fejlődött; képzeletem előtt még úgy lebeg, mint négy éves korában, midőn «Isten hozzád»-ot mosolyga felém. Szegény nem is álmodta, hogy ez az utolsó «Isten hozzád». Azóta ő is elhagyatva állt a világban és én is egyedül, végre az ég mindkettőnkön könyörült; ő előtte egy derék ifjú karjai nyilnak meg, s előttem a sír, e czélnál mindketten feledni fogjuk átélt szenvedéseinket.

Legyetek boldogok és ne feledjétek ki imáitokból

szerető atyátokat
Villám Elemért.»

Kázmér találkozásra kérte az öreg Pálmayt, ki mindig kapva kapott az alkalmon e kedves ifjú társaságát élvezni, következőleg most is sietett a felszólításra.

— Nem neheztel, kedves bátyám? Valóban, úgy tünik fel viseletem, mintha jóságával akarnék viszszaélni.

— Minő beszéd? — kiált Pálmay — hisz ha nem tartanék tőle, hogy alkalmatlan vagyok, többet ülnék nyakadon, mint otthon, hol, köztünk mondva, semmi örömöt sem lelek.

— Pedig tudtomra nagy ünnepélyre folynak az előkészületek.

Pálmay sóhajjal felelt.

— Tán elégületlen? — kérdé Kázmér.

— Öcsém! ünnepélyünk hőse képmutató, nőm elfogult és lányom, ... szegény gyermek! ő fogja megbánni; . . . hidd el, öcsém, sokat küzdöttem, hogy én nyerjem felette a befolyást és akkor más lélek volna, s boldognak érezném magamat, mert te rokonságomba jutnál, de máskép történt, és — és —

— Ha önt, nem mondom, boldogítná, de csak némileg érdekelné a velemi rokonság, úgy ahhoz most közelebb állunk, mint valaha.

— Nem értem.

— Olvassa e levelet — ezzel Villám Elemér levelét átnyujtá.

Pálmay olvasás közben sírt, aztán Kázmér nyakába borult, összevissza ölelte, szemeit törlé, de szólni nem tudott.

— Ön Kamilla legközelebbi rokonja és gyámja.

— Igen, hála Isten! az vagyok.

— Ön beleegyezését kell még kikérnem.

— Bírod azt, kedves öcsém, teljes szívemből,

egész lelkemből. — És elhalmozta Kázmért annyi áldással és szerencsekivánattal, hogy a föld egyik legboldogabb emberévé lenne, ha mindezekből csak tizedrész megfogná.

Kázmér meg lőn hatva, mert látta, hogy az öreg úr szavai őszinték, s óhajai a legmelegebb szívből fakadnak.

Miután ezentulra is kikérte az öreg úr rokoni hajlamát, felszólítá, hogy egybekelésüknél a násznagyi tisztet vállalná el.

Pálmay jól tudta, miszerint e tiszt neki otthon roppant vihart zudítand fejére, mégis kitörő örömmel fogadá.

— És mikor? — kérdé Pálmay.

— Holnap?

— Holnap?! — kiálta fel csodálkozással — annál jobb — tevé utána — annál dicsőbb. Hát az előkészületek?

— Mihez?

— Csak csapunk egy kis lakomát?

— Semmit.

— Vajjon rendén lesz az?

— Szegénységemmel összhangzatos és násznépünk nem lesz követelő.

— De ha mégis tőlem kitelnék? Majd utána nézek, nagyon rajta leszek . . . szeretném, ha kissé vigadnánk.

— Köszönöm szívességét, de ne fáraszsza magát, tudom, kedves bátyámnak csak kellemetlenséget szülne.

— Édes öcsém, abban már úgy is benne va-

gyok. Egy adaggal több vagy kevesebb, nem tesz különbséget. Most már oda jutottam, hogy csak a házon kívül élvezek némi nyugalmat, s ha néha mulathatok valahol, nem találom helyemet örömömben. Az igaz, otthon megkezdődik a vihar, ilyenkor legalább van értelme, de mikor egész napi futkározás, vagy nyomasztó fejtörés után csapkod körülöttem a villám, azt hiszem, nem bírom ki, meg kell bolondulnom. Hidd el, fel tudom fogni, hogy a szegény, műveletlen ember miért lesz iszákossá, ha házi élete meg van mérgezve? No de öcsém, te ezt nem érted, szívemből óhajtom, hogy ne is értsed soha. Egy szó, mint száz, nekem Kamilla férjhez menetelének napja oly szent, hogy meg kell ünnepelnem, ha egyedül leszek is hozzá.

— Legyünk hárman s e vendégség szeretetben oly gazdag lesz, mint csak költeményekben található.

— Köszönöm, édes öcsém, az ellenkező nagyon elszomorított volna.

— És nemcsak holnap, de mindig, ha szíve szerető szívek és lelke nemcsak vér-, de szellemrokonok után is vágyódik, ha hangulata részvétért áhitoz, ha örömének kitörés, bánatának szabad folyás kell, térjen e szűk lakásba, hol mindig tág keblekre és nyilt karokra találand.

— Ezentul nálatok fogom keresni azt, a mivel a természet rende szerint otthon kellene bírnom; enyhülés, vigasz és szeretet itt feledtessék velem egy-egy pillanatra, hogy hova jutottam, mily mélyre

sülyesztettek. Legyetek ti gyermekim, kik nem kérik számon atyjoktól azt, mit ők szórtak el, kik nem szólnak megvetéssel szerencsétlenségéről, s kik nem zaklatják a kétségbeesésig a lehetetlen után.

— Szegény bátyám!

— Magam vagyok az oka, szerettem egy rossz asszonyt, ki hálátlan leányt nevelt; szerettem egy felfuvalkodott nőt, s hiuságának egész vagyonomat feláldozám, s most vénségemre tudom meg, hogy a fényűzés, a pénz volt, a mi hozzám köté, mert midőn mindenemből kipusztított, megvetéssel taszított el magától, tehát az a vigasztalásom sincs, hogy valaha szeretett, elrabolja tőlem azt a szép csalódást is, hogy valaha boldog óráim is voltak.

— Helyzete valóban elszomorít.

— Bocsánat, édes öcsém, ez, átlátom nem volt körülményeidhez a legillőbb beszélgetés és magam sem tudom, hogy miként jöttem bele, de ilyen az ember, ha megöregszik, saját bajával még másokat is terhel, a helyett, hogy férfiasan viselné.

— A bánat enyhül, ha részvételre talál.

— Az igaz, de azért beszélgetésünk mégis nagypéntekre való, nem pedig ily alkalomra. Ne félj, holnap nem foglak ily izetlenségekkel terhelni, víg leszek, víg akarok lenni. És most, kérlek, rendelkezzél velem a teendők iránt.

— Igen kérem, szíveskedjék Kamillával atyja levelét közleni, s ha neki semmi kifogása sincs ellene, holnap pontban reggeli tíz órakor Budán a vár-kápolnában jelenjen meg vele, hol én már önökre várakozni fogok.

— Minden oly felforgatva megy, mintha lopnánk az arát. Hát miért nem megyünk együtt a kápolnába?

— Honnan induljunk? A mennyasszonyi lakásról, mint a szokás és illem kivánja? Az nem létezik.

— Nem, fájdalom és szégyen! nem, annak is az a nő az oka.

— Az én szállásomról? Ide csak mint nőm léphet.

— Szegény gyermek! bizony szomoru sorsa volt.

— De ha isten akaratomhoz erőt ad, feledtetni fogom vele.

— Feledni fogja, oh! arról bizonyos vagyok, mert a szerencsében könnyen feledjük az átélt szenvedéseket, pedig ő szerencsés lesz, mert megérdemli, mert te szereted, s mert talpig derék, becsületes fiu vagy.

— Kedves bátyám, az idő oly rövid . . .

— És én elfecsérlem a beszéddel, ugy-e? No nem tesz semmit, azért elvégzem, jól elvégzem, csak ne búsulj. Sietek már, isten veled! — ezzel kezeit vigan dörzsölve távozott; az előszobában Döme vállát megveregeté, nehány szót dörmögött maga elé, fejével jóváhagyást intett, s elhagyá a házat, oly elégült kifejezéssel, mintha bonyolult viszonyait most mind kiegyenlítette volna.

Kázmér Ujfalvi Vilmosnak írt, s felkérte, hogy másnap tizedfél órakor egy baráti szolgálat teljesítése végett okvetlen várja meg otthon.

A levelet személyes kézbesítés végett Dömének átadá, azután gondolatokba mélyedt, eddigi életé-

ben a legkomolyabbakba; átfutott a multon, sokáig elmerengett jelen állapotán, a jövő titkait pedig szép tervekkel gazdagítá. És mindez addig szövődött, míg egyszerre könnyes szemekkel, imába mélyedve lelte magát.

Az életnek oly pillanata ez, mely a legkönyelműbb embert is megdöbbenti. Ki viharban száll tengerre, korántsem érzi keblét úgy szorulni, mint az, ki küszöbön áll sorsát örökre egy nőhöz kötni; annak, ki vagyonát veti egy koczkadobásra, idegeit nem támadja meg oly lázas roham, mint azét, ki oltárhoz vezeti aráját, mert ha a hajó elmerül, be van végezve az utas földi pályája; ha szerencsésen partra köt, örömmel üdvözli az életet; ki vagyonát veszélyezteté, vagy koldussá lesz és új életmódhoz lát, vagy az óhajtott kincs birtokába jutva, kitűzött czélját eléri. Ámde lelkét, szellemét, gondolkozását az eddig élvezett szabadság teréről egy szertartás által a bizonytalanság világába átültetni, hol, igaz, hogy a rokonérzelem szívet, lelket a menny üdvéig fokozhat, de az ellenkező eset egy hosszú életen át tartó szenvedést, lenyűgözött szellemet, megtört lelket és keserűséggel telt szívet alkothat; ez gondolkozóvá teheti az embert, ez imára keltheti a lelket.

Nem csoda tehát, hogy Kázmér, ki égett a vágytól ezen órát elérni, most, midőn elérte, meg lőn hatva.

A legszerelmesb ember is nehéz szívvel mond «Isten hozzád»-ot a nőtlenségnek, mert nem tudja, mit cserél érte.

XVI.

(Kinek esküvőjén jelenik meg Valeria?)

Szép májusi nap volt; az intézet növendékei a kicsiny, de jó izléssel rendezett kertben élvezék szabad idejöket. Festői képlet ennyi kisebb-nagyobb leánykát a legszigorúbb tisztasággal öltözve, fesztelen csoportozatokban — itt egy terebélyes fa árnyékában, ott a zöld gyepen elszórva, majd a virágok közt bibelődve, s ismét sétálgatva látni; az a vidor csevegés, gondtalan arcz, jóizű nevetés a szemlélő lelkét megeleveníti. Valóságos tündérkert, s benne Kamilla úgy veszi ki magát, mint valami tündér-szellem.

Most egyiknek oktatást ad a földismeretben, majd amott a történetből magyarázgat; ezt egy nyelvhibáért javítja ki, amannak hímzését veszi birálat alá, de ezt mind oly játszva, annyi szivélyességgel, hogy a gyermekek duzzogás helyett hálával veszik intéseit; aztán kis csoport környezi, s azoknak egy regét, vagy szép költeményt szaval, a nagyobbakkal a füvészetről értekezik, majd a labdázók közé elegyedik, s a játékba új életet hoz. Mindenütt, a hova csak közeledik, kitörő örömmel fogadják.

Lucill olvadékony szeretettel ölelé gömbölyü karját Kamilla karcsu dereka köré, értelmes szép fejét a barátnő vállára hajtá, s megindulással mondá:

— Hát egészen másoknak szenteled magad? Tudod, nélküled csak félig vagyok.

Kamilla bájos mosolylyal fordítá fejét arra, s Lucill magas homlokát megcsókolá, ez volt a válasza. Ugy vették ki magukat a csoportozat közepette, mint midőn egy szép bokrétában két legszebb virág kiválik.

Mióta Kamilla az intézetbe lépett, Lucillen valóságos csoda történt; e büszke, gúnyolódó, engedetlen és makranczos kisasszony egészen megszelidült; engedelmes, szerény és tanulékony lőn, társnői, kik előbb rettegték, megszerették, a tanítónők nem mint azelőtt kötelességérzetből, de valóságos hajlammal foglalkoztak vele. Két hó alatt nagyobb haladást is tőn, mint eddig két éven át.

Julie ellen sem volt panasz.

A többi? Azok valóságos kis tudósokká váltak, mert verseny tárgya lőn, hogy ki csinál Kamillának nagyobb örömet, mit ő mindig akkor nyilvánított a kicsinyeknek, ha valami újat tanultak, vagy a mit ő nekik ma magyarázgatott, holnap hibátlanul elmondák! Ők tehát megfeszíték erejöket, s a hihetetlenségig sokat tanultak.

A főnöknő az ablakból elragadtatással nézte, mi történik kertjében, s áldotta a pillanatot, mely Kamillát a házához vezérlé.

Pálmayt jelenték be.

A főnöknő örömmel sietett az érkező elé, s mielőtt Pálmay szólhatott volna, elkezdé:

— Gyámleánya után jő tudakozódni? Oh, az valóságos angyal, intézetem jó szelleme, s minden leányok gyöngye!

— Ha kegyed vele ilyen elégedett, közlésem meg fogja szomorítani.

— Hogyan uram?

— Miután kegyednek őszinte hálát mondanék a szegény árva iránt tanusított részvéteért, kérnem kell kegyedet, ne vegye rossz néven, ha őt holnap elviszem innen.

— Hogyan? — kiálta fel rémülve a főnöknő — nincs megelégedve? valami panasza van?

— Semmi, tiszteli és szereti kegyedet, mint édes anyját, csak hálával és elismeréssel szól kegyedről.

— Tehát mi az oka?

— Atyja máskép intézkedett.

— De én nem kivánok fizetést, boldog leszek, ha ingyen tarthatom.

— Köszönöm, igen-igen köszönöm, de az atyai akarat előttem, s hiszem, előtte is szent.

— Oh! minő sebet ejte lelkemen.

— Sajnálom, hogy e nemes léleknek elismerés helyett szomorúságot kell hoznom.

— E hír valóban lesujt — és szavait leomló könyei igazolák.

— Legyen szabad Kamillával szólnom.

Nehány percz mulva Kamilla állt Pálmayval szemközt.

A vonat elrobogott . . .

Pálmay közlé Kamillával Villám levelét, s egyszersmind tudtára adá, hogy holnap eljövend érte, őt az egyházba kisérendő, hol Kázmér várakozni fog rájok.

Kamilla nagybátyja keblére borult s megindulással zokogott. Így találta a belépő főnöknő, ki Kamillát szeretettel voná magához, s vele együtt sirt. Pálmay hasonlóan megtörülgeté nedves szemeit, s aztán még egyszer megköszönve a főnöknőnek tömérdek szivességét, távozott.

Soha az intézetben még annyi köny nem omlott, mint a hírre, hogy Kamilla reggel elhagyja az intézetet; játék, tanulás, uzsonna, minden félbeszakadt, csak a sűrün omló könnyek árja nem.

A kedves kis teremtések mind zokogva keresgéltek holmijok közt, ha valami becses emléket találnának Kamilla számára, s este huszonhárom fényképpel — mely közt a főnöknő és valamennyi nevelőnőé is ott volt — gazdagult; egyik a pénztárczát hozá, mit anyja nevenapjára hímzett, másik ezüst tűtartóját, mit zsebpénzéből gazdálkodott meg, s ki egyébbel nem birt, emléklapot írt tele, csak Lucill nem hozott semmit, csak Lucill küzdé vissza könnyüit.

Este, midőn lenyugvásra visszavonultak, a szerény szobában Lucill Kamillát átölelé e szókkal:

— Drága Kamillám! Én is adhatnám arczképemet, mint a többi, de én nem képes könyveid közt, hanem szívedben óhajtok lenni; én nem sírtam, mint a többi, mert én is elhagyom e szűk falakat, s akkor feltalállak ott a nagyvilágban.

— Tévedsz, édes angyalom. A nagyvilág előttem zárva lesz ott künn is. Te ünnepelt leszesz, mert előkelő vagy, te fényleni fogsz, mert szép és kedves vagy, téged csodálni fognak, mert megérdemled, míg én . . .

— Míg te, ki százszor szebb, jobb és több vagy mint én, s a mi vagyok is, neked köszönhetem, el fogsz tölteni minden kört bájaiddal és szeretetreméltóságoddal.

— Rám igen szűk kör vár, de én azon körben boldog leszek.

— Nélkülem is?

— Én sokat leszek veled, mert lelkem téged felkeresend.

— De én meg személyesen foglak felkeresni. Légy bárhol az országban, diszesíts bárminő kört, én fel foglak találni. Im — folytatá, egy kis emléket véve le nyakáról — ezt anyám viselé s tiz éves születésnapomon nyerém ajándékba, azon kikötéssel, ha valaha megválok tőle, csak családtagnak adjam, mert nagyanyám is viselé, következőleg családi ereklye. Nincs becsesb tárgyam, vedd ezt, s ezzel testvéremmé avatlak. — Ezután nyakába borult, összevissza csókolá és zokogni kezdett. Kamilla könnyzáporral bírt felelni csak.

Másnap az elválás oly általános levertséget szült, hogy a tanórákat fél napra fel kelle függeszteni.

— — — — — — — — — — —

Kázmér nem a szokott nyugalommal, és korábban mint egyébkor végzé öltözködését.

Dömének ez feltünt, szerette volna is tudni okát, de ura hallgatag volt.

Nyolcz óra után igy szólt Döméhez:

— Tízkor a legnagyobb rendben leljek mindent — s néhány lépést tőn az ajtó felé, honnan azonban visszafordult, s Döméhez közeledett, ki hirtelen maga körül tekinte, hogy vajjon mi történt, mert urának szemében könnyeket látott. Menynyire meg volt lepetve, midőn széles vállát Kázmér kezétől érzé érinteni.

— Döme! — kezdé Kázmér — becsületes, jó Dömém, kérjed az Istent, hogy szerencsés órában hagyjam el a házat.

— Nagyságos uram! az egekért, mit akar mívelni?

— Két óra mulva nőmet fogom e szerény lakásba vezetni.

Döme térdre esett, Kázmér kezét ajkihoz ragadá, és sírt, nevetett egész a fuldoklásig, de szólni egy hangot sem bírt.

Már Kázmér rég elhagyá a szobát, és Döme még mindig térden állva zokogott. Mikor szóhoz bírt jutni, fejét hátra veté, s két kezét ég felé kiterjesztve sóhajtá:

— Drága uram, te ott a magasban, áldd meg fiadat, mert megérdemli, hogy boldog legyen.

Kázmér kocsiba veté magát s Valeriához hajtatott. Nagynénje nem bocsátá maga elé, ekkor látogató jegyére e nehány szót irá: «Ha nem szeretetből, irgalomból adja áldását, tetézze ezzel jótéteményeit, mikkel elhalmozott.» Beküldé a lapot, s feszült izgatottsággal várt válaszra.

— Ő nagysága nem fogadhat el senkit. — Ennyit jelente, az inas, a többit Kázmér gondolhatá.

Ingadozó léptekkel távozott kocsijáig, s Ujfalvi Vilmoshoz hajtatott, kit magával tanunak vitt az esketéshez.

Valeria gondolatokba mélyedve ült reggelinél, midőn komornája hirül hozta, hogy Vizeki Kázmér úr óhajt bebocsáttatni.

Mintha kisértet állna a küszöbön, oly rémülten kiáltá Valeria:

. — Nem akarom látni — s arczát elfordítá az ajtótól, egyik kezével szemeit fedvén el, a másikat pedig védőleg feszíté ki a bejárás felé.

Egy pillanat mily háborodást okozott lelkében; ő maga sem tudta, mitől ijedt meg annyira? Hisz Kázmért nemcsak nem gyülölé, de számtalanszor megkönnyezte; akárhányszor leste kocsijából, ha nem pillanthatná-e meg az utczán; hogy vagyonát Záraira ruházta, az egy felingerült pillanat műve volt, megbánta már, de késő, az adott szó és irott szerződés kötelező. Ez volt, mitől megijedt, és nem Kázmér, saját tette volt a rém, mely csaknem kétségbe ejté; nem merte látni azt, kit mindig oly mélyen szeretett.

Midőn a beírt lapot hozá az inas, nem merte mondani, hogy azon más is van, mint egyszerűn látogatójegy, mert látta urnője levertségét.

— Jól van, elmehet — mondá az inashoz.

Az inas úgy vélte, hogy Kázmér mehet el, tehát a jegyet letevé, s kiment az üzenettel.

Valeria, kedélye csillapítására, elkezdett okoskodni:

«Gyula is ép úgy nővérem fia, mint Kázmér; Kázmért szerettem, de csalatkozám benne, csalatkozni emberi dolog; Gyulában inkább feltaláltam azt, mit Kázmérban kerestem, ... végre én azt szerethetem, a kit tetszik, s azt boldogíthatom, kit jónak látok.» Reggelijét félbeszakítá, és szórakozás után nézett; a könyvek, mik kikészítvék, nem olyanok, hogy figyelmét ma leköthetnék, — félredobálgatá, e közben Kázmér jegye kezébe akadt, átolvasá, mélyet sóhajtott, s erőtlen roskadt a közel székre. Darabig némán szegzé szemeit maga elé, s azután éghez emelé, kezeit mellén át keresztbe kulcsolá, s mély megindulással mondá:

— Vagyonommal tehetek a mit akarok, de hogy áldásomat tagadtam meg tőle, pfui! Valeria, ez nem emberi dolog. — Keble szorult, feje zúgott, otthon minden kiállhatlan, szük kezdett lenni, levegőt, levegőt akart.

Becsengeté komornáját, s parancsot ada, hogy a kocsis fogjon.

Félóra után hintóban ült, s a zugliget felé hajtatott, azon reményben, hogy az üde lég jótékonyan fog rá hatni, s a sétálók sokasága szórakozást szerzend.

— Hálátlan fiúk! — sóhajtá — mennyi szomoruságot okoznak?!

Midőn a várkápolnát megpillantá, a zsinóron jót rángata s a hintó megállt. Valeria templomba ment, ima által megkönnyíteni lelkiismeretét.

Az egyház üres volt, mi őt még komolyabbá hangolá. Elkezdett imádkozni, azután sírt, ujra imádkozott, . . . sokáig ott feledé magát, és Isten tudja, meddig maradt volna, ha egy esemény fel nem rázza.

Szívbánatába elmerülve, észre sem vette, hogy az egyházfi néhány gyertyát felgyujta, mi alig történt meg, s a lelkész vezetése alatt, minden fény és kiséret nélkül egy, házias szerénységgel öltözött nő és három férfi lépett oltárhoz.

Valeria a neszre felpillantott, s lélegzete elakadt. Mindenre inkább kész volt, mint e látványra. Futni akart, de mozdulni sem birt, tagjait merev zsibbadtság lepte meg, s szívének verése megszünt. E pillanatban nem érzett, nem gondolkozott, csak látott; úgy volt, mint ki álmában fuldoklik, egy pohár vízzel enyhítene baján, de nincs ereje ajkaihoz vezetni.

Mit kelle még átélnie!?

A férfiak egyike az oltárnál levőkhöz nehány szót sugva, halálsápadtan, ingadozó léptekkel közeledett felé.

Ha Torday Lajos, kit negyven év előtt szemeivel megölt, sirjából kilépve, feléje közelednék, nem hatott volna jobban rá, mint mikor Kázmért látta jönni. Eddig legalább szemei nem tagadták meg a szolgálatot, de most minden elsötétült előtte.

Kázmér letérdelt előtte, fejét mélyen mellére hajtá, s megindulástól reszkető hangon mondá:

— Anyám szellemének képviselőjét tekintem kegyedben, anyám nevében áldást kérek.

— Szegény Valeria! inkább is volt szellem, mint élő lény. Gépileg, mintha delejes erő vonná, két kezét Kázmér fejére illeszté, azután feje is oda hanyatlott. A magas boltozat zokogását viszhangozá. Végre kis erőt gyüjtve, síri hangon mondá:

— Isten áldjon, édes fiam!

Kázmér felegyenesedett, arcza átszellemült kifejezést ölte. Valeria kezét megcsókolá, s szilárd léptekkel sietett az oltárhoz, hol Kamillának örök hűséget esküdött.

Valeria Kázmér távozásakor a padban hátra veté fejét, s az egész szertartás alatt mozdulatlan maradt.

Midőn az esketés végbe ment, Kázmér Valeriához közeledett, s kocsijáig támogatá, hol röviden elbucsuzott.

Valeria idegei e rázkódást nem birták el, lázban érkezett haza és fekvő beteg lőn.

Öt nap mulva végtelen sora a fényes fogatoknak vonult el a kis kápolna előtt; benn díszes vendégsereg, gazdag öltözetek, temérdek pompa és nagyszerű szertartás volt látható; az utczákat kiváncsiak sokasága özönlé el.

Egyhamar alig láttak oly fényes nászt, mint Angelique és Zárai Gyuláé.

Csak Valeria nem volt ott, kit ez ünnepélyen résztvenni betegsége gátolt.

Tán néha mégis igazságosan intézkedik a sors.

XVII.

(Uj házasok.)

Hol van tökéletes boldogság?

Valószinüleg a mennyben.

És itt e földön?

Vannak mennyei pillanatok, midőn a szív eltelik gyönyörrel, a kebelt magasztos láng hevíti, s az idegeket édes delej szállja meg; a képzelet egy érzelemvilágba ragad, a föld bajaival és nyomorával messze alant marad.

Ily pillanat varázsa szédíté mámorba Kázmért, midőn a kis tündérteremben, melyet annyi költészet és izléssel rendezett kedves angyala számára, Kamillával, mint szeretett nejével együtt ült. Kéz kézben pihent, s tekinteteik egymás szemeibe olvadtak.

— Végre tökéletes boldog vagyok! — sóhajtá Kázmér.

— Hát én, ki álmodni sem mertem ily üdvet?! kit a könyör tűrt meg a világban csak, s most

boldogságom az egész világ fölébe emel: ki azt hittem, a sors üldözötte vagyok, pedig karjain hordozott, mert hozzád juték, ki lelkem ura, szívem bálványa, s életem megváltója vagy.

— Téged, kire maga az ég is büszke lehetne, csak tűrtek volna e világon? Oh Kamilla! többet érsz te nekem, mint az egész világ. Angyal, ki leszálltál hozzám, hogy hajlékomba hozd a mennyországot, nem fogod-e valaha kevesleni, mit viszonzásul nyertél?

— Én? Hát nem általad nyertem mindent? házikört, állást, boldogságot. Mit hagytam én el érted? szenvedést, lealáztatást, üldözést; mit hagytál értem te el? fényes életet, nagy örökséget és tömérdek szép kilátást. Mindezekből véghetlen szerelmem fog-e valamit kárpótolhatni?

— Fényes élet?! szemeidben ragyog nekem a legfényesb; nagy örökség?! te vagy nekem a legdrágább kincs; temérdek szép kilátás?! kell-e nekem szebb, mint megtarthatni szerelmedet?

— Örökre, örökre! — sóhajtá Kamilla, s bájos fejét Kázmér dobogó mellére hajtá.

Kázmér két karjával átölelve az angyalfőt, ajkait az illatos fürtökbe temeté.

Észre sem vették, hogy az ajtóben Döme áll, ki összekulcsolt kezekkel szemeit égre emelé, az Istent kérni látszott, hogy ez mindig így tartson.

Hosszú szünet után Döme étkezni szólítá őket.

Mindketten felrezzentek, szerelemittasan mosolyogtak egymásra, Kázmér gyengéden átkarolá kedves nejét, s asztalhoz indultak. Alig léptek a mellék-

szobába, a nyitott ablakokon roppant zörej és csörtetés hangzott be, oda léptek. Fényes fogatok hosszú sora közeledék.

Kázmér még ekkor is átölelve tartá a karcsú derekat, Kamilla pedig balkezét férje vállára fektetve, fejével is oda simult.

Díszes hintót ágaskodó négy pej vont, gazdagon ezüstözött szerszámban; kocsis és huszár világos kék ruhában, ezüsttel sujtásozva foglalák el a bakot. A hintóban drága gyöngyökkel himzett, s kitünő izléssel készült menyasszonyi öltözékben, fején gyémánt diadémmal, miből dús redőkben hullámzott alá a csipkefátyol, — ült Angelique. Szép volt, mint egy regebeli királyné. Tekintetét nem menyasszonyhoz illően, ki esketésre megy, büszke megvetéssel jártatá körül, s meglehet, kereste a helyet, de meglehet véletlen, Kázmér ablakára esett. Az új házasok olyatén álltak ott, mint említők. Angelique látta, mert nemcsak szemei akadtak meg, de midőn fejét odafordítá, villámot szórtak, míg ajkain kicsinylő mosoly lebegett. A kocsi tova robogott, s mások érkeztek nyomába.

Kamilla felpillantott Kázmérra, szemei könynyel telvék, s elváltozott vonása ezt látszik kifejezni:

— Lásd, mit vesztettél.

Kázmér forró csókkal válaszolá:

— Mindent nyertem! és ha ők csak tizedét érzik azon boldogságnak, mely minket eltölt, hálával borulhatnak le a végzet előtt. — Én egyébiránt kivánom, hogy boldogok legyenek.

— Oh én is, az egész világnak!

— Elhül az étel — szólt közbe Döme.

— Mennyiszer emlékeztet ez a jó Döme, hogy nem vagyunk csupa szellemek — mond Kázmér, mialatt Kamillát asztalhoz vezeté. — És eszmeláncolatnál fogva most egy komoly dologról akarok veled értekezni.

— Komoly?

— A mennyiben jövönkről van kérdés. Édes angyalom, mi szegények vagyunk.

— Meglehet te, de én gazdagnak érzem magamat.

— Szellemben igen, de az élethez anyag is kell, tehát tervezgessünk.

— Az én tervem kész.

— Halljam.

— Megnyugodni abban, mit te határozasz.

— Angyalom, — én ha minden értékemet pénzzé teszem, lehet tizenkét — tizenhárom ezer forintig.

— Hisz ez nagyon sok!

— Igen, ha mindig a tárczában volna, de ha nem keresünk hozzá, hamar elfogy.

— És miként akarsz keresni?

— Azt gondoltam, haszonbért veszek, csinálok belőled egy eszemadta kis falusi menyecskét, magam pedig megfogom az ekeszarvát.

— De nem lesz az nehéz?

— Eleinte meglehet, de majd bele törődöm.

— Tán én is segíthetek hozzá?

— Te majd otthon, kis gazdaságunkat látod el; vajat, turót, sajtot készítesz.

— De nem tudok.

— Majd megtanulod.

— Nagyon fogok iparkodni.

— Aztán aprómarhát nevelsz.

— Jobban tudnék kis lányokat nevelni.

— Tán azt is megadja érnünk a jó Isten.

— Ugye, valami gazdag uraság gyermekeit, kikért jól fizetnek, mint az intézetben? Oh, én bírok franczia, angol, zene- és énekórákat adni.

— Bájos énekeddel majd csak engem gyönyörködtess, és művészi játékodat majd engedd, hogy én élvezzem, ha néha a terhes munkától hazatérve, szellememnek is tápot keresek.

— Szívesen, a mikor csak parancsolod.

— Majd meglásd, oly szépen, oly elégülten fogunk élni. Nyáron az aratók után leszek, te pedig szépen bekötöd kedves fejedet, hogy a por be ne lepje, s a cséplősökhöz ülsz, felméreted a gabonát, magtárba rakatod, aztán az estebédhez látsz, mikor fáradtan hazatérek, elébb megcsókolsz, így! aztán megmondod, mennyi gabonát mértetek fel, én megdicsérlek, te pedig jól megvendégelsz.

— Lesz szerény lakásunk, melyet te jó izléseddel berendezendesz, úgy, hogy csinban, tisztaságban, kedvességben versenyezni fog a vidék előkelő házaival.

— Nagyon fogok iparkodni.

— Megismerkedünk nehány jó szomszéddal, lesznek lovaink, s télnek idején gyakran teszünk látogatásokat, s ha mi kapunk vendégeket, jót állok, tele elragadtatással fognak tőlünk távozni, mert te számukra nemcsak jó asztalról, de szellemi élvekről is fogsz gondoskodni. — Begyakorlunk szép

darabokat négykézre, meghozatom neked a legújabb dalműveket, s te nekünk azokat szebben s több kellemmel elénekled, mint a nemzeti szinházban akármelyik olaszul éneklő magyar csalogány. Ha magunkra leszünk, kandallóhoz toljuk az asztalkát s egy csésze thea mellett úgy elcsevegünk, hogy észre sem veszszük, midőn tizet üt. Majd szánkózunk, a közel városban egy-egy tánczvigalmat is felkeresünk, ha pedig jó termés lesz, mi adunk bált. Aztán tudod édesem, a vidék soha sincs jótékony hangverseny nélkül, ott fogsz aratni koszorut és tapsot annyit, a mennyit csak megérdemelsz.

Így elrepül a tél és megjő a tavasz; én kimegyek a szántóvetőkhöz, te pedig terjedelmes szalmakalapot teszesz fejedre s a kerti munkákat rendezed. Minő öröm lesz, ha az első zöldség, mely gondjaid alatt termett, az asztalra kerül, minő izletes pecsenye fog válni azon csibékból, melyeket te neveltél, minő zamatos lesz a vaj, melyet te fogsz kiszedni a köpülőből; minő illatosak lesznek az általad ültetett és öntözött virágok, ha azokkal szobáinkat ékesítended.

Mondd Kamilla, nem leszünk-e boldogok?

— Igen, igen édes Kázmérom, csak siessünk falura, e boldogság oda is követni fog, és mindenhova, a hol te vagy?

Mélyen elmerültek a falusi élet tervezgetéseibe, midőn Döme levéllel kezében Kázmérhoz lépett, ki azt hirtelen elkapva, a borítékra pillantott.

— Párisból — mondá — válasz távsürgönyömre.

— Szegény jó atyámtól, ah! mily hálátlan rosz gyermek vagyok, szép terveinkből egészen kihagytam, olvasd gyorsan, kérlek, mit ír?

Kázmér olvasáshoz kezdett.

Az enyelegve nevető arczok szomorúkká váltak, a boldogságot sugárzó szemek könnyárba merültek, s a szerelemmel telt keblek most a fájdalomnak is tért engedtek, mert a hontalannak levele szívszaggató színekkel festé elhagyott állapotát. Hosszú szenvedése végre lábairól lesujtá, s nem lát maga körül barátságos arczot, mely részvéttel tekintene rá; nincs egy áldott kéz, mely kiszáradt ajkihoz jótevő italt nyujtana; nincs egy rokonszenves hang, mely lelkéhez szólna. A világváros millió embere közt sokkal inkább van pusztán és segítség nélkül, mint volna a Hortobágyon. «Csak egy kapocs fűz az élethez, hogy boldogságtokért imádkozhatom, a reményről, titeket keblemre szoríthatni, úgy is lemondtam.» E szókkal végzé levelét, s minden betün meglátszék, hogy reszkető kéz írá.

— Soha, de soha se lássam szegény jó atyámat? — zokogá Kamilla.

— Soha? — mond Kázmér — abból semmi sem lesz. Elmegyünk Párisba.

Kamilla örömsikoltással esett Kázmér nyakába.

Kázmér oly hirtelen, mintha ez ölelésből merítette volna az új eszmét, felkiálta:

— Gondoltam valamit. Kamilla! nem értünk mi a gazdasághoz.

— Azt én már előbb gondoltam, de te azt mondád, megtanuljuk, hát nekem ez szent volt.

— Rosszul mondtam, édes szerelmem, mert sokszor hallottam, hogy ily gyakorlatlan gazdák akkor kezdik felfogni a gazdaság titkát, mikor már mindenöket elgazdálkodták. Aztán meg nem is vagy te falura való.

— Mindenüvé, a hol te veled lehetek.

— Igen, de gondold meg, egy füstös, szalmás, szűk ház, szemetes udvar, melynek minden éke ketrecz és ól, s ide s tova repkedő tyúkok. Ha én hajnaltól késő estig a földeken barangolok, az a vigasztalhatatlan magány, vagy durva cselédekkeli pörlekedés . . . ah nem! ez nem a te szellemedhez való.

— Az én szellemem te vagy.

— Igen? Tehát jó szellemed akarok lenni, s hozzád méltóbb tervet mondok: Párisba megyünk lakni.

— De Kázmér, meggondoltad-e, hogy az messze van, hogy ott az élet drága, hogy . . .

— Hogy ott könnyebben, függetlenebbül fogunk megélni, mint itt s végre akárhogy élünk, senki sem fog ujjal ránk mutatni; igen, meggondoltam.

— És látni fogom atyámat.

— Látni fogjuk; együtt fogunk lakni, együtt reggelizni, ebédelni s néha kocsizni.

— Istenem, Istenem! én elvesztem eszemet, ennyi boldogságot el nem birok.

— Már kész vagyok tervemmel s ettől el nem állok. Lesz vagy harminczezer frank pénzünk, ebből szerényen berendezzük magunkat s nehány évig tisztességesen elélünk; ezalatt emberekkel és

viszonyokkal megismerkedünk, hirdetéseket nyomatunk s azt hiszem, sikere lesz, hogy te órákat adhass ének és zenében . . .

— És kézimunkákban.

— Én pedig nyelvekben és rajzban.

— Ez sokkal szebb, mint béresekkel s csibékkel vesződni.

— Egész napunk el lesz foglalva, s öt órakor mint fogunk örvendeni a közel ebédhez, ha nem is az étkezés miatt, de az élvezetért, hogy mindhármunkat összehoz. Ünnep és vasárnapokon valamelyik elsőbbrendű helyen megvendégeljük magunkat, aztán az öreg úr szépen haza sétál, nyugalomba teszi magát, mi pedig hol a franczia, hol az olasz dalműbe megyünk, nem szórakozni, mert arra nem lesz szükségünk, de élvezni. Tavaszkor meg a természet ölébe teszünk kirándulásokat egész napokra, mi szegény atyádnak töródött egészségére s nekünk egész heti fáradság után zsibbadozó idegeinkre üdítőleg fog hatni.

— Majd ápolhatom szegény elhagyatott atyámat?! — mond érzékeny megindulástól reszkető hangon Kamilla, ezért imádkoztam annyi éveken át s most Isten megengedi érnem általad, általad, kiben boldogságom, üdvösségem mellett még az ég küldöttjét is látom. Oh Kázmér! az élet nagyon szép, nagyon édes, ha az ember nagyon boldog.

— És az ember nagyon boldog, ha forrón szeret és szerettetik — tevé hozzá Kázmér — gyöngéden vonva keblére nejét.

— Atyám! édes jó atyám!

Degré: A száműzött leánya. 191. lap.

Kis szünet után Kamilla félénken emelé szemeit Kázmérra, s alig hallható hangon susogá:

— Nem gondoltál azóta a jelenetre, melyet az ablakból szemléltünk?

— Kit szivemből kitörlék, az emlékemből is elenyészett.

Döme mosolyogva csóválá fejét, mert az étkeket mind hidegülve hordá el az asztalról.

— Majd enni is fognak — gondolá magában.

XVIII.

(Hogy élnek nagy lábon?)

Kázmér azonnal hozzálátott terve kiviteléhez s míg csekély értékét pénzzé tenni fáradozott, néhány hét telt el. Azalatt Pálmayéknál is megalakult az új háztartás.

Zárai Gyula lőn úr a háznál s Pálmayt többé senki sem méltóságosozta, csak a cselédek nagyságolták félvállról, de egyetlen szavának sem engedelmeskedtek. Drágalátos veje, meg a bájos Angelique úgy kezdtek vele bánni, mint szívtelenek szoktak azzal, ki kegyelemkenyérre szorult. Szegény! csak lézengett előre-hátra, mint mikor nagyúri házhoz valami titkárféle érkezik, s még hatásköre nincs kijelölve. — Megjegyzendő, hogy az öreg úr minden jószágait a terhekkel együtt az ifjú házasokra ruházta, hadd mentsenek meg belőle, a mit lehet, ő aztán gondtalanul — de szomorún — inkább tengődött, mint élt.

A bárónő helyzete kétségbeejtőn rettenetes lőn; a háznál ő szokott volt uralkodni, s alattvalói engedelmesség környezé; most senki sem retteg büszke

tekintetétől, szigorú szavai elhangzanak s paran csára legfeljebb másodrendű szobaleány hajt, de az is zúgolódva. Hova jutott?! Nem ő ad estélyeket, nem ő fogad társaságokat, nem ő rendelkezik a pénzzel, hanem leánya; gyűlölte leányát. — Férjének szerette volna reggeltől estig felhányni, hogy mit áldozott érte? előkelő állást, kitünő nevelést, nagy nevet, és mindezekért az áruló hova juttatá, de szerencsére leggyakrabban reggeltől estig a háladatlant látni sem tudta. És veje, kiről azt hivé, hogy ujjain fogja forgatni, hogy soha sem lesz más akarata, mint az övé, hallatlan! Rá sem hallgat, véleményét semmi iránt sem kérdi, soha sem tanácskozik vele s irányában a legfüggetlenebb állást foglalá. Mindezekért a Lilienthal-vér felforrt benne s nem telivér vejét megvetette.

Angelique a Pálmay-ház fényét egy hajszálnyira sem csökkenté, sőt zajban a Zárai-ház felülmulá a hajdani Pálmay-házat. Cselédei gazdagon öltözvék; fogatai versenyeznek díszben akármelyik kilenczágú koronás hintóéval; estélyei keresettebbek, mint Rothschild papirjai; s magának legegyszerübb pongyolái választékosbak egy kis német tartományi herczegnő elfogadási öltözékénél. Minden nyomát egy sereg udvarló kiséri, ebben áll diadala. Színházban, hangversenyen, vagy társas körökbeni megjelenése mindenkor mozgalmat szül; azt meg is kell hagyni, hogy akár szépségét, akár viseletét, vagy öltözeteit tekintve, mindenütt kiváló jelenség, mit ő nagyon is felhasználva, kecses modorával elragadja mindazokat, kik lelkébe nem látnak.

Hát Zárai Gyula? A hernyóból pille lett. A szerény, elvonult, józanéletű és szenteskedő álczát eldobta s a vénasszonyok roppant meglepetésére és csodájára, mint romlott erkölcsű tékozló a botrányig szemtelen viselé magát; úgy tőn, mintha kárpótlást keresne azon nélkülözésekért, miket képmutatása idejében magára rótt s szilaj időtöltések közt akarná feledni azon irtóztató unalmat, mit a tisztes korú asszonyságok kétségbeejtő társaságában oly gyönyört színlelő arczczal átélt. Otthon még akkor is, ha a legszigorúbb illem jelenlétét igénylé, csak ritkán lehete találni.

A Pálmay-féle jószágok igazgatójává Fogaras urat tevé, ki azokat inkább zálogba foglalá, mint más részére kezelé; bele is ült vejével együtt, mert Verdesi Hugó már férje a szép Bellának, a mi nagy ok rá, hogy Zárainak a világon senkivel sem volt annyi dolga, mint igazgatójával s már házassága első heteiben is többet lakott nála, mint otthon. Verdesit minduntalan nyomatékos küldetésben elutaztatá, ez pedig szívesen utazott, sőt ha Pestre szólt küldetése, rendesen két-három annyi ideig elmaradt, mint tervezék, talált rá ürügyet és Zárai nagyon elnéző volt.

Angelique bámulatos közönynyel nézte férjének örökös távollétét s egy ruhaderék szabásával többet gondolt, mint azon suttogással, mi a koros delnők útján hozzá is hamar eljutott.

Rövid házas életök alatt az is megtörtént, hogy míg Angelique az előkelő világot fényes estélyre magához gyűjté, Zárai künn a jószágon nagyszerű

vadászatot rendeze, hol a házinő szerepét Verdesiné annyi kedvességgel vitte, hogy kecseitől, vidorságától az egész világ el volt ragadtatva, mi Zárai szenvedélyét még inkább fokozá.

A bárónő beleszólt ez életmódba.

— Mit kiván még? — lőn Angelique válasza — férjhez mentem, házunk bukását megmentém, Valeria vagyona a mienk, . . . most tán zárdába menjek?

— Azt nem, de ne adjatok okot a világnak rejtélyes dologról beszélni.

— A világnak? hisz a világ tisztel, vagy ellenkezőt bizonyít az, hogy vetekednek a kitűntetésért termeinkben tündökölni.

— Az nem változtat a dolgon, hogy ugyanaz a világ el ne itéljen viszonyotokért. Leplezzétek legalább a külszínnek szép alakba a szomorú valót. Ennyit megvárok nevelésedtől, melyre annyi gondot fordíték, nehogy engem itéljenek el.

— De miért?

— Mert kötelességed volna legalább az első időkben úgy mutatni, hogy férjedben boldogságodat bírod.

— Hiszen férjemmel igen jól élek, még egyetlen neheztelő szó, vagy szemrehányó tekintet nem fordult előköztünk.

— Valóban, a botrányig jól éltek.

— Köszönöm a gondos nevelést, felvilágosított szellememet és mindig szeretetre idomított szivemet, ezek nélkül ma nem lehetnék oly boldog.

— Hálátlan! — mond a bárónő oly irtózattal ugorva fel helyéről, mintha kígyóra lépett volna.

Angelique pillantása, melylyel felelt, egy méregkeverőnek becsületére válna, midőn áldozatját elesni látja.

A bárónő a megvetés keserű kifejezésével viszonozta ama gyönyörű pillantást, s fejét magasra ütve távozott.

Angelique hideg részvétlen szemekkel kiséré a távozó lépteit. Alig maradt magára, tükör elé állt s így okoskodott:

— Szép vagyok, miért legyek boldogtalan? hogy szüleim könnyelműségeért lakoljak? ez nagyon izetlen feláldozás volna; vagy hogy tiszteljenek, ha nem hallom? gyülölöm a szánalom szülte tiszteletet: tiszteljenek szemtől szemembe, ha csak színleg vagy érdekből is, az nekem aztán mindegy. A világ nem érdemli, — hogy kedveért jók, vagy rosszak legyünk; tűzzenek vértanú koszorút homlokukra a szegény bolondok, kik mások jó véleményeért az élet minden élveiről lemondanak, részemről jobb szeretek báli koszorúval ékítve a gyönyör karjai közt lejteni, ha mindjárt kárhoztatást suttognak is mögöttem.

Elmélkedés soha méltóbb meglepetés által nem lőn zavarva, mint a fentebbi, midőn Dell' Orto grófot jelenték. Angelique esze és szívdobbanása mintegy varázsütésre megállt, ajkait szólásra mozgatá, hangot adni azonban nem bírt. Kezével a szolgának várakozást inte, homlokát zavartan végig simítá, s mint kit roppant szédelgés fog el, ingadozva ereszkedett a közel pamlagra. Végre remegő hangon szólt:

— Szívesen látom.

Életében a legküzdelmesb perczet érzé át; látni azt, kihez nagyravágyásának, szerelmének — a mennyire magán túl mást is szerethete, és reményeinek minden hálózata szőve volt; ábrándjainak eszményét újra látni, — ah! de hogyan? — Ki felelős e helyzet kínaiért? A gondviselés nem, attól bőven megáldva lépett a világba! az emberek nem, ezektől az elkényeztetésig volt kitüntetve. — Vádolhat, a kit akar, embereket, sorsot és véletlent, az igazi ok mégis saját szívétől és elhibázott nevelésétől ered.

Földre szegzett szemeit még akkor sem emelé fel, midőn közeledő lépteket hallott s így nem láthatá a győzelmi pillantást, melyet Dell' Orto rá lövelt. Saskesely a körmei közt pihegő galambra nem tekint oly elégült önérzettel, mint Dell' Orto Angeliquera. Pillanatig legelteté áldozatán villogó szemeit, s aztán csakhamar más kifejezést öltve, levert bánatos arczczal szótlan közeledett Angeliquehez; itt megállt, mélyen sóhajtott, kalapját elejté s kezeit összekulcsolva féltérdre esett; feje kezeire hanyatlott, e kiáltással:

— Angelique! mit tőn?

— Megöltem boldogságunkat! — fuldoklá könnyzápor közt a bájos nő.

— És igérete, fogadása, esküje?

— Szivem mélyét égetik.

— Miért lől hűtlen?! hisz mint én szerettelek, nem szerethet senki; mikénı én boldogítani akartalak, nem boldogítand senki.

— Eltűntél és én védelem nélkül maradtam; szüleim kényszerítettek ez utált frigyre és nem volt ki bátorítson, kihez elcsüggedt lelkem simuljon, mint vihar által elsodort gyönge növény simul a fatörzshez; te nem voltál itt és én kétségbeestem.

— Oh, hogy akkor sujt a legnagyobb csapás, midőn boldogságunkhoz legközelebb véljük magunkat?!

— Nem voltam itt, igaz, mert eszeveszetten sieték atyámhoz kieszközölni házasságunkba való megegyezését. Nehezen, de mégis sikerült; nem írtam, mert utolsó pillanatig határozott ellenszegüléssel találkozám, csak midőn öngyilkossági szándékomról győződött meg atyám, adá beleegyezését. Egy pillanatot sem veszítve, repültem hozzád, tele reményekkel, tele boldogsággal és most itt vagyok, tele csalódással, tele kétségbeeséssel. Angelique! mi fogja enyhítni szenvedésimet?

— Azon tudat, hogy én is nagyon szenvedek.

— Oh Angelique? ez ejt kétségbe, ez tesz őrültté.

— És nem lehet rajta változtatni!

— Nem lehet?! — kiáltá Dell' Orto s szikrázó szemeit éghez emelve felegyenesedék, — hát nem mindenható-e a szerelem? kezedet elrabolhatták tőlem, de szívedet nem. Viseld nevét bárkinek, Angelique! te enyém vagy, esküszöm!

— Ah Róbertem!

— Nem szertartás, de érzelem adja össze a sziveket; nem a világ itélete, hanem saját élveink nyújtanak földi boldogságot. Mi gátol, hogy a félvilág irígyeljen bennünket?

Angelique nem felelt, de hallgatásában rejlett a legnagyobb válasz.

És elhatározták, hogy boldogokká legyenek.

Efféle álboldogság szülte az életben még a legnagyobb boldogtalanságokat és mégis mily kevesen okultak az intő példán; mindenik azt hiszi, ő kivétel lesz, okosan viszi dolgát, s az előitéletekkel merészen szembeszáll; ha rajtaveszt, a véletlentől kezdve a szobalányig mindent okoz, csak saját jellemtelenségét nem. Mennyi vagyon pusztult el! minő tekintélyes családok sülyedtek alá és hány virágzó élet lőn már áldozata ez átkozott boldogságnak?!

De beszéljünk és okoskodjunk bármennyit, a ledérség ismét szépen összeölelkezett a kaczérsággal, hogy egy boldog viszony botrányaival több legyen a példás életű nagyvilágban.

Váratlan megérkezék Zárai. Viharos jelenetet lehetne várni, de csak mosolygó arczok, üdvözlő kézszorítások következtek.

Zárai pillanatra bocsánatot esde Dell' Orto gróftól s nejét a mellékterembe szólítá, hol nehány okmányt és kötelezvényt vele aláiratván, karöltve visszavezeté. Rövid társalgás után a vendégnek jó mulatást kivánt, nejével udvariasan kezet szoríta és távozott.

Nemde, finomul művelt férj?

Angelique valóban szerencsés választást tőn.

XIX.

(A jószivű nagynéne, ki tettét bánni kezdi.)

Két levéllel kezében s keserves könnyekkel szemeiben, állt Döme az üres szoba közepén.

— Elment — sohajtá — örökre elment s azt hiszi, én élek addig, míg ő Párisba ér; nem, oh nem! Mint hű szolga, utolsó parancsát teljesítem s e két levelet átadom, a hova szól, aztán egy sarokba vonulok meghalni.

Sokáig busongott, sírt és dörmögött; minden nevezetesb bútordarab üres helyét sóhajra méltatta, az íróasztal előtt pedig, hol Kázmért annyiszor ülni látta, térdre esett s egész buzgósággal imádkozék. Azután szemeit öklével kitörölve sóhajtá:

— Vén napjaimban magamra maradtam. Mi lesz belőlem s mi lesz szegény, könnyelmű jó uramból, ha nem én őrködöm mellette?

Miután még egyszer körültekinte, mintha valamelyik sarokban Kázmért akarná megpillantani, olyat sohajta, mint a ki reményében csalódik és elballagott. Útját Ujfalvy Vilmoshoz vette.

A bárónál rögtön bebocsátást nyert.

— Mi jó hírt hozasz, öreg? — kérdé a báró.

— Rosszat, méltóságos úr, nagyon rosszat.

— Az Istenért! mi történt?

— Tudja meg tőle magától — mond Döme egy levelet átnyújtva.

Ujfalvy mohón ragadá el a levelet s lázas ingerültséggel olvasá végig.

— Megfoghatlan — mormogá Ujfalvy maga elé, mialatt a levelet újra átfutá — végkép távozott s e tervéről velem mit sem közölt.

— De még velem se — szólt közbe Döme — pedig ennyit csak megérdemeltem volna, mert mondhatni én neveltem, én ültettem először lóra, én adtam kezébe először puskát, én segítettem megcsalni a nevelőt és most meghalhatok valahol a sövény alatt.

— Meghalhatsz nálam, jó öreg, mert Kázmér gondoskodott rólad. Ő barátságomtól mindent várhat s nem kér egyebet, mint számodra elhelyezést; mától fogva komornyikom vagy. Ha kenyeremmel beéred, nálam halhatsz meg.

— Engedelmet kérek méltóságodtól, de azt nem igérhetem.

— Tán túl akarsz élni?

— Az öregnek meg kell halni, a fiatalok meghalhatnak; ezzel nem jó tréfálni, de én más okért nem igérhetem ezt.

— És miért?

— Mert az Isten jó és kegyelmes, egykor tán vissza vezérelheti szeretett uramat imádott hazájába és akkor —

— Visszamennél hozzá?

— Ha a mennyországot birnám is méltóságodnál, de bocsásson meg, el kellene hagynom, mert az

üdvösség is égetné lelkemet, mihelyt azt nem vele oszthatnám — s szavai alatt redős arczán nagy könnyek szivárogtak szerteszét.

— Légy jó reményben, Döme, iparkodni fogunk uradat meglelni s mihelyt ráakadtunk, szolgálatomat elhagyhatod, addig azonban elvárom, hogy oly hű és igaz légy hozzám, mint hozzá valál.

— Mikor parancsolja méltóságod, hogy új helyemet elfoglaljam?

— Azonnal.

— Ezerszer bocsánatot kérek, de az még lehetetlen, vagy ha igen, egy órai szabadságot kérek.

— Mire?

— Jó uramnak még egy parancsát kell teljesítenem; nem örömest teszem, de ő akarta.

— Titok?

— Korántsem; még egy levelet kell kézbesítnem, de nem oly derék úrnak, oly igazi jó barátnak, mint méltóságod, kinek napjában ezret is szívesen elhordanék, hanem egy szörnyetegnek, ki minden szerencsétlenségünk oka, annak a vén nagynénének, kit csak méltóságod iránti tiszteletből nem nevezek igazi nevén, de annál inkább gondolom.

— Menj tehát s teljesítsd szegény barátom akaratát.

Döme távozott s az utczára érkezvén, kettőt-hármat simíta bajuszán, vállait megegyengeté s redőzött homlokkal mormogá:

— Megállj, vén boszorkány. Boszut állok érte, hogy házi életünket így feldúlád. — Ezzel Valeriához sietett.

Dömét a koros hölgy azonnal maga elé bocsátá, ki feszesen beállított s makranczos fejbillentéssel üdvözlé az úrnőt.

— Urad küldött? — kérdé Valeria

— Igen, e levéllel — viszonzá Döme, s a levelet átnyújtva, távozni készült.

— Megállj, tán válasz kell?

— Bizonyosan tudom, hogy nem — felelé Döme s kifelé vette útját, elégült mosolylyal dörmögvén maga elé.

— Édes a boszú, azért sem csókoltam neki kezet — s mint ki nagy tervet hajta végre, tele önérzettel ment új helyét elfoglalni.

Valeria megilletődéssel forgatá kezében a levelet, szemében könnycseppet is morzsola szét, de már nem oly óvatossággal, mint valaha, meglehet azért, mert maga is észrevevé, hogy két-három hó alatt tíz évet vénült; ezt csak arczáról lehete leolvasni, de hát még lelke, kedélye? . . . Ah! az meg egészen búskomolylyá változott, mintha egész életében csak sors csapásaival vagy nyomorral küzdött volna.

— Mit írhat, mit akarhat? Hisz tőlem már nincs mit várnia — tűnődék magában. — Szemrehányásokkal illet? Azt teszek magamnak eleget s neki nincs hozzá joga, én tetszésem szerint intézkedhettem; az igaz, nem szerencsésen ütött ki, de ő az oka. Ő szakított el köztünk minden fonalat; meglehet, hogy hirtelenkedtem, de ő ingerelt. Olvasatlanul küldöm vissza levelét. — Ezzel a csengetyűzsinórhoz nyúlt, de keze lehanyatlott, míg

ajkai e szókat rebegék — ki tudja, mit óhajt — és reszkető ujjakkal felbontván a levelet, olvasá:

«Mélyen tisztelt és forrón szeretett nagynéném! Midőn e sorokat olvassa, csak áldása érhet utól, mert én drága hazámat örökre elhagyám. Nem vádolok senkit, még sorsomat sem, mert azon körülmény, mely e lépésre kényszerít, adá nekem az élet legfőbb boldogságát, imádott Kamillámat, kinek bírásában annyira boldog vagyok, hogy érte minden veszteséget szivesen tűrök, csak kedves nagynéném szeretetének elvesztését nem.

«A szeretet és hála érzetétől megindulva irom e sorokat, félreértés vagy gyanúsítás nem férhet hozzá, mert mi az életben többé nem látjuk egymást soha, tehát szabadjon most az utolsó «Istenhozzád» kiséretében elmondanom, hogy mily mélyen érzem mindazon jóságokat, mikkel szeretett édes nagynéném elhalmoza, hogy ezekért való hálámat, valamint kegyed iránti szeretetemet síromba viszem; vajha lett volna bátorságom azon kegyet még egyszer kikérni, hogy kezét, mely ifjúságom napjait oly szépekké tette, bucsúcsókommal, a benső rokoni szeretet lángcsókjával illethetném, de végzetem úgy akará, hogy többé ne lássuk egymást.

«A legszentebb érzés, mit drága hazámból magammal viszek, azon tudat, hogy kedves néném házasságunkat megáldá, fogadja érte örök hálámat, mert ez bátorságot ad jövőmmel szembeszállni, hisz hol az eskübe egy ily szentnek imája vegyül, ott a boldogság el nem maradhat.

«Mennyi mindent akartam írni?! Levelem egy őszinte vallomás lett volna és most erőm elhagy, de legyen meggyőződve, hogy bármennyi és bárminő szavakkal írnék is, minden csak oda menne ki, hogy mint tiszteltem, szerettem mindig és fogom is örökké, hogy minő hálás vagyok nemes szíve iránt s mennyire megindít azon jóság, melyet rám halmoza.

«És most az éghez fordulok, s kérem, mint buzgó imámmal naponta kérni fogom, hogy halmozza el minden boldogsággal, legközelebbjei legyenek oly hálásak, mint vagyok én a multakért, édesítsék meg életét, mit a mindenható hosszúra nyújtson s mellette eddigi jó kedélyét is meghagyja.

«Ha utolsó «Isten hozzád»-om a részvét egyetlen hangját szívében föléleszti, hogy nekem megbocsásson, úgy lelkeink találkozandnak s a rokoni lánczolat köztünk nem szünt meg. Kezeit csókolja örökké hálás Kázmérja.»

Valeria végig olvasván a levelet, mozdulatlan maradt, kezei mintegy merevülten tarták a lapot s szemeit kisértetiesen függeszté rá. Nem szólt, nem sóhajtott s tán nem is gondolkozott; oly érzés szállta meg, mint ki nehéz álomban futni akar s egyetlen tagját sem képes mozdítni. Darab idő mulva a betűk összefutottak szemei előtt, aztán minden elhomályosult.

Iszonyú rémület fogta el a társalkodónőt, mikor úrnőjéhez benyitván, azt önkívüli állapotban találá, zajt ütött, s a zajra az egész házi cselédség összefutott.

Mielőtt orvosi segély érkezett, Valeriát gondos környezetének ápolása öntudatra téríté.

— Mit míveltem?! — sóhajtá szívszaggató hangon.

— Az istenért! mit? — kérdé bánatos részvéttel az öreg társalkodónő.

— Eltaszítám a legjobb szívet, s száműztem a legderekabb rokont. Oh én szörnyeteg! Nem érdemlem a napot, mely rám süt, nem a léget, mely éltet... Szegény Kázmér! Ferencz! — szólt inasához — teremtsd elő nekem Dömét, addig haza ne kerülj, míg őt magaddal nem hozod. Két aranyat kapsz te is, ő is, ha még ma beszélhetek vele.

— Itt lesz, ha galléron fogva kell is elhoznom — felelé Ferencz, s örömmel távozott.

— Te pedig, Ágnes — parancsolá szobaleányának a siránkozó úrnő, — menj Kázmér lakására, tudakozd meg, ha elment-e már végkép, és mikor? Mi pedig, kedves barátnőm — folytatá a társalkodónőhöz fordulva — kocsizzunk Budára a várkápolnába, ott láttam őt utoljára, ott akarok érte és boldogságáért imádkozni. Szegény jó fiam! Egyetlen drága Kázmérom!... hát elhagytál?... és én ne lássalak soha? ez rettenetes!... ez megöl!

— De nagysád! az ég szerelméért! mit mível! hisz ő engedetlen volt, visszaélt jóságával, megsértette nemes szívét, és daczolt legjobb szándékú akaratával.

— Mind megtudnám neki bocsátani, csak ne volna késő.

Falhoz, vagy kapuhoz dőlt.

Degré: A száműzött leánya. 213. lap.

— Aztán vannak más rokonai, kik engedelmesek, szeretik.

— Tudom, tudom — susogá keserűn Valeria.

— Kik bizonyosan el nem hagyják.

— Oh, bizonyosan nem, de gátolhat-e az abban, hogy Istentől Kázmérnak minden jót kérjek? Ha magam nem adhatok neki, hát kérek számára. Menjünk kisasszony; önnek is van mit kérni, hogy az Isten bocsássa meg vétkét, a mennyiben szegény Kázmérnak hű rágalmazója volt.

— De nagysád! . . .

— Valóban, igen józanon cselekedném a kisasszony, ha nevét előttem soha ki nem mondaná, és kérem, mikor itt róla megemlékezünk, ön úgy viselje magát, mintha soha sem ismerte, soha sem látta, s róla soha sem hallott volna, mert minden jobb érzés fellázad bennem, ha visszaemlékszem, mily rútul viselte magát szegény, feledhetlen szegény Kázmérom irányában.

— De bocsásson meg . . .

— Soha! — esék szavába indulatosan Valeria — hol is volt az eszem, hogy önt szentegyházba hívtam, mikor kedvenczemért akarok imádkozni? Maradjon itthon, ily pillanatban nem akarom mellettem látni.

A társalkodónő sírva távozott.

Valeria sírva várta kocsiját, nemsokára az előrobogott, hogy a bánatos hölgy a várkápolnában merítsen vigaszt lesújtott lelkének.

Alig kocsizott el, a társalkodónő is sietett szíve bánatát kiönteni; hol tehette azt inkább, mint

Angeliquenél, hisz annyi fáradozással működött minden alkalomkor Zárai Gyula érdekében Valeriánál, hogy az örök hálát ezen ifjú házasoknál a maga részére biztosítottnak vélte, ámde rettenetesen lesújtá a csalódás, mert Angelique nem ért rá őt elfogadni, s Gyula a vén kisasszony fülehallattára mondá:

— Mit alkalmatlankodik annyiszor itt ez a vén hírszatócs?

A kisasszony kérges szívének minden rétege megtölt epével, szűk keble boszút lihegett, s kiégett szemeiben harag villámai czikáztak. Így ért haza, s ily lélekháborodásban lelte őt Valeria, de ez a változást barátnőjén észre sem vette, mert egészen másra gondolt, mit saját beszédéből láthatánk.

— Én igen szerencsétlen vagyok.

— Megesküvém — felelé a társalkodónő — hogy jóban és rosszban osztozni akarok, az ég meghallgatá eskümet, én is szerencsétlen vagyok.

— De csak nem általam lőn azzá?

— Nagysád iránt csak forró hálát érzek.

— Ne vegye rossz néven, hogy oly keményen szóltam önhöz, de én Kázmért most is nagyon szeretem, elvesztését gyászolom, őrületes eljárásom miatt kétségbe vagyok esve.

A társalkodónő életében először nem szólt Kázmér ellen, s nem vigasztalta Gyuláékkal úrnőjét.

— Többé nem kell a világ, nem színház, nem társaság, visszavonulok mindentől.

— Egy kissé tán mégis korán lesz.

— Gyászt öltök, s mulató-termemből imaszoba lesz, hol igazságtalan eljárásomért akarom az eget s elhunyt nővéremet megengesztelni.

— Ez víg élet lesz — gondolá a kisasszony, s minden ékesszólásával törekedett lebeszélni úrnőjét. Elfeledte kétségbeesését, el haragját, mert zárdában élni soh' sem volt eszménye; de bámulatos! minél inkább erőködött lebeszélni Valeriát, ez annál makacsabbul ragaszkodott ahhoz, mit kimonda.

— Pálmayné, aztán Gyula és neje az egyetlenek, kiket a mai napon túl elfogadok. Többé semmi estély, semmi társaság, semmi iáték és zaj.

A kisasszony elszörnyűködött, hogy minő élet lesz ez?

— Felesleg termeimet elzárom, és két terítéket kivéve, minden ezüstömet elajándékozom.

— Ha szabad kérdenem, kinek?

— Természetesen azoknak, kik különben is örökölnék, Zárai Gyula és nejének.

— Miért ne örökölhetné épen úgy Vizeki Kázmér?

— Ah! hol van ő?!

— Lehetlen-e, hogy visszakerüljön? Zárait százezrekkel boldogítá, ő nem szorul ily csekélységre . . .

— Csekélység? Ezüst száz személyre?

— Annál jobb szegény Kázmérra nézve.

— Igaza van. Ah ön még sem oly rossz szivű szegény Kázmérom iránt, mint gondolám. Köszönöm, édes barátnőm.

És hozzá fogtak a munkához, egy óriás ládába a tömérdek ezüst el lőn helyezve, azután összeszedte Valeria minden ékszereit, egy szekrénybe zárá, s reszkető kézzel ráírta: «Vizeki Kamillának», ezt is ládába tette, aztán erősen leszegezteté, lelakatolá, s tanuk jelenlétében ráirá: «Vizeki Kázmér kedves öcsémnek hagyományozom.»

A kisasszony önelégülten mosolyga, mert a hálátlanok már is sujtvák boszúja által.

Valeria is könnyebben lélegzett, úgy érzé, mintha Isten meghallgatta volna imáját, s nővére szellemével, meg saját lelkiismeretével kezdene kissé kibékülni.

E pillanatban hozta Ferencz Dömét.

Valeria örömsikoltással fogadta a vén szolgát, mi annyira megzavarta Dömét, hogy boszútervéről megfeledkezvén, sietett Valeriának kezet csókolni.

— Jer öregem — mond könnytelt szemekkel Valeria Döméhez — beszélj nekem sokat, mindent, jó uradról, az én kedves Kázméremről — s az álmélkodó szolgát a mellékterembe szólítá, honnan félóra mulva Döme egészen kiengesztelődve távozott.

A társalkodónő mai naptól kezdve egyetlen alkalmat sem mulaszta el Valeria előtt Zárai Gyula és neje ellen csipős megjegyzést tenni, vagy ellenszenvet ébresztő beszédet folytatni, még pedig egész keserűséggel.

XX.

(Megérkezés.)

Kázmér huszonötezer francról szóló váltóval, melyet Malvieux «Pager és társa» czimű párisi házhoz adott, útra kelt. Minden vagyona és értéke ezen váltóba volt fektetve.

Érzékenyen búcsúzott el Dömétől, Isten hozzádot monda Pestnek, hol könnyelmű és fényes életet élt, azután megölelé Kamillát e szókkal:

— Menjünk, drága angyalom! Ott is kedves lesz nekem az élet, mert enyém vagy; benned fogom imádni hazámat, mert nyelvén szólandasz hozzám; szerelmed bőven kárpótolandja elvesztett barátimat, mert benne üdvöt és hűséget várok; lelked egy szalmakunyhóban is gazdaggá teend, mert az nekem a szellemi kincsek bányája. Midőn mindennek és mindenkinek, kit szerettem, Isten hozzádot mondok, boldogabbnak érzem magam, mint valaha, mert kit mindenek és mindenki felett szeretek, sorsomat megosztani jön.

— Boldogságban és szenvedésben egyiránt és örökké foglak szeretni, édes Kázmérom.

— Erre én is esküszöm. És most, Isten veled

Pest, zajos életem sírja, szép Pest. Falaid közt a bánatot nem ismerém, légy ezerszer áldva, de leginkább azért, mert tőled nyerém azt, ki édenné teszi nékem e földet, bárhova vezéreljen sorsom. Végzetünk hajóján a vitorlák kifeszítvék... induljunk!

— Isten nevében.

Bérkocsira ültek, egyedül Dömétől siratva és kisérve hajtattak a vaspályához.

A vonat elrobogott. Döme azt vélte, hogy e robaj szívét zúzza szét; addig meresztė a távozók után nedves szemeit, míg a robaj hangja a messzeségben elveszett, s az utolsó füstgomoly, mit szemeivel kivehete, a légben elfoszlott, azután visszatért az üres szállásra, fájdalmát kizokogni.

Utasaink mindenki előtt feltüntek; egyszerű, de véghetlen izletes uti öltöny, az idegenek iránti udvariasság, mindenhez értő velős beszéd, s különféle nyelvekbeni társalgás, a művelt osztály előkelőbbjeit gyaníttatá bennök. Tekintve különösen a hölgy ifjúságát, s a bájos szemeiből tükröző üdvet és szerelmet; másrészt a férjnek a legnagyobb apróságokra kiterjedő figyelmét, és leírhatlan előzékenységét, senki sem kétkedék, hogy új házasok, még pedig, kik — divat szerint — az oltártól egyenesen utazó-kocsiba léptek, s azért csak mosolygó arczokkal találkoztak, mindenki nyájas és kedves óhajtván lenni irányukban.

Ily körülmények közt kellemesen utaztak Strassbourgig.

Strassbourgban még kedélyesen folyt az ebéd, csak mikor gőzkocsira ültek, döbbenté meg mind-

kettőt a gondolat, hogy Párisban fognak kiszállni.

Kázmér elmerengett az eszmén, hogy mily feladat lesz Párisban megélni, s a kenyérkereset nehéz és izzasztó munkájával foglalkozni. Ez áll előtte, s már visszalépni lehetetlen. Ő az előitélet elől menekült, szegény hazánk képes mindenkinek falat kenyerét kiosztani, ha munkához lát az, ki másból kénytelen élni, mint kész jövedelemből, de a ki valaha urat játszék, s végzete e térről leszorítá, előkelő ismerősei miatt szégyenli a munkát megragadni, és miért? mert a szűkkeblűek, kik fénykorában keresték az alkalmat Jouvin-es kezét megszoríthatni, a munka által edzett kéz elől a magukét visszahúzzák. E viselet sok jelest száműzött már hazánkból, kik képességökkel a nemzet felvirágzására működhettek volna, míg messze külföldről fényes müködésöknek csak olykor-olykor esett ide egy-egy halvány sugára. Mások, tán kevésbbé lángeszűek, de munkaképesek és szorgalmatosak, az előitélet elől kivándoroltak nyomorogni, holott itthon azzal, a mit tudtak, vagy a mit tenni képesek, a mellett, hogy tisztességesen megélhetnének, még a haza hasznos polgárai is lettek volna. Miért van ez így, és nem másképp? Miért nem bírnak több átlátással egyrészről, s több szilárdsággal másrészről az emberek?» — e tárgyon törte fejét Kázmér, s hallgatag vonult az egyik sarokba.

Kamilla a másik sarokban mélázott; néhány óra mulva Párisban lesz. Tele ifjúsággal, költészettel,

szépséggel és eszményi felfogással közeledék a világ fővárosához, hol művészet, izlés, divat és mindenben a legszebb, legtökéletesebb kinálkozik; hol virágzásban van minden, mi az élet szellemi vagy anyagi élveit illeti; hol a szép a tündériességig, a nagy a végtelenig, s a szellemesség a halhatatlanságig fokozódik; hol tömérdeken csak átálmodják az életet, mintha valami keleti bűbájos ital varázshatása volna az egész. Lehet-e mást képzelni, mint azt, hogy lelke előtt a nagyszerű, fényes és dicső Páris lebeg? . . . Mit érdekli e fénytenger és mesés nagyság? Mit e millió ember s a tékozlók százezrei? Mit a tömérdek művész és lángelme vetélkedése a dicsőség után? E hullámzó tengerben egy csepp érdeklé őt csak; e zajos világban egy elalvó mécs felé repesett lelke, a millió sokaság közt csak egy embert óhajta látni, s a sok előkelő gazdag, ifjú és fényüző közt egy elaggott, elhagyatott, szegény beteg után sóvárgott szíve. Nem sokára meglátja atyját; minő pillanat lesz ez?! Elgondolta, mint fognak reszketni kezei az öregnek, mikor őt keblére ölelendi, s szinte érzé arczán égni a könnyeket, mik atyja szeméből fognak rá hullni, s tettleg érezheté is, csakhogy saját könnyűit. Elképzelé, mint fog elégülten mosolyogni a szenvedésekben megőszült, ha hallja, minő boldog Kamillája, ki most nála óhajt maradni, hogy kedves férje határtalan jóságától segítve, ezentúli életét kellemessé tegye. Vonásról-vonásra lefesté magának, hogy miként nézhet ki atyja; a képmás hasonlíta egy megtöródött oroszlánhoz, ki azonban

még sok életerővel bír, homlokára illeszté a nagy sebforradást, mely szépen összhangzik jobb vagy bal lábának mérsékelt biczczenésével.

Kamillát messze sodorta azon gondolatforrás, melyet kimeríteni alig lehet, mert miről elmélkedhetik szebben és hosszasabban szerető gyermek, mint atyjáról, kit nem ismer, de tetteinek hírét hallá; kiről tudja, hogy sokat szenvedett, de szenvedéseit nemesen tűrte, s kit kevés idő mulva látni fog.

Őt és Kázmért is eszméik annyira felizgaták, hogy ingerült idegeiket lázas rohamok bántalmazák.

«Páris!»

A vonat megállt; érdekelt egyéneink álmodozásaikból felrezzentek, s midőn kitekintének, szemeik elkápráztak az indóháznál és körülte ragyogó roppant légszeszvilágítástól.

— Ah Kázmér! — sóhajtá Kamilla.

— Végre itt vagyunk — mond Kázmér, s kiszállt a kocsiból, hogy Kamillát lesegélje.

— Kázmér! kezed reszket.

— És a tied forró.

— Meg vagyok illetődve.

— Engem meg idegessé tőn a hosszú utazás.

— Siessünk, hogy kipihenhesd — szólt Kamilla — s gondolá: én úgyis annyira izgatott vagyok, s fejem úgy telve mindenfélével, hogy nyugalomra nem is gondolhatok, míg őt nem láthatom. Ezalatt karját édesen fűzé Kázmér karjába.

Kázmér elmosolyodott, mert érzé, hogy izgatottsága nem hogy nyugodni engedné, de pillanatonként fokozódik.

Bérkocsiba ültek, mely velök a Hôtel Choisseuilbe robogott.

Hajnali négy óra volt.

Egyszerre annyi mondani valójok akadt, úgy belejöttek a tervezgetésekbe, s oly élénk beszélgetés fejlett köztök, hogy egyik óra a másik után elrepült, s nem jutott eszökbe a pihenés. Csak azon vették észre magukat, hogy kilencz óra.

— Ah Kázmér! te mit sem alvál. Ki fogod-e bírni a napot?

— És te, ki sokkal gyöngébb vagy?

— Az más, egészen más! Előttem oly valami van, mit nyugodtan bevárni lehetlen.

— Hát a mi előttem van?! Majd megkezdődnek az életgondok . . .

— Azok közösek lesznek.

— Úgy szeretném, úgy óhajtanám, hogy te csak a könnyebb oldalát ismerd.

— Nem, oh nem, édes Kázmérom, én arra születtem, arra neveltettem, te pedig csak ezután fogod megtanulni, hát elébb engem terheljen a nagyobb rész, később egyenlőre osztjuk.

— Tudom, imádott szerelmem, hogy feláldozóbb vagy a legtisztább angyalnál, s ez bátorít előre, ez teendi nekem édessé a küzdést. Most pedig siessünk atyánkhoz.

E szóra Kamilla halálszínt ölte, s inogni kezdett.

— Mi lelt, nőm, lelkem? — kiáltá Kázmér, s Kamillát átölelé.

— Nem tudom, de előttem minden elhomályo-

sult, mintha ájulás környezne, erőm egyszerre eltűnt, s tagjaim reszketnek.

— Álmatlanság és túlfeszültség következményei.

— Én meg azt hiszem, balsejtelem, rossz előérzet.

— Ti szép és kedves teremtményei az Istennek, akár minő bájosak és szellemdúsak legyetek is, tele vagytok az efféIékkel. Hát nem természetes, hogy most annyi álmodozásaid, óhajaid és vágyaid teljesülésénél megrázkódnak idegeid? hát balsejtelem vagy rossz előérzet kell ahhoz, ha megrendül benned a szív, erősebben lüktet ereidben a vér, mikor eddig nem ismert atyádat fogod meglátni, s ha reszket karod, mikor megölelni készülsz?

— Már van erőm, menjünk — susogá Kamilla, s úgy belefogódzott Kázmérba, mintha félne valamitől.

Elkocsiztak a «Rue de Tournon» 17-dik számú házhoz. A kapusnétól tudakozódtak Villám Elemér után, az ötödik emeletbe utasítá őket.

Kázmér csaknem vonszolá nejét, s közben-közben meg kelle állniok, mert Kamilla lélegzete elmaradt, ilyenkor szegényke kezeit szívére nyomá, mert oly lázas dobogást érze, mintha kebléből valami ki akarna szakadni. Végre az ötödik emeletbe értek, elég gyarló lépcsőkön, főleg az utolsó része csaknem nyaktörő volt. Először is egy középkorú, de rettenetesen összeaszott nővel találkoztak, ki egybefont karokkal búsan tekinte maga elé.

Kázmér megszólítá, s Villám Elemér után tudakozódék.

A névre felvillantak a nő szemei, végig mérte tekintetével az idegeneket, mintha fel akarná becsülni, hogy mennyi nézhet ki belőlök. Rövid szünet után kérdé:

— Kik önök?

— Villám úr gyermekei.

A nő arczán örömsugár ömlött el, mialatt az ifjút a nejével szobába vezeté.

— Hol van atyám? — kérdé Kamilla.

— Mindjárt — felelé a háziasszony, mialatt üléssel kinálá meg vendégeit — de előbb valami ügyet kell elrendeznünk.

— Gyorsan, asszonyom — türelmetlenkedék Kázmér.

— Én mindjárt kész leszek, s reménylem önök is. Az öreg úr, kit önök atyjoknak vallanak, lakosom; én, mint minden franczia a szerencsétlen idegeneket, vendégszeretettel fogadtuk. Ő pontosan fizetett, én pontosan elláttam, de darab időtől beteges levén, tartozását nemcsak elmulasztá leróni, de még engem is kiadásokkal terhelt, aztán elkezdett napról-napra biztatni. Itt van a számla uram, ma már kétszázhetven frank.

— Kifizetem — mond Kázmér.

— Tudtam, tehát kérem.

— Később, mihelyt hitellevelemre pénzt vettem fel.

— Úgy is jó, csak kérem, ismerje sajátjának e tartozást, s írja alá.

— Szívesen — s teljesíté a kivánatot.

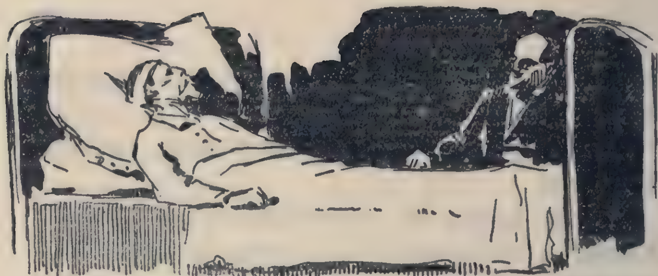
— Jól van — szólt a háziasszony, elrejtve a

kötelezvényt. Most siessenek a 9-ik számú szobába, tán még nem késő.

— Az ég szerelméért, hallod Kázmér, tán még nem késő.

— És minket itt letartóztatott! — dördült Kázmér a háziasszonyra — szívtelen nadály. — Kamilla után sietett, ki őrültként rohant a jelölt szoba felé.

A háziasszony vállat vonított, s elégülten dörzsölgeté száraz kezeit.

XXI.

(Öröm és gyász.)

Alig van szomorúbb látvány, mint szegényes szobában egy súlyos beteg, kinek ágyát vagy senki, vagy szánalomból idegenek környezik. Kinek szíve nem ismer irgalmat, lépjen át ily küszöböt, s ha kiállja hidegen, megindulás nélkül, bátran diplomatiára adhatja magát, vagy legalább elmondhatja, hogy benne bankár veszett el.

A szobában, melyet a háziasszony megnevezett, minden volt, mit szegényes hónapi szobától várhatni; néhány kopott bútor, tisztátalan falak, divatból kiment tükör, rozzant székek, megtámasztott asztal és elavult ágy. Az ágyban egy szenvedő, kinek perczei megszámlálvák, s kinek részére tán holnap már oly szállás készül, a mi mellett ez fejedelmi. A haldokló ágyánál két férfi állt, az egyik gondolkozó, a másik áhitatos kifejezéssel tartván a beteg kezét; első pillanatban felismerhető az orvos és lelkész.

A csendbe az örökre elköltözőnek szaggatott lélekzete vegyült.

Az ajtó feltárult, s Kázmér nejével lépett be. A síri jelenetre mindkettő visszadöbbent, következő pillanatban Kamilla felkiálta:

— Atyám! édes jó atyám! — s egy heves lépést tőn előre, azután ingadozni kezdett, s mielőtt férje segélyt nyujthatna, összeroskadt.

Villám szemei a hangra életet nyertek, s ki már napok óta egyetlen tagját sem mozdítá, mintha megvillanyozták volna, fejét magasra felüté, s szemei szikrákat szórtak, ezzel, úgy látszék, utolsó életerejét kimeríté, mert a nélkül, hogy szólna, vagy környezetének időt engedne a meglepetés jeleit adni, szemei becsukódtak, s mint a halál áldozata hanyatlott vissza.

— Meghalt? — kérdé Kázmér, ki épen alélt nejéhez térdelt, hogy eszméletre birja.

— Félek — viszonzá az orvos, fülét a beteg melléhez illesztve — hogy a túlfeszültség után örök nyugalom áll be.

A lelkész összekulcsolt kezekkel szemeit éghez emelé, s ajkai imát rebegtek.

Rémes a csend, mely a szobát eltölté; csak néha hallatszék gyenge moraj, mi a lelkész fohászai által támadt. Kázmér Kamillát ápolá, s az orvos betegét iparkodott még egyszer életre ébreszteni.

Nagyon szomorú képlet!

Bármily nagy volt az idegrázkódás, mely Kamillát lábairól lesujtá, lelkének küzdelme mégis nagyobb, mert a megtört testet nem sokáig engedé fájdalom nélkül szünetelni. Rövid idő mulva férjére veté szemeit, de nem oly bájjal, mint azt

Kázmér megszokta, hanem tele kétséggel, mintha kérdeni akarná: élek-e még, vagy szellem vagyok, ki a túlvilágból visszapillant arra, mi neki e földön oly drága volt? Halavány, mint valami márvány szobor, melyre a holdvilág süt, s így félkezével földhöz támaszkodva, a másikat pedig férje felé nyújtva, azzal a merev tekintettel hasonlíta oly képhez, melyen egy vérző ifjú szív meghatóan van ecsetelve.

Kebelrázó volt, midőn a szegény gyermek, hirtelen összeszedve erejét, felegyenesedék, s oly mély sohajjal, mintha föld alól jönne, az ágyhoz vánszorgott, s atyjára borulva zokogni kezdett.

Mintha leánya lehelletének melegétől, vagy vérző szivének dobbanásától delejességet nyerne, az orvos nagy meglepetésére Villám lassanként mozgatni kezdé tagjait, s szemei, miknek fénye már megtörve volt, most, hogy újra megnyiltak, tisztán és örömöt sugározva ragyogtak. Reszkető kezeit leánya fejére tevé, s aztán Kázmérra tekinte, síri hangon mondván:

— Köszönöm.

— Jól hallottam-e? — fuldoklá könyek közt Kamilla — atyám! kedves édes atyám! a te hangod volt az? Igen, igen! mert lelkemben rezzent meg. Oh szólj még, hisz oly soká várakoztam e boldogságra. — És az öreg kezeit, homlokát csókjaival árasztá el.

— Hozott Isten jó gyermekem, és téged derék ifjú, kit lelkem annyiszor felkeresett. Fogadjátok áldásomat, kedves gyermekim. Orvos úr! mivel háláljam meg, hogy ön ez óráig megtartá bennem

«Luciá»-ból az őrülési jelenet volt . . .

Degré: A száműzött leánya. 242. lap.

a lelket? Ön e földön még egyszer boldoggá tőn, mert valaha az valék.

— Dusan meg vagyok jutalmazva — viszonzá az orvos — mert ön láthatá leányát, kiért oly igen epedett.

— Ah atyám! — mond Villám a lelkészhez — ön jó szellemmel bír, mert e mennyei pillanattal biztatott.

— Az Isten kegyelmében biztam.

— Jól imádkozánk, Isten meghallgatá könyörgésünket. Önnél is szívből jött, mint nálam, különben elkéstek volna drága gyermekeim. Kamillám, Kázmérom! öleljetek meg.

Mindkettő sírva borult a betegre, ki jobb kezét Kamilla, balját pedig Kázmér fejére téve, átszellemült tekintettel szólt a lelkészhez.

— Atyám! még egyszer imádkozzunk együtt ezek boldogságáért — s a mint a két drága főt közelebb voná ajkaihoz, a lelkész felettök kitárá karjait, s szemeit éghez emelve imádkozék.

Szünet után ismét megszólalt a beteg:

— Ne sírjatok fiaim, csodásan érzem erőmet növekedni, ne féljen orvos úr, most már nem halok meg.

— Ápolni fogunk kedves édes atyám — mond Kamilla.

— És ezután mindig együtt élni — tevé utána Kázmér.

Ha valamelyik az orvos arczát figyelte volna, elvesztené az utolsó reménysugárt is, látván a szánakozó mosolyt ajkain, s a bus tekintetet szemeiben, de szerencsére az atya, a gyermekek jobban

el voltak egymással foglalva, mintsem valaki másnak vonásairól akarnának valamit leolvasni.

A lelkész mindnyájokra áldást adva távozott, nemsokára követé az orvos is, kit Kázmér a lépcsőkig kisért, hol e kérdést intézé hozzá:

— Remélhetünk?

Válaszul baljóslatu vállvonítást nyert.

— Szóljon őszintén, mert tudnom kell, miként intézkedjem?

— Csodát nem tehetek, ő menthetlen.

Kázmér visszatántorgott e sohajjal:

— Szegény Kamillám!

— Tüdővészes a legutolsó fokozatban. Órákat még élhet, de napokat már nem.

— Isten önnel.

— A viszontlátásig. Mindent elkövetek oly hoszszura nyujtani életét, mint csak lehetséges, de új tüdőt nem adhatok. Később látjuk egymást.

Kázmér a helyzet komolyságához illőn, de mélyebb levertség jelei nélkül tért vissza a szobába, nem akarván sem szóval, sem hangulatával elárulni kedves neje előtt, hogy kétségbeejtőn szomoru dolgot közlött vele az orvos. Fejét mellére lankasztva, keresztbe font karokkal állt, s hallgatá, mily angyalilag édes, meghatóan szép, és a csodálatig eszes beszéddel tartá a kedves gyermek a sír szélén feltalált atyját.

Kamilla két kezébe rejtve Villám elaszott kezét, forró ajkainál tartá, s a mint szólt, lehelletének melege azon ömlött el; így, keresetlenséggel, s tán ép azért leírhatlan bájjal a fél ágyon át a beteghez

lehajolva, ennek egyik reszkető kezét szép fején pihenni érezvén, vigasztaló angyalhoz hasonlíta.

Az ősz bajnoknak egész lelke szemeibe költözött, egy ifju szerelmes nem tekinthet több üdvvel arája arczába, mint ő Kamilláéba; vonásait elnyelni látszott, s annyiszor csókolá, mintha kárpótolni akarná magát azon veszteségért, hogy annyi és oly kínos éveken át el volt tőle rabolva ezen atyai boldogság.

— Ilyennek írt le előttem az a derék jó Kázmér, még is meg vagyok lepetve, mert azt hittem, tollát a szerelem vezérli.

— Akármilyen vagyok, drága atyám, csak hogy láthatlak; szellem vagy szépség e boldogságot nem növelheti.

— De nemes szív igen — szólt bele Kázmér.

— Azért lépj közelebb te, kedves férjem, hogy szavaid igazságát érezzem.

— Azt hiszem, ti megérdemlitek egymást — susogá az atya, s Kamilla fejéről kezét lecsusztatva, erőtlen nyujtá Kázmérnak.

Kázmér térdre omlott, az oda nyujtott kezet ajkaihoz vonà, s megindulással szólt:

— Leányod egész világom, fogadd eskümet, hogy boldoggá teendem őt.

Az öreg hálásan szorítá meg Kázmér kezét; megértette, hogy ez örök bucsu, azután Kamillát kérte, beszélne neki gyermekéveiről sokat mindent.

És Kamilla azzal a kedves természetességgel, mely Kázmért annyiszor elbájolá, beszélte atyjának, miként folyt eddigi élete.

— Hát rólam — kérdé az öreg — senki sem szólt veled?

— Idegenek sok tisztelettel, Pálmay bácsi néha, titokban, sok szeretettel, de családja előtt soha.

— Valld meg, az a büszke bárónő éreztette veled helyzetedet?

— Én szívemből megbocsátók neki — mond Kamilla, s oly édesen tekinte Kázmérra, hogy lehetetlen volt belőle ki nem olvasni, miszerint a bárónő szívtelensége üldözé e drága karok közé, s mielőtt atyjának időt engedne e kényes dologra megjegyzést tenni, visszaesett elbeszélői tisztébe. Az öreg úr pedig szivesen hallgatá, s óvakodott megszakítni őt, nehogy elkéssék.

Életének azon időszakánál, mikor Kázmérral megismerkedék, elnémult; rövid szünet után Kázmér vette át a szót.

Költészet és lelkesülés füszerezé előadását; elmondá a hatást, mit Kamilla első dala lelkében szült, leírta az érzést, mikor először látta, a habozást első beszélgetésüknél, s boldogságát az oltár előtt.

Villám arczán örömkönnyek ragyogtak.

— Igen, igen, hangod gyönyörü lehet, édes leányom — mond az öreg úr — ha beszélsz is, oly csengő és szívhez hatóan dallamos, hát milyen lehet éneked?! Pihend ki elébb fáradalmad, aztán nyujts nekem is élvet.

— Óhajtod atyám?

— Most ne, mindkettőnket fárasztana, nekem is, neked is nyugalom kell.

Kamilla egy pillanatra sem hagyá el többé atyját, de Kázmér sem; virasztottak mellette és ápolák.

A reá következő két nap Villám oly rosszul volt, hogy folytonos halálküzdés látszék rajta. Az orvos gyakran meglátogatá, s nem győzött eléggé csodálkozni ily erős természeten.

Negyednap az öreg úr arcza ismét kiderült, szemei megvilágosodtak, s egész határozottsággal állítá:

— Most egészen jól érzem magamat, csak gyenge vagyok még. Kamillám, emlékszem igéretedre, hadd halljam hangodat.

Kamilla egy imadalt zengett; hangjában ennyi varázs soh'sem volt, valami szentnek fohászához hasonlíta ez ének. A szavak magasztosak, s látszik, hogy az előadó mélyen átérzi, mert az ima atyjáért szól; a dallam oly megindító, hogy az ember leborulni kész vallásos buzgalom gyakorlására; az előadás oly szende, szép és megható, mintha angyalajkról eredne.

Az ének felszállt, s az ősz bajnok lelkét magával ragadá az égbe.

Kázmér nejéhez lépett, kezét bensőséggel megfogá, reszkető hangon mondván:

— Térdeiden folytasd Kamillám, atyád az égből hallgatja.

Kamilla hangja elállt, szíve összeszorult, s mindkét kezével férjébe fogódzva, ijedtségtől dult vonásokkal kérdőn mereszté rá szemeit.

Kázmér gyöngéden átkarolá, s az ágyhoz vezeté,

hol Villám éghez emelt szemekkel és mosolygó ajkakkal feküdt.

— Ő meghalt.

Ismeritek a hangot, melyet a legsajgóbb fájdalom szakít fel a szivből? Nem éles sikoltás, nem hajmeresztő kiáltás, hanem csendes, vontatott nyöszörgés az, mely velőkig hat.

XXII.

(Szükségben jó tanács.)

Kamilla el nem bírta volna fájdalmát, ha oly hőn szeretett férj nem állna oldalánál, kinek szeméből vigaszt, s nemes lelkéből erőt meríthete. Voltak pillanatai, midőn idegeit lázas rohamok, s szivét görcsös fájdalom támadá meg, oly mértékben, hogy eszméletét lehete félteni: ilyenkor Kázmérra borult, forró könyeket ontott, és bánata enyhült.

Ily körülmények közt lehetlen volt Kázmérnak elhagyni nejét addig, míg a kiszenvedett atyát örök nyugalomhelyre nem kisérik, mi másnap egyszerü szertartással, de annál drágább könnyek közt meg is történt.

Most Kázmérnak ügye után kelle látni; rövid időre bucsut vőn nejétől, s felkeresé azon pénzügyleti házat, hova váltója szólt.

A ház előtte való nap beállítá fizetéseit.

Kázmér csaknem eszméletét veszítve futkosott könyvvivőhöz, ügyvédhez, pénztárnokhoz, mindenütt egyhangu válaszul nyeré:

— Pénze nincs veszélyezve, s csak idő kérdése hogy mikor kapja meg. Siessen követelését bejelenteni a csődnél.

Jobban el volt készülve arra, hogy a villám lesujtja, mint e csapásra. E papírban feküdt minden értéke, azontul a föld hátán sehonnan sem volt várni valója, készpénze pedig alig állt több mint egy napoleonból, ellenben már sürgető adósság terhelé.

— Mit csináljak? És szegény nőm?... Ah ez rettenetes — tünődék magában — itt oly helyzetbe jutottam, melyből kigázolni eszemet és erőmet felülmulja. Szédítő mélység felett állok, s a föld szakadozik alattam, ha lezuhanok, magammal sodrok egy angyalt. Istenem! hisz én dolgozni akarok, de hol kezdjem, és mivé legyek addig, míg alkalmam lesz hozzá? Nem irtózom én a szegénységtől, de addig, míg szegényes kereset mutatkozik, miből tartom nőmet?... Mivel érdemeltem e csapást?! Nyugalommal tűrném a szerencsétlenséget, ha magamat ért volna, de éri őt is, kinek megtört erejét utolsóig ki fogja meríteni. Feje zugott, lábai inogtak, s melle szorult; vére forrt ereiben, s hol agyvelejének nyomult, hogy feje lángolt tőle, másik pillanatban jéghideg lőn, s minden csepp vérét szívéhez érzé tódulni.

Bámulatos, hogy nehány órai küzdés menynyire képes valakinek kinézését elváltoztatni. Midőn Kázmér haza ért, Kamilla rémülettel kérdé:

— Az egekért: mi történt? Alig lehet rád ismerni.

— Ah Kamillám! egyik szerencsétlenség a másikat éri.

— Kázmérom! csak nem akarnak tőlem elsza-

kasztani? — mond Kamilla, s mindkét kezét férje vállára téve, keblére simult.

— Nem, azt nem, drága nőm — viszonzá Kázmér, ajkaival Kamilla homlokát érintvén.

— Más szerencsétlenségtől nem félek.

— Tudod-e Kamillám, koldusok vagyunk.

— Mi, kik annyit tanultunk, és dolgozni akarunk?

— A ház, hova pénzeink utalványozvák, megbukott.

— Szükséges, hogy holnap kereset után lássunk. Te valami irodában nézesz alkalmazást, s én meg fogok most győződni, ha hizelgés volt-e, mit ének és zeneképességemről beszéltetek, vagy csakugyan érek valamit? Ha nem sikerül, még akkor sem fogok kétségbeesni, s terhedre nem leszek, mert hogy a tűt elég ügyesen forgatom, arról már bizonyos vagyok. Pénzkérdés ne busítson minket soha.

Mit tudta ő, minő hatalom ez? De nemsokára ismerni kezdé.

Bekopogtatott Villám háziasszonya, s előállt követelésével.

Kázmér elmondá esetét, s türelemre kérte.

A vendégszerető asszony oly tekintetet lövelt Kázmérra, hogy ezt a hideg borzongatá tőle.

— Jól van — mondá baljóslatú szemekkel — majd meglátom, mit tehetek — s miután Kamillát át meg átnézte, azon erős hittel távozott, hogy ez idegen kalandorok, ha megakarják is csalni, pénze bizonyosan nem veszett el.

— Láttad — mond Kamilla — minő szemeket

mereszte rám? Az hittem, elnyel tekintetével, önkénytelen is boszorkánymesék jutottak eszembe.

— Visszataszító alak, annyi bizonyos, egyébiránt a legjobb teremtés lehet.

— Szeretném, hogy az legyen.

— Mit érdekel?

— Nem tudom miért, de félszt önt belém.

— Mert ideges vagy velem együtt, de csoda-e? Hisz néhány nap alatt annyi ért, mi egy életre is elég volna; hazát cseréltünk, elvesztők jó atyádat, kevés vagyonunk egy hosszadalmas csőd eljárásának van kitéve, s végre itt állunk, a nagyvilág közepette magunkra hagyva, rokon, barát és pénz nélkül. Kamillám! mi nagy küzdelmek küszöbén vagyunk, lelkünk iszonyu viharoknak lesz kitéve; a mi most ránk vár, sok erőt, szilárdságot és türelmet igényel.

— Nem fogunk elcsüggedni.

— Akkor sem, ha fáradságtól kimerült tagjaidat pihenés helyett új munkára kell kényszerítned, ha étkezés helyett futkosnod kell, hogy elvállalt kötelezettségednek eleget tégy; ha hideget, meleget és éhséget kell tűrnöd?

— Sőt ellenkezőleg, akkor is boldog leszek, ha bírlak, ha szemeidből meríthetem mindezekhez a biztatást.

— Kamillám, drága angyalom! Miért avatkozott a balsors ügyeimbe? Hisz én szerencséssé akartalak tenni egész szívemből, egész lelkemből, és félek, reszketek, hogy ifju életed meg lesz mérgezve, és általam, ki neked a menyországot akartam e földre hozni.

Sok, nagyon sok esetben a szerencsétlenég jobban meghatja a legerősb férfit, mint a gyenge nőt; válságos órákban a nők több lélekéberséget, több elhatározást mutatnak, mint a férfiak. Bátor férfi szembe száll ágyukkal, golyókkal és tízszeres ellennel, de a sors csapásai elől meghátrál, holott a nő, kit egy árnyék kétségbeejt, egy gyüszűnyi vér láttára elájul, s egy dörgő hangra összerezzen, a sorssal csodásan megküzd.

Ez a lovagjellem, körének egykor csodált hőse, Kázmér össze volt zuzva, s mint vihar által tövéből kicsavart cserfa hevert, míg mellette gyönge liliomként magasra emelkedett a szende szép Kamilla, ki biztató szavaival életet lehelt az elhaló lélekbe. Szegény teremtés, testi és lelki kínokon ment át; fáradalmas utazás után lelkét lepte meg a lesujtó állapot, melyben atyját lelé. E pillanattól kezdve test és lélek folytonos küzdelemben volt, mert míg lelkileg égető kinokat szenvedett, virasztott és ápolá drága betegét, kit, midőn elveszte, szíve és lelke megtörtnek látszék, most férjének kétségbeesése járul hozzá. Ki csodálkoznék, ha mind ez letörné a gyönge virágszálat? ... És ime, felemelkedik, teste ruganyosságot nyer, s lelke oly fenségben ragyog, mintha boldogság övedzené körül. Lám, miért történik az, hogy gyönge nő erős férfinak nyujtson vigaszt ... Igen, igen! — nagy viharban a fa törzse eltörik, a virágszár csak meghajol.

Kamilla kifogyhatlan volt szeretetreméltó bájos beszédével, annyira, hogy Kázmér helyzetének

nyomasztó oldalát lassanként feledni kezdé, s vigasztaló angyala által szelleme egy költőibb világban édelgett.

Ezalatt a szives háziasszony nyakra-főre sietett igéretét beváltani, s ugyancsak utánna nézett, hogy mit tehetne? Végre tőn is olyat, mitől szegény Kamilla szíve majd megrepedt.

Mintha derült tiszta égből sujtana le a villám, oly váratlan érte Kázmér és Kamillát a jólelkü háziasszony intézkedése. Ők már kilátásokról, szerencséről álmodoztak, mikor a törvényszolga, elfogatási parancsot mutatva, üdvözlé Kázmért, s az adósok börtönébe kisérte.

Erre egy pillanatig sem gondoltak.

Ez érte Kamillát legrettenetesebben.

Látta, hogy férjét elkisérik, de nem tudott mozdulni, sőt szólni sem, az egész világ keringett vele; nem emlékezett, szólt-e hozzá Kázmér, megölelte, vagy elbucsuzott-e? Ő csak látott, de se nem eszmélt, se nem hallott. Mikor a távozók után az ajtó becsapodék, mint menydörgés járta át szivét a hang, ... aztán minden elsötétült előtte.

Sokáig tartott a siri csend, mit sem panasz, sem zokogás, sem vigasztalás nem zavart; olyan volt e szoba, mintha halottat rejtene, kinek e világon senkie sincs. Végre feleszmélt, s mintha lázrohamos képzeletek után térne magához, oly csodálkozva tekinte körül; egy homályos álom lebegett előtte, még most is úgy nyomja keblét, szive oly nehéz tőle ... Mint ki tájékozni akarja magát, figyelmesen tekinte körül, aztán szemei

valakit keresni látszottak, ... e pillanatban lépett be a háziasszony.

Kamilla szivszaggatón kiáltá:

— Való igaz volt, és nem álom — ezzel felugrott, s azon helyre ment, honnan férjét elvezették, itt leborult, megcsókolá a földet és keservesen zokogott.

Ez a tisztességes jámbor franczia nő e jelenetnél úgy viselte magát, hogy akármelyik vasasnémet megirigyelné hősiességét. Ott állt összefont karokkal, mint sír felett a kőszobor; arczának egy izma sem rándult meg, a részvét vagy szánalomnak még csak árnyéka sem mutatkozott vonásain. Nagyobb nyugalommal egy bakó sem nézte áldozatát.

Kamilla sokáig sirt, s a háziasszony hallgatagon sokáig várt.

Midőn Kamilla fel akart emelkedni, összeborzadt, mintha kígyóra lépett volna, mert tekintete azon nőre esett, kinek szemei alatt vérét fagyni érzé, kit vampyrnak tartott. Félfekvő helyzetben maradt, egyik kezével a földhöz támaszkodék, a másikkal homlokát simítá végig, s reszkető hangon kérdé:

— Mit akar ön?

— Jó tanácsot adni.

— Ön, ki legnyomorultabbá tőn, ki elszakíttatá tőlem egész világomat, ki szétrombolá szép menyországomat, s égető pokollá tevé életemet, ön akar jó tanácsot adni? Megátkozom, tanácsával együtt.

— Gyermek — mond hideg vállvonítással a háziasszony — tapasztalatlan gyermek férjével együtt, kiken én segítni akarok. Mi lett volna önökből, ha rendes uton pénzökre várnak? Mert míg azt illetékesen megkapnák, igen sok idő kell, mit csinálnának addig? Azt hiszi, férje beszéddel, igéretekkel vagy fenyegetődzéssel keresztül vitt volna valamit? Soha! Ismerem a pénzvilágot és bankársziveket. Mélyen kelle önt sujtani, hogy maga iránt részvétet kelthessen.

Kamilla figyelni kezdett, lassanként felegyenesedve mondá:

— Szóljon világosabban.

— Egy fiatal szép hölgy, ki hazájától messze, atyját veszíti el, s csaknem azon időben férjétől is megfosztják...

— Rettenetes! oh ez rettenetes!

— Igy fognak felkiáltani mások is.

— Mit segít az rajtam? Én még is oly kimondhatlan szerencsétlen vagyok.

— Csak ez volt a mód, hogy önökön segítve legyen. Most, miután a pohár csordultig megtelt, hamarébb akad kéz, mely azt ajkaitól elvonja. Önt sokkal több érte, semhogy adósa üres kézzel elbocsátaná, menjen bátran bankárjukhoz, panaszoljon el neki mindent, kétségbeesése megindítandja őt.

— Igen, azt teendem még ma.

— Ma már késő is, de meg erőtlen is, hanem holnap...

— Jó, tehát holnap.

— Nos hát, rossz tanácsot adtam?

— Asszonyom! Ön oly sebet ejte szivemen, hogy nem tudnám önnek többé megköszönni még azt sem, ha menyországot adna is.

A háziasszony félvállát megrángatá, s ezt látszék gondolni:

— Bánom is én, csak követelésemhez jussak.

XXIII.

(Reggeltől estig Párisban.)

Egy igen elbizakodott, de annál szellemtelenebb kinézésű férfi, kinek hegyes szakálla közé meglehetősen vegyülvék az ősz szálak, tűkör előtt a tisztesség eme jelvényeit iparkodott kitépdesni, midőn valami komornyik-féle kinézésü fehérnyakkendős egyéniség jelenté:

— Az étkek felhordvák.

— Atyámnak be van jelentve?

— A bankár úr nem reggelizik, eltávozott.

— Annál jobb, legalább nem gyötör számokkal — ezzel lomha lépteit az ebédlő felé irányzá, hol rettenetesen unatkozva, karszékbe veté magát, s hozzálátott a pusztításhoz.

A szoba gazdagságáról csak annyit említek, hogy magukban az értékes képekben egész vagyon feküdt; a kandalló drága kövekkel volt kirakva, s rá müvészi szoborkák illesztvék; a butorok rózsafából, valóságos remekek; a habos selyem tapettek közé illesztett fogantyuk, s a függönyök rózsái vert aranyból készültek.

— *Mathilde! Ez oly csekélység . . .*

Degré: A száműzött leánya. 263. lap.

Az étkező uracs kelletlen szörpölgeté a tengeren meghordozott St. Julien-jét, midőn inasa belépett e szókkal.

— A bankár urat egy nő keresi.

— Tudja, hogy atyám nincs itthon, hát utasítsa el.

— Igen, de rendkívül szép, és nagyon szomorú.

— Vezesse be — s roppant sebességgel jártatá kezeit haján, szakállán és öltözékén végig.

Rövid idő mulva Kamilla megjelent.

Az arszlán el nem fojthatá a hangot, mit meglepetése szült.

Kamilla mindig szép volt, de ma eszményi, vagy igazabban mondva túlvilági lényként jelent meg; a bú elemésztett arczáról minden földiest, s színének haloványsága alatt a nemes vonások meghatón igéző kifejezést nyertek; látszott, hogy ajkain szenvedés ül, s ezer meg ezer nő irigyelné szenvedéseit a bájért, mely ajkain lebegett; tekintete bágyadt volt, mi csak összehangzás miatt is szépnek mondható, és e nagy kék szemekre olykor-olykor sötét pillái mint felhő nehezültek, úgy, hogy arczának egy részére árnyékot vetettek.

E bánatos alak a mély gyász által, melyet viselt, oly kifejezést nyert, minőtől a márványszívek is megrendülnek.

Pager úr annyira leereszkedett, hogy saját elkényeztetett kezeivel tolt vendégének karszéket, mialatt inasának távozást inte.

— Uram — kezdé Kamilla — én nagyon szerencsétlen vagyok.

— Pillanatra annak érezheti ugyan magát, de

nem maradhat sokáig az, ha emberi hatalom segíthet kegyeden.

— Szavai nemcsak bátorságot, de vigaszt is nyujtanak. Én kérelemmel jövök.

— Legyen nyilt.

Kamilla röviden elmonda mindent, mi Párisba érkezése óta történt; nyiltan bevallá, hogy a kérdéses huszonötezer franc minden vagyonuk, de annak mégis tetemes részét kész elengedni, ha rögtön kifizetik.

— Az igaz — szólt Pager úr — atyám üzlete kissé megingott, de az én gazdagságomon ez mit sem változtat.

— Bocsánat, azt hivém, a bankár úrhoz van szerencsém.

— Szerencséje, hogy nem ő hozzá. Az kalmárlélek és bankár-szív; sem szépség, sem könny meg nem indítja, ő számol, s a mint az egyszer egy mutatja, úgy cselekszik. Velem hamarébb boldogulhat.

— Hogyan?

— Úgy, hogy én kész vagyok atyám helyett a huszonötezer franc lefizetésére.

— Lehetséges-e?

— Akár e pillanatban.

— Mily nagylelkű ön!

— Ez a legkevesebb, mit tenni akarok, de feltételhez kötöm igéretemet.

— S az?

— Férje, a mint visszanyeri szabadságát, hagyja el Párist.

— Rögtön uram, biztosítom, rögtön elhagyjuk.

— Kérem, csak egyedül.

— Ki?

— Ő.

— És én?

— Kegyed kap előkelő szállást, cselédséget, fényes fogatot, páholyt és ötvenezer franc évi tűpénzt.

— Nem értem.

— Pedig szükséges, hogy megértsük egymást.

— Azért szóljon világosabban.

— Elmondtam mit adok, most figyeljen, hogy mit kivánok: naponként egy látogatást tenni kegyednél; ha kikocsizik, oldalánál lovagolni, s páholyában együtt üljünk.

Kamilla felugrott, arcza kipirult, szemeinek bágyadt tekintetét villámló harag váltá fel, s ajkait, miket még az imént a fájdalom oly szépekké tőn, most a gyűlölet félelmessé tevé. E pillanatban úgy nézett ki, mintha őrjöngni kezdene.

— Mit akar? — kérdé az arszlán, s megdöbbenve hátrált.

— Mit akarok? Megmondani, hogy pusztáink vad fiai elhirhedt betyárok; de ezeknél mennyivel gonoszabbak e művelt világ polgárosult urai; azok csak pénzt rabolnak, de ezek itt pénzt és becsületet. Mit akarok? Megmondani, hogy ön egy nyomorult gyáva, ki a szerencsétlenséget a maga részére akarja kizsákmányolni, hogy méltó fia atyjának, sőt annál is gonoszabb, ő nyomorba taszított, s ön a gyalázatba akar lerántani.

— Istenemre, így még szebb! — mond Pager

csodálkozással legeltetve szemeit Kamillán, mintha valami szinésznő volna előtte. A kitörés, a becsmérlő szavak cseppet sem sértették, mintha már nagyon megszokta volna.

Kamilla ingerülten lépett az ajtó felé.

Pager úr hajlongva kérdé:

— Szabad lekisérnem?

— Maradjon.

— A mint parancsolja.

Kamilla távozott.

Pager úr lelkesülten veté magát a karszékbe, s kezeit dörzsölgetve mondá:

— Fél Páris fogja irigyelni szerencsémet. Sok ilyen szegény bohóra akadtam már, ki eleinte szemeimet majd kiásta, aztán maga jött kérni; egyiket a hiúság, másikat a kétségbeesés hozta hozzám. Bizonyos vagyok benne, hogy ez is el fog jönni.

E szép elmélkedés után ismét reggelihez ült.

A ki valaha megsebbzett szarvast látott berkenbokron át csörtetni, fogalommal bírhat arról, mint rohant Kamilla Páris utczáin és boulevardjain végig; ezer emberbe ütközött, a nélkül, hogy észrevette volna, s ezren kitértek előle, a nélkül, hogy látta volna. Ha itt-ott nem rántanak, vagy taszítanak rajta egyet, a kocsik okvetlenül elgázolják.

Páris utczáin annyi a tarkaság, oly vegyülete van a szép és rútnak, okos és bolondnak, hogy semmi sem képes feltünni, és Kamilla után mégis annyian tekintének vissza, sokan megálltak, s úgy néztek utána; ha nem rohan annyira, bizonyosan

egyik-másik követte volna őt. Volt olyan, ki kérdést intéze hozzá, de ő ép úgy nem hallott semmit, mint nem láta senkit; füleiben két «isten hozzád» zúgott, a haldokló atyáé s a bebörtönözött férjé; szemei előtt gyász, csupa gyász lebegett. Kebelvihara addig kergette, míg a «Pont des Arts»-on találta magát. Midőn maga alatt a hullámzó vizet zajlani hallá, megállt, s azon időtől fogva, hogy Pager urat elhagyá, először érzé, miszerint él és gondolkozik, de ezen első gondolata ép oly szerencsétlen volt, mint ő maga. Úgy mosolygott a Seinera, mint ki végveszélyben megmentő barátjára talál; ingadozó léptekkel, de habozás nélkül ment a párkányhoz, kezeit mellére kulcsolva, szemeit éghez emelé . . . még egy pillanat, s ő a habok közt van . . . ekkor kezeivel hirtelen elfedé szemeit, mintha az égen valami borzasztót látna, s összerázkódva sóhajtá:

— Mi lesz Kázméromból? . . . nem, soha! — ezután keresztet vetett magára, az Istent segítségül hívta és tovább ment.

De hova?

Ereje ki volt merítve, s lábai roskadoztak; a mily sebesen jött idáig, annyival lassabban ment tovább. Ha még sokáig nem pihen, valamelyik utcza közepén összeroskad. Néha akaratlanul megállt, falhoz, vagy kapuhoz dőlt, fejét sebesen lihegő mellére lankasztá, s úgy nézett ki, hogy alakja hangosan kiáltá e szót:

— Megsemmisültem!

Isten tudja meddig feledte volna magát ily hely-

zetben, ha kiváncsi, vagy résztvevő kérdést nem intéznek hozzá; ilyenkor felrezzent, mint bokorban megriasztott madár, s tova repült.

Végre a «Jardin des Plantes»-be jutott. Nagy szerencsétlenségében jó csillagzata még sem hagyá el egészen, hogy e helyre vezérlé; itt megszünt a zaj és tolongás, mi úgy hatott rá, mint hajótörés után egy szál deszkán menekvőre az új vihar, de itt csend és magány környezé. Egy kőpadra veté magát, s oly keservesen zokogott, hogy még Pálmay bárónő is megszánta volna. Órák hosszáig sírt, s ha pillanatra csillapult is, ez csak azért volt, hogy új roham következzék, mígnem szívgörcsei oda mutattak, hogy könnyforrása kiapadt.

Gondolkodni akart, de lehetetlen, eszméinek fonala mindúntalan elszakadozott, s úgy össze-vissza bonyolult, hogy agyának mostani működése elmeháborodásnak mondható.

Ha mély fájdalom sujtja akár a lelket, akár a testet, azt véli az ember szenvedése perczeiben, hogy az idő megállt, pedig e kegyetlen bálvány minden tekintet nélkül, boldogok és boldogtalanok felett egyiránt elrepül, s bővelkedjünk bár jóban vagy rosszban, legyünk bár a sors kegyenczei vagy nyomorultak, az idő nem kimél meg, s csak azt látja az ember, hogy elmult; így áll ez egyes napokra és az egész életre is.

Kamilla sem volt kivétel, s kétségbeesése közepette azon vette magát észre, hogy e rettentő nap elmult, s alkonyodni kezd.

A világért sem tudta, hogy hol van, vagy mikép

és mikor jutott ide, nem is törődött vele, de annál inkább azzal, hogy hol van Kázmér?

— Ha nem lehetek vele, legalább közelében akarok lenni, — sóhajtá, s elindult oly lankadtan, oly leverten, mintha súlyos betegségből most kezdene lábbadozni.

Az első egyént, kivel találkozék, megkérdé, hogy hol van az adósok fogháza.

— «Rue de Clichy» — nyeré válaszul.

— Ah uram! még soha sem valék Párisban, szíveskedjék az irányt megmondani — esdekle Kamilla.

Az udvarias franczia darabig elkiséré, aztán megmutatá az irányt, merre jüt a Seinehez.

Többször tudakozódék a «Pont de la Concorde» után, melyen keresztül haladván, könnyű volt a «Boulevard des Capucines»-re találni.

Itt megrémülve kapott lángoló fejéhez; a hullámzó sokaság, vakító világítás, mely a kirakat üvegeiről ezerszeresen tükröződék vissza, a szokatlan moraj, az a tömérdek futó csillag, mely a keresztülkasul robogó kocsik lámpáit képezé, a mesés tarkaság, túlizgatott idegeit a végromlás veszélyével fenyegeté.

Akadt könyörületes lélek, ki őt e zajló tengeren az élénk boulevardon átvezetvén, a «Chaussé d'Antin» sarkán azon végig haladni utasítá, honnan a «Rue St.-Lazare»-ba tért, s végre a Clichyben találta magát.

A végzetteljes épülethez ért; látott egy óriás kőfalat, nagy kaput, le s fel ballagó őrt.

— Ez az — kiáltá szívszaggató hangon — drága, egyetlen Kázmérom! itt vagyok, itt akarok meghalni. — Azután nem látott semmit, a föld lábai alatt veszni kezdett, s mintha utolsó szava teljesülne, görcsösen kapott szívéhez . . . még egy pillanat, s ő nem tudott többé a világról semmit.

Ha van irgalom az égben, könyörület a földön, úgy e szegény megtört szívtől a keserű pohár kell, hogy eltávolíttassék, hisz két nap óta annyit szenved az ártatlan lélek, a mennyi egy hosszú életre is sok.

XXIV.

(A kit a sors üldöz.)

Fojtó gőz, pipafüst és pálinkaszag, vagy pedig hangos beszéd, iszákosok lármája s játékosok garázda kiabálása hozá eszméletre Kamillát, de ébredése új veszélylyel járt, mert a büzhödt légtől fuldokolni kezdett.

— Levegőt, levegőt! — kiáltá elrémült hangon.

— Azzal nem szolgálhatok — mond durva hangon egy félszemű, burgonya orrú, ripacsos ember, kinek fején hegyes hálósipka volt, s kötényének bal sarka jobb oldalán feltüzve, kulcsköteget rejte el — hanem jó pálinkával, hamisitatlan borral, vagy édes szeszekkel tessék parancsolni, de levegőt itt nem mérünk.

— Hadd látom, miként néz ki oly teremtés, ki csapszékbe jár levegőért? — jegyzé meg egy széles vállú kamasz, s az imént szólóra könyökölvén, röhögve nézett annak vállain át Kamillára.

Kamillában a vér megfagyott, mert látta, mily barlangban környezik e félelmes egyének. Irtózat-

tal emelkedék fel a gyékényről, min eddig feküdt, s mintegy magában tünődve kérdé:

— Hogy jutottam ide? Hol vagyok?

— Valami jóféle levegő eszétől és erejétől megfosztá — mond a hálósipkás — aztán egy derék vendégem ide hozá.

— Egyébiránt — tevé hozzá a másik — biztosíthatom, hogy igen jó helyen van. Ez a gazember hamisítja ugyan italait, de hitelez.

— Irgalmas isten! légy velem — sóhajtá Kamilla — én megőrülhem, s mind az, a mit látok és hallok, nem való, sem pedig azon rettenetes dolgok, mikkel küzdék, nem történhettek meg.

— Még nem aludta ki a mámort, — mond a hálósipkás.

— Pedig már szeretnék vele ismerkedni — röhögé a másik, s míg szemeivel kétértelműen hunyorga, könyökével pajtását úgy oldalba lökte, hogy az hármat botorkázott tőle.

Kamilla nem birt szólni, hanem kezeit összekulcsolva, esengve tekintett a félelmes emberekre.

Ekkor egy hajszállal sem különb kinézésű férfi lépett oda a játékasztaltól, s rádördült a két szemtelenkedőre:

— Nem látjátok, hogy úrhölgy? Pusztulj innen te méregkeverő, vagy kivájom a másik szemedet is; te pedig Maurice, ülj félre békével, mert ha meg nem mérkőzhetem is veled ökölre, be bírom vágni az utadat más módon.

A két hős morogva vonult vissza; az imént szóló

pedig illedelmesen, s mondhatni részvéttel közeledék Kamillához, mondván:

— Örvendek, hogy állapota javult. Az este aggódtam ön miatt. Bocsánat, ide kellett hoznom, mert szállásom nincs, de őrködtem ön felett.

— Miért hozott ide, e borzasztó helyre?

— Mert halottként feküdt az utczán.

— Most már jól vagyok, egészen jól, kérem szabadítson ki innen?

— Hova kisérjem?

— Csak az utczára.

— De sok utcza van.

— A «Rue de Clichybe.»

— Az csak néhány lépés.

— Annál jobb.

— Furcsa, ép ott találtam.

— Oh az nem furcsa, az nagyon szomorú.

A jelen voltak legaljasb megjegyzései közt vezetteté ki magát Kamilla e barlangból. Undor, irtózat és félelem közt haladt a lépcsőkön felfelé, s csak most látta, hogy éji szállása földalatti lebuj volt. Midőn a napvilágot meglátta, majdnem nyakába borult kisérőjének, úgy hálálkodott.

— Ön jobbnak látszik, mint a többi — mond Kamilla kisérőjéhez — mi viszi azon bűnfészekbe?

— A nyomor, asszonyom, ha még egyszer mesterségemhez láthatnék! . . . de szerszámaim lezálogolvák . . .

Azután szótlan haladtak.

— Itt a «Rue de Clichy».

— Köszönöm uram, pénzem nincs, hogy szí-

vességét megjutalmazhatnám, de hálám jeléül fogadja e gyűrűt, s levonta ujjáról.

A férfi gondolkodva, s mozdulatlan állt.

— Ön értem sokkal többet tőn, mint megfizethetném, de a mit adhatok, hálás szivvel adom. Fogadja el kérem.

— Mit érhet e gyűrű?

— Negyven frankot bizonyosan.

— S kegyed ezt nagyon könnyen adhatja?

— Oh igen.

— Istenem! Mentő angyalomat küldéd el. Köszönet asszonyom, én elfogadom a gyűrűt; nőm halála által okozott adósságimat lefizetve, szerszámaimat kikapom, s dolgozni fogok, dolgom mellett pedig mindig kegyedet áldani. — Megcsókolá Kamilla kezét, könnytelt szemeit hálásan éghez emelé és távozott.

— Dolgozni fogok, ezt mondá, s én ne dolgozzam? Igen, én is dolgozni fogok, ha másért nem, érted, drága Kázmérom. Legyen vége e czéltalan elcsüggedésnek, erőmre és képességemre most nagy szükség van. Isten! légy velem.

Bánatteljes pillantást vetett a szomorú kőfalra, melynek kapuja felibe rémes betűkkel írvák e szavak: «Adósok fogháza». Egy «Isten hozzád»-ot sóhajta, s mint küzdőknél a gyengébb, midőn magát már-már veszve látja, összeszedi utolsó erejét, hogy kétségbeesett rohanásával ellenét legyőzze, úgy szedte össze magát Kamilla, s mintha kicserélték volna, szilárd, bátor lépésekkel ment tovább.

Szerény alázattal nyitott be egy fehérneműtárba, s munka után tudakozódék.

Tetőtől-talpig nézték, megmosolyogták, udvariasan beszéltek vele, bókot mondtak neki, de munkát nem adtak. Elment másikhoz, ott sem volt szerencsésb, megkérdezték: hol dolgozott eddig? s a válaszra: «sehol», tovább küldték. Ő, szegény, tovább ment; másutt is ezt kérdezék tőle, s midőn mondotta: «sehol», szintén elutasíták.

— De az istenért, valahol kell hogy kezdjem.

— Az igaz, de csak ne nálunk.

— Dehát tegyenek kisérletet velem.

— Arra nem érünk rá.

Kamilla mélyen sóhajtott, de türelmét nem vesztve, tovább kisérle szerencsét, fájdalom! mindenütt eredménytelen. Itt bőven ellátvák munkásokkal, ott későbbre biztaták, s ő mindenütt üres kézzel távozott. Benézett a nőszabókhoz, himző-boltokba, műkereskedésekbe, ha nincsenek-e másoltatni való hangjegyek, vagy nem adhatna-e zongora- és énekórákat? Sehol semmi!

A sok futkosás, éhség és reménytelenségtől elcsigázva, könyekbe tört ki, s látván, hogy már sehova sem fordulhat, kétségbeesetten mondá:

— Istenem! te tudod, te láttad, hogy mindent elkövettem . . . én többet nem bírok, történjék meg az, a minek történni kell, végzetem ellen nem küzdhetek.

Lehetséges-e, hogy ily tenger nép, gazdagság, fényűzés közepette egy ifjú teremtés, ki dolgozni akar és tud, elveszszen?

Már két nap óta egyetlen falatot sem evett. És hova fogja az éjjel hajtani árva fejét? . . . mire virrad holnap? . . . mi lesz Kázmérből? . . . iszonyú gyötrelmek! rettenetes sors.

Lesujtott lélekkel és megtört szívvel állt a «Madelaine» terén, mintha a reggeli virágvásárkor egy szép kameliát feledtek volna ott, mely most már hervadásnak indul. Délutáni öt órát verte; a műhelyekből haza siető munkás lánykák víg csevegés közt haladtak el mellette.

Kamilla nem figyelt rájok, nem semmire a világon, ő sötéten merengett maga elé. Egyszerre karját gyöngéden érinteni érzé, felpillantott, s szemei két mosolygó szembe ütköztek. Magas termetű fiatal hölgy volt, ki őt elmélyedéséből felrázta.

— Ha nem csalódom — mond nyájas hangon — egyed ma munkát keresett.

— Igen, de mindenütt elutasítottak.

— A szívtelenek. Ah! én szemeiben könnyeket láttam, midőn raktárunkból távozott, s azon könnyűk, mintha csak én okoztam volna, azóta mindig lelkemen égtek. Úgy kértem magamban Istenemet, hogy kegyeddel valahol összevezetne, mert e rokonszenves arcz nekem feledhetetlen fog maradni, és a jó Isten nem sokáig várakoztatott.

— Köszönöm a barátságos hangot,

— Mit szép hang, édes szó, abban mindenütt bővelkednek, én munkámat akarom önnel megosztani, következőleg keresetemet is.

— Oh mily jó!

— Lássa, engem mindenfelől elhalmoznak munkával, s én sokkal többet elvállalok, mint megbírnám, aztán akad mindig kereset nélküli ügyes leány, azzal elvégeztetem, s ha az én és a tulajdonos megelégedésére üt ki, beszerzem őket a műhelyekke. Ezért társnőim jószivű Mathildenak neveznek.

— És így óhajt rajtam segíteni?

— Mindenesetre. Jőjjön, vezessen szállására, hogy tudjam hol keresni, s hova vigyem az elvégzendő dolgokat.

— Oh! én nagyon szerencsétlen vagyok! szállásom sincs.

— Szegény! én is igen szerencsétlen valék egykor, s azért hamar kinézem mások szemeiből a szerencsétlenséget; de most, hála Isten! jó dolgom van, s másokon is akarok segíteni. Menjünk hozzám ebédre, vendégem lesz kegyed, majd ha teheti, elfogadom a viszonzást. — Választ sem várva, karját Kamilla karjába fűzé, s a Seine felé haladt vele; míg a «Rue de Babylone»-hoz értek, egész élettörténetét elbeszélte. Felvezeté Kamillát padlásszobájába, hol a fényűzés véghetlen tisztaságból állt.

— Beszólok a háziasszonyhoz, hogy vendégem van, addig kérem, találja magát egészen otthon.

Kamilla inkább ledőlt, mint ült, már egy tagját sem birta, oly kimerültnek érzé magát . . .

— Mindjárt lesz ebédünk, reménylem jó — e szókkal jött vissza Mathilde, s székét Kamilla mellé tolván, bizalmasan folytatá — most, míg asztalhoz ülnénk, mondja el mit tud?

— Varrni, hímezni, csipkét szőni . . .

— Derék, édesem! nagyon derék.

— Értek a zenéhez, tudok énekelni, s kik hangomat hallották, dicsérettel nyilatkoztak.

Mathilde felugrott székéről oly sebességgel, hogy szegény Kamilla összerezzent.

— Mit — kiáltá Mathilde — ért a zenéhez, tud énekelni és szép hangja van? Ah édesem! ily tulajdonokkal nem padlásszoba az ön helye, hanem palotát szerzünk s fényes fogaton fog járni. Félre a tűvel, önnek a színpadra kell lépni. Szép külsővel, csengő hanggal Párist el fogja ragadni, s fél óra alatt többet szerezhet, mint nálunk egy életen át. El van határozva, kegyedből énekesnő lesz.

Kamilla szemei fellángoltak ezen eszmére, érzett magában képességet e pályára, hajlamot ugyan nem, de a gondolat, kedves Kázmérjáért tehetni valamit, olyanná hangolta, hogy örömmel fogadta az eszmét. Bármennyire bágyadt és elcsigázott volt, a pillanat heve úgy felvillanyozta, hogy tündöklő hangfutam után néhány ütenyt énekelt.

Mathilde kitörő lelkesedéssel üdvözlé vendégét, s el nem mulasztá rózsás ajkait Kamilla liliom arczán néhányszor elcsattantani. Terveket csinált, légvárakat építe, s észre sem vette, hogy Kamilla fokonként szenvedőbben néz ki; néha megrázkódott, mintha hideg borzongatná, aztán homlokát tenyerébe rejté, szemeit összevoná, mint kinek feje igen fáj. A szerény ebédet felszolgálták.

Mathilde büszkén szólítá vendégét asztalhoz.

Kamilla elfoglalá helyét, s daczára annak, hogy két

Kázmér karjait kitárta.

Degré: A számüzött leánya. 293. lap.

nap óta nem evett, s Mathilde oly szívesen kinálgatá, egy falatot sem élvezett.

— Vigasztalhatlan vagyok, hogy étkeimet érintetlen hagyja.

— Bocsánat, jó angyal, de nagyon rosszul kezdem magamat érezni. Tagjaim zsibbadoznak, a fáradság nyom, ... és rettenetes éjem volt.

— Oh mint sajnálom, de pihenje ki magát, mindjárt elrendezem önnek ágyamat.

— És hol fogja ön tölteni az éjt?

— Legyen gond nélkül, majd segitek magamon.

Kamilla hálálkodva foglalá el az ágyat, s néhány percz mulva heves lázban feküdt.

Mathilde kedvetlen ült vissza asztalához, de alig érinté a tálat, étkezésében ismét zavartatott, még pedig férfi által, ki egész otthoniasan lépett be:

— Jó napot Mathildom! beh szép tőled, hogy két teríték van asztalodon, reménylem rám vártál.

— Paul, ittas vagy?

— Igen, az örömtől, a boldogságtól. Ne búsulj hugom, már nem kell magad agyon dolgoznod, hogy nekem 37 francot szerez; köszönöm jó akaratod, de már meg van.

— És hogy jutottál hozzá?

— A legbecsületesb úton; az isten küldé legszebb angyala által. Reggel óta műhelyben vagyok, nem kell többé keserves filléreden tengődnöm, mit megvallom, vérző szivvel és pirulva fogadtam e mindenkor.

— Kedves bátyám, még mindig nem értelek.

— Meg vannak szerszámaim és dolgozhatom.

— Csendesebben kérlek, betegem van.

— Nekem is volt egy az éjjel, kivánom a tied is oly szerencsét hozzon, mint az enyém.

— Ülj le, ha még nem ebédeltél tarts velem, s mond el történetedet.

— Nem ebédeltem, mert sietek veled közleni szerencsémet. Tehát, mint afféle kóborló, éji tanyát mentem keresni; utam a «Clichy» utczán vezetett, hol elterülve a földön, választékos gyászban egy hölgyet láttam élet nélkül heverni; karjaimba vettem, s magammal vivém. Oltalmaztam a gazemberek ellen, s másnap, mikor eszméletre tért, bátorságba helyeztem. Ő elismerésül egy gyűrűt adott nekem, ennek ára épen elég volt, hogy magamat helyreállítsam. Ennyi az egész.

— Paul! Félek, hogy nem ily becsületes úton jutottál ez összeghez.

— Esküszöm.

— Bár úgy volna.

— Ugy van, higyjen neki — szólalt meg gyenge, reszkető hangon Kamilla — azon hölgy én valék.

— Mit hallok? — kiáltá Paul, s egy ugrással az ágynál termett.

Mathilde hasonlót tőn.

— Önök méltó testvérek, megmentőim és jótevőim — sóhajtá Kamilla — az isten áldja meg önöket.

— Istenemre ő az — mond Paul.

— És volt annyi lelked — feddé őt Mathilde — szolgálatodért tőle jutalmat elfogadni?

— Azt hittem, könnyen teheti, valami előkelőnek tartottam.

— És most, miután az ellenkezőt látod . . .

— Egy óra mulva az leszek, ki tegnap valék s békén fogom elvárni más úton, míg Istenem megsegít.

— Jól van Paul — mond Mathilde bátyjának kezet nyujtva — most jer ebédeljünk.

— Nem, megmondtam egy óra múlva, pedig ha időzöm, szavamnak nem állhatok.

Kamilla e beszélgetés alatt rettenetesen küzdött magával, érzé, hogy öntudata mindjárt elhagyja, de ő azt nem akarta; úgy volt, mint kit álom nyom és virasztania kell. A testvérek szavaiba néhányszor bele akart vágni, de nem volt ereje hozzá.

Paul kezet szoritott nővérével s lassu léptekkel, gondolatokba mélyedve távozott.

Mathilde az ágyhoz lépett, s elrémült vendége kinézésétől; néhány percz óta egészen elváltozott. Arcza kigyuladt, lehellete forró, tekintete zavart, s ajka tikkadt volt. Szólt hozzá, de Kamilla válasz helyett sírról és fogházról beszélt, azt is összefüggés nélkül.

Mathilde fivére után kiabálva rohant le a lépcsőkön, ki a kapun, s csaknem az utcza végéig, hol Pault elérte.

— Hozz orvost, de rögtön.

— Mi történt?

— Az a szegény teremtés nagyon rosszul van.

— Gondolod, hogy nagyon beteg?

— És szerencsétlen.

— Orvost hozhatunk neki, de az lelkén nehezen enyhíthet. Térj vissza hozzá, nem sokára ott leszünk.

Mathilde oly sebességgel mint jött, futott haza. Kamillát lázrohamban találta.

Ott volt a jó ebéd, mire a szegény varrónő annyira örvendett, s csaknem érintetlenül hordták el az étkeket; neki is elmult minden étvágya.

Az orvos megérkezett.

— Erős meghűlés, nagy idegrázkódás, s meglehet igen komoly bajnak a kezdete. — Igy nyilatkozván, rendelményezett.

Paul egész éjjel ott virasztott.

Mathilde az éjjelezést varrásra használta.

Ijedelmök fokozatosan nőtt, mert Kamilla óránként rosszabbul lőn.

XXV.

(A jószivű teremtés.)

Tiz nap a lázroham önkivüli állapotban tartá Kamillát. Félrebeszélt, s mindig kebelrázó dolgokat: haldokló atyjáról, fogoly férjéről, öngyilkosságról, szívtelen bankárról, s mindazon borzasztóságokról, miken rövid idő alatt átment.

Paul elhozta a negyven francot, mit gyógyszertár és orvos felemészte, most már Mathilde filléreihez kelle nyulni, ki kettős szorgalommal dolgozott, mióta így rá nehezült a sors keze. Nappal a műhelyben volt, s addig fivére ápolá a szegény beteget, este Mathilde váltá fel, s munkával kezében virrasztott. Arczának rózsái lasaanként eltünedeztek, s nehány nap mulva oly szenvedőn nézett ki, hogy ismerői nem győztek baja után tudakozódni. Végre ereje és erszénye fogyni kezdett, mire könnyekben tört ki, nem magáért, de mi lesz majd e szegény, elhagyatott teremtésből, ha ő is kidől mellőle, vagy szükségeit fedezni többé nem képes?... Apró csecsebecséit kezdé elzálogolni, ebből azonban vajmi hamar kifogyott.

Ép ily küldetésből jött haza Paul; megállt Mathilde előtt, s szomoruan mondá:

— Mathilde szabad nyiltan szólnom?

— Csak beszélj.

— Te túlzod a felebaráti szeretetet. Ki nekünk e hölgy? No magamról nem szólok, nem mulasztván semmit az által, hogy itt betegápolóskodom; tőled is rendén, meg nagyon szép volt addig el nem hagyni őt, míg áldozat nélkül teheted, de most tönkre jutsz miatta. Bocsáss meg, de az már esztelenség, a mit te teszesz.

— Igazad lehet, de nem tehetek máskép, öntudatom azt súgja, jó tettet követek el, a miért Istenem meg fog áldani.

— Arra már elég érdemet szereztél. Mondd csak szép kevesedet nem mindig mások emésztették fel?

— Mikor annyi a szerencsétlen?

— És mindnyáján a te kötelességed segíteni?

— A mennyin csak birok.

— Nagyon szép. De többet teszesz, mint bírsz, és mindig többet tevél, mint erődtől telt, azért nem boldogulsz, s azért nem tudtál segíteni rajtam szerencsétlenségemben.

— Paul! Te nekem teszesz szemrehányást, ki mindenkor kész voltam és vagyok falatomat veled megosztani.

— Isten mentsen szemrehányástól, arra se okom, se jogom. De belátásra akarlak hozni. Te szépen állhatnál azzal az ügyességgel és szorgalommal, azonban örökké szükségben vagy mások miatt; előbb biztosíts magadnak kényelmes életet s aztán törődjél mások bajával, ha ez már annyira szenvedélyeddé vált, de így, érjen téged baj, vagy betegség, mi lesz belőled?

— Ha az a szerencsétlenség érne, engem se hagynának el a jó emberek.

Paul keserűen rázta fejét.

— Nem hiszed?... Én igen. Mi lenne a világból szeretet és irgalom nélkül? Mi lett volna mi kettőnkből könyörület nélkül? Mint tehetlen gyermekek, valahol az utczán vesztünk volna el. És lásd Paul, azért tartom kötelességemnek segíteni ott, a hol lehet, mert azzal jótevőink iránt adósságom egy részét képzelem leróni. Én az, a mi vagyok, s a mit tudok, se nem öröklém szülőinktől, se magam ereje által nem szereztem, következőleg istentelenség volna azt önzőül felhasználni.

— No, te nagyon jó vagy másokhoz, de annál rosszabb magadhoz.

— Ne hidd, nekem élvezet, boldogság, másokon segíteni.

— Bízd azt gazdagokra.

— Gazdagokra? Hái ismerik azok a nyomort? Felkeresik-e a szenvedést?.... Nem, nem! ők gyönyört, élvet és örömöket vadásznak a magasban, a nyomor pedig alant jár, útjok ritkán téved össze, s akkor is hidegen fordulnak el tőle, mert semmi közük hozzá.

E beszélgetés folyama alatt Mathilde többször nézett betegére, ki aludt ugyan, de szempillái alól nagy könnycseppek szivárogtak le, s halavány arczán megilletődés látszék.

— Ne vitázzunk — mond szünet után Mathilde — hanem most van pénzünk, siess, hozd el az új gyógyszert.

Alig lépett ki a szobából Paul, Kamilla Mathilde kezét görcsösen megragadá, s ajkaihoz vonva sóhajtá:

— Angyal!

— Miként érzi magát?

— Nem tudom megmondani, de várjon kissé, majd rendbeszedem eszméimet... Mintha mélyen és hosszasan aludtam volna; álmaim gyötrők, kínosak, rettenetesek voltak! Szenvedtem és küzdöttem, míg emberi erőm kimerült... Aztán beállt a haláküzdelem; meghalni nehéz, de maga a halál, oh! az jóltevő volt!... Egyszerre tágulni éreztem magam körül a földet, a lég mindig üdébb és üdébb lőn, míg a föld mélyéből a föld színére jutottam.... Lelkem tovább akart szállni, de egy varázs leköté, e varázs a kegyed hangja volt, melyet meghallván, eszméim tisztulni kezdtek.... Mathilde! én mindent hallottam, mindent értettem.

Mathilde roppant meglepetésében szólni sem tudott, csak ott állt és hallgatá betegét, míg a gyenge teremtés egészen kifáradt, ekkor jutott eszébe, hogy fékezni kellett volna, mert a hosszú beszéd nemcsak erejét, de lelkét is megtámadá, miről nem volt nehéz meggyőződnie, miután Kamilla szemei ismét lecsukódtak, keze visszahanyatlott, s összefüggés nélküli dolgokat beszélt.

— Ah istenem! — sóhajtá Mathilde — már úgy örvendettem javulásán és csalódás volt. — Az egész jelenet úgy rémlett előtte, mint midőn koromsötét felhők borítják az eget, valahol azonban kis rés szakad, melyen pillanatra néhány napsugár elő-

tör, hogy aztán még sötétebb, még komorabb legyen. Azt vélte, már a lélek utolsó fellobbanása volt, mi nem kis félelembe ejté. Szerencsére megjött Paul, kinek mindent elbeszélt, ez aztán futott a hírrel az orvoshoz.

Az orvos nem késett eljönni, figyelmesen megvizsgálá Kamillát, megtapintá üterét és fejét, minden körülmények iránt kikérdezé Mathildet és Pault, végre mindnyájok leírhatlan örömére határozottan nyilvánítá, hogy tetemes javulás állt be, hogy e rövid visszaesés után egész valószínűséggel öntudatnál fog maradni a beteg, s e fordulat után gyors haladással menend előre a javulás, mi meg is történt oly mértékben, hogy maga az orvos is meg volt lepetve.

A minő mértékben üdült, úgy nőttön-nőtt vágya Kázmérjáról valamit hallani, s bizton hitte, sőt érezte is, ha ez meg nem történhetik, visszaesik súlyos bajába. Sokat töprenkedett ezen eszmével, míg végre sok faggatás után bevallá Mathildenak, mikor hárman együtt ültek.

— Ha csak ez kinozza — mond Mathilde — segítve lesz az ügyön.

— Lehetséges volna!?

— Bizonyosan. Én kieszközlök engedélyt és Paul besétál kedves férjéhez.

— Örömest — egyezék bele Paul — a járást már ismerem ott.

— Oh mi jók önök! — sóhajtá Kamilla — még lelki gyógyulásomról is gondoskodnak. Ha Isten módot adna ezt valaha meghálálni! . . . De lehet-

len, ennyi jóságot, ennyi feláldozást, ennyi testvériességet emberi tehetséggel eléggé meghálálni még akkor sem lehet, ha kincsek hevernének lábaimnál.

— Hát kell nagyobb kincs, mint ily szép életet megmenteni és hol édesebb jutalom, mint a felüdülést látni?

— Elhiszem, mert mindent, mi angyali, elhiszek kegyedről.

Már az igaz — erősíté Paul — ő még másokat is képes megtéríteni, s ha rajtam van egy hajszálnyi jóság, ez az ő érdeme.

— Paul úr! — mond megindulással Kamilla — ön is annyit tett értem, hogy egyszerű hálálkodással csak kisebbiteném érdemeit. Az isten látja és tudja, mikép mindennapi imámban az ön boldogságáért is esengek. Adja nemes szivének még egy tanuságát, keresse fel mielőbb szegény férjemet, s mondja meg neki, mikor és hol látott engem először, ebből ő mindent meg fog érteni, s aztán, ez az, mire leginkább kérni akarom, ezért hivatkoztam nemes szívére, mondja el, de kiméletesen, hogy mi történt azóta?

Másnap Paul ünnepi öltözetben távozott a kis körből.

Kamilla annyit akart neki mondani, de csak könnyei beszéltek.

Idegfeszítő várakozásban folyt le több óra, a sóhajok közé csak itt-ott vegyült valami kérdés, erre egyhangu válasz következék, s ismét csend lőn. Szegény Kamilla minden neszre felrezzent, s

teszülten tekinte az ajtóra, végtelen nehezen várta a hírt kedves Kázmérjáról.

Végre megjött Paul.

Kamilla az érkező elé nyujtá mindkét kezét, s megindulástól reszkető hangon kérdé:

— Látta őt, szólott velle, az én egyetlen boldogságommal?

— Igen asszonyom — mond szomoruan Paul — láttam és szóltam vele.

— Hogyan van? — mint néz ki? — mit beszélt? — mikor jön ki? — feleljen már — mit csinált?

— Sírt.

— Sírt?

— Mozdulatlan mereszté maga elé szemeit, s némán hallgatá beszédemet eleinte, épen mintha másról gondolkoznék, egyszerre azonban összerázkódott, nyakamba borult és keservesen zokogott.

— Kázmérom! édes üdvöm — sóhajtá Kamilla — mit vétettünk mi olyan nagyot, hogy annyi kínos könnyet kell ontanunk?

— Azután — folytatá Paul — két kezével megragadá kezeimet, szemem közé tekinte, s benséggel szólt: becsületes barátom! óltalmazd és ne hadd el továbbra is szegény Kamillámat, imádott, ártatlan nőmet. Megszabadít engem az Isten e helyről, s aztán számolj hálámra; ifju vagyok és nem képességnélküli ember, tán egykor viszontszolgálatot tehetek. Nővérednek üdvözletem mellett vidd meg azon biztositást, hogy bennem oly barátot kötelezett le, ki barátaiért vérét sem szokta

kimélni. Nőmnek, annak az ártatlan vértanunak mondd meg, hogy szerencsétlen tanyámon nem volt még egy órai álmom, mely ne őt hozta volna közelembe, s nem volt egy gondolatom ekkoráig, mely nem ő vele foglalkozott volna. Mondd, kimélje egészségét, s bízzon Istenben, mert ha ki nem fárad is a sors üldözésével, a mennyei gondviselés előbb-utóbb oltalmába veszi az igazakat.

Kamilla zokogott.

— Mit mível? — szólt Mathilde — kegyednek most erőre van szüksége, hogy mielőbb módot leljen férje megszabadítására, de ha így epeszti magát . . .

— Igaza van, erős leszek, hogy mielőbb felépüljek, mert nekem nem könnyekre, hanem tettre van szükségem. Köszönöm az intést, szem előtt fogom tartani.

Darab idő mulva Paul félreinté Mathildet, s baljóslatu kifejezéssel suttogá:

— Félek, még szomoru eseményeket fogunk elérni.

— Hogyan?

— A fogházfelügyelő, s a benlevő vendégek betegünk férjét a megőrüléstől féltik.

— Szent Isten!

— Pszt! már orvosi felügyelet alatt van. Mióta a magas falakon belül találja magát, maig egy árva szót sem beszélt; ételt, italt csak annyit élvez, mennyi az éhhaláltól megmenti.

— Borzasztó!

— Mi az? — Kérdé Kamilla.

— Semmi, üzleti dolog — viszonzá zavarral Mathilde.

Kamilla mélyen sóhajtott, mert nem képzelhete egyebet, mint azt, hogy miatta okozott költségek és kiadások végett van Mathilde zavarban. Fel is tette magában, mihelyt ereje engedi, elhagyja a házat, s azontúl történjék bármi, egy perczig sem akar e jó teremtés terhére lenni.

Harmadnap már lábbadozott, ötödnap érzékeny búcsut vőn jótevőitől a boldogabb viszontlátásig.

XXVI.

(Az ég is megszánta.)

Első pillanatra, midőn ismét fedél nélkül, s mindenkitől elhagyatva az utczán látta magát Kamilla, szívét szorulni érzé, s lélegzete akadozott, de csakhamar a gondolat: Kázméron segíteni kell, s ezt kívüle senkitől a világon nem várhatja, bátorságot és erőt önte belé. Elindult felkeresni az olasz dalszinház művezetőjét, mert az eszme, melyet Mathilde ébreszte benne, megérlelődött lelkében, s úgy ragaszkodott hozzá, mint az egyedüli boldogító hithez. Nem látott más ösvényt, nem talált más utat, mely őt a bálványozásig szeretett férjének boldogító karjai közé vezesse; pedig e vágy, e remény tartá őt az életben csak.

Mire nem képes az égető szükség, kétségbeejtő helyzet vezetni az embert? A mire jobb körülmények közt irtózattal gondol, a mit hajmeresztő eszmének vél, sőt kivihetlennek képzel, azt két kézzel ragadja meg a sors üldözései közepette, ha abban csak valószínüsége is mutatkozik a vigasz-

tálásnak. Kamilla az ő véghetlen szerénységével, azzal az ártatlan egyszerűséggel, áldott bátortalan szívével most egyszerre bátorságot nyert e világvárosban oly művezető elé lépni, kinek alkalma van a föld nevezetességeit maga körül gyűjteni, de ő nem rettent vissza, mert minden léptét az a gondolat vezérlé: Kázméromért teszem.

Bámulatos határozottsággal lépett a tekintélyes úr termébe.

A művezető meglepetéssel fogadá Kamillát, s szemeit úgy rajta feledé, hogy csak későn jutott eszébe látogatónőjét üléssel kínálni.

Sok szenvedés, hozzá súlyos betegség, a legszebb arczokat megfosztá bájaitól, annyira, hogy a legkikiáltottabb szépséget, ha ily körülmények után látjuk először, képtelenek vagyunk felfedezni, miben rejlettek kecsei, hol tanyázott az érdekeltség, s ragadhatta el annyira az embereket? Más jellemet nyernek a vonások, más kifejezést az arcz, más tekintetet a szemek, más színt a bőr, más mosolyt az ajkak és majd minden esetben a szépség hátrányára. Kamillánál mindez előnyösen ütött ki, úgy hogy az eltűrt csapások és átszenvedett kínok után nem szenvedélyeket gyújtó, hanem áhitatra indító lőn. Olyan volt, mint egy szent, ki még földi szenvedések nyomása alatt van, de mosolyog, mert az eget látja megnyilni, hova tiszta lelke felszálland, s az ember szemei akaratlan homlokára estek, a dicskört, a szentek e mennyei koronáját keresendők. Szépség volt, de nem oly mindennapi, ki gyönyörre igéz, hanem üdvösségre emlékeztet.

— Uram — szólt Kamilla van ideje engem meghallgatni?

— Szolgálatára vagyok.

— Szándékom a szinpadra lépni.

A művezető visszahökkent.

— Van hozzá hangom — folytatá Kamilla — tanulmányoztam a zenét és éneket.

— Ha szabad kérdenem, tőn-e már valahol kisérletet?

— Soha.

A művezető mosolyogva rázta fejét, s szünet után mondá:

— Ismeri kegyed a párisi itészet és közönség igényeit? Itt asszonyom, elismert nagyságok felett is pálczát törnek s gyakran oly müvészeket, kik másutt ünnepelt egyének voltak, kiket más nagy színpadokon lelkesedéssel fogadtak, s nagy névvel jöttek ide, itt elbuktatták. A párisi szinpad a müvészet napja, mely mindenfelé elárasztja fénysugárait. Ha feltünik itt-ott egy csillag, elhomályosul, mihelyest e fénytenger köréhez közel ér. Elébb nevet kell szerezni másutt, aztán nyitva áll dalszínházunk a kisérletnek, a siker mint mondám, még akkor sem biztos, de ha igen, megállotta a tűzpróbát, s a valódi művészet csarnokába jutott.

— Én nem álmodozom nagyságról, világraszóló névről, nem diadalokról és milliókról, mert engem sem hiuság, sem dicsvágy, vagy kincsszomj nem csábitott e lépésre, nekem a kényszerűség adá e tanácsot. Én egy szegény teremtés vagyok, kit a sors üldöz; nekem az önfentartási kötelességen

— *Mathilde! Mathilde!* — *fuldoklá Kamilla.*

Degré: A számûzött leánya. 305. lap.

felül még más, egy igen szent tartozásom van, én a legszerényebb állással is beértem volna és — tevé hozzá szívmetsző sóhajjal, — hálával fogadnám, ha valaki képességemet felhasználhatná.

Arcza, szemei elárulták, hogy lelke mélyéig meg van rendülve a fájdalomtól. Úgy kelt fel üléséből, mint ki utolsó reményét is elveszté. — Mélyen meghajtá magát és távozni akart.

A művezető meg volt hatva a bánatos alak lesujtott kinézésén. Érzéssel nyult Kamilla keze után, s visszatartóztatá őt.

— Várjon assszonyom. Végszavai változtattak a dolgon; ha kegyednek nincs nagy igénye, ha nem akar ragyogni és feltünni, akkor tán kivihetünk valamit.

Kicsibe mult, hogy Kamilla térdre nem esett a férfi előtt. Kezét melegen megszorítá, s oly hálásan tekinte rá, hogy a művezető szemeibe könnyek nyomultak.

— Ha nincs nagyon terhére — folytatá a művezető — kérem, üljön zongorához, s énekeljen valamit.

Kamilla zongorához ült s kérdé:

— Mit tetszik parancsolni?

— A mire kegyed legjobban elkészült.

— Fájdalom, nem készülheték, mert azon nap, mikor erre határozám magamat, rosszul lettem, s tartós betegség után ma tevém első kimenetelemet.

— Őszintén sajnálom.

Kamilla elismeréssel hajtá meg magát és szólt:

— Kegyeskedjék tehát elömbe adni valamit.

A művezető egy halom hangjegy közé nyult, néhányat félre lökött, s aztán egyet Kamilla elé tőn.

— Jó lesz? Hangjában fekszik ez?

— Gondolom igen — felelé Kamilla, s ujjai végig repültek a billentyűkön — aztán énekelt. «Luciá»-ból az őrülési jelenet volt, mit előadni kapott, tehát nemcsak hogy hangjában feküdt, de kedélyével is összehangzott. Éneke a művezetőnek minden izét összejárta. Állát tenyerébe rejtve, szemeit átjárón függeszté Kamillára, s elgondolta, hogy ezen alak ezzel a hanggal minő Lucia lesz. Nem szólott, nem tapsolt, nem mosolyga, hanem minden hangot ellesett.

Kamilla oly bensőséggel, annyi érzéssel énekelt, mintha szomorú sorsát panaszolná el, s mellette könnyei egyre hulltak.

Már rég elhallgatott, s a művezető még mindig részegzett szemekkel és mozdulatlan állt, úgy, hogy Kamilla már nyugtalankodni kezdett, pedig e műértő férfi még mindig a remek előadás utóhatását élvezé. A gyönyörű hang, szabatos előadás, bájos alak, egészen ábrándba ringaták. Egyszerre felrezzent, meghajtá magát Kamilla előtt, s órájára tekintve, mondá:

— Most tíz óra, még intézkedhetem ma; legyen szíves délután fél ötkor a dalszinház teremébe fáradni. Addig is fogadja szerencsekívánatomat, s a biztosítást, hogy én egészen meg vagyok nyerve a kegyed részére.

Kamilla hetek óta e pillanatban érzett először valami kellemes érzést szívén átvonulni, a bánattól

elcsigázott lelke is beborult, szellemi egén a komor fellegeket szakadozni látta, egy csillagot is vélt észrevenni, de még homályban, ez reménycsillaga volt.

Megköszönte a művezető nyájasságát és türelmét, azután búcsut véve távozott. Egyenesen a «Rue de Clichy»-be ment, megállt a nagy kőfal előtt, s szerette volna rajta átkiáltani: «lelkem Kázmérom, itt vagyok! Imádkozzál, mert életünk sötét világába egy fénysugár tört be, e sugár az égből jön. Kázmér, nemsokára az enyém leszesz ismét.» Azután fel s alá járkált, tervezgetésekbe és gondolatokba mélyedve, de szemei örökké a kőfalon függtek. Több óra telt el, őröket is többször váltottak, de Kamilla még mindig ott időzött, sírt, sóhajtott, Istenhez fohászkodék, és ismét járkált. Ez így tartott fél tizenegytől három óráig; étlen és szomjan volt egész nap, de ő ezt nem is érzé. Elindult, az utcza sarkán még egyszer visszapillantott a végzetteljes épületre, s mintha varázs vonná, lépteit ismét oda irányzá; nem tudott tőle megválni, könnyebb volt lelkének, ha szemeit ott pihenteté, s ott maradt volna megint, míg a kimerültség lábairól leveri, ha a sorsukat eldöntő óra nem várná, de a fél ötre közelgett és ő elszalaszthatná szerencséjöket? Tehát menni kell.

— A viszontlátásig Kázmérom — sóhajtá — ezentul ha szenvedni kell is, együtt fogunk szenvedni; veled a szenvedésben több boldogság van, mint nélküled a legnagyobb szerencsém lehetne. Isten veled! — és minden erejét megfeszítve, elrohant.

Negyed ötre volt, midőn a «Boulevard des Italiens»-ből a «Rue Lepelletier»-be fordult, hol azonnal maga előtt látá az épületet, melyben sorsa el fog dőlni. Mesés félelem lepte meg; tagjait zsibbadozni érzé és melle szorult. Most látta át, minő könnyelmüséget tőn, hogy magát egész nap anynyira fárasztá; most érzé csak, hogy az éhség miatt tagjai lankadoznak, s a betegség szülte bágyadtság leveri lábairól. Kétségbeesetten sóhajtá:

— Irgalmas Isten! könyörülj rajtam, és ne hagyj el e válságos órában — ezzel a csarnokba lépett.

A teremben kis társaság várt.

— Tünemény — állítá a művezető — mondom önöknek, valóságos tünemény, s ha alakja hidegen hagyna is valakit, hangja meghódítja.

Kamilla megjelent.

A művezető elébe sietett, megfogta reszkető kezét, s a társaságnak bemutatá:

— Im, védenczem, kiről szerencsém volt önöknek beszélni.

Általános mozgalom és suttogás.

— Asszonyom — mond a művezető Kamillához — sikerült e befolyásos tekintélyeket megnyerni rá, hogy kegyedet meghallgassák.

Kamilla hálásan hajtá meg magát a férfi előtt, aztán a társaság felé.

Néhány szokásos kérdés és felelet után a karnagy zongorához ült, s Kamilla hangjegygyel kezében remegve állt mellé.

Rövid előjáték után minden szem Kamillára lőn irányozva . . . feszült várakozás . . . mély csend . . .

most... most kell megereszteni hangját, a karnagy fejével int, a hallgatóság kézzel lábbal ütenyt ver. Kamilla mély lélegzetet vesz, melle megszorul, a hang torkába vész, a hangjegyet elejti, s két kezével arczát elfedve, zokogni kezd.

— Nem bírok — fuldoklá — ki vagyok merülve!

— Gyüjtsön előbb erőt, aztán jőjjön kisérletet tenni — mond a karnagy, hideg vérrel hagyva el a zongorát, mialatt a művezetőre kicsinylőn tekinte. Kamilla a szégyen és fájdalomtól csaknem eszméletét veszítve tántorgott az ajtó felé; lábai alatt a föld ingott, a falak keringtek vele, . . . tovább nem bírt, össze kellett roskadnia. E pillanatban érzé, hogy izmos kéz támogatja, tovább folytatá lépteit, mig a szabadba ért, itt kissé magához tért, fejét hátra fordítá, hogy a férfinak, ki segélyére jött, köszönetet mondjon. Szemei két égő fekete szembe ütköztek, édes meglepetés volt, mert bár alacsony, de erős termetü hölgy tartá karjai közt.

— Hála önnek asszonyom — rebegé Kamilla.

— Kegyed nem bír saját erejéből elmenni, itt van kocsim, majd kisérője leszek. — Ezzel grófi koronás czimerű kocsihoz vezeté, hova ezüst bérruhás szolga mindkettőt felsegíté.

— Hol van lakása? — kérdé az asszonyság.

— Nincs — felelé Kamilla.

— Tehát hová vigyem?

— A hová akarja.

— Haza — kiáltá a kocsisra, azután Kamillához mondá — legyen ma ebédre vendégem.

Kamilla lekötelező tekintettel köszöné a szívességet.

— Ön szenvedni látszik — mond a hölgy.

— Rettenetesen.

— És kicsoda ön?

— Egy szerencsétlen teremtés.

— Szegény! Még oly ifjú és szép. Melyik ország a hazája?

— Magyarország.

E válaszra a hölgy szemei megvillantak s arczát lelkesedés kifejezése árasztá el.

— Boldog idők! Szép emlékek! — kiálta fel, s kis vártatva Kamilla kezét megragadá e szókkal — nekem az ön szép hazája igen drága, vésznapjait megsirattam. Sajnálom, hogy ön segélyre szorult, de ha már lenni kellett, köszönöm a gondviselésnek, hogy közelében voltam. Pest feledhetlen nekem, ott arattam első babéraimat, ama tűzlelkű közönség tapsviharai közt mertem nagyokat kisérleni, ők ismerteték meg erőmet és tehetségemet, diadal-koszorúimban a pesti virágok hervadhatlanok, mert viharos tetszés közt tűzte homlokomra egy bátor, egy nagylelkű közönség. És, mint az első szerelem, ha ábrándos és rövid volt is, örökké feledhetlen marad, úgy egy művésznőnek első diadalai legértékesbek maradnak, és én azokat Pesten arattam.

Kamilla kérdőleg tekinte a hölgyre.

— Nem ismer engem? Én Alboni vagyok.

— Ah! minő leereszkedés! Mivel háláljam meg e kegyet.

— Azzal, szép gyermekem, hogy mondja el viszontagságait.

— Az nem okozhat kegyednek szórakozást, nagyon sok benne a szomorú.

— De tán kegyednek szerezhet enyhülést; azért csak tartózkodás nélkül.

— Ha parancsolja a grófné . . .

— Kérem.

Kamilla röviden, szakadozva, de ép azért drámai hatással elmondá: hogy hol és minő állapotban találták atyját, mint veszett el pénzök, férje elfogatását, a sikeretlen dologkeresést, betegségét, szóval mindent, mi őket Párisban érte.

— És férjének neve?

— Vizeki Kázmér.

Alboni feljegyzé, azután azt is, hogy hol halt meg atyja.

— Ekkor a kocsi az «Avenue des Champs Elysées» egyik fényes palotájába robogott.

Kiszálltak, Alboni parancsolá, hogy a kocsi várjon. Felkiséré vendégét, s kérte, helyezné magát kényelembe, s nyugodjon ki, mert erre nagy szüksége van.

— Az ebéd — folytatá — kissé későn lesz, de addig szolgáltatok valamit kegyednek. És most a viszontlátásig, nekem üzleti dologban távoznom kell, kérem, találja magát nálam egészen otthonosan.

Ezzel elhagyá a termet, kocsira ült és elvágtatott.

Kamilla nem tudta ébren van-e vagy álmodik?

Oly sötét mindenféléhez volt darab idő óta szokva szeme és lelke, hogy az itt uralkodó fényt bűvészetnek képzelé. Növelte csodálkozását, midőn gazdag terítéket, s mindenféle különösségekkel megrakott asztalkát toltak elébe falatozás végett; nem sokat élvezett belőle, mert étvágyánál nagyobb volt fáradtsága, hiába küzdött, hasztalan erőködött, a kényelmes butorok oly csábítón hatottak rá, hogy akarata ellenére elszenderült.

Sokat tesz az álomra az, hogy minő benyomások közt alszik el az ember. Kamilla álma valóságos vegyülete volt a mennyei szépnek, s a pokol kegyetlenségeinek; hol tündérek vendégelték meseszerű palotában, s oldalánál kedves Kázmérja ült; majd pedig boszorkányok kergették tüzön-vizen át, s látta, mint tépik izekre imádott férjét, majd angyalszárnyakon rózsás felhők közt emelkedett a magasba, a léget égi zengzetű dallam tölté el, egyszerre férjét pillantá meg, ki tüzes oszlophoz lánczolva, irtóztatón szenvedett, s szívszaggató hangon kiáltá:

— Kamillám, lelkem!

A hang minden idegein át csontig hatott. Rémülettel ugrott fel . . . már ébren volt, látott, de nem hitt; homlokát végig simítá, egy lépést visszatántorgott; azután reszkető két kezét égfelé terjesztve, a fájdalom és öröm kitörésével fuldoklá:

— Nem, nem! ez nem képzelet, Kázmérom!

— Drága üdvem, Kamillám!

— Ah! — sóhajtá Kamilla, s félholtan omlott férje karjai közé,

Kázmér fejét Kamilla fejére hajtá, a mentő angyal, a nagylelkű művésznő pedig örömben uszó szemekkel állt mellettök. Gyönyörű kép volt!

A halálcsend perczekig tartott, s eleinte csak egyes sóhajok szakíták meg, azután zokogás lőn hallható.

Ezen életjel után Kázmér tenyerét Kamilla homlokára illesztvén, fejét gyengéden felemelé, hogy azon szemek közé nézzen, a melyekért annyira epedett. Kamilla kinézése meghatotta; olyan volt, mintha a sírból kelt volna fel.

És Kázmér?

Ő tíz évet vénült, hajában nem ősz szálak, de ősz fürtök mutatkoztak.

Egyik sem mondá a másikának, mit lát és mit érez, de egy sóhajban s rá a forró ölelésben minden ki volt fejezve.

— Tisztelt vendégeim — mondá Alboni egyik kezét Kázmérnak, a másikat Kamillának nyujtva — ebédhez, ha úgy tetszik.

A két hálás szív áhitattal voná ajkihoz az oda nyujtott kezet, s együtt rebegék:

— Megmentőnk!

XXVII.

(Vihar után egy napsugár.)

Az, ki a világ legelső közönségétől az érdem drága gyöngyeit aratta, kinek pályájára fejedelmek szórták a dicsőség koszorúit, s kit nem a sors szeszélye vagy a véletlen emelt a szellemi világ koronásai közé, hanem tehetség és tanulmány, az e két szerencsétlennel oly szivélyességgel bánt, annyi kedvességgel társalga, mintha két vendége valami világnevezetesség volna; megtalálta szívükhöz a kulcsot, a nélkül, hogy nagyon kereste volna s őszinteségre bírta őket, a nélkül, hogy szerénységöket sértené, vagy részéről zaklatná a dolgot; úgy önkényt, magából a társalgásból folyt az egész, míg azon vették magukat észre, hogy bizalmas társalgásban vannak. Belé jöttek, mert egyik szó a másikat adta, s a házinő fesztelensége feledteté, hogy nagyon is új ismerősök.

A nagy művésznő gyengéden kitudta belőlök, mit tudnak és mire képesek. Szerzett neki ez est legalább is annyi örömöt, mint a megszokott szinpadi diadalok akármelyike. Ha néha megszakadt a társalgás és tartósb csend lőn, oly édesen mosolyga, mert látta vendégeinek szemeit találkozni, s örvendett rajta, hogy azokból annyi szépet bírt ki-

olvasni; aztán önelégültség szállta meg; hisz ismét jót tőn.

Semmiféle osztály annyira bőkezűen szükséget — aránylag — nem enyhít, mint a valódi művészek; meglehet azért, mert szívök kiképzettebb, ábrándjaik magasztosabbak, lelkök fellengzőbb, de a legtöbb esetben boldogok, ha jót tehetnek. Sokan azt hiszik, azért, mert könnyen szerzik a pénzt. Hát nem temérdek tanulmány és fáradság gyümölcseit élvezik-e? De nem önzőn, mert a nélkülözés kunyhóit felkeresik, hogy teli marokkal szórják az emberi tulajdon legnemesbikét, a jótétemény áldását, míg Rothschildek és Miresek, meg mások, kikhez vakon rohan be a szerencse, szükkebellel zárkóznak kincseik közé.

A művészvilágnak sokat köszönhet az emberiség; a gazdagok élvet, a szegények segélyt, s a világ művelődést nyer tőlük; az ő szellemök áldás e földön.

Nem szólok azokról a borbélylegényekről, kik, mihelyt egy-két sikerült redőt tudnak arczukra vonalozni, s fejöket jól vállaik közé huzzák, fennhangon művészeknek kiabálják magukat, s a közönség tiszteletét követelik, ha mindjárt uzsoráskodással piszkolják is be pályájukat. A legnemesb növény közt is terem gaz, mely elég vakmerő a legkitünőbb virágszárhoz kapaszkodni, hogy azon felkúszszon odáig, hol annak koronája díszlik; de a virág azért virág, s a gaz gaz marad.

Ha áll a lélekvándorlás, úgy a lángkeblű művész lelke még nem költözött soha, hanem tisztán, ere-

detileg égből jött, hogy ezután kezdje vándorlásait; ha pedig az ember halála után csakugyan szellemmé válik, lehetlen, hogy a tőzsér és művész lelke egyenlő öntetű legyen, hisz míg a tőzsér vagy uzsorás lelke egy arasznyira sem bir a földről emelkedni, addig a művész egekig tör, ellesi a szentek vonásait, hangját vagy beszédét, aztán az emberiség közt terjeszti, hogy e földön is légyen mennyei fogalom.

A kedves delnő, a művészet e fenséges asszonya, babérai közé ma ismét oly gyöngyöt tűzött, melynek ragyogását nem csodálják ugyan mások, de értékét ő maga ismeri.

Az idő már későre járt; Kamilla és Kázmér zavarral pillantának össze, mit az élesszemű házinő észre vőn.

— Most, kedves vendégeim — kezdé — nem tartóztatom tovább önöket; tudom, sok mondani valójok van egymásnak, tehát Isten önökkel. — Felkelt s barátságosan nyujtá kezét Kamillának.

A nő és férj elindulásra készültek.

— Fogatom készen várja önöket.

Kázmér a legnagyobb zavarral nehány mentegetődző szót rebegett, s kérdőleg tekinte nejére.

Kamilla hasonló zavarral nézte férjét, szemeiből tisztán ki lehetett olvasni: értem, mi nyugtalanit, de én sem tudom hova?

— Legyenek nyugodtak, kocsisom már utasítva van, s új lakásukra viendi.

Kő esett le mindkettő szívéről, s ajkaik hálába törtek ki.

Elváltak.

Midőn a díszes kocsi kényelmes párnái közt érezték magukat, Kázmér hévvel átölelé Kamillát, s felkiálta:

— Valahára!

— Beszélj, beszélj, drága egyetlenem! — mond Kamilla, gyöngéd szeretettel simulva férje kebléhez — mert azt hiszem, az egész varázslat, vagy lázrohamaim megújultak, s mindez, mi nehány óra óta velem történik, folytatása hagymázos képzelődésimnek, csakhogy akkor rettenetes alakban üldöztek, és most .... ah! most mennyei érzést árasztanak keblembe.

— Sokat szenvedtél, édes szerelmem?

— Igen, igen sokat, de szívesen feledem hangod hallatára. Oh beszélj, akkor tudom, hogy nem álom a mi körültem történt és történik, akkor nem retegek a felébredéstől.

— Oh édes angyalom, iszonyú napokat éltünk át.

— Mit? Napokat? Éveket — egy egész életet! Mióta nem láttuk egymást, én eltörődtem s te megőszültél, pedig mindketten ifjak valánk.

— Lelkem nehány óra alatt újra megifjúdott, erőmet csodásan nőni érzem, mert közeledben vagyok, mert lehelletednek melege érinti arczomat, szíved dobbanása keblemet hevíti, mert ismét enyém vagy.

— Oh Kázmérom! Lehetséges volt-e oly sokáig nélküled élnem? A mindenható kegyelme még is nagy, különben megőrültem volna.

A hintó megállt egy «hôtel garni» előtt.

A szobalegény ajtót nyita, s az emeletbe vezeté őket, hol egyszerű, de csinos két szobát jelölt ki számukra, s további parancsot vára.

Kázmér elbocsátá őt, s midőn nejével négyszem közt maradt, két kezével kezeit megragadá, sokáig és merőn nézett rá, mialatt könnyei sűrűn omlottak.

Kamilla sem tudott szólni, és könnyei versenyt futottak Kázméréval.

— Mennyi bút és szenvedést olvastam ki szemeidből — szakítá meg Kázmér a hallgatást. — Szegény teremtés! Én döntöttelek e szerencsétlenségbe.

— Kázmér! Ne vétkezzél, vagy emlékeztetni akarsz rá, hogy mivé lettél miattam? Oh ne tedd azt, éreztem én e lépésed átkát, megsirattalak én szemrehányás nélkül is azon bánatért, mit szegény fejedre hoztam.

— Az vagy te nekem, mi a tavasznak a nap, életre üdítesz bennem mindent, mint az a természetben; és te hoznál rám bút? Oh Kamilla! Hisz e pillanat, hogy ismét látlak, ölelhetlek, többet ér a föld minden más boldogságánál, s feledtetni tudná velem, ha ízekre téptek volna is . . . Szenvedtem, mert sorsod lebegett előttem, mert ki valál taszítva ebbe a nagyvilágba, hol annyi az elvetemültség, mert tudtam, hogy támasz és segély nélkül bolyongasz, mert nem tudtam, mi lesz belőled, mert sajnáltalak és féltettelek; szenvedtem, mert határtalan szeretlek.

— És én, Kázmérom! Én mit szenvedtem, hogy rajtad nem segíheték! Megzörgettem minden ajtót, hol munka mutatkozott, de nem volt áldás azon, a mit tanultam, mert seholsem akarák használni; azután elhatároztam, hogy zilált lelkemmel énekelni fogok, tört szívvel játszani mások mulattatására, e kisérletnél összeroskadtam.

— Aztán felfogott egy angyal, kinek jósága minket összehozott.

— Hogy többé senki és semmi el ne válaszszon — mond Kamilla, s karjait Kázmér vállára vetve, keblére simult, míg a bejárásra félénk szemeket vetett, mintha rettegne, hogy az ajtó megnyilik, s valami törvényszolga belép

— Inkább együtt meghalunk.

— Oh, az sokkal könnyebb lesz, mint elválasztva élni.

— Élni fogunk, élni kell, de hogyan?

— Most nem csinál annyi aggodalmat; lesz erőm, bátorságom — mond Kamilla, majd eléneklem, mit elömbe tesznek, aztán fellépek.

— Nem, soha! — kiáltá tűzzel Kázmér.

— De ez biztosítaná jövőnket.

— És megmérgezné életünket.

— Ezt én nem tudtam.

— Új meg új ármányokkal naponta szembeszállni; alattomosság, gyáva rágalmak ellen küzdeni minduntalan, ez nem hozzád való. És én elviselhetném-e, hogy az egész világ szemeláttára mást ölelj; ajkaid mosolyát egy közönség pénzért élvezze; pénzért elátkozzanak, kétségbe essél és

meghalj, . . . pénzért sirj, pénzért szeress mást? . . Nem, édes angyalom, te sokkal szendébb vagy, semmint szinpadon boldogulj, és én nagyon kevéssé vagyok bölcs ahhoz, hogy szinésznő férje legyek. — Most, hála Isten, itt vagy te, történjék minden akaratod és belátásod szerint.

És, mint házasságuk első napjaiban, összeültek tervezgetni jövendőjük iránt; rózsaszínbe festék a nyomort, melynek eléje néztek, magasztosnak a fáradalmat, mely kenyérhez juttatja őket, s menynyei élvezetnek, mely megengedi, hogy jót, rosszat ezentúl együtt türjenek. Lassanként átmentek a keserűből az édesbe, a kenyérkereset fárasztó munkája után szép reményekre, először a mi lehetséges, aztán a mi valószinű, végre légvárak emelésébe merültek.

Ők, kik már a sanyaru tapasztaláson átestek, nem józanultak ki annyira, hogy költőiség nélkül gondolkoznának az élet anyagi kérdéseiről. A pillanat örömet hozott, ki álmodoznék arról, hogy a komor fellegek visszatérhetnek? És ha igen, két ily ifjú szív boldogsága perczeiben bizonyosan nem. Egyik óra a másik után repült, ők azt sem vették észre, éj van-e vagy nappal? Álomról szó sem volt, ők ébren álmodoztak. A gyertyák rég kiégtek, a nap nyájasan mosolygott be ablakaikon, de ők még sem ébredtek fel ábrándozásaikból, csak mikor a szobaleány jött a kérdéssel:

— Mit parancsolnak reggelire? sóhajtoitak mélyen, összenéztek, s egyhangulag felelték:

— Semmit.

XXVIII.

(Egy szép vasárnap.)

A legkomolyabb életnek is vannak könnyelmű perczei. Ilyenkor a képzelet lepkeszárnyakkal repüli át a nehézségeket, mik szenvedéseink elhárítását gátolják; a legsujtottabb kedély is talál néha derült eget, melyen elmerengve, reménycsillagokat lát feltünedezni. Ámde az eszmék, miket könnyelmű perczeink szültek, a komoly való által hamar elüzetnek, s a leggyöngébb szellő fuvallatára a derültség is elborul, s a reménycsillagokat sötét felhők takarják, ... aztán minden komoly, minden borús, mint volt.

Ily könnyelmű perczek valának, mik egész éjen át Kázmér és Kamilla lelkét ringaták; ily derült ég vala, min ekkorig oly édesen elmerengtek, de a szobalegény valóra ébreszté ábrándos szellemüket.

Mint olyan ember, kit halálos ellene túlnyomó erővel üldözőbe vőn, s útját egyszerre vízáradat által elzárva látja, pillanatnyi habozás száll meg, mert nem ismeri a víz mélységét, a benne létező örvényeket, s mégis neki kell mennie, hisz az ellenség már nyomába ért, ... így állt Kázmér a szoba közepén, egyik kezével Kamilla kezét tartva,

a másikban kalapját; előtte volt a mély áradat, tömérdek örvényeivel, a zajló Páris, — mögötte a kérlelhetlen sors és kétségbeejtő nyomor.

— Most én fogok munkáért zörgetni — szólt búsan.

— Az igen keserves út, — jegyzé meg Kamilla — én már egyszer botorkáztam rajta. Félve indulok rá ismét, de mégis inkább, mint te; engedd nekem az első kisérletet.

— Te már tevéd, most rajtam a sor.

— Tehát együtt.

— Majd később. Mi lenne belőlünk, ha egyszerre fáradnánk ki? . . . Csak egymásután. — Ezzel megölelé nejét, s indulni készült, e pillanatban egy bizományos lépett be.

— Vizeki Kázmér urat keresem.

— Itt vagyok.

— Az olasz dalszinház rendezője magához kéreti.

— Nem fogom várakoztatni.

A bizományos elment.

Kázmér és Kamilla megdöbbenve néztek össze.

— Mit jelentsen ez? — kérdé Kázmér.

— Félek — sóhajtá Kamilla — nagyon rosszat.

— Hogyan.

— Bizonyosan fel akarnak léptetni.

— És az nagyon rossz volna?

— No, te mondád, hogy nem szeretnéd, s a mit te nem szeretsz, az nagyon rossz.

— Megvallom, százezrek közepette szerencsétlennek érezném magamat, ha szinpadon látnálak.

— Úgy hát ne is menj a rendezőhöz, mert készebb vagyok egész nap virágokat készíteni, s azzal kiülni valamelyik partra eladás végett...

— Már üzentem, hogy megyek, szótartónak kell lenni,... majd megmondom, hogy szándokod változott.

— Úgy jó lesz. A viszontlátásig.

Kázmér távozott.

Néhány percz mulva Kamilla egy angol levelet kapott ily tartalommal.

«Asszonyom! Egy kitünő ajánlatra bátor vagyok kegyedet felkérni, hogy leánykáimat a franczia nyelvben és énekben oktatni szíveskedjék. Ha hajlandó rá, a feltételek iránt értekezni, szíveskedjék kocsimon hozzám fáradni. L. B.»

— A kocsi?

— Alant vár — mond a szobaleány, ki a levelet kézbesíté.

Kamilla nyilsebességgel felkészült, s mintha félne, hogy a kocsi nélküle távozik, mi által szerencséjét is elszalasztaná, legnagyobb sietséggel a kocsiba ült, mely vele elrobogott.

Két órával később Kázmér fénylő szemekkel, örömtől sugárzó arczczal tért haza, roppant csomag iratot hozván magával.

— Szerepek! — kiáltá az ajtón berohanva — mind szerepek, egész dalművek!

A szoba üres.

— Kamilla, kedves nőm!

Semmi válasz. Darabig várt, aztán nyugtalankodni kezdett. Előcsengeté a szobalegényt.

— Hol van nőm?

— Elkocsizott.

Eleinte megdöbbenté Kázmért a válasz, azután eszébe jutott, hogy bizonyosan az az áldott lélek, ki annyira lekötelezé őket, viteté magához, minek folytán inkább fennhangon gondolkozva, mint a legényhez intézve mondá:

— A hintón, mely tegnap ide szállíta minket, távozott . . .

— Nem, agy angol uraság fogatán.

— Különös! Hm, jól van, elmehet. Egy angol uraság! Hol veszi az egyszerre magát, hogy hintót küldjön Kamilla után? Néhány nap előtt a várost hagyták neki összebarangolni, míg fáradtság és éhség miatt összeesett, s ha egy szegény varrónő meg nem szánja, az utczán veszhetett volna el, és most lakásához fényes fogatot küldenek érte! . . Félek, nem tiszta szándék rejlik alatta . . . félek, a szinpadi sikert arattatni akarják vele, a nélkül, hogy szinpadra lépne.

Kamilla megjött, boldogan, magán kívül az örömtől.

— Vége az inségnek — kiáltá Kázmér karjaiba repülve — szabadulásunk órája ütött. Képzeld Kázmérom, alkalmazást nyertem.

— Én is.

— Két angol kisasszony mellé, ének és franczia nyelvben kell órákat adnom. Egy franczia tanár és zenemester kihallgattak, aztán dicsérettel nyilvánították képességemet a hivatásnak megfelelhetni. A lady százötven franc havi fizetéssel megfogadott

— És én száz franc havi fizetéssel irnoki állomást nyertem az olasz dalszinháznál.

— Tudod, kinek köszönhetjük?

— A kinek szabadságomat is.

— Legyen annyi áldás életén, mint dicsőség pályáján.

— Nemcsak hirneve, de lelke is nagy.

E pillanathan lépett be Alboni, s kedvesen kérdezé:

— Elfogadták az alkalmazást?

Kamilla és Kázmér a nagylelkű nő elé siettek, kezeit melegen keblükhöz szoríták e szókkal:

— Mivel hálálhatjuk meg jóságát?

— Azzal, ha elégülten fognak élni, s hivatásuknak megfelelnek.

— Boldogok és iparkodók leszünk.

— Annak igen fogok örvendezni. Ha valamérné önöket, gondoljanak rá, hogy van egy barátjuk. Isten áldja.

A két hálás szív kocsijáig kiséré, hol benső megindulással vettek búcsút. Aztán szobájukba siettek, magukat boldogságuknak átengedendők.

E naptól fogva csak az ebéd hozta őket össze; Kázmér reggeli után elment az irodába, s ötig foglalkozott, Kamilla pedig az angol kisaszonyokkal gyakorolt. Öt órakor mindkettő csak úgy repült haza felé, s a találkozás otthon oly ünnepélyes volt, mintha hosszas utazás után viszont látnák egymást. Az ünnepnapokat gyermekes örömmel várták.

Midőn foglalkozásuk közepette az első vasárnap rájuk viradt, Kázmér örömmel mondá:

— E nap egészen a mienk, ma ki sem mozdulunk.

— Tévedsz, kedvesem, első örömnapunkat meg kell osztani azzal, ki keserveinkben osztozott, ki kétségbeesett életem felett őrködék; ma Mathildehoz megyünk.

— Igazad van; lásd, mily hálátlan teremtés az ember, mihelyt jól megy dolga, megfeledkezik azokról, kik sanyarú állapotában el nem hagyták. Szégyenlem magamat, hogy boldogságom annyira elragadott.

— Tehát beleegyezel?

— Azt a jó teremtést felkeresni? Nemcsak kötelességemnek tartom, de örvendek rajta. Együtt fogunk ma ebédelni, az én Paul barátom is ott kell hogy legyen.

Kamilla tapsolt örömében. Ma kapta ki első havi fizetését, az egész összeget magához vette, midőn Mathilde látogatására mentek.

Leirhatlan az a természetes öröm és szívélyesség, melylyel Mathilde fogadá látogatóit. Nem győzte nézni és ölelni Kamillát, aztán csodálta jó kinézését, s hálát adott Istennek e kedvező változáson, mert ő rá nem ismert volna, oly különbség van ez arcz közt most és akkor, mikor először látta meg betegsége után.

— Ah — mondá — azért még neheztelnem is kellene, hogy oly hűtlenül hagyott el.

— Igaz, meg sem köszöntem illően azt a feláldozást, ritka részvétet és sok jót, mit velem tőn, de gondolám, az üres hála nem hozná vissza holmiait, miket értem elzálogíta.

— Ki mondá ezt kegyednek?

— Tudom édesem.

— Jó Istenem! Hisz az nem szégyen, ha ily szegény leány megszorul. Ha nincs, kölcsön veszünk, s hitel hiányában oda adjuk azt, a mi ér valamit, ez az egész.

— Kisasszony — szólalt meg Kázmér, ki eddig néma megindulással állt ott — ha országaim volnának, s azokat sorba lábaihoz raknám, mégis adósának tekinteném magamat azért, mit e szegény, elhagyatott nőért tőn. Ha azonban egy baráti kézszorításnak van értéke ön előtt, legyen meggyőződve, hogy a leghálásabb szívvel nyujtom kezemet.

— Oh uram, önök túlbecsülik azt a kis szolgálatot — válaszolá Mathilde, örömmel szorítva kezet.

— És most — mond Kázmér — hol találom kegyed bátyját, az a jó Pault, ki engem meglátogatott? Fel akarom keresni, mert mi négyen ma együtt fogunk ebédelni.

— Dicső gondolat — kiáltá Mathilde — Paul mindjárt itt lesz, vasárnap nem hagy magára várakozni.

— Annál jobb. Azonban mi még nem is reggeliztünk, s tán kegyed sem — jegyzé meg Kázmér. — Én megyek valamit ide rendelni. A viszontlátásig.

Alig távozott Kázmér, Kamilla mélyen elpirulva lépett Mathildehoz, egy csomagot vőn elő, s könyes szemekkel kezdé:

— Mathilde! Ez oly csekélység, hogy tán sértve

is lesz általa; tudom, ezzel századrészben sem róttam le nagy tartozásomat, de majd lassanként, idővel, ... most nincs több, ... fogadja szívesen.

— Mit gondol, hogy én pénzért tettem barátságot?

— Azt nem, a világért sem — esék szavába Kamilla ijedten, — de az ily barátság megfizethetlen, de költségei voltak, ... miattam adósságba verte magát....

— Azt kegyed álmodta.

— Jól hallottam.

— No, ha hallotta, hát hallja azt is, hogy csak akkor fogadok el költségtérítést, mikor nagyon-nagyon gazdag lesz, s nem tud pénzével mit csinálni, addig megélek én a magaméból, sőt még néha szívességeket is bírok tenni. Ezzel vége.

Kamilla keservesen sírni kezdett, és szólt:

— Én nem leszek gazdag soha!

Mathilde csendesítni iparkodott őt.

Így találta Kázmér a társaságot visszatértekor, nyomában legény jött izletes reggelivel.

— Mi történt itt? — kérdé Kázmér — miért e könnyek?

— Mert nem lesz gazdag soha — felelé Mathilde.

— Gazdagság után vágyik az én nőm, az én kedves Kamillám?

— Oh! nem azért! mintha szeretnék az lenni, vágyaim szerint elég gazdag vagyok, de Mathilde azt mondá, csak akkor róhatom le tartozásomat nála, ha nagyon gazdag leszek.

— Képzelje Kázmér úr — mond Mathilde —

Kamilla pénzzel kinált, szívélyességemet meg akarta fizetni, mint valami csaplárnénak.

— Kedves barátnőm — csendesíté Kázmér a megsértett barátnőt — ne vegye tőle rossz néven, ő annyira lekötelezettjének érzi magát, és méltán, hogy semmit sem tarta természetesbnek, mint első pénzét kegyeddel megosztani, ki vele hajlékát és étkeit megosztá, ki ápolta és vigasztalta, kit az Isten áldjon meg jóságáért. Ne vegye azt úgy, mintha a szegény pénzszekrényéhez ment volna, abból néhány ezer franc-t kivenni, hogy azzal egy nagy szívességet lefizessen, ő fáradott e csekélységért, s mi több, első pénz, mit életében dologgal szerze. Édesebben, szentebben használhatja-e ezen pénzt, mint ily nemes tartozást, ha csak parányi részben is, törleszteni?

— Ej, uram, itt adósságról nincs szó, a mi költség volt az ön kedves nejére, azt fedezte a negyven franc, mit Paul a gyürűért hozott, a fizetés tehát szolgálatomért esnék, s ezt nem hagyom magamnak megfizettetni. Majd ha szükségem lesz önökre, viszontszolgálatra számolok, ezzel vége. Üljünk a reggelihez, különben nem fog izleni az ebéd, pedig én ma vígan akarok lenni.

Alig végezték a reggelit, Paul csakugyan elérkezett.

Élénk beszélgetés közt felkészültek, hogy ebédig sok mindent megtekintsenek, mi vasárnap csak látható Párisban.

És valósággal, Kamilla csak ma mert először széttekinteni, . . . a zajló élet, tarkaság, tündéri

kirakatok, szebbnél-szebb öltözetek ma először ragadták meg figyelmét. Eddig Páris, vagy egy rengeteg erdő, neki mindegy volt; ott mindenütt emberbe, itt pedig fába ütközik, de ma felragyogott szemei előtt minden, mit eddig bánata homályban tartott. A boulevardeok csodálatra ragadták. a Concorde téren felkiáltott:

— Ah! ez tán már nincs is a földön.

A «Champs Elysées»-en oly gyermeki érzés lepte meg, hogy futkosni jött kedve.

Csupa kiváncsiság, csupa gyermek és öröm volt.

Kázmért Kamilla elragadtatása oly vidor hangulatba hozta, hogy ha Clichy-beli ismerői látnák, cseppet sem kételkednének rajta, hogy teljesült az, mitől e szegény embert oda bent féltették.

És meglehet, mert ők is olyan igen jól érezték magukat, vagy pedig mivel a jókedv is ép oly ragadós, mint az ásítozás, elég az hozzá, Mathilde és Paul szintén elemökben voltak.

A ki figyelte volna őket, azt hinné, a legboldogabb négy teremtés egész Párisban.

Hat órakor beültek egy tisztességes étterembe, Paul sehogy sem találta ott magát, jobb szeretett volna valami külvárosi lármás csapszékben iddogálni, azonban a barátságnak meghozta ez áldozatot. Sokat feszelgett, nyikorgatta székét, s könyökével hol oldalba lökött valakit, hol pedig feldöntött valamit; a tálakhoz csak félve nyult, s az elibe készített Macon vieux-t inkább szemével nyelte el, semmint kipoharazta volna. Ez azonban csak addig

tartott, míg Kázmér néhány poharat belé önte, aztán neki melegedett ő is.

Mathilde ellenben oly fesztelenül és kecsesen viselé magát, mintha e teremben találta volna fel mindennapi társaságát; beszédes és elmés volt; ő mulattatá a kis társaságot.

Az egész ebédet megelégedés, jókedv és barátság füszerezé.

Ebéd után a legközelebbi szinházat látogatták meg, hol jókedvöknek szabad kitörést engedve, annyit nevettek, hogy a bánatnak utolsó nyomai is elköltözni látszottak arczaikról.

Itt Paul is elemében volt, ordított és tapsolt, mintha kárpótolni akarná magát egy órai csendes viseletért, mi az ebéd ideje alatt annyira megviselte őt.

Éjfélkor igen elégülten elváltak.

— Édes Kázmérom — mond Kamilla otthon — e nap igen kellemesen mult el.

— Lám kedvesem — felelé Kázmér — nem szükséges gazdagság a boldog élethez, szerelem és megelégedés képezi a föld édenét, e kettő nélkül nyakig kincsben is nyomorult az ember.

Megölelték egymást, és igérték, hogy boldogok lesznek.

Másnap munkához láttak.

Több hónap folyt így le, s havonként egy-két vasárnapot a fentebbihez hasonlóan töltöttek.

Kamilla és Kázmérnak nem volt más panasza, csak az, hogy egész napon át soha sem láthatták egymást, ezen pedig nem lehetett változtatni.

XXIX.

(A miről nem is álmodtak.)

Ismerős alak ácsorog a Rue Richelieu és Boul. Montmartre sarkán, mérgesen rángatja bajuszát hol fel, hol lefelé, nem győzi szemeit eléggé mereszteni, mert minden elmenőt megtekint, mintha ismerőst keresne benne. Haraggal dörmögi maga elé:

— Bolond nagy város! Tenger dologtalan nép! Itt egy embert megtalálni annyi, mintha valaki a réten egy szál füvet megjegyezne, s mást küldene, hogy bekötött szemmel keresse. Nem is tudom, az a jó báró, kit az Isten áldjon meg, miként képzelheti, hogy szegény uramra ráakadunk? Mégis, ha én francziául tudnék, no, az más volna, akkor reméllhetné, mert én megindulnék házról-házra, s az utczán is minden embert megszólítanék, de ezek a francziák a világért sem tudnak mást, mint francziául. Aztán nálunk azt hiresztelik, hogy ezek műveltek. Köszönöm szépen! Nem tudnak mást, mint francziául. Jöjjenek csak hozzánk, meglátják, mit tudunk mi? Én csak szegény szolga vagyok,

és magyarul, németül, meg tótul beszélek, de ezek csak francziául tudnak. — Ezzel mérgesen rántott lefelé bajuszán. — Szép műveltség! Mit mondanak nálunk az olyan oláhról, ki csak oláhul tud?... Mivel jobb az olyan franczia, ki csak francziául tud?

Emberünk elmélkedéséből roppant bámulatba esett, mert valóságos tiszta magyar nyelven hallott oly körmönfont kifakadást Páris ellen, mintha valami bakancsos őrvezető üres konyhára talált volna. Körültekinte, s látta, hogy e czifra szavak egy török ajkairól peregnek le.

— Magyarul beszél ön, vagy én tudok törökül?

— Mindkettő lehetséges.

— Hova való?

— Szabolcsmegyei, a ki lelke van — felelé a török.

— Hát Törökországban is van Szabolcsmegye?

— Ha azt oda vihetném azokkal a jó atyafiakkal, disznótorral és töltött káposztával, semmi bajom sem volna.

— Hát így mi a baja?

— Először is az, hogy nem tudom magam kiismerni ebben a rengeteg fészekben. A tábornok úr leküldött szivarért, s most nem tudok haza találni.

— Kérdjen valakit.

— Ha beszélni tudnék velök. Kérem, édes atyámfia, segítsen ki a bajból.

— Öcsém, magam is nyakig vagyok benne.

— Nos Döme, nem tévedtél el az állásban — szólítá meg emberünket egy deli ifjú.

— Küzdöttem a helyemért, méltóságos úr, aztán erősítést nyertem e szövetséges törökben, kivel legalább beszélni tudtam.

— Te tudsz törökül?

— Véletlenül a török tud magyarul.

— Hol tanult? — kérdé az ifjú a töröktől.

— Törökül?

— Nem, magyarul.

— Édes hazámban, Szabolcsvármegyében.

— Értem — mond az ifjú — s arcza elsötétült; egy felhő, egy emlékezet vonult át rajta. Kis szünet után folytatá — és hogyan került ide?

— Kmetty tábornok úrral érkeztem tegnap. Az ő szolgálatában vagyok.

— Kmetty itt? . . . Hol van szállva?

— Valami spanyol fogadónak hívják.

— Ah tudom, Monsieur Liot-nál.

— Ott, ott! Ugyan kérem, merre van?

— Mindjárt útba igazítom. Vegye e jegyet, adja át a tábornoknak üdvözletem mellett, s mondja, legközelebb meglátogatandom. Aztán két napoleont adott a legénynek e szókkal — ezt igya meg a jobb időkért, a haza felvirágzásáért. — Ezzel egy bizományost oda inte, s a törököt haza kisérteté. A török útközben a napoleonokat tekingetve dörmögé:

— Száz franczia sem olyan úr, mint egy magyar. — Aztán a látogató jegyet voná elő, s rajta e nevet olvasá: «Báró Ujfalvy Vilmos.» — Az Isten éltesse! — mondá, miközben a jegyet és napoleonokat zsebre dugta.

— Döme, jer — mond báró Ujfalvy — mindent tudok.

— A lakását is?

— Sokkal többet, hogy mint él, és mint szenvedett.

— Szenvedett? Ez nagyon elszomorít.

Bérkocsira ültek, mely Kázmér szállásához robogott, hol Ujfalvy kérdésére azon választ nyeré: hogy azon úr és asszonyság öt óráig soha sem található, de ezentúl mindig.

A kapusnő elbámult, mert a távozó úr öt frank ezüst pénzt nyomott a markába, mi neki annyival is inkább gyanúsnak tetszett, mert azt az utasítást nyeré: ne szólna semmit arról, hogy kereste valaki. Egyet hunyorított szemével, s gondolá:

— Szép fiatal úr, bőkezű is, titkolódzó is . . . kétségen kívül kaland akar szövődni ezzel az érdekes nővel; ha úgy van, sok öt frankra lesz kilátás. Bizony rám is fér.

Kázmér néhány nap óta kedvetlenül tért haza irodájából, mi Kamillát nagyon lehangolá. Ma kedvetlensége csaknem a levertségig ment.

— Édes Kázmérom, neked valami nyomja lelkedet, mi engem kétségbeejt.

— Apró bosszantások, tömérdek apró bosszantások! Kimerítik türelmemet. Ha értelmes emberek, nagy művészek gáncsoskodnának dolgaimban, meghajolnék előttők, de azok a hetvenkedő semmik, dibdáb komédiások, kik egy ötödrendű szerepet sem képesek becsülettel énekelni, megkeserítik minden órámat. Egyik panasz a másikat éri, hogy hi-

básan irom a szerepeket, mert egyik pajtását, másik rokonát akarná helyembe szerezni. Minden untalan átvizsgálja a rendezőség dolgozataimat, ma is mindent feltúrtak, nem leltek ugyan hibát, de restelni kezdtem már a dolgot.

— Kedves férjem, mennyivel jobban szeretlek én téged, mint te engem; te haza hozod haragodat, hogy együttlétünk kevés óráit megkeserítsd, én titokban sirom ki magamat.

— Mit, te sirtál? És miért?

— Mert azok az angol kisasszonyok hideg gőgjökkel naponként új és új megaláztatással illetnek.

— Oh édesem! Ez a mi kenyerünk mégis nagyon keserű kenyér!

E pillanatban látogatók érkeztek.

Kázmér felugrott, előre akart rohanni, de hátra tántorga.

Kamilla szemeit dörzsölé, mintha káprázat volna, a mit lát.

Ezalatt halálcsend uralkodott a szobában, mit Kamilla éles sikoltással szakíta meg.

— Ugyan messze kellett jönnöm, hogy nőmet bemutathassam — mond az érkező férfi.

— Kamilla!

— Lucille! — kiáltá egyszerre a két növeldei barátnő s szeretettel siettek egymás karjába.

Kázmér magánkívül ölelé át Vilmost, s észre sem vette, hogy ezalatt kezére a leghűségesebb könnyek hullnak s csak akkor figyelt rá, midőn Döme szólt:

— Megöregedett, édes nagyságos uram, de csakhogy láthatom.

— Öreg hívem, jó Döme, te is itt vagy?

— Gyalog jött volna, ha el nem hozom.

— El nagyságos uram — mond Döme, ujra Kázmér kezét csókolva — a világ végéig a méltóságos úr engedelméből.

Kázmér szemei könnyben úsztak s egyik kezével a szolga kezét, a másikkal a főúrét rázta.

— Nem mondtam — kezdé Lucill — bármely körben élj s légy a világ bárminő részében, felkereslek.

— Ennyi kegy és jóság előtt az angyalok is meghajolhatnak — viszonzá Kamilla.

— Jer Kázmér, hadd mutassalak be nőmnek. Lucillem, nyújtsd kezedet legbensőbb barátomnak.

— Azt annál szívesebben teszem, mert az én gyermekkori barátomnak, vezetőmnek, az én édes Kamillámnak férje.

— Most láttuk, üdvözöltük egymást, nincs egyéb hátra, mint magunkat kibeszélni, azt pedig étkezés közt legkedélyesebben tehetjük. Ha úgy tetszik, menjünk ebédelni, a kocsik alant várnak. — Ezzel Kamillának nyújtá karját, Lucill pedig Kázmérét fogadá el, utánok, szemeit törölgetve, Döme ballagott.

A kapusnő megismerte a bőkezű urat, szomorún tekinte utána, mert látta, hogy nem az lesz a dologból, a mit ő várt.

A kis társaság a «Terasse Jouffroy»-hoz hajtatott, hol külön szobára rendelték az ebédet.

Az ebéd elején élénk társalgás folyt; csupa viszszaemlékezések, baráti nyilatkozatok, s bizonyos mértékben ömlengések képezék a beszédet.

Lucill elmondá, miként nyerte meg Kamilla az ő szivét, mily pajzán volt s e szende teremtés belőle egész más lényt idomított.

Kázmér felemlíté, hogy midőn pajtásai mind elhagyták, mily feledhetlen érzés szállta meg lelkét Vilmos őszinte baráti viseleténél.

— És mégis — mond Vilmos — el tudtad vinni lelkeden, hogy kézszorítás, egy bucsúszó nélkül elhagyj.

— Már akkor ismertem szívedet, meg akartalak kimélni egy rossz órától.

— Önző valál, magadnak akartad könnyítni az elmenetelt. Ezért majd később számolunk. Most igyunk egyet e boldog viszontlátásra.

— Kivánom — szólt Kázmér — hogy a jó szerencse, mely két ily nemes szivet egyesíte, szép művéhez következetes maradván, örökké tartó örömet és boldogságot áraszszon e frigyre, melyet okvetlen az ég angyalai szőttek.

— E kivánat kiegészítéséhez — jegyzé meg Lucill — az önök tartós és igaz barátságára szükségünk van.

Erre a két férfi melegen kezet szoríta s a két angyali teremtés egymást átölelé. Midőn e két gyönyörű fő összehajolt s azok a selyem fürtök összeolvadtak, a legfelségesebb rafaeli kép elevenült meg.

A két férfi gyönyörrel mosolyga rájok s Vilmos nem állhatta meg szó nélkül, örömtől sugárzó szemekkel mondván:

— Nem természetes-e, hogy szeressék egymást?

Ebéd végeztével Ujfalvy Vilmos nejéhez fordulva kezdé:

— Itt a páholyjegy a dalszinházba, ketten kocsizzatok oda, Döme elkisér. Mi Kázmérral szivar mellett fekete kávénkat kiszörpöljük, azután követni fogunk.

— Sokáig ne várakoztassanak — esenge Lucill s Kamilla szemei hasonlót fejeztek ki. Azután felkészültek, egymás derekát átkarolták, úgy mint hajdan a növeldében és könnyedén lebegtek tova.

A két férfi négyszemközt maradván, Vilmos Kázmérhoz lépett s kezeit bensőleg megragadva szólt:

— Mindent tudok, balesetedet a bankházzal, a fogságot, szegény nőd betegségét, mostani szigorú és szűk életmódodat, . . . mindent. Hát ez a barátság? Készebb valál a legidegenebbektől megalázást tűrni, fogságot elviselni, sőt angyali nődet életveszélynek kitenni, semmint hozzám fordultál volna. Elhiszed Kázmér, hogy ez nekem fáj?

— Szívemből sajnálom, de . . .

— Semmi mentség, e vétket jóvá fogod tenni.

— Minden erőmmel.

— Akkor kész a bocsánat. Vissza fogsz térni édes hazánkba.

— Nem, az lehetetlen!

— Ne idegeskedj, hallgass ki nyugodtan. Egész életedet ily tengődéssel akarod átküzdeni?

— Itt legalább gúny nélkül tehetem, de mi vár rám otthon?

— Majd megvitatjuk. Ha magadat kárhoztatnád

csak ily nyomorult keresetre, szót sem szólnék, de van kedves nőd.

— Ő szivesen osztja velem a nyomort.

— Meghiszem, mert imád, aztán meg oly ifjú és ábrándos, hogy még a szükségben is költészetet talál, ha abban veled osztozik. De oly ifjú marad-e mindig? Az-e hivatása, hogy ketten maradjatok? Mi kilátástok lehet itt? Örökké napszámban dolgozni s ha majd a szegény nőt kötelességek itthon tartják, a magad keresetéből képes leszesz-e minden szükséget fedezni? És végre, ha ép akkor téged is betegség lepne meg ... Tedd félre a büszkeséget és dolgozni térj haza. Nem dobog fel szíved e szóra: haza? Ez iránt is vannak kötelességeid. Szegény hazánknak minden egyesre, annál inkább tehetségekre és jellemekre szüksége van. Bűnt követ el olyan, kit nem balvégzete tart távol, hanem önkényt száműzi magát.

— Hát mihez fogjak, mit kezdjek?

— Adok módot kedvező kilátásra.

Kázmér sötét pillantást vetett Vilmosra.

— Ne félj — folytatá Ujfalvy — segélyezéssel vagy ajándékkal nem akarlak megszégyeníteni. Munkát kinálok, férfihez, barátomhoz illő tisztességes munkát. Jószágaim elszórvák, házilag mind nem kezelhetem, tehát nagyrészt haszonbérbe szántam. A dombai jószág gyönyörűen fel van szerelve, az úriház benne minden kényelemmel és butorral ellátva, csak lakóra vár, vedd ki haszonbérbe. Kormányzóm a feltételek iránt utasítva van, siess le hozzá.

— Vilmos, téged az Isten külde.

— És én utána jártam, a párisi bankárháznál lévő pénzed, mint magad is tudhatod, egy cseppet sincs veszélyeztetve, de várakozást igényel. Te nehezen várhatsz, mert akármi vállalatba kezdjen az ember, bátrabban teszi, ha keze nem üres, én azonban várhatok minden legkisebb zavar nélkül, tehát a hitellevelet megveszem tőled s mindjárt reggel kifizetem, hogy azonnal utazhass.

Kázmér csak sírni tudott.

— Aztán — enyelge Vilmos — ráadásul viszaadom hűséges Dömédet, ki utánad majd agyon epedte magát. Jól van így?

— Kérdezd az erdőt, a réteket, ha zord tél után a jó Isten szép tavaszi napot küld, jól esik-e? Lelkem el van telve örömmel, szívem hálával. Vilmos, én nagyon sokat szenvedtem, de most úgy rémlik nekem, az ég csak azért küldé ránk azon nehéz időket, hogy szebb napjaink teremtőit annál inkább megismerhessük. Én most nemes lelkedet egész nagyságában láttam, akaratod előtt meghajlok.

— Ölelj meg, aztán nézzünk nejeinkhez, ha nekik is oly élvezetes estéjök volt-e, mint nekünk? Kázmér és Kamilla megint álmatlan éjt tölte; készültek, terveztek, s kifogyhatlanok voltak a hálafelkiáltásokban. Hányadik éj már ez, mit izgatottság közt virrasztának át Párisban, de egyik sem hasonlíta ehhez, a többi bubánatot igért, ez reményekkel volt tele.

Másnap Kázmér száz napoleont adott Kamillának, vásároljon össze, a mihez kedve van.

Kamilla ötven napoleont csinos erszénybe tőn s mellé nehány sort rejte, aztán kérte Kázmért, kisérje valami ékszerárúshoz, hol a másik ötven napoleonért szép ékszert vőn.

Elmentek a jeles művésznőhöz, még egyszer hálájokat nyilvánítva, bucsúzni.

Kázmér lefizette tartozását azon nyilvánítással, még akadnak szerencsétlenek, kik ily nagylélek szivességét igénybe veszik. Tele megindulással váltak meg.

Mathilde könnyekbe tört ki, mikor hallá, hogy a kedélyes vasárnapoknak vége s mindenre állítá, miszerint Kamillát úgy megszereté, úgy hozzá szokott, hogy nélküle nem tudja, mint fog élni.

— Ép azért nem fog vonakodni leghálásb barátnéjától egy csekély emléket elfogadni — s Kázmér leírhatlan örömére a vásárlott ékszert oda adá. — Ezen erszényt pedig Paulnak szántam, néhány sor van benne, kérem kézbesítse neki.

Mathilde semmi esetre sem fogadta volna el a megbizást, látván, hogy az erszény dús tartolommal bír, de úgy benne volt a sírásban, hogy se nem látott, se nem hallott.

Megindító érzékenységgel vettek bucsút.

— Haragszol tékozlásomért? — kérdé Kamilla távozásukkor.

— Imádlak és elismerő szíved keblem oltára!

Midőn a vaspályához érkeztek, Kázmér még egyszer visszatekintve felsóhajta:

— Dicső Páris! Örömek és élvek hazája! Előttünk zárva volt édened.

Kamilla mélyen maga elé merengett.

— Min gondolkozol, kedves Kamillám?

— Alig merem hinni, hogy csakugyan hazatérünk.

— Tegnapelőtt erről álmodni sem mertünk volna.

— Hallod, csengetnek.

— Siessünk, mert félek Páristól.

XXX.

(A ki hogy vet, úgy arat.)

A Pálmay-ház elvirágzott s gyümölcse férges lőn. Angelique úgy bánt szüleivel, mint ki hirtelen hatalomra jut s azoknak sorsát tartja kezében, kik vele szívtelen bántak, de korántsem mint nemes ellenség, hanem mint gyáva szokott. Minden nyomon éreztette velök, hogy csak tűri őket.

A bárónő két szűk szobára volt szorítva, hol heteken át sem nyert a kecses háziasszonytól látogatást s ha igen, nehány hideg szóváltás után ismét magára maradt; bizalmas társalgás sohasem fejlődött köztük.

Az öreg Pálmay, ki saját házában méltóságos úr volt, később leánya házánál csak nagyságos ur lőn, most a cselédek már teins urazzák, mert a háznál, hol annyi százezreket költött, hol a bárói vér legmagasb igényeitől le a legparányibb szeszélyig, mindent fényesen teljesíte, számára nem maradt hely; ő az ifjú tékozlónak útjában volt s ha asztaluknál még terítének is számára, szállást másutt kelle tartania. Kifosztották mindenéből s kenyerét úgy megkeserítették, hogy az öreg úr számtalanszor étlen maradt inkább, mint ott, hol tiszteletet

s elismerést várhatna, megaláztatásban részesüljön. Igen rosszul folyt dolga, igen szánandóan élt.

Zárai Gyula nejével legjobb egyetértésben élt; a bárónőt egyenlőn kínozták, Pálmayt egyenlőn alacsonyíták s míg ő Fogaras Bellával, — kitől ezalatt Verdesi Hugó, törvényes férje megszökött, — kocsizott, páholyba járt, addig Angelique Dell'Orto gróffal hasonlót tőn. Sokszor elvágtattak egymás mellett s mint jó barátokhoz illik, nyájasan üdvözlék egymást; a páholyban szíves integetéseket cseréltek s otthon csak akkor találkoztak, ha együtt kelle aláírni oly okmányt, a mire ötven száztólival pénzt kaptak, ez pedig gyakori eset lévén, többször időztek együtt e szerencsés házastársak.

Angeliquenek Dell'Ortoval s Gyulának Bellával nyilt viszonya volt s a társas élet becsületére legyen mondva, az egész világ visszavonult tőlük, mit eleinte nagyon kellemesnek találtak, de később mégis keserű kifakadások történtek az emberek kisszerű előitéletei ellen.

Hát szegény Valeria?! Kérte, fenyegette örököseit, hogy ne hozzanak szégyent fejére — több, mint könnyelmű életökkel, ők nevettek, nagyon is könnyen nevettek, mert mindenről, mit a koros hölgytől várhatnak, már törvényesen biztosíták. Valeria sokat sírt és imádkozott, társalkodónéja meg örökké talált valamit, mivel Záraiék ellen keserítse, ha egyebet nem, hát borzasztó álmokat beszélt el. Sokszor bánatosan elgondolkozott s ha Valeria kérdé:

— Min töri fejét?

— Vajjon — sóhajtá szemeit éghez fordítva, — mi lett azokból a szegény Kázmérékból?

Ez aztán Valériát egészen gyermekké tette; elfedett arczczal zokogott, sokáig és keservesen, míg könnyei és lélekzete kifogyott, ekkor kézen fogta társalkodónéját, imaszobájába vezeté, a zsámolyra térdeltek és imádkozának.

Akármennyire haragudott Záraiékra, mégis hitte, hogy ők, kik mindent neki köszönhetnek s ez időben egyedüli és legközelebbi rokonai, ha hálával nem, de legalább elismeréssel, vagy kevés szívvel viseltetnek iránta; olykor tapasztalt ugyan ellenkezőt, de ezt inkább könnyelmű szelességnek, mint rosszaságnak felróni volt hajlandó. Nagy bánatában tehát csak oda ment lelkén enyhíteni s ha mindig jobban sebezve tért is haza, azt hitte, hogy egyedül az a hely, hol szeretetre számíthat.

Eljárt az ő drágalátos rokonai és örököseihez s mindig új fájdalmakat hozott haza, ő azt érezte, fel is tette magában, hogy kerülni fogja őket, de néhány nap mulva elhitette magával, hogy tévedt, aztán megint oda ment.

Egyszer ismét nagyon tele volt szíve, könnyíteni kellett rajta, otthon kisírta és imádkozta magát, ez kevés, magát kipanaszolni vágyott. Nem volt már senkije, mióta az egész világtól elzárkózott, csak hűséges társalkodónéja és örökösei, az egyiknél mindig merítette az anyagot, a másiknál kipanaszolta, most a társalkodóné ellen neheztelt, vitte fájdalmát Angeliquehez, mert valahol ki kelle öntenie. Angelique szobájában szokott otthoniasság-

gal helyt foglalt, mind a mellett, hogy senkit sem talált benne.

A mellékszobából vitatkozás hangzott át, azonnal Zárai Gyula és Angelique hangjára ismert.

— Nagyon sajnálom — mond a férj — hogy aláirásaidat nem használhatom, de hiteled az enyémmel együtt kimerült.

— Az borzasztó! nekem pénz kell.

— Nekem is.

— Hát mit csináljunk?

— Egyetlen mód, hízelegj nagynénémnek s csalj ki tőle nehány aláirást.

— Hizelegjek annak a kiállhatatlan vénségnek?

— Ej na! csak nem fog örökké élni az a sárkány.

Valeria egy fiatal lény rugékonyságával ugrott fel, benyitott a beszélgetőkhöz s elrettentő nyugalommal mondá:

— Elég sokáig arra, hogy e szeretetet megjutalmazza; s mielőtt az érdemes két rokon csodálkozásából magához térve szóhoz juthatott volna, elhagyá őket s a házat.

— Ime, vigyázatlanságod — kezdé Angelique.

— Bocsánat, én csak folytatám az általad megkezdett hangot.

— Mi lesz most ebből.

— Mi? majd megharagszik s túl él minket.

— Komolyan, engem megijesztett fenyegetődzése.

— Mit árthat ő már nekünk? azon többé nem változtathat, mire magát a törvény előtt kötelezé, hát mindössze csak azzal boszanthat, ha jó sokáig

él, pedig a hogy én ismerem, bármennyire nyerjük is meg szeretetét, kedvünkért egy órával előbb sem akarna meghalni. Mindössze annyit vesztének, hogy aláírását kinyerni elenyészett az egész kilátás.

— Következőleg . . .?

— Következőleg nem marad más hátra, mint megmozdítani minden követ, hogy Fogaras uram szekrényét is megmozdíthassuk. Ülj le szép asszony s tanácskozzunk a módokról.

Angelique vállon át gúnyos pillantást vetett férjére, karszékbe ült, fejét hátraveté, kezeit unatkozottan ölébe sülyeszté s idomos kis lábaival ütenyt vert azon keringőhöz, mely fejéből szivéhez és visszarohanva kellemesb óráira emlékezteté.

Zárai meghajtá magát azzal a szemtelenséggel, mint valami szép kegyencz koros uralkodónője előtt, székét bizalmasan tolta Angelique mellé, s élle' mondá:

— Drága szép nőm! élvezzük boldog házasságunk magány perczeit s lássuk, miként teremthetnénk pénzt?

És a legszebb egyetértésben elkezdtek tanácskozni.

Ritka kedvezése az égnek! E két szív most is úgy érez egymáshoz, mint mikor oltár elé léptek; házi viszály, harag, vagy neheztelés maig egy pillanatra sem zavarta meg boldog házasságukat. És ha valaha békétlenség fészkelné magát közibök, nem elhanyagolás, félreértés vagy szerelemféltés leend alapja, hisz e felvilágosodott házasfelek ily

mindennapiságokon felülemelkedvék, hanem a pénzkérdés; ily magas szellemek, művelt lelkek jól tudják és érzik, hogy e polgárosodott században mi a társas élet lelke? No, de ők nem a pénz becséről értekeztek most, hanem a módról, miként lehetne szerezni? hát hagyjuk e szellemdús társalgásba mélyedni, tanúra nincs szükség, mert bármennyire túlérzik is magukat az előitéleteken, a csiklandós tárgy körül, mely szőnyegen van, egyik vagy másik oly tanácsot vagy véleményt adhat, mely miatt mégis elpirulhatnának. Volt már sok eset, hogy elbukó fényűzőket, pénztelen tékozlókat egy rossz óra mélységbe sodort. Nem mondom ezt e boldog házasokról, de mégis szeretem, hogy zárt ajtónál értekeznek, legalább nem jő tudomásra, minő uton jutottak megint pénzhez. Elég az hozzá, ők ez alkalommal is kivágják magukat s még néhányszor ki fogják vágni.

Valeria hideg büszkeséggel járt fel és alá; nem sírt, nem imádkozott, hanem ügyvédeért külde.

Az ügyvéd megjött; Valeria sokáig értekezett vele s midőn elbocsátá, tört ki izgatottsága; nem tudott enni, nem találta helyét, elfeledve, hogy társalkodónéjára haragszik, nyakába borult, szakácsnőjének felmondatott s mi annyi idő óta nem történt, páholyjegyért külde.

A jámbor társalkodónénak kedve lett volna orvosért küldeni, mert úrnője annyi mindent összevissza tőn, mi szokásával ellenkezett, hogy eszét kezdé félteni. Mi nagy volt meglepetése, midőn délután két orvost látott érkezni más három egyén

kiséretében. Elrémült és egész testében remegett, szerencsére az ügyvédet felismeré s minden alkalmat felhasznált tőle megtudhatni, ki az a másik két úr? Kiváncsisága annál inkább növekedett, mert úrnője sok előzékenységgel fogadá s őt eltávolíták.

— Mit jelentsen ez? és kik azon urak? majd két óra hosszáig kínozá e kérdések feletti kételye. Végre eltávoztak, meg nem állhatá, hogy utánok ne siessen s a lépcsőknél utolérvén, az ügyvédet félreszólítá:

— Kérem, — kérdé — kik azon urak?

— Kettő orvos.

— De a másik kettő?

— Biztosítási ügynök.

Az ügyvéd tovább ment, s a társalkodóné ott maradt, gondolkozott, de semmit sem értett. Fejét jobbra-balra lóbázva tért a szobába, hol Valeriát oly jókedvben találta, mínőre évek óta nem emlékezett.

— Kedves barátném, — szólt az álmélkodó társalkodónéhoz, — ismét lovakat fogunk tartani, az elbocsátott cselédséget visszafogadjuk.

— A szakácsnőt is?

— Hisz még itt van.

— De felmondtunk neki.

— Megtartjuk.

— Mind ez komolyan?

— Lesz ismét páholyunk — folytatá Valéria — játék és thea-estélyeket adunk. Úgy van, szórakozni és vigadni fogunk.

A társalkodóné megálit, az esze is megállt; né-

zett, de szemei kápráztak. Egyszer azon vette magát észre, hogy egyedül van a szobában. Keresztet vete, s mormogá:

— Az imént azt gondoltam, az esze ment el jó úrnőmnek s látom, hogy csak most jött meg. Úgy aztán megint lehet élni, de mint eddig, az már kiállhatatlan volt. Sietek éleszteni benne a jó gondolatokat, különben kihalnak s ismét apáczák leszünk.

De erre nem volt szükség, Valeria egész erélylyel hozzá látott házát olyanná alakítani, mint volt valaha. Mikor már benne voltak az áldott új rendben, a társalkodóné egy bizalmas magánórában koczkáztatta e kérdést:

— Ugyan drága úrnőm! mi hozta e szerencsés ötletre?

— Nyugodt lelkiismeretem, annak tudata, hogy egy elkövetett vétkemet jóvá tettem.

Most aztán semmivel sem tudott többet, mint azelőtt, de kérdeni sem mert többet, megelégedett ő azzal is, hogy kellemesben élnek, ha okát nem fürkészhette is ki.

Valéria ébredését a társaskörök örömmel üdvözölték s termei régi ismerőseivel megnépesültek, csak Záraiék előtt zárvák ajtai.

Zárai és Angelique nevették ezen utolsó fellobbanást s mint mondani szokták: most bizonyosan elalszik a mécs; de bezzeg megdöbbentek később, hallván, hogy Valeria tetemes adósságokat csinál s jószágait terhelni kezdi. Erre nem számoltak, ez aggodalomba ejté őket. Zárai Gyula utána is látott

a dolognak, eredménye az lőn, hogy mindent úgy talált, mint a hír szárnyain keringe. Nyilvános és ünnepélyes óvásokkal lépett fel jogainak ezen kijátszása ellen, a törvényes lépéseket is megkisérlé, de hasztalan fáradozott. Valeria csak halál utánra köté le nekik jószágait és sehol egy záradék sem volt, melyben kötelezné magát, hogy míg él, azokat terhelni nem fogná.

Ez Záraiékat tönkre tevé; többé semmi áron sem bírtak hitelt szerezni, s egyik végrehajtás a másikat érte. Gyula bujdokolt, s Angelique kétségbe volt esve.

Dell' Orto látván Angelique levertségét, bensőséggel ragadá meg kezét, s megindulás hangján szólt:

— Szerelmem Angelique! Olvasom a bút arczodról, szólj, mi epeszti szivedet?

— Oh Robertem! Ne kérdezz, nem búsítlak.

— Tán szived hajlik el tőlem?

— Soha!

— Úgy kérlek, légy nyilt.

— Robert! Robert! én pirulok, megöl a szégyen a miatt, kinek nevét viselem. Mi lesz belőlem? — és zokogni kezdett.

— Csendesülj szép angyalom, és mondd, csak az a csekélység háborít úgy fel, hogy pénzzavarokba hozott?

— Kell-e több? elbirjam a szégyent, s míg ügyeink nem rendezvék, a szükséget?

— Sem egyiket, sem a másikat. Nem vagyok-e oldaladnál? Nem kötelességem-e segélyedre lenni.

Még az éjjel hazámba utazom, hogy a szükségesekkel ellátva visszatérjek.

— Elutazol?.. Elhagysz?

— Kell, kell! Nem nézhetem a bánatodat, s miért nézzem, ha segíthetek rajta. Néhány nap mulva itt leszek, hogy mindent tisztába hozzak.

El is utazott, Angelique várta... várta, de többé nem tért vissza. Bizonyosan lágy szive volt, s igazat mondott, hogy nem nézheti a szép teremtés bánatát.

Fogaras Bella is haza menekült atyjához, a derék fosztogató által reábizott szerepet hűségesen lejátszván Záraiék körül.

Feloszlásba ment minden Záraiéknél; viszony, háztartás, fényűzés.

Oly épület omlott itt össze, melynek fennállása sem az erény tündöklő tükrével, sem a nemes szív magasztosságával nem bírt, s kiket romjai alá temetett, egy szánakozó sóhajt sem érdemelnek.

Mikor ezen esemény folyt le a fővárosban, két szerető szív tele boldogsággal, megelégedéssel és jóltevőik iránti hálával érkezett Dombára.

Károly körülnézte a gazdaságot, Kamilla a házat, mindkettő el volt ragadtatva.

Döme Pesten járt bevásárlás végett, ő hozta meg az újságot Záraiék bukásáról.

— Mi lett szegény Pálmay bácsiból? — sóhajtá Kamilla.

— Azt a jó öreget el nem hagyjuk — mond Kázmér, — Döme! Holnap Pestre megyünk.

XXXI.

(Hogy találkoznak a jók.)

Zárai Gyulától s a bájos Angeliquetől egymást érte a sok kérvény, mik Valériához intézvék. Ő kérlelhetetlen maradt, válasza mindig így hangzott:

— Évi pénzöket pontosan kapják, halálom után fekvő jószágaim az övék, azon már változtatni nem lehet, azontúl még jó szót sem adok nekik, s látni épenséggel nem akarom.

Ezúttal is hasonló válaszszal bocsátott el egy küldöttet, a hozzá czímzett levelet el nem fogadván, mikor Dömét jelentették.

— Hadd jöjjön.

Döme örömtől sugárzó szemekkel lépett be, ő nagysága kezét egész tisztelettel megcsókolá, és szólt:

— Itt vagyunk, megjöttünk.

— Találkozott vele, jó öregem?

— Mondom, hogy megjöttünk.

— Azt látom, de Kázmérral találkozott-e?

— Itt van.

— Ki? ... Hol? Beszéljen értelmesen.

— Hát Kázmér úr és neje haza jöttek, itthon vannak az országban.

Valeria visszatántorgott, s ha Döme fel nem fogja összeesik.

— Döme, — szólt szünet után Valeria — nem szegült ellenimhez, kik látván, hogy a búbánat nem bír a sírba vinni, most akarják, hogy az öröm öljön meg?

— Én ellenségihez? Szeretném őket kipusztítani, mert ők a mi ellenségeink is.

— Tehát Kázmér?

— E pillanatban Pesten van.

Valeria reszketve kulcsolá össze kezeit s éghez emelt szemekkel sóhajtá:

— Istenem! Meghallgatád imáimat, s könyörültél rajtam. Szólj édes öregem, hol van? Hol laktok? Felkeresem, meglátogatom, kiengesztelem, mert én taszítám el, én sértettem meg, én vagyok a vétkes.

— A dombai jószágot haszonbéreltük, — felelé Döme — attól a jó báró Újfalvy úrtól, s így most dombai lakosok vagyunk.

— Mikor utaztok haza?

— Még ma.

— Jó, ezúttal nem láthatom őt, bizony nem tudom, hogy bírja el szivem, no de már nehezebb dolgokat is elviselt, hát csak küzdjön meg ezzel is. De te, ki nekem a legnagyobb örömhírt hoztad, mit még az életben várhaték, ha már egyszer boldoggá tettél, nem fogsz e boldogságból lerontani semmit?

— Én? Ha parancsolja és lehet, hát tornyot is építek tetejébe.

— Számítok rá. Tehát se szóval, se tettel ne mutasd Kázmérnak, az én szeretett édes Kázméromnak, hogy velem találkoztál, vagy hogy ittlétéről tudok valamit.

— Legyen nyugodt nagyságod, hallgatni fogok.

Döme elbucsuzott.

— Döme — mond megindulva Valeria — te annyi szolgálatot, s most oly örömet szereztél nekem, hogy megjutalmazni szeretnélek. Mondd, mit kivánsz?

— Többé semmit. Visszanyertem uramat, földi vágyaim teljesülvék.

Döme elment.

Valeria sírt, nevetett; összehivatá cselédeit s mindegyiket megajándékozá, azután kocsira ült, s a várkápolnába ment, hol Kázmért utólszor látta, hálát adni Istennek, hogy őt meghallgatá s elérni engedé a boldogságot, kedves Kázmérját még egyszer láthatni.

Akárhányszor találkozunk sajátságos kinézésű egyénekkel, kiken a ruha meg van kopva, de többet mutat, mint sok másokon az új; kalapján látszik a varrás, és szélei megszürkülvék, fején mégis úgy áll, hogy szomorú kinézése eltünik; nyakkendője szinehagyott, de a pongyola csokor festői redőzetben mutatkozik; zsebe lyukas, kezét mégis úgy mozgatja benne, mintha marok aranyat csörgetne; arczán a nyomor látszik, de bátor tekintete büszkén néz mindenre a mi fényes, végre ha minden eledele egy tál kocsonya, azt több tisztasággal és nagyobb vigyázattal eszi, mint sok szerencsefi fáczánsültjét.

Ilyenek a megbukott urak.

Ilyen alakot látunk szegényes szobában egy tálacska szűk tartalma mellett ülni, s midőn az ajtón

kopogni hallott, kendőjét sebesen a tálra dobta, nehogy szegényes ebéde elárultassék.

— Szabad — dörgé kedvetlen hangon.

Kázmér benyitott, az ajtóban megállt, némán és hosszasan tekinte a szobatulajdonosra, ki e viseleten zavarba kezde jönni, s miután hiába várt megszólításra, habozva kérdé:

— Mivel szolgálhatok .... Kihez van szerencsém?

Kázmér karjait kitárta, kalapját kezéből elejté s megindulástól reszkető hangon rebegé:

— Urambátyám! Kedves urambátyám! Nem ismer?

— Te vagy .... Ön az? ... Valóban, ... nem csalódom ... Kázmér — s a tárt karok közé siete.

— Végre megtaláltam! — kiáltá Kázmér.

— És hogy találtál?! — sóhajtá Pálmay búsan lankasztva ősz fejét mellére.

— Hála Isten, egészségben.

— Nyomorban, megtörve...

— Ezen mi is átmentünk, de az Isten nem hagyja el azokat, kik benne bíznak.

— Hol jártál? ... És hol veszed itt magad? Mit csinál, hogy van az én kedves kis Kamillám?

— Mindent el fogok beszélni, de elébb engedje, hogy kérjek valamit.

— Hát lehet még tőlem is valamit kérni? — szólt Pálmay, s keserűn mosolygott.

— Attól, ki tapasztalásokban oly gazdag.

— Drágán fizettem édes öcsém, nagyon drágán.

— Ismerem jó szivét, irányunkban nem lesz vele fukar.

— Nem, édes öcsém, bár mások iránt fukarkodtam volna, de már megtörtént . . . Parancsolj Kázmér, ha szolgálhatok valamivel, örömemre lesz.

— Lássa — kezdé Kázmér — én tapasztalatlan gazda vagyok, s most nagy haszonbért vettem, ha urambátyám hozzánk jörne lakni, hogy néha tanácsával engem vezessen, nagy hálára kötelezne, s legyen meggyőződve, úgy fogunk önnel bánni, mintha szerető gyermekei volnánk.

— Mint gyermekeim? — mond az öreg úr, ajkait fogai közé szorítván — azt nagyon megköszönném.

— Mintha mi volnánk gyermekei.

— Értem; köszönöm a gyöngédséget Kázmér, tudom nem sok hasznomat vehetnéd, s nem is akarnád venni, de hogy rajtam segíts, s ez még se viselje a kegyelem szinét, olyast gondoltál ki, mi még téged látszassék lekötelezni.

— De urambátyám.

— Köszönettel veszem meghivásodat, mert ismerem Kamillám szelid lelkét, s nemes szívedbe rég beláttam. Köszönöm Kázmér, elfogadom; először, mert rászorultam; másodszor, mert ismerlek és szeretlek; harmadszor, mert tudom, nem fogjátok velem szomorú sorsomat éreztetni.

— Feledtetni, minden áron feledtetni akarjuk.

— Az Isten áldjon meg.

— E szerint megegyeztünk, most csak határozza el, hogy mikor indulhatunk?

— Minél elébb ebből az örvényből.

— Így voltam én Párissal. Tehát egy óra mulva.

— Annál jobb.

— Velünk fog lakni a méltóságos úr? — kiáltá Döme örömteljes hangon, bokáit és tenyereit megifjodva verve össze — beh szép élet lesz! Úgy fogom szolgálni, mint valami mesebeli királyt rabszolgája.

— Egyre kérlek öreg barátom, — mond Pálmay.

— Nekem csak parancsolhat.

— Jó, ha úgy akarod, parancsolom. Engem többé ne méltóságos urazz, lejárta az Döme.

Dömének nem tetszett, megmozgatta jobbrabalra bajuszát, torkán nagyot köszörült és mondá:

— A mint nagyságod parancsolja.

— Abból is kicseppentem.

— Kevesebbet harapófogóval sem vesznek ki belőlem — dörmögé felingerülve Döme — ennyit minden felgazdagult zsidónak megád szolgája.

— Többet is ér egy felgazdagult zsidó, mint egy tönkrejutott úr.

— Előttem soha! Én még a régi világból való vagyok, a ki azt mondja: az úr a pokolban is úr marad.

E sajátságos vitát Kázmér szakítá meg, rendeletet adván Dömének, hogy a szükségeseket vásárolja be, s aztán indulnak.

Félóra mulva uton voltak.

Sok mondani valójok volt egymásnak, s így Dombáig az idő elrepült.

Kamilla magán kívül volt örömében, midőn nagy-

bátyját meglátta. Ölelte, csókolta, hol kezét, hol arczát.

Pálmay nem bírt szólni, de annál többet beszéltek könnyei, mik arczának barázdái közt leperegve, ősz bajuszát fürösztték.

Midőn az első felindulás csillapult, Pálmay oly érzékenyen és meleg szavakkal köszöné meg ifjú rokonainak azon nemesszivű eljárást, hogy nemcsak gondoltak rá, de fel is keresték.

— Ha tudnátok, édes gyermekeim, minő üldözött, s aztán mennyire elhagyott valék?! Nem volt köröm, melyben szórakozhattam volna; nem volt családom, hol szeretet enyhítené bánatomat; nem volt barátom, kinek elpanaszolnám bánatimat; nem volt pénzem, hogy legégetőbb szükségeimet fedezhetném; és végre öreg valék ahhoz, hogy kereset után lássak. Nélkületek nyomorultan kellett volna elvesznem. Tudjátok most, fiaim, mivel tartozom nektek?

— Szeretettel azon szeretetért, melylyel ön iránt viseltetünk — mond Kamilla, s gyöngéden ölelé át Pálmayt.

— Feledje azokat, mint feledtük mi szenvedéseinket — szólt Kázmér — mihelyt a jó ég engedé, hogy egymás karjaiba repüljünk. Szeretet és megelégedés az, mit e hajlékban talál. Ha kedves bátyánk ebben osztozik velünk, legyen elválhatlan tagja szerény családunknak.

— Mivel érdemeltem ezt tőletek?

— Azon jósággal, melylyel a szegény árvát gyámolítá — mond Kamilla.

— Mennyit tettem leányomért, s mikénr viselte ő magát, hogy bánt velem?! Kamilla, te valóságos angyal vagy, és Kázmér még mindig az a nemes szív, ki szegény hugomat elhelyezni segített.

— Lám — mond Kázmér — az ég már akkor elhatározta, hogy mi kezet fogva boldoguljunk. Egymástól elszakítva, mindenikünk sokat szenvedett, egymást viszontlátva csodásan száll tova nyomor és kétségbeesés. Vegyük ezt Isten intésének, legyen ön szerető atyánk, és mi legszeretőbb gyermekei, aztán éljünk együtt.

— Huszonöt év óta nem valék ily boldog — kiálta fel Pálmay, s könnyben uszó szemeit hálásan emelé éghez.

— Minő szép és boldog családi élet alakult; az öreg Pálmayt úgy tisztelték és szerették, mint saját házánál soha. Előzékeny volt iránta mindenki, s örömmel szolgálta nemcsak a cseléd, de maga Kamilla is. Megelégedés, hála és öröm sugárzott arczán, s az öreg úr naponként összetett kezekkel köszönte Istennek e boldogságot.

Kázmér erélyesen látott gazdasága után, s otthon jókedvű volt, mert kedves neje annyi szeretettel s oly mesterkéletlen bűbájjal fogadta, hogy itt-ott, ha gondjai voltak is, azokat mindig későbbre halasztá, s ha szeretteivel volt, egészen azoknak élt. A háztartási gondokban Kamillának roppan segítsége volt a hűséges Döme, ki mint kulcsár, a cselédeket szigorún kormányozta.

Ily életmód közepette kellemesen folytak a napok.

Egyszer ép ebédhez készültek, midőn Döme ijedt arczczal berohan.

— Jaj Istenem! — kiáltá.

— Mi baj? — kérdé mindenik helyéről felugorva.

— A nagyságos nagynéne.

— Megőrültél? — rivallt rá Kázmér.

— Csak nem a feleségem? — hebegé halálsápadtan Pálmay, s székéhez visszatántorgott.

Kamilla szótlan és csodálkozva állt.

E pillanatban az ajtó megnyilt és Valeria mélyen megindult arczczal belépett.

Halálcsend, mindenik még lélekzetét is visszatartá.

Kevés szünet után Kázmér szilárd léptekkel ment Valeria felé, ki midőn kedvenczét közeledni látta, lelkendezve tárta ki karjait, aztán egy sikoltással mellére borulva sokáig sírt.

Kázmér se bírta elnyomni könnyeit, mik szívből és forrón hulltak a nagynéne kezére, mikor azt ajkaihoz voná.

Valeria két kezével gyöngéden megfogá Kázmér állát, s fejét felemelve, könnyes szemekkel nézett szeme közé; vonásról vonásra megvizsgálá, aztán zokogva szólt:

— Megváltoztál, édes fiam; nagyon megváltoztál. — Újra megölelé és csókolá, s mialatt baljával Kázmér fejét erősen melléhez szorítá, mintha félne, hogy ismét elszalasztja, tekintete Kamillára esett.

— És te Kamilla? — kérdé Valéria.

— Nem tudom merjek-e — hebegé zavarral Kamilla — bátorkodjam-e én, ki annyi viszálynak és szerencsétlenségnek oka valék.

— Kázmérom bálványa vagy, jer szívemre.

Kamilla örömsikoltással engedelmeskedett.

Valeria mindkettőt forrón keblére ölelve, bűnbánólag mondá:

— Bocsássatok meg gyermekeim.

Kázmér és Kamilla e szavakra térdre omoltak, s Valeria kezét könnyekkel áztaták.

Ekkor Döme is megszólalt:

— Nagyságod most a nekem szánt jutalmat megadta.

— Köszönöm Döme, hogy mindig hű valál hozzá.

— Mondhatom Valeria — jegyzé meg könnyek közt Pálmay — ma Isten előtt kedves dolgot tevél, mert ezeket megörvendeztetni ünnepi tény.

— Te is itt? — mond Valeria, kezét Pálmay felé nyújtva — szegény megszomorított sógor!

— Ne szaggasd fel a sebet, mely ez áldott jó teremtések közt gyógyulni kezd.

— Bocsánat — rebegé Kázmér — bocsánat drága jó néném, hogy az érzés eddig elnémíta, s csak most jöhetek szóhoz, nálam üdvözölni azt, ki megjelenésével boldogságomat tökéletessé tette.

— És ti valóban szívesen láttok? — kérdé Valeria.

— Mint a virág a napot, madár a tavaszt — mond Kamilla.

— Mint megtévedt gyermek — tevé hozzá Kázmér — büntető kar helyett az anyai édesmosolyt.

Valeria még egyszer és teljes elragadtatással mindnyájokat összeölelte, s aztán asztalhoz ültek.

A szivélyes társalgás közepette Valeria hirtelen elkomorodott, s midőn okát kérdezték, Kázmérhoz fordulva szólt:

— Tudod-e Kázmér, minő igazságtalanságot követtem el rajtad?

— Soha, soha!

— De igen, elvontam tőled mindent, hogy a hálátlanoknak adjam.

— Nekem annyit tőn, hogy két hosszú élcten át sem bírnám meghálálni.

— Annyit köteleztem le nekik életemben, hogy többet nem nélkülözhetek.

— Szeretetéből azért nekünk is juthat valami, egyebet nem kérünk — mond Kamilla.

— És halálom után — sóhajtá Valeria.

— Arról ne is beszéljünk — kiáltá közbe Kázmér poharat emelve — az Isten éltesse sokáig!

— De beszéljünk, mert jó tisztába jönni. Halálom után ők öröklik minden jószágimat.

— Kivánom, hogy csak gyermekei élvezzék.

— És te nem neheztelsz?

— De igen, hogy kedves néném a szeretetben oly gazdag kebleket pénzérdekkel akarná szégyeníteni. Most legalább meg lehet köztünk győződve, miszerint hizelgés vagy képmutatás nélkül örvendünk, s a szeretet, a mennyire kifejezni képesek vagyunk, őszinte.

— És szívből jő — tevé hozzá Kamilla.

— Oh gyermekim! Nem hiába gyászoltam utánatok, mily nemes sziveket vesztettem volt?!

Kevés ideig folyt még e tárgy körül a beszéd, s lassanként átvitték vidorabb térre, mit Kázmér szeliemmel, Kamilla kedvességgel folytatott. Valeria el volt ragadtatva.

A két fiatal rokon mindent elkövetett, hogy Valeriának ott tartózkodását a legkellemesbbé tegyék. Kázmér sokat beszélt boldogságáról, tapasztalásiról és jövendő terveiről; sokszor megríkatá nénjét, de nyomban rá meg is nevetteté; kikocsizott vele, s bemutatá gazdaságát.

Kamilla sok mindenben utmutatást kért és tanácsait hálával fogadá; zongorázott, énekelt s szobáját úgy felvirágozta, mint valami menyasszonyét.

Az öreg Pálmay tele volt előzékenységgel.

Döme pedig minden lépten-nyomon kezet csókolt.

Este whisteztek, reggel sétáltak.

Az egész ház Valeria körül forgolódott, s mindenki kedvére iparkodott cselekedni.

Két nap mulva sírva bucsuzott el, s midőn kocsira ült, megindulással mondá:

— E két nap menyországomból volt kiszakítva.

Alig néhány órája távozott, hát Kázmérnak czímezve nagy láda érkezik. Kiváncsian vették körül, s a mint kicsomagolák, e felirást olvasták: «Vizeki Kázmér kedves öcsémnek hagyományozom.» Kelet és tanuk aláirása.

— Mit jelentsen ez?

Kibonták a ládát, s ott volt benne a tömérdek ezüst, közte egy nagy szekrény e felirással «Vizeki

Kamillának.» Megnyitják, s drágábbnál drágább ékszerek villantak szemeikbe.

— Áldott jó teremtés! — sohajtá Kázmér — ő akkor is szeretett, mikor engedetlen valék.

Kamilla kissé elszomorodva mondá:

— Tán megbántad?

— Tudod, hogy naponként hálát adok Istenemnek. E drágaságnál nekem többet ér egy mosolyod.

— Azért mondom csak, mert örökké szeretem hallani, hogy szeretsz.

— Hát nem annak folytonos ismétléséből áll-e egész életem?

— Épen mint az enyém!

És míg száz közül kilenczvenkilencz a kincses ládának esett volna, ők egymás karjaiba estek.

XXXII.

(Családi események.)

Valeriának igaza volt, hogy e két nap menyországából van kiszakítva, ő már akkor közelebb állt oda, mint a földhöz.

Mulatása Kázméréknál hattyúdala volt.

A sok izgalom, előhaladott kora és egy erős meghülés a jólelkű Valeriát ágyba sujtá, s néhány nap mulva, jámbor életéhez méltón mult ki.

Kázmér és Kamilla igaz szívvel megsiraták, méltó gyászt öltöttek.

Zárai Gyula sehol sem lőn található, hogy a gyászeseményt vele tudathatnák; Angelique el sem jött a végtiszteletet megadni annak, ki neki életében annyit adott. Volt neki más gyásza, Dell'Orto maig sem tért vissza.

Valeria végnapjaiban nem tőn új intézkedést, a jószágok terhökkel együtt Záraiéknak maradtak, Fogaras uram nagy részére mindjárt kezet is tett.

De volt, mi a világot igen meglepte, s felvilágosításul szolgált azon körülményre, hogy Valeria utolsó időkben mesés adósságba verte jószágait; életét kétszázezer forintig biztosítá Kázmér részére, mit az illető társaság azonnal ki is fizetett.

Kamilla az összegből egyszer mindenkorra tizen-

ötezer forintot kért. Kázmér, a nélkül, hogy kérdené mire, örömmel átadá.

Tízezer forintot azonnal útnak indított Párisba. Tán ékszerért vagy piperére? Ő nem oly régen gazdag, hogy már is hálátlan tudna lenni, Mathilde és Paul testvéreknek, az ő megmentőinek küldé hála és elismerés jeléül; ötezer forintért pedig díszes emléket tőn Valeria sírjához.

Kázmért nejének ezen szívnemessége könnyekre indítá.

A váratlan gazdagság nem járt minden aggodalom nélkül, ezentúl Kázmér csak nem maradhat dombai haszonbérlő, pedig innen megválni oly nehéz! Domba volt a barátságos sziget, mely a hajótöérc után menhelyt adott; a zaklatott élet fáradalmait itt pihenék ki; szerelmöket egész boldogságban csak itt élvezék; itt ismerkedtek meg a valódi munka áldásaival; itt látogatta és bocsátott meg nekik Valeria, s végre házas életök minden szebb és édesb emlékei ide kötvék, aztán innen váljanak meg? — Sokszor sírtak e felett és voltak pillanatok, midőn azt hitték, könnyebb volna a kétszázezer forinttól, mint e helytől megválni.

Báró Újfalvy ezt sejtette, nem is késett méltányos feltételek alatt örök ároni átengedéssel megkinálni Kázmért, úgy is — mondá — nagyon kiesik kezemből.

Ez volt a meglepetések koronája.

Az angyalok mosolyogtak a szép életre, mely Dombán meghonosult, s egy szentnek láthatlan keze osztá áldásos jótéteményeit a vidéken, mióta

Kázmér és Kamilla lettek uraivá; nem volt nyomor és szükség többé a nép között; az erény és vallás felvirágzott, mert a nép örömmel követte példáját azoknak, kik nemcsak szóval, de tettel is keresztények.

Néhány hónappal később szokatlan mozgalom uralkodott a dombai urilakban; cselédek futkostak, az orvos jött-ment, s Kázmér rendkívül izgatottsággal várta egyik tudósítást a másik után. Egyszerre örömzaj tölté el a házat.

Kázmér rohant, hogy első legyen, ki nejének szerencsét kiván, később kocsira ülteté Dömét, s levéllel Ujfalvy Vilmoshoz küldé, Párisba pedig távsürgönyöztetett.

Tizednapra Kázmér egy hölgyet vezete karöltve Kamilla ágyához.

Kamilla előbb hosszasan nézett, aztán nevetett, addig nevetett, míg könnyei megeredtek.

A hölgy ráborult és zokogott.

— Mathilde! Mathilde! — fuldoklá Kamilla.

— Kázmér úr meghivott és én eljöttem keresztanyának.

— A keresztapa is itt van már — mond Kázmér — bevezethetem?

— Örömmel várom.

Kázmér elment, s alig engedett időt, hogy a két hölgy szive szerint összeölelkezhessen, visszatért Ujfalvy Vilmos báróval.

A keresztelés megtörtént, mely alkalommal mint főszemélyek, egy főúr és egy munkásnő fogott kezet; tehették pirulás vagy gyűlölet nélkül, mind-

kettő osztályának dísze, szívnemesség és lélekemelkedettségben egyenlők. A gyermekre kivánatos, míg az egyiknek példás jellemét, a másiknak kitünő szorgalmát örökli, sohse feledje, mikép úgy a legmagasb, mint a legalsóbb osztályban is vannak emberek, kiknek erénye és tulajdonai előtt meghajolni méltó, és igen szegény az, kinek csak a rang ad tiszteletet.

TARTALOM.

KÉPJEGYZÉK.

